

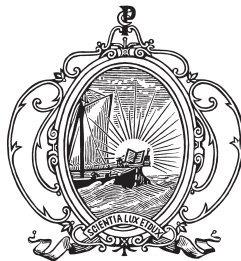
Bibliotheca
10.1.3

Durandi de Sancto Porciano
Scriptum super IV libros Sententiarum

Buch I, dd. 18-35

Herausgegeben von

Massimo Perrone
und
Fiorella Retucci

PEETERS
LEUVEN - PARIS - BRISTOL, CT
2019

<DISTINCTIO OCTAVA DECIMA

QUESTIO VNICA

VTRVM DONVM IN DIVINIS SIT ALIQVID ESSENTIALE VEL NOTIONALE>

[1] *Hic queritur.* Circa distinctionem istam primo queritur utrum
5 donum in diuinis sit aliquid essenziale uel notionale. Et uidetur quod
sit essenziale, quia nullum notionale conuenit essentie; set esse donum
conuenit essentie secundum HILARIVM VIII De Trinitate, qui
dicit quod essentia est donum quod a Patre datur Filio; quare etc.

[2] Item quidquid intelligitur in diuinis exclusa distinctione Per-
10 sonarum est essenziale; set donum intelligitur esse in diuinis exclusa
distinctione Personarum, quia si non esset nisi una Persona in diui-
nis, adhuc illa posset dare se ipsam, sicut prius dictum fuit | de Patre; *Y63ra*
ergo etc.

[3] Item omne nomen dicens respectum ad creaturam est com-
15 mune tribus Personis et essenziale; set donum dicit respectum ad crea-
turam cui | datur; ergo etc. *N33va*

[4] In contrarium est quod dicit AVGVSTINVS VII De Trinitate,
quod *Verbum non dicitur nisi Filius, nec donum | nisi Spiritus Sanc-* *M82ra*

F36va tus; set illud quod competit | solum uni Persone est notionale et non
essentiale; ergo etc. 20

[5] Responsio. Ad sciendum ueritatem omnium talium questio-
num que fiunt in diuinis de significatis nominum 'doni' et 'Persone'
et aliorum, notandum quod significatum dictionis et ratio significandi
non mutatur ex hoc quod res significata per nomen inuenitur in alio
et alio genere entium. Siue enim illud quod donatur sit bos uel asinus, 25
sit naturale uel supernaturale, creatum uel increatum, nomen tamen
'doni' idem significat, scilicet illud quod per diffinitionem importatur.
Diffinitio enim est ratio quam significat nomen, ut dicitur IV *M e t a -*
p h i s i c e. Diffinitio autem doni est quod donum est aliquid alteri
liberaliter communicatum, sicut PHILOSOPHVS dicit, quod *donum est* 30
datio irreddibilis. Quod autem illud sit absolutum uel relatum, essen-
tiale uel notionale, totum accidit et est extra significatum et rationem
significandi doni. Et ideo querenti quid significat donum in diuinis,
utrum significet essenziale uel notionale, responderi debet quod nul-
lum eorum significat, licet de aliquo eorum dicatur, sicut pretium 35
non significat denarium uel nummum uel solidum uel obolum, licet

de quolibet eorum dicatur, set eius significatum et ratio significandi abstrahit ab omnibus hiis. Si uero queratur, sicut credo, quod communiter intendunt mouentes hanc questionem (licet uerba questionis aliud pretendant), non de significato uel ratione significandi, set de
 40 suppositis uel hiis de quibus predicatur, ut sit sensus quid est illud in diuinis de quo donum predicatur, si est essenziale uel notionale, uidendum est quid sit de ratione doni; quo uiso apparebit quod queritur.

45 [6] Videtur autem quod donum importet tria, scilicet respectum ad dantem et ad illum cui datur et modum liberalitatis quo datur: donum enim est dantis et fit accipientis per | liberalem communicationem. Hoc supposito dicenda sunt duo. Primum est quod in diuinis respectu diuinorum nichil est cui competat ratio doni, neque essenziale neque notionale. Secundum est quod ratio doni inuenitur in
 50 diuinis | respectu creaturarum et conuenit eque proprie essentialibus sicut personalibus, uel essentie sicut Personis, licet appropriate competat soli Persone Spiritus Sancti. *M82rb* *O102r*

[7] Primum patet sic: illud quod non communicatur libere alteri
 55 non habet rationem doni; set in diuinis nichil est quod communicate- tur libere, set quidquid communicatur in diuinis communicatur ex

necessitate nature et non libere, ut dictum fuit cum quereretur dist. 6
 utrum Pater genuerit Filium natura; ergo in diuinis respectu diuino-
 rum nichil habet rationem doni.

A25ra [8] Secundum patet, quia donum est | aliquid alteri liberaliter 60
 communicatum seu exhibitum; set istud eque conuenit essentie et
 essentialibus sicut Persone uel personalibus respectu creaturarum; ergo
 etc. Maior patet ex ratione doni. Minor patet, quia nichil diuinum
Z25ra datur creature ut habeatur | ab ipsa subiectiue, set tantum obiectiue,
 ut cognitum et amatum, seu per modum specialis rectoris et directoris, 65
 ut dictum fuit supra dist. 14, cum ageretur de processione temporali;
 set hoc modo eque datur creature essentia diuina sicut Persona, scilicet
 sub ratione obiecti cogniti et amati et per modum specialis rectoris
 et directoris, tam in donis gratie quam glorie; ergo etc. Nichilominus
 per modum cuiusdam appropriationis esse donum competit maxime 70
 Spiritui Sancto, quia omnis liberalis communicatio, que ad donum
 exigitur, procedit ex radice amoris, qui est actus uoluntatis, et ideo illi
 Persone conuenit appropriate esse donum que procedit ut amor uel
 per modum uoluntatis; set talis est Persona Spiritus Sancti; ergo etc.

[9] Ad argumenta patet solutio. Cum enim primo dicitur de HILA- 75
M82va RIO, qui dicit quod essentia est donum | quod a Patre datur Filio, | et
N33vb ita donum uidetur esse in diuinis respectu diuinorum, quod est contra

dicta, dicendum quod donum accipitur ibi large pro eo quod communicatur alteri etiam ex necessitate nature, per quem modum dicitur
80 quod omne *generans dat formam*. Nos autem non loquimur nunc de dono ita large, set stricte, scilicet prout dicit aliquid alteri liberaliter communicatum, quod non conuenit alicui in diuinis respectu diuinorum.

[10] Secundum argumentum probat quod esse donum competit
85 cuilibet | Persone respectu creaturarum, quod concessum est. *F36vb*

[11] Idem probat tertium argumentum, quamuis deffectuose, quia *Y63rb*
non omne quod importat respectum ad creaturam est commune tribus Personis, ut patet in hoc quod est incarnatus, quod competit soli Filio, et tamen dicit respectum ad creaturam uel creature ad Deum,
90 quia iste respectus est in ratione termini, qui potest conuenire uni Persone et non alii, set respectus principii effectiui necessario communis est omnibus Personis, quia fundatur super potentiam que est omnibus communis.

[12] Ad argumentum alterius partis dicendum quod solus Filius
95 dicitur Verbum et solus Spiritus Sanctus dicitur donum, non per exclusionem aliorum, set per appropriationem, ut dictum fuit.

<DISTINCTIO NONA DECIMA
QUESTIO PRIMA
VTRVM INTER PERSONAS DIVINAS SIT EQUALITAS>

[1] *Nunc, postquam coeternitatem* etc. Circa distinctionem istam queritur utrum inter Personas diuinas sit equalitas. Videtur quod non, 5
quia ubi est equalitas, ibi est duorum in quantitate commensuratio;
O102v set in diuinis non est commensuratio | quantitatis, tum quia non
est ibi quantitas (est enim Deus *sine quantitate magnus* secundum
AVGVSTINVM), tum quia, si sit ibi quantitas, infinita est et ei repugnat
mensurari; quare etc. 10

[2] Item si in diuinis sit equalitas, aut ipsa attenderetur secundum
essentiam aut secundum relationem; non secundum essentiam uel
M82vb essentialia, tum quia | essentia uel substantia magis est fundamentum
ydemptitatis quam equalitatis, ut patet ex V *Metaphisice*, tum
quia ubi est equalitas, ibi est distinctio; nulla autem est distinctio in 15
diuinis quoad essentialia; ergo etc.; nec attenditur equalitas secundum

relatiua, ut dicit AVGVSTINVS in fine sequentis distinctionis; ergo in diuinis nullo modo est equalitas.

[3] In contrarium est quod dicit ATHANASIVS in Symbolo: *Tres*
20 *Personae coeterne sibi sunt et coequales.*

[4] Responsio. Dicenda sunt tria. Primum est quod in diuinis est equalitas; secundum est quod est ibi equalitas conuersiua; tertium est quod non est ibi adequatio conuersiua. Primum patet sic: ubicumque sunt plura extrema distincta realiter participantia uel habentia eandem
25 quantitatem non secundum magis et minus, ibi est equalitas; set in diuinis est sic; ergo etc. Maior patet. In hoc enim differt ydemptitas a similitudine et equalitate quod eius extrema sunt unum numero re, differentia solum ratione, sicut Sortes est idem sibi ipsi, extrema uero relationis similitudinis et equalitatis oportet esse realiter distincta:
30 nichil enim est sibi simile uel equale. Item in hoc quod fundamentum ydemptitatis, licet sit primo et principaliter substantia, tamen potest

esse res cuiuscumque alterius generis (sicut enim Sortes est idem sibi ipsi re, differens solum ratione, sic albedo et linea), fundamentum autem similitudinis est qualitas, equalitatis autem quantitas, set differenter, quia ad similitudinem sufficit participatio eiusdem qualitatis secundum speciem (que enim sunt alba sunt similia), ad equalitatem autem non sufficit participatio eiusdem quantitatis secundum speciem
M83ra (alioquin omnes linee essent equales, cum sint unius speciei), | set requiritur quod non participetur secundum magis et minus, dicente PHILOSOPHO X *Metaphisice* quod equale dicitur secundum
 40 priuationem maioris et minoris. Ex quibus apparet clare maior propositio, quod ubicumque sunt plura extrema realiter distincta habentia eandem quantitatem non secundum magis et minus, ibi est equalitas.

Minor similiter patet. In diuinis enim sunt plures Persone realiter distincte habentes eandem quantitatem non secundum magis et
 45 minus. *Quantitas enim dupliciter* accipitur: | *uno modo pro magnitudine molis* habente partem extra partem, et sic *pertinet ad* secundum *predicamentum*, et est prior et notior *acceptio quantitatis*. *Secundo modo* accipitur *pro magnitudine perfectionis* in quacumque natura, sicut dicitur
 50 *Y63va* quod *iste est magnus* | *medicus* uel magnus dominus. Primo modo quantitas non est in diuinis, set tantum in corporalibus; secundo modo reperitur tam in corporalibus quam in spiritualibus: hoc enim

modo uidetur esse transcendens multa genera, *sicut et perfectum*, et est potissime in diuinis, | sicut ratio perfectionis, nec est in eis secundum
 55 maius et minus, cum sit una numero in omnibus, que se ipsam excedere non potest; quare etc. Et si QVIS diceret quod quantitas hoc modo accepta solum est secundum rationem, non est uerum, quia ratio perfecti uerius est et realius est in Deo quam in creaturis, et si sit | ita, non
 60 patebit; tali autem relationi sufficit tale fundamentum. Sic igitur patet primum. O103r
Z25rb
F37ra

[5] Quantum ad secundum sciendum est quod licet equalitas que attenditur secundum quantitatem molis non requirat similitudinem nec econuerso (possunt enim equales quantitate esse dissimiles qualitate et similes qualitate esse | inequales quantitate), tamen ubicumque
 65 equalitas attenditur secundum quantitatem perfectionis uel uirtutis, ibi necessario equalitas supponit similitudinem et non econuerso, sicut que sunt equaliter alba necessario sunt alba, set non econuerso; propter quod in | diuinis, ubi non est magnitudo molis, set uirtutis et
 70 perfectionis, equalitas supponit similitudinem et addit super eam paritatem gradus uel magis priuationem excessus et deffectus. *Vnde ista se habent per ordinem: similitudo, equalitas et adequatio. Equalitas enim super similitudinem addit priuationem intensionis et remissionis, sicut equaliter sunt alba que participant albedinem non secundum magis et*
 75 *minus. Adequatio autem addit super equalitatem imitationem: quod* M83rb
A25rb

enim alteri adequatur fit ad eius imitationem. Vnde AVGVSTINVS dicit quod ymago, si perfecte implet illud cuius est ymago, coequatur ei et non econuerso.

[6] Hiis uisis patet faciliter secundum propositum sic: *omnis relatio equiparantie est mutua et conuersiua; set equalitas est relatio equiparan-* 80
tie; ergo ubicumque est, ipsa est mutua et conuersiua.

[7] Tertium patet ex eodem sic: omnis adequatio est alicuius se habentis ad aliud per modum ymaginis ad exemplar, sicut ymago Herculis fit ad ymationem Herculis, et non econuerso; cum igitur nichil unum et idem respectu eiusdem possit esse exemplar et ymago, patet 85
quod adequatio numquam recipit conuersionem; unde in diuinis Filius adequatur Patri, et non Pater Filio, et Spiritus Sanctus adequatur utrique, et non econuerso.

[8] Ad primum argumentum dicendum quod de ratione equalitatis non est commensuratio, set priuatio maioris et minoris, ut patet 90
ex X *Metaphisice*, licet tamen talis priuatio non possit esse sine
M83va commensuratione in quantis finitis; in diuinis ergo est equalitas non |
ponendo communem terminum, set priuando excessum.

[9] Ad secundum dicendum quod equalitas attenditur secundum essentiam et essentialia, ut habent rationem quantitatis uirtualis uel 95
perfectionalis; nec oportet fundamentum esse distinctum, licet extrema relationis oporteat esse distincta, sicut et sunt.

<QVESTIO SECVNDA
VTRVM IN DIVINIS SIT CIRCVMINCESSIO>

[1] Deinde queritur utrum in diuinis sit circumincessio (uoco autem
‘circumincessionem’ quod una Persona sit in alia). Et uidetur quod
5 non, quia si Pater est in Filio et Filius in Patre, sequitur quod Pater
sit in se ipso; consequens est falsum; ergo et | antecedens. Probatio *O103v*
consequentie, quia si Sortes est similis Platoni et Plato similis Mar-
tino, sequitur quod Sortes sit similis Martino, et eodem modo est in
proposito, ut uidetur; falsitas consequentis apparet, quia *nichil potest*
10 *esse in se ipso*, ut dicitur IV *Phisicorum*.

[2] Item ARISTOTELES IV *Phisicorum* assignat | modos essendi *N34rb*
in; set secundum nullum eorum una Persona potest esse in alia, ut *Y63vb*
patet discurrendo per singulos; ergo etc.

[3] In contrarium est quod dicitur Ioh. 14: *Ego in Patre et Pater*
15 *in me est*.

[4] Responsio. Dicendum quod in diuinis est circumincessio, quia
Pater est in Filio et Filius in Patre et quelibet Persona in alia. Quali-
ter autem hoc sit, sciendum quod una Persona non potest esse in alia
ratione totius constituti ex essentia et relatione, ita quod quelibet sit

continens et contenta ratione totius, potest tamen ratione alterius partis (nec fiat uis in nomine 'totius' et 'partis', quia sic oportet loqui, licet in diuinis non sit proprie totum et pars). Primum patet sic: esse in alio et in quo aliud opponuntur secundum proprias rationes, sicut esse ab alio et a quo aliud; set nichil unum et idem secundum idem et respectu eiusdem potest esse ab alio et a quo aliud; ergo nichil unum et idem secundum idem et respectu eiusdem est in alio et in quo aliud; set istud | sequeretur si Pater esset in Filio et econuerso, quilibet ratione totius constituti; quare etc.

[5] Secundum patet, scilicet quod una Persona potest esse in alia ratione partis, nisi quod preintelligendum est quod secundum nostrum modum intelligendi Persona diuina est constituta quasi ex duabus partibus, scilicet ex essentia et relatione; una autem Persona non proprie dicitur esse in alia ratione | relationis, licet per eam sit de intellectu alterius, quia ut ad quem et ut in quo sunt diuerse habitudines; set habitudo Persone ad Personam secundum relationes est habitudo ut ad quem tantum; ergo ratione relationis una Persona non est in alia.

[6] Item illud per quod una Persona distinguitur ab alia non est ratio quare una sit in alia, quia illud per quod una est in alia est commune utrique et est in utraque, alioquin non esset ratio quare una Persona esset in alia; set relationes quibus Persone distinguuntur non sunt communes Personis; ergo secundum eas una non dicitur esse in alia.

[7] Restat ergo quod una Persona sit in alia ratione essentie, que una numero est in omnibus Personis; set Persona non est ut in qua est
 45 alia ratione solius essentie, quia tunc per idem conueniret Persone esse in alio et in quo aliud, quod reprobatur est; set conuenit Persone ut in ipsa sit alia ratione totius constituti, et similiter in aliis. Et hoc uideatur rationabile. Illud enim in quo est aliud debet excedere | uel esse in *O104r*
 plus quam illud quod est in ipso; set Pater ratione totius constituti se *Z25va*
 50 habet aliquo modo in plus quam Filius ratione solius essentie, et similiter econuerso; quare etc.

[8] Ad primum argumentum, cum dicitur: “Si Pater est in Filio et Filius in Patre” etc., dicendum | quod consequentia non tenet, quia *M84ra*
 ‘esse in’ est proprietas distincti; eiusdem autem ad se ipsum non est
 55 distinctio. Et ideo procedendo in rectum bene tenet consequentia, set non reflectendo, sicut in exemplo quod adducitur: “Si Sortes est similis Platoni et Plato similis Martino, bene sequitur quod Sortes sit similis Martino”; reflectendo autem non tenet, quia reflexio tollit distinctionem; unde non sequitur: “Sortes est similis Platoni et Plato
 60 similis Sorti; ergo Sortes est similis sibi ipsi”. Eodem modo sequitur in proposito: “Spiritus Sanctus est in Filio et Filius in Patre; ergo Spiritus Sanctus est in Patre”; non tamen sequitur reflectendo: “Pater est in Filio et Filius in Patre; ergo Pater est in se ipso”. Vel dicendum quod forte sequeretur si quelibet Persona esset in alia ratione totius constituti et esset in qua alia respectu eiusdem; set non est ita, ut uisum est.
 65

[9] Ad secundum dicendum quod *non omnes modi essendi in aliquo continentur in illis* quos ponit ARISTOTELES IV PHISICORUM, nisi forte per quandam remotam reductionem, sicut esse in tempore reducitur ad illum modum quo aliquid est in loco, quia utrumque est sicut mensuratum in mensura; et eodem modo potest hic inueniri aliqua reductio. Pater enim est in Filio ratione essentie; essentia autem est in Filio modo quo natura communis est in supposito et reducitur ad modum quo genus est in specie uel species in indiuiduo, licet essentia non habeat proprie rationem generis uel speciei respectu Personarum, ut | postea patebit.

70
75

<QUESTIO TERTIA

VTRVM VERITAS SIT IN REBUS VEL IN ANIMA>

[1] Postea queritur utrum ueritas sit in rebus uel in anima. Videtur quod sit in rebus extra animam, quia sicut dicit AVGVSTINVS libro Soliloquiorum *uerum est id quod est*; set esse uerius competit 5
 M84rb rebus prout sunt extra animam | quam prout sunt in anima; ergo etc.

[2] Item PHILOSOPHVS dicit II Metaphisice quod *sicut unum-*
 Y64ra *quodque se habet ad esse, sic ad | ueritatem*; | ex quo sequitur idem quod
 A25va prius.

10 [3] In contrarium est quod dicitur VI *Metaphisice*, quod bonum et malum sunt in rebus, uerum autem et falsum sunt in anima.

[4] Item contingit uerum dicere de eo quod non est in re extra nec esse potest, sicut quod chimera est chimera; set hoc non contingeret si ueritas non esset in anima, set tantum in re extra; ergo etc.

15 [5] Responsio. Circa questionem istam uidenda sunt | duo. Pri- *O104v*
mum est quid sit ueritas, secundum est in quo sit. Quantum ad pri-
mum sciendum est quod ueritas, ut communiter dicitur, est adequatio
uel conformitas rei ad intellectum, uel potius intellectus ad rem.
Qualiter autem hoc sit intelligendum, aduertendum est quod non est
20 intelligendum de adequatione uel conformitate intellectus et rei secun-
dum id quod sunt essentialiter, quia intellectus, secundum id quod
est, aut non habet aliquam conformitatem uel adequationem cum re
extra, immo magnam difformitatem, cum res extra sit quandoque cor-
pus, intellectus autem non, set spiritus, aut si sit aliqua conformitas, in
25 illa non consistit ueritas, quia, cum illa attendatur secundum naturas
rerum, equaliter potest esse inter intellectum et res quas numquam
intelliget uel intellexit, sicut inter intellectum et res quas intelligit;
ueritas autem non est sine cognitione; quare etc.

[6] Restat ergo quod talis conformitas attendatur secundum ali-
30 quid quod est in intellectu subiectiue uel obiectiue. Et primum qui-
dem dicunt ALIQVI, scilicet quod conformitas intellectus ad rem atten-

ditur secundum id quod est subiectiue in intellectu, quod est species rei, que est eius similitudo, uel, secundum negantes species, ipse actus
F37va | intelligendi, qui est etiam similitudo rei.

[7] Set istud non uidetur, quia talis conformitas uel esset in essendo 35
M84va | uel in representando. Non in essendo, quia omne quod est subiec-
 tiue in intellectu est accidens; res autem exterior est substantia mate-
 rialis uel immaterialis; inter hec autem non potest esse similitudo uel
 conformitas in essendo, cum sint diuersorum generum; quare etc. Nec
 potest attendi conformitas in qua consistit ueritas in representando, 40
 quia representatio rei apud intellectum precedit saltem ordine nature
 actum intelligendi (prius enim ordine nature est obiectum presens seu
 representatum potentie quam sequatur cognitio); ueritas autem aut
 simul est secundum naturam cum actu intelligendi aut posterior; ergo
 ueritas non consistit in adequatione uel conformitate que est inter 45
 speciem et rem quantum ad representationem. Et sic non attenditur
 ueritas quantum ad adequationem que sit inter rem et intellectum per
 aliquid quod sit in intellectu subiectiue; relinquatur ergo quod atten-
 datur quantum ad id quod est in intellectu solum obiectiue.

[8] Circa quod notandum est quod ueritas non est aliqua confor- 50
 mitas que sit primo et immediate inter intellectum uel actum intel-
 ligendi uel speciem et rem intellectam, set est conformitas rei, ut
 intellecta est, ad se ipsam secundum id quod est. In hoc enim primo

consistit ueritas, quod res sic apprehenditur sicut est in natura rei, et
 55 per oppositum falsitas consistit in difformitate rei ut est apprehensa ad
 se ipsam | ut est in natura, sicut cum aliquid de re apprehenditur quod *O105r*
 non conuenit sue nature, ita quod ueritas non est nisi relatio ratio-
 nis eiusdem ad se ipsum secundum aliud et aliud esse, scilicet secun-
 dum esse intellectum et secundum esse reale. Et quod ita sit, patet
 60 sic: quando aliquod nomen conuenit pluribus, ita quod per unum
 illorum conuenit ceteris, per prius | conuenit illi uni quam ceteris; *Z25vb*
 sicut | esse sanum conuenit urine, diete, medicine et animali; set quia *M84vb*
 ceteris conuenit per habitudinem | ad sanitatem animalis, ideo animali *N34vb*
 primo conuenit esse sanum. Nunc est ita, quod esse uerum conuenit
 65 pluribus, scilicet propositioni, intellectui et rei extra et rei ut intellecta,
 ita quod intellectui et propositioni et rei extra conuenit esse uerum
 ratione rei ut intellecta. Ergo rei intellecte per prius conuenit ueritas.
 Maior iam patet. Minor declaratur, quia esse uerum non conuenit
 propositioni nisi sicut signo (est autem signum rei | intellecte ut intel- *Y64rb*
 70 lecta), nec intellectui uel actui intelligendi competit esse uerum, nisi
 quia est de uero obiecto (intellectus enim non dicitur uerus, nisi quia
 apprehendit uerum, nec actus intelligendi dicitur uerus, nisi quia est
 apprehensio alicuius ueri); res etiam extra secundum illud esse non
 dicitur uera, nisi quia nata est apud intellectum causare apprehen-

sionem conformem sue entitati, et falsa per oppositum; igitur propo- 75
 sitioni, intellectui et rei extra ut sic competit ueritas ratione rei intel-
 lecte; sequitur ergo quod ueritas primo et simpliciter conueniat rei
 intellecte, non quia intellecta solum (alioquin omne intellectum esset
 uerum), set quia est intellecta conformiter ad se ipsam ut est in sua
 natura, ita quod hec conformitas primo est rei ad se ipsam secundum 80
 aliud et aliud esse, et inde deriuatur ad intellectum, qui dicitur uerus
 in quantum apprehendit rem conformiter ad naturam eius; ultimo
 uero est propositionis significantis rem sic conformiter apprehensam.

[9] Sed hic est unum dubium, quia rei non competit esse ueram
 nisi prout est intellecta; set quod sit intellecta habet ab intellectu; ergo 85
M85ra et quod sit uera; ergo ut uidetur, esse uerum | non conuenit intellec-
 tui per rem intellectam, set potius econuerso rei per intellectum. Et
 dicendum ad hoc quod non conuenit rei esse ueram nisi ut est intel-
 lecta conformiter ad se ipsam, nec tamen propter hoc sequitur quod
 intellectus per prius sit uerus quam res intellecta, qualitercumque se 90
 habeat intellectus ad rem intellectam ut intellecta est, siue ut cogno-
 scens tantum, siue ut efficiens, quia non oportet quod proprietates que
 non potest conuenire rei nisi per alterius actionem uel supposita seu
F37vb concurrente alterius actione, | quod per prius insit illi alteri. Verbi gra-
 tia non conuenit aeri quod sit calidus nisi per solem, nec homini quod 95
O105v sit | sanus nisi per medicinam, et tamen esse calidum non conuenit per
 prius soli quam aeri, nec esse sanum per prius medicine quam homini.
 Similiter esse speciem non conuenit homini nisi prout est intellectus,

nec tamen per prius conuenit ratio speciei intellectui quam homini
 100 intellecto. Hec enim, scilicet esse speciem uel genus, licet formentur
 per actum *intellectus* qui facit *uniuersalitem in rebus*, tamen sunt pro-
 prietates rei intellecte et non ipsius intelligentis. Et eodem modo est
 in proposito, quia, licet esse uerum non conueniat rei nisi intellecte,
 tamen quia est proprietas rei intellecte et non ipsius intellectus, ideo
 105 res intellecta | per prius dicitur uera quam intellectus. *A25vb*

Et sic patet primum, scilicet quid sit ueritas, quia ueritas est ade-
 quatio uel conformitas rei ut intellecta est ad se ipsam in natura sua.

[10] In quo autem sit ueritas, dicendum est quod esse in aliquo
 potest dici dupliciter ad presens, scilicet subiectiue et obiectiue. Si
 110 queratur in quo sit ueritas subiectiue, dicendum est quod nusquam
 est. Cuius | ratio est quia omne quod est alicubi subiectiue, siue in re *M85rb*
 extra siue in anima, est uera res et non ratio tantum; set ueritas non
 est res, set ratio tantum; ergo ueritas nusquam est subiectiue nec in re
 extra nec in anima.

115 Maior patet, quia eque uera res est anima sicut res corporea, immo
 uerior et nobilior et perfectior; propter quod si illa que sunt subiec-
 tiue in re corporea sunt uere res, fortiori ratione et illa que sunt in
 anima subiectiue sunt uere res. Quod autem est ratio tantum, sicut
 uniuersale, genus, species, nusquam est subiectiue; non in re extra, ut
 120 de se patet, nec in anima: esset enim aliqua uera forma a rebus intel-
 lectis realiter distincta, quod esse non potest, tum | quia uniuersale, *N35ra*

genus, species sunt proprietates rei intellecte et non ipsius intellectus, cuius contrarium esset si hec essent quedam forme in anima, tum quia per actum intra manentem, sicut est intelligere, nichil constituitur, ut dicitur IX *Metaphisice*; iste autem intentiones fiunt | 125
 Y64va per solam operationem intellectus; ergo non sunt aliquid subiectiue in anima, quod uerum est, set sunt solum in ea obiectiue, inquantum res apprehenduntur sub talibus habitudinibus, puta quod est dici de pluribus specie uel numero differentibus, et sic dicitur esse species uel genus. Et sic patet maior. 130

Minor probatur, scilicet quod ueritas sit ratio tantum, quia illud quod competit rei tantum secundum esse intellectum, non est res, set ratio tantum; set ueritas competit rei intellecte solum secundum esse intellectum; ergo non est res, set ratio tantum. Vtraque premissa-
 O106r rum patet ex precedentibus. Est ergo ueritas relatio rationis, cum | sit 135
 conformitas rei ut intellecta est ad se ipsam ut ens, uel ut est nata esse. Et sic patet quod ueritas in nullo est subiectiue.

M85va [11] In quo | autem sit obiectiue, dicendum est quod ueritas est tam in intellectu simplici quam in componente et diidente; falsitas autem non est in intellectu simplici; utrumque tamen uerius et perfec- 140
 tius est in intellectu componente.

[12] Quod ueritas sit in intellectu simplici, patet, quia ueritas est conformitas rei, ut intellecta est, ad se ipsam secundum suam naturam; set intellectus simplex potest apprehendere rem attingendo ad

145 cognitionem | nature rei absque hoc quod aliquid alterum attribuat *Z26ra*
sibi; ergo talis apprehensio, licet sit simplex, est uera.

[13] Falsitas autem consistit in difformitate rei intellecte ad se
ipsam secundum id quod est. Talis autem difformitas non potest esse
in actu simplici ipsius intellectus, quia aut actus simplex attingit natu-
150 ram rei aut non attingit; si attingit, uerus est; si non attingit, ignorat;
set non est ibi proprie difformitas rei intellecte ad eius naturam, quia
nec talis res est intellecta, set aliqua alia; et ideo non est ibi falsitas,
que proprie importat deceptionem et non solam ignorantiam. Igitur
circa quod quid est et omnem indiuisibilem intelligentiam est quidem
155 uerum attingere et representare, falsum autem non est, ut apparet ex
fine IX *Metaphisice*. Propter quod signanter dicit PHILOSOPHVS
III *De anima*, quod *indiuisibilium | intelligentia est in hiis circa que* *F38ra*
non est falsum. Non dicit “circa que non est uerum” secundum ueram
litteram, propter causam predictam, sicut exponit IOHANNES GRAM-
160 MATICVS.

[14] Vtrumque autem, scilicet ueritas et falsitas, sunt in intellectu
componente et diidente, et perfectius quam sit ueritas in intellectu
simplici. Quod patet dupliciter. Primo sic: sicut se habent ueritas et
falsitas ad uocem ut ad signum, sic se habent ad intellectum ut ad

M85vb apprehensiuum; set ueritas et falsitas non sunt | proprie in uoce incom- 165
 plexa ut in signo, set in uoce complexa, puta in enuntiatione; ergo
 similiter est circa intellectum. Secundo, quia cum ueritas se habeat
 obiectiue ad intellectum, in illo est ueritas perfecte et completiue qui
 potest ueritatem cognoscere (obiectum enim et circumstantie obiec-
 ti sunt cognoscibiles a potentia); set ueritas non potest ab intellectu 170
 apprehendi per actum simplicem, set solum per actum componentem
 et diuidentem; quare etc. Minor patet, quia apprehendere ueritatem
 est apprehendere conformitatem rei intellecte ut sic ad se ipsam secun-
 dum suam naturam; hoc autem fit comparando unum alteri uel idem
 ad se ipsum secundum aliud et aliud esse, quod non potest fieri per 175
 actum simplicem; quare etc.

[15] Ad primum argumentum dicendum quod *AVGVSTINVS loqui-*
tur de ueritate *quantum ad id quod est ibi materiale* uel quantum ad id
 ad quod ueritas dicitur, quia ad entitatem rei, cum sit conformitas ad
 ipsam. 180

O106v [16] Ad primum argumentum alterius partis, dicendum quod
Y64vb uerum et falsum | sunt in anima solum obiectiue, quatinus sunt que-
 dam entia rationis que conueniunt rebus intellectis | solum secundum
 esse intellectum, bonum autem et malum sunt condiciones rebus
 conuenientes exclusa omni operatione intellectus. Et sic est intelligen- 185
N35rb dum dictum *ARISTOTELIS VI | Metaphisice*, scilicet quod uerum
 et falsum sunt in anima, non quidem subiectiue, set obiectiue modo
 quo dictum est.

[17] Ad secundum dicendum quod licet nomen rei et nature proprie et simpliciter conueniat solum hiis que habent esse posituum extra animam, secundum quid tamen et secundo conuenit priuationibus et negationibus et etiam intentionibus formatis per intellectum; et quia intellectus ex habitibus cognoscit priuationes et ex affirmationibus negationes, est | etiam reflexiuus super intentiones quas format; *M86ra*
 190 ideo de omnibus dicit uerum et semper ueritas est conformitas rei ut intellecta est ad naturam quam habet, qualiscumque sit illa.

<QVESTIO QVARTA

VTRVM IN DIVINIS SIT TOTVM ET PARS>

[1] Deinde queritur utrum in diuinis sit totum et pars. Videtur quod non, quia ubicumque est dare totum et partem, ibi est dare maius et minus, quia omne totum est maius sua parte; set in diuinis non est dare maius et minus, cum ibi sit summa equalitas; ergo etc.

[2] Item omne quod habet rationem partis habet rationem imperfecti; set in Deo nichil potest esse imperfectum; ergo nec pars, quare nec totum, cum totum et pars correlatiue dicantur.

[3] In contrarium est quia *totum et perfectum idem sunt*, ut dicitur 10
 III P h i s i c o r u m ; set in Deo maxime reperitur ratio perfecti; ergo
 Om37r et ratio totius et per consequens ratio partis | propter rationem prius
 tactam.

[4] Responsio. Videndum est primo de ratione totius in generali
 qualiter conueniat diuinis, et secundo uidebitur de specialibus rationi- 15
 A26ra bus | totius huius uel illius, puta totius uniuersalis et totius integralis,
 et sic de ceteris, an similiter competant diuinis.

[5] Quantum ad primum sciendum quod, sicut dicitur I C e l i e t
 m u n d i , *omne, totum et perfectum non differunt secundum speciem, set*
secundum naturam in qua reperiuntur. Completio enim que impor- 20
 tatur absolute per nomen ‘perfecti’ contrahitur per omne et totum,
 quia utrumque importat complementum contentiuum plurium: de eo
 enim quod est unum tantum actu et potentia nec includit nisi unum
 non potest dici totum neque omne, perfectum tamen dici potest, ut
 hec natura huius angeli potest dici naturaliter perfecta, set non potest 25
 dici proprie tota uel omnis.

Rursus omne in natura cui conuenit requirit quod contineat plura
 F38rb de quibus nomen importans illam naturam | dicatur; et ideo solum
 additur termino communi quem distribuit pro illis solum de quibus

30 dicitur. Totum uero reperitur in illis que continent plura de quibus
 dici non potest sicut dicitur tota domus, que | habet omnes partes *M86rb*
 domus, de quibus tamen non predicatur. Cum igitur constet quod
 esse perfectum potissime conueniat diuinis, dubium est | de toto et *Om37v*
 omni, quorum utrumque importat perfectionem contentiuam plu-
 35 rium. Tamen si hec continentia sit plurium secundum rationem,
 adhuc uidetur quod possit reperiri in diuinis. Constat enim quod in
 Deo sunt plura ratione differentia: pelagus enim perfectionis diuine
 includit multas perfectiones attributales aliquo modo, sicut totum
 partes. Si uero | talis continentia sit plurium differentium secundum *Z26rb*
 40 rem, tunc magis est dubium an sit in diuinis. De hoc tamen statim
 apparebit in secundo articulo.

[6] Quantum ad secundum sciendum est quod totum includens
 realiter multa actu uel potentia uidetur ad presens esse in quadrupli-
 ci differentia, scilicet essentielle, integrale et uniuersale et numerale.
 45 Totum essenziale est quod continet plura realiter constituenta unam
 essentiam per modum actus et potentie, sicut est compositum ex
 materia et forma; totum uero integrale est quod continet plura rea-
 liter constituenta ipsum, non per modum actus et potentie, set per
 modum continuationis, ut in toto continuo, uel per | modum colli- *Y65ra*
 50 gationis, ut in domo, archa uel lecto; totum uero uniuersale continet

actu uel aptitudine plura non constituentia aliquid unum realiter, set discreta inter se de quorum quolibet predicatur, in quo differt a toto essentiali et integrali, quorum neutrum predicatur de suis partibus; *Om38r* totum uero numerale non est | aliud quam numerus comprehendens pluralitatem aliquorum, sicut duodenarius numerus dicit numerum 55
N35va Apostolorum et, ut uidetur michi, | hec non est ratio totius nisi nimis abusiue, quia totum comprehendit plura ut aliquo modo sunt unum uel saltem unita, set numerus dicit solum plura non ut unum, set eque uerificatur numerus quicumque de illis que nullo modo sunt unum
M86va nec | unita, neque compositione, ut in toto essentiali, neque conti- 60
 natione uel colligatione, ut in toto integrali, nec conceptione intellectus, ut in toto uniuersali; quare non uidetur quod sit totum nisi nimis improprie, et ideo ad presens dimittatur, quia inferius inquiretur utrum sit numerus in diuinis.

[7] De toto autem essentiali, utrum sit in diuinis, dicendum quod 65
 non. Primo, quia omne totum essentialia continet plures essentias imperfectas constituentes unam essentiam perfectam: ex hoc enim dicitur totum essentialia, quia continet plures essentias imperfectas et partiales; set in diuinis nullo modo sunt plures essentie; ergo nec totum essentialia. 70

[8] Secundo, quia si in diuinis esset totum essenziale, hoc esset Persona repectu essentie et relationis, ex quibus constituitur: nichil enim est in diuinis quod ex pluribus constituatur nisi Persona; set Persona non potest esse totum essenziale; ergo etc. Probatio minoris: illa ex
 75 quibus constituitur totum essenziale reale sunt realiter unum actus et reliquum potentia; set essentia et relatio, ex quibus Persona constituitur, non sunt actus et potentia, set sunt actus absolutus et relatus; ergo essentia et relatio non constituunt aliquid quod sit totum essenziale; et nichil aliud est in diuinis quod possit habere | rationem totius essen- *Om38v*
 80 tialis, ut dictum est; ergo in diuinis nullo modo est totum essenziale.

[9] Item nec totum integrale, quia totum integrale proprie consistit ex partibus quantitatis quantitate molis, que possunt constituere totum per modum continuationis uel contiguationis uel colligationis; set in diuinis nichil est quantum quantitate molis; ergo etc. | Maior *F38va*
 85 probatur, quia omne totum integrale habet partem extra partem, quod competit solum quantis. Minor de se patet. Item si esset aliquod totum integrale in diuinis, illud esset Persona, quia, sicut prius dictum est, nichil est in diuinis ex pluribus constitutum | nisi Persona; set Persona *M86vb*
 90 est perfectius qualibet sua parte (sicut enim totum habet rationem

integri, sic quelibet pars habet rationem diminuti); set Persona non est aliquid perfectius quam sola essentia (tota enim perfectio in diuinis est ab essentia et non a relatione, alioquin aliquid perfectionis esset in una Persona quod non esset in alia, sicut et aliquid relationis); ergo Persona non est aliquid perfectius quam sola essentia, nec per consequens 95 est totum integrale ad ipsam et ad relationem.

[10] De toto autem uniuersali dicendum quod ea que sunt in diuinis possunt considerari secundum esse quod habent secundum se in re extra uel secundum esse quod habent in anima. Si primo modo, sic in diuinis nichil est uniuersale. Quod patet primo, quia eidem et secundum idem | impossibile est quod conueniat ratio uniuersalitat¹⁰⁰is et singularitatis; set omni rei, siue in creaturis siue in diuinis, conuenit ratio singularitatis secundum esse quod habet in re extra: sic enim uerum est uerbum BOETII quod *omne quod est ideo est, quia unum numero est*; ergo nulli rei, neque in diuinis neque in creaturis, conuenit ratio 105 uniuersalitat¹⁰⁰is secundum esse quod habet in re extra.

[11] Secundo, quia si aliquid quod sit in diuinis haberet rationem uniuersalis, hoc potissime esset essentia, que reperitur | in pluribus Personis et de pluribus predicatur, que uidetur esse condicio uniuersalis; set essentia non habet rationem uniuersalis ad Personas secundum esse quod habet in re extra; ergo etc. Minor probatur, tum quia unitas 110

uniuersalis in singularibus non est unitas rei, set tantum rationis, sicut et entitas, unitas autem essentie in Personis est unitas rei, non rationis; tum quia uniuersale dicit in communi quidquid pertinet ad rationem
 115 suppositi, | essentia autem non, quia non dicit relationem que est suppositi constitutiuā; ergo essentia non habet rationem uniuersalis ad *M87ra*
 Personas. Cum enim ratio uniuersalis consistat in esse communicabile pluribus et in esse plurificabile in eis (propter quod eius unitas est a solo | intellectu et non a natura rei), et primum | quidem pertinet *A26rb*
 120 ad perfectionem, secundum autem ad imperfectionem, natura diuina *N35vb*
 primum habet, secundum autem non habet, propter quod defficit a ratione uniuersalis.

[12] Si uero ea que sunt in diuinis considerentur | secundum esse *Om39v*
 quod habent in anima, sic in eis potest inueniri totum uniuersale: sic
 125 enim Persona in communi est aliquid uniuersale ad Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, et relatio in communi ad paternitatem, filiationem et spirationem, tam actiuam | quam passiuam. Quod patet per *Z26va*
 propriam rationem uniuersalis: uniuersale enim est quod dicitur de multis per se et realiter plurificatur in eis et dicit in communi totam
 130 naturam singularium; set hoc modo se habet Persona in communi accepta ad Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, et relatio in communi accepta ad paternitatem et filiationem et spirationem et processionem, ut de se patet; ergo etc. Non sic autem potest dici de essentia qualitercumque accepta aut de relatione respectu Personarum, quia
 135 nullum istorum dicit quidquid est de constitutione Persone.

[13] Ad primum argumentum dicendum quod ubicumque est dare totum et partem integram, ibi est dare maius et minus quantitatie, quod non ponitur in diuinis; ubi autem est dare totum et partem uniuersalem, ibi est dare maius et minus secundum ambitum continentie predicabilis, quia plura continet et de pluribus predicatur totum uniuersale quam pars eius subiectiua. Et istud maius et minus, licet non sit in diuinis secundum realem actum essendi, est tamen in
Om40r eis secundum rationem considerandi, | ut dictum est. 140
M87rb [14] Ad secundum | patet per idem. Illud enim quod habet rationem partis essentialis uel integralis habet rationem imperfecti, et totum rationem perfecti: in hiis enim pars est aliquid totius et non totum secundum rem; set illud quod habet rationem partis subiectiue respectu totius uniuersalis non oportet quod habeat rationem imperfecti, cum recipiat essentialem predicationem totius et sit realiter ipsum totum, nisi quod secundum modum intelligendi est minoris ambitus et continentie quam totum, et sic secundum | nostrum
F38vb modum intelligendi aliquo modo minus perfectum quod non repugnat diuinis, quia secundum nostrum modum intelligendi aliquid est in diuinis quod est maioris ambitus in predicando quam aliud, et aliquid quod dicit minorem perfectionem quam aliud, sicut sapientia dicit aliquid minus perfectum secundum nostrum modum intelligendi quam pelagus perfectionis diuine, ut supra dictum fuit. 155

[15] Ad argumentum alterius partis dicendum quod totum et perfectum, licet sint idem in formali significato, quia utrumque importat
160 complementum, differunt tamen in hoc quod perfectum est in plus, eo quod omne et totum dicit complementum contentiuum plurium, ratione cuius perfectum potest dici de aliquo de quo non dicitur nec omne nec totum, ut deductum est.

<DISTINCTIO VIGESIMA
QUESTIO VNICA
VTRVM FILIVS SIT OMNIPOTENS SICVT PATER>

Om40v [1] *Nunc ostendere restat.* Circa distinctionem istam queritur utrum
Filius sit omnipotens sicut Pater. Videtur quod non, quia illud quod 5
est omnipotens potest in omnem actum (potentia enim dicitur
respectu actus); set Filius non potest in omnem actum sicut Pater, quia

Y65va non | potest generare; ergo non est omnipotens.

[2] Si dicatur quod posse generare non est posse aliquid, set ad ali-
quid, et ita dato quod Filius non possit generare, potest tamen quid- 10
quid est possibile, contra: qui omne dicit nichil excipit, set omnia
includit, et que dicunt quid et que dicunt ad aliquid; set omnipo-
tentia dicit potentiam ad omnia; ergo ad ea que dicunt quid uel ad
aliquid.

[3] Item secundum AVGVSTINVM in littera, si Pater non potuit 15
M87va generare Filium sibi equalem, non fuit | omnipotens; ergo secundum
ipsum omnipotentia se extendit ad generationem Filii; set hanc non
habet Filius; ergo etc.

[4] In contrarium est quod dicit ATHANASIVS in Symbolo:
 20 *Omnipotens Pater, omnipotens Filius* etc.

[5] Responsio. Cum potentia dicatur per comparisonem ad
 actum, ut assumptum est in arguendo, actuum autem diuinorum
 quidam sunt essentialia et transeunt in creaturam, ut creare, quidam
 uero notionalia, nec transeunt in creaturam, ut generare | et spirare, *N36ra*
 25 de potentia que est respectu primorum actuum nulla est dubitatio
 quin secundum illam eque sit potens | una Persona sicut alia; et ad *Om41r*
 hanc solam forte respicientes SANCTI dixerunt quod eque omnipotens
 est Filius sicut Pater et Spiritus Sanctus sicut Pater et Filius.

[6] De potentia uero que est respectu actuum notionalium est tota
 30 dubitatio utrum secundum eam possit Filius dici eque omnipotens
 sicut Pater, cum non possit in actum in quem potest Pater. Et sunt hic
 plures modi dicendi. Vnus est satis superficialis, scilicet quod omni-
 potentia dicitur solum respectu possibilium; que autem implicat
 contradictionem omnino non suntabilia; propter quod si aliquis
 35 non potest ea que implicat contradictionem, non propter hoc sequi-
 tur quod non sit omnipotens; Filium autem generare implicat contra-
 dictionem, scilicet quod esset et non esset Filius, quia cum in diuinis
 non possint esse plures filii, nec plures patres, si Filius generaret, iam

esset Pater et non Filius, nisi ponerentur plures filii, scilicet ipse et
 alius qui esset ab eo genitus, quod est impossibile; igitur esset Filius 40
 per passiuam et non esset Filius set Pater per actiuam generationem,
 quod implicat contradictoria. Et ideo, si Filius non generat, non est
 dicendus minus potens, set Pater, si non posset generare, non esset
 omnipotens.

M87vb [7] Istud autem satis friuolum est, quia licet | non posse ea que 45
Om41v simpliciter implicat contradictionem | non derogat omnipotentie,
 quia talia nullo modo habent rationem possibilis, tamen non posse ea
 que non implicat contradictionem simpliciter set quoad istum dero-
 gat omnipotentie, quia talia cadunt sub ratione possibilis simpliciter;
 alioquin omne agens posset dici omnipotens, quia potest in omnia 50
 que non implicat contradictionem quoad ipsum: quodlibet enim
 agens potest in omnia preterquam in illa quorum non habet poten-
 tiam. Posse autem in illa quorum quis non habet potentiam implicat
Z26vb | contradictionem quoad ipsum: ex hoc enim dicitur aliquis aliquid 55
 posse, quia habet potentiam ad illud; quare, si potest, habet poten-
 tiam; et *TV* dicis quod non habet potentiam; ergo habet potentiam
 et non habet potentiam, quod est contradictio; igitur non posse illa
 que non implicat contradictionem simpliciter set quoad istum dero-
F39ra gat omnipotentie. Generare autem Filium in diuinis non implicat |
 contradictionem simpliciter, alioquin esset impossibile Patri; ergo qui 60
Y65vb non potest generare Filium non est simpliciter | omnipotens.

[8] Alius modus dicendi est quod Filius habet omnipotentiam et omne posse et est omnipotens, dato quod non possit generare. Dicunt enim ISTI quod *potentia* generandi *non est relatio nec relationem includit intrinsece*, licet coexigat eam, set *est essentia diuina, que potest in omne illud quod habet rationem possibilis uel producibilis*; | et ideo, cum eadem essentia diuina sit in Patre et *Filio* et *Spiritu Sancto*, in eis est eadem *omnipotentia*, | licet in eis non sit eadem relatio. Et propter hanc omnipotentiam quelibet Persona dicitur omnipotens, licet non possit generare, quia ex hoc *non dicitur* aliquid *omnipotens in diuinis, quia habeat* essentiam diuinam sub omni *respectu nato fundari in ea*, quia Pater | non esset omnipotens, cum non habeat essentiam diuinam cum relatione filiationis, set ex hoc solo dicitur aliquid omnipotens, quia habet essentiam diuinam que sola est omnipotentia. Hanc autem habet quelibet Persona diuina, et ideo quelibet est simpliciter omnipotens; et tamen non quelibet potest generare, set solum Pater, quia potentia generandi ad explendum actum generationis coexigit relationem paternitatis constituentem primam Personam, licet eam intrinsece non includat, sicut declaratum fuit supra dist. 7. Hanc autem non habet nisi in supposito Patris; ideo solus Pater potest generare et non alie Persone, licet habeant eandem omnipotentiam quam et Pater.

Om42r

A26va

M88ra

[9] Hic autem modus, licet sit probabilis, habet tamen quedam dubia. Primum est quia assumit quod potentia generandi nichil dicit intrinsece nisi essentiam diuinam, quod non OMNES concedunt, ut patuit supra dist. 7. 85

Om42v [10] Secundum est quia uidetur inconueniens quod aliquid dicatur habere aliquod posse quod nullo modo potest poni inesse; | set potentia et posse quam habet Pater nullo modo possunt poni inesse in Filio; *N36rb* non | ergo habet omnipotentiam quam habet Pater. 90

[11] Ad hoc dicunt ALIQVI quod potentia generandi et posse in Filio possunt poni inesse, scilicet quod Filius generetur et non quod generet, quia eadem potentia et idem posse est quo Filius potest generari et quo Pater potest generare.

[12] Set contra. Potentia pertinens ad omnipotentiam est actiua; ergo debet poni inesse per modum potentie actiue; set potentia que ponitur inesse ut aliquid generetur uel quod aliquid sit genitum non ponitur inesse per modum potentie actiue, set potius per modum potentie passiuue; ergo etc. 95

M88rb [13] Tertium inconueniens | est quia si idem lumen uel simile quod est in sole ad illuminandum et calefaciendum esset in alio ad illuminandum et non ad calefaciendum uel econuerso, illud non diceretur eque potens sicut sol; ergo similiter licet in Filio sit eadem essentia que sola est potentia sicut in Patre, tamen quia in Patre est ad plures actus quam in Filio, Filius non potest dici eque potens sicut Pater. 100 105

[14] Quarto quia potentia numquam dicit essentiam absolute, set ut est principium actus; ubi ergo est eadem essentia in pluribus, sic quod in uno eorum potest aliquem actum principiare, in alio autem non potest, non propter aliquod | impedimentum, set quia talis est natura essentie, in illis potest dici esse eadem essentia, set non eadem potentia, quia potentia dicit principium actus. Dico autem quando non est ex impedimento, set ex natura talis essentie, quia si non posset principiare actum propter aliquod impedimentum, nichilominus diceretur potentia, quamuis impedita; set quando est ex natura rei quod non possit talem actum principiare, tunc nullo modo habet rationem potentie. Nunc est ita quod essentia diuina in Filio non potest in actum in quem potest in Patre non propter aliquod impedimentum (absit enim aliquid tale existimare in diuinis), set hoc habet natura essentie diuine in Filio ex hoc quod non est in eo nisi expleta sua prima fecunditate, que est ad actum generandi, ut supra patuit dist. 7; ergo licet in Filio sit omnis essentia que est in Patre, tamen in eo non est omnis potentia que est in Patre, nec per consequens debet dici omnipotens sicut Pater.

[15] Tertius modus dicendi est quod potentia que est ad actus notionales, sicut sunt generare et spirare, non cadit sub omnipotentia. Et ideo habere potentiam ad tales actus | uel carere ea non auget uel

minuit omnipotentiam. Cuius ratio est duplex. Prima est quia Deus
F39rb non dicitur potens a potentia passiva, set | ab activa, | et omnipo-
Om43v tens ab omnipotentia activa; potentia autem activa non est activa per
 comparisonem ad esse eius cuius est potentia activa, quia ipsa iam 130
 est entis in actu, set dicitur activa quia potest aliud agere, ut sic dica-
 tur aliquid potens per potentiam activam, non quia potest esse, set
 quia potest agere, et omnipotens, non quia possit omnia esse, set quia
 potest omnia agere; igitur si sit aliquid agere quod sit realiter ipsum 135
 esse agentis, tale agere non respicitur a potentia vere activa nec cadit
 sub omnipotentia. Tale autem est generare in diuinis respectu Patris,
 quia omnino idem est realiter generare et esse Patrem. Et ideo sicut
 non posse esse Patrem non arguit impotentiam in Filio, sic non posse
 generare non arguit impotentiam uel diminutionem potentie in eo.

[16] Set contra rationem istam obicitur sic: spirare non est aliquid 140
 agere quod sit realiter ipsum esse agentis: per spirare enim nullum
 suppositum diuinum constituitur in esse suppositi; igitur ad posse
 spirare directe ordinatur potentia vere activa, cuius defectus arguit
 diminutionem omnipotentie; set Spiritus Sanctus non potest spirare;
 ergo non est omnipotens, quod est eque inconueniens sicut de Filio. 145

Z27ra [17] Et dicendum quod spirare est aliquid agere | quod est ipsum
Om44r esse agentis, scilicet Patris | et Filii; sicut enim dictum fuit supra dist.
 11, suppositum habens plures proprietates relatiuas, ut Pater et Filius,

per unam earum non distinguitur ab omnibus aliis, set per omnes, nec
 150 per unam tantum constituitur in esse suppositi incommunicabili et
 distincto, set per omnes; licet per unam | primo et illa dicitur perso- *M88vb*
 nalis, cetera tamen concurrunt quasi secundo ad perfectam consti-
 tutionem suppositi. Et istud plenius fuit declaratum prius. Vnde ratio
 falsum assumit, quia per spirare constituuntur in esse suppositi tam
 155 Pater quam Filius, ut distinguuntur secundo suppositum a Spiritu
 Sancto, licet neutrum eorum | primo constituatur in esse suppositi per *N36va*
 spirare.

[18] Secunda ratio talis est: potentia que est uere et proprie actiua
 est transmutatiua uel productiua eius quod est uere et proprie aliud
 160 uel alterum (hoc patet ex propria ratione potentie actiue, que poni-
 tur *V M e t a p h i s i c e*); set potentia generandi uel spirandi non est
 transmutatiua uel productiua alicuius quod sit uere uel proprie aliud
 uel alterum; ergo ipsa non est uere et proprie actiua. Maior patet, set
 minor probatur, quia sola relatio non facit proprie aliud, set essentia
 165 uel substantia, nec alterum, set | qualitas; cum ergo supposita diuina *Y66rb*
 differant sola relatione, patet quod inter ipsa non est | proprie aliud *Om44v*
 uel alterum nisi secundo quid et cum determinatione, scilicet aliud
 suppositum relatum. Igitur in uno non est uere | et proprie poten- *A26vb*
 tia actiua respectu alterius, et sic potentia generandi et spirandi non
 170 continentur proprie sub potentia actiua, nec per consequens sub
 omnipotentia; carere ergo tali potentia non derogat omnipotentie.

[19] Ad primum argumentum dicendum quod potentia actiua est proprie respectu actus per quem producitur id quod est uere et proprie alterum uel aliud, et non est ipsum esse agentis; generare autem est id ipsum quod esse Patrem, nec est actus quo producat id quod est uere et proprie aliud siue alterum; propter quod respectu talis actus non est proprie potentia actiua. Vnde bene | dicunt ILLI qui dicunt quod posse generare non est posse quid, set ad aliquid, quia obiectum talis potentie non cadit proprie sub obiecto potentie actiue. 175

M89ra [20] Ad illud quod contra hoc obicitur: “Qui omne dicit nichil excipit”, uerum est eorum que continentur sub termino distributo; modo omnipotentia dicit potentiam ad omnia non simpliciter, set que sunt alia uel altera; talia autem non sunt ea que differunt sola relatione; propter quod non cadunt sub distributione. 180

[21] Ad illud quod dicit AVGVSTINVS, quod Pater non esset omnipotens si non posset generare Filium sibi equalem, | dicendum quod secundum ueritatem AVGVSTINVS dicit hoc non determinando, set disputando contra Maximinum hereticum, ut apparet in littera; in disputando autem frequenter assumit concessa ab aliis uel ea que in creaturis apparent ad probandum quod intendit, quamuis illa que assumit non sint omnino secundum mentem suam; et sic forte facit in auctoritate assumpta. Vel dicendum quod beatus AVGVSTINVS non dicit quod potentia generandi cadat sub omnipotentia, | nec dicit quod Pater non 185

Om45r 190

F39va

195 esset omnipotens, si non posset Filium generare, set supposito quod
caderet et Pater Filium generaret, Pater non esset omnipotens, nisi
posset generare Filium sibi equalem, quia hoc uideretur procedere ex
imperfectione potentie generatiue; quod concedendum est, quia non
est contra propositum.

<DISTINCTIO VIGESIMA PRIMA
QUESTIO VNICA
VTRVM DICTIO EXCLUSIVA POSSIT VERE ADDI TERMINO ESSENTIALI
RESPECTV PREDICATI PERSONALIS>

[1] *Hic oritur questio* etc. Circa distinctionem istam queritur utrum 5
dictio exclusiua possit uere addi termino essentiali respectu predicati
personalis, ut dicendo: “Solus Deus est Pater”. Et uidetur quod non,
quia si ista esset uera: “Solus Deus est Pater”, ergo a simplici conuersa
ista esset uera: “Solus Pater est Deus”. Consequens est falsum, quia
M89rb sequeretur quod Filius non | esset Deus. Probatio consequentie. Hec: 10
Om45v “Solus Deus est Pater” ualet has duas: “Deus est Pater” et “Nullus alius
a Deo est Pater”; set utraque istarum habet conuerti simpliciter; | ergo
et prima.

[2] Item illud quod reperitur in alio non potest soli Deo conuenire;
set esse patrem reperitur in creaturis; ergo non competit soli Deo; igitur 15
hec est falsa: “Solus Deus est Pater”.

[3] In contrarium arguitur quia de quocumque sumpto cum pre-
cisione predicatur commune de eo predicatur et proprium (sequitur
enim: “Solum corpus est coloratum; ergo solum corpus est album”);
set in diuinis predicata essentialia se habent ad personalia sicut com- 20
munia ad propria; ergo cum uerificentur propositiones in quibus

additur dictio | exclusiua termino essentiali respectu predicati essen- *N36vb*
 tialis, ut dicendo: “Solus Deus est Deus”, necesse est et alias uerificari
 in quibus exclusio additur subiecto respectu predicati personalis, ut
 25 dicendo: “Solus Deus est Pater”.

[4] Responso. Videnda sunt duo circa questionem istam. Primum
 est de exclusionem quam facit dictio exclusiua; secundum est de uerifi-
 catione propositionum in quibus ipsa ponitur siue a parte subiecti siue
 a parte predicati.

30 [5] Quantum ad primum sciendum est quod secundum PHILOSO-
 PHVM libro E l e n c h o r u m *solus* idem est quod *non* | *cum alio*; ‘aliud’ *Y66va*
 autem importat diuersitatem, ‘cum’ simultatem uel associationem,
 ‘non’ uero negationem; igitur ‘solum’ importat negationem | associa- *Om46r*
 tionis cuiuslibet diuersi ab incluso uel absolute uel respectu tertii. Et
 35 si quidem importet priuationem associationis absolute, sic dicit soli-
 tudinem, nec recipitur in diuinis, quia nichil est ibi solitarium, et
 sic solet dici quod ‘solum’ est dictio categorematica. Si autem dicat
 priuationem associationis non absolute, set respectu tertii, sic acci-
 pitur syncategorematicae, et tunc denotat | excludi omne diuersum a *M89va*
 40 subiecto cui additur non absolute, | set respectu tertii; propter quod in *Z27rb*
 omni propositione in qua ponitur dictio exclusiua predicatum diuer-

simode comparatur ad inclusum et ad exclusum, quia ad inclusum affirmatiue, ad exclusum uero negatiue. Vnde omnis talis propositio habet duas alias exponentes, unam affirmatiuam et aliam negatiuam, ut “Solutus Sortes currit” habet has duas: “Sortes currit” et “Nullus alius a Sorte currit”. Patet ergo quod dictio exclusiua excludit a participatione predicati omne diuersum a subiecto uel ab eo cui additur. 45

[6] Quid autem uocetur hic ‘diuersum’? Dicendum quod omne illud quod non est unum per essentiam cum incluso uel saltem subiecto seu supposito: tale enim simpliciter est ‘diuersum’. Illud uero quod pertinet ad essentiam inclusi uel econuerso uel cum quo inclusum est unum subiecto, cum non sit simpliciter ab eo diuersum, non excluditur. Hoc autem patet inductione: includitur | enim diffinitio in diffinito et omnia superiora in inferioribus, tamquam pertinentia ad eorum essentiam; in toto etiam integrali pars includitur tamquam aliquid de essentia totius. Et ideo dictio exclusiua addita diffinito non excludit diffinitionem, | nec addita inferiori excludit superius, nec addita toti integrali excludit partem, immo potius hec omnia includuntur et inferuntur; sequitur enim: “Solutus homo currit; ergo animal currit; ergo rationale currit”. Et similiter sequitur: “Soluta domus est; ergo paries est”. Et ratio est quia, cum superiora predicentur essentialiter de inferioribus, quidquid realiter conuenit inferiori, conuenit etiam cuilibet eius superiori; similiter, cum pars integralis sit realiter de constitutione totius, ad esse totius requiritur esse partis. Et ideo respectu huius predicati quod est esse totum sumptum cum dictione 65

Om46v

F39vb

exclusiua infert | partem, non autem respectu alterius predicati; non *M89vb*
 enim sequitur: “Sola domus est alba; ergo paries est albus”, quia tale
 predicatum potest conuenire toti non per talem partem. Numquam
 tamen respectu cuiuscumque predicati dictio exclusiua addita inferiori
 70 excludit superius, nec addita toti integrali | excludit partem, nisi pre- *A27ra*
 dicatum pertineret | ad eorum differentiam; tunc enim fieret exclusio, *Om47r*
 sicut dicendo: “Solus homo est species specialissima”, ergo sequitur:
 “Non animal aut substantia”; similiter: “Tota domus est totum consti-
 tutum ex pariete, tecto et fundamento”, sequitur: “Non ergo paries”,
 75 quia respectu talium non sunt idem, set diuersa. Simili modo dictio
 exclusiua addita superiori non excludit inferius, nisi respectu predi-
 cati quod pertinet ad eorum differentiam; non enim sequitur: “Solus
 homo currit; ergo Sortes non currit”, | nec tamen infert: “Ergo Sortes *N37ra*
 currit”. Et ratio est quia dictio exclusiua addita termino communi uel
 80 singulari non mutat eius naturam. Et ideo, sicut sub termino commu-
 ni indefinite sumpto non fit descensus, set est fallacia consequentis, sic
 sub ipso sumpto indefinite cum dictione exclusiua non licet descen-
 dere, nec affirmatiue nec negatiue. Que autem faciunt unum subiecto
 cum incluso non excluduntur, sicut patet in accidentibus concretis;
 85 exclusio enim | addita tali accidenti non excludit subiectum, nec econ- *Y66vb*

uerso; non enim sequitur: “Solus edificator edificat; ergo Sortes non edificat”, nec econuerso: “Solus Sortes edificat; ergo edificator non edificat” uel “Ergo album non edificat”. Vnde I P H I S I C O R U M dicitur quod si accipiantur sola alba, albo | *significante unum multa sunt*, quia
M90ra *aliud erit albo esse et susceptibili.* | Dico autem hoc quando subiectum 90
Om47v et accidens significantur in concreto, quia sic significantur ut unum subiecto; secus est si utrumque significetur in abstracto; tunc enim fit exclusio, ut si dicatur: “Tantum albedo est”, sequitur: “Ergo substantia non est”. Et causa est quia abstracta significant essentias rerum ut distinctas et non ut aliquo modo sunt unum; unde I P H I S I C O - 95
 R U M dicitur quod si illud quod ponitur tantum unum sit accidens, sequitur quod accidens sit separabile a subiecto; ideo dictio exclusiua addita accidenti excludit subiectum quod intelligitur de accidente in abstracto. Ex hiis patet quod dictio exclusiua addita uni relatiuorum 100
 excludit aliud, quia illud quod non facit cum incluso unum per essentiam uel per inherentiam cadit sub exclusione; set unum relatiuorum non facit cum alio unum per essentiam nec unum per inherentiam, set sunt distincta supposito, maxime in diuinis, de quibus nunc agitur; ergo etc. Vtraque premissarum patet ex precedentibus. Idem etiam patet ex I P H I S I C O R U M , ubi dicit PHILOSOPHVS contra Parmenidem 105
 et Mellissum quod si sit tantum unum et illud sit principium, principiatum non erit; et tamen principium et principiatum dicuntur relatiue; uerumptamen quia relatiua sunt simul natura, si principiatum |
Om48r

non est, principium non erit; excluditur ergo relatiuum, quia aliud, et
 110 tamen ponitur, quia est de intellectu alterius; et ideo omnis talis pro-
 positio includit contradictoria: “Tantum Pater est” uel “Tantum prin-
 cipium est” et huiusmodi, quia idem includitur et excluditur propter
 aliam et aliam rationem. Et sic patet primum.

[7] Quantum ad secundum, scilicet qualiter uerificentur proposi-
 115 tiones in quibus dictio exclusiua ponitur ex parte subiecti uel predi-
 cati, | primo uidendum | est de ueritate earum prout ponitur ex parte *F40ra*
 subiecti, deinde prout ponitur ex parte predicati. *M90rb*

[8] Quantum ad primum sciendum est quod uel loquimur de
 uerificatione talium propositionum quantum est ex uirtute sermonis
 120 uel quantum est de benigna interpretatione dictorum *S c r i p t u r e* et
S A N C T O R V M. | Si primo modo, sic est regula generalis quod cum pro- *Z27va*
 positio in qua ponitur dictio exclusiua ex parte subiecti habeat duas
 exponentes ipsam, scilicet unam affirmatiuam et aliam negatiuam, ut
 prius dictum est, si exponentes sunt uere, et ipsa est uera; si autem
 125 exponentes sunt false uel altera earum, et ipsa est falsa. Quod potest
 uideri inducendo in omnibus; potest enim dictio exclusiua addi termi-
 no essentiali respectu predicati essentialis uel personalis, ut dicendo:
 “Solus Deus | est Deus” uel “Solus Deus est Pater”. Et de qualibet *Om48v*
 earum statim patet an sit uera per regulam supradictam; prima enim
 130 habet has duas exponentes: “Deus est Deus” et “Nullus alius a Deo est
 Deus”, quarum quelibet est uera, quare et illa: “Solus Deus est Deus”;
 secunda uero habet has duas exponentes: “Deus est Pater” et “Nul-

lus alius a Deo est Pater”, quarum prima est uera et secunda similiter
 dummodo Pater stet pro Persona diuina, et sic procedit argumentum
N37rb pro parte ista. Si autem stat pro | forma paternitatis que communica- 135
 bilis est etiam creaturis, tunc est falsa, et sic procedit secundum argu-
 mentum prius adductum. Similiter patet idem quando dictio exclusiua
 additur termino personali respectu predicati essentialis uel personalis,
 ut dicendo: “Solus Pater est Deus” uel “Solus Pater est Pater”; prima
 enim habet duas exponentes: “Pater est Deus” et “Nullus alius a Patre 140
 est Deus”, quarum secunda est falsa, quia tunc Filius, qui est alius a
Y67ra Patre, non esset Deus, | ergo et ipsa est falsa; | secunda uero habet duas
M90va exponentes, scilicet: “Pater est Pater” et istam: “Nullus alius a Patre
 est Pater”, quarum utraque est uera, ergo et illa. Et simili modo potest
Om50r iudicari de omnibus | consimilibus propositionibus an sint uere uel 145
 false de uirtute sermonis.

[9] Quantum autem est de benigna interpretatione dictorum
 S c r i p t u r e et S A N C T O R V M, aliud est dicendum, quia ad uerifican-
 dum dicta S c r i p t u r e et S A N C T O R V M oportet quod exclusio quan-
 doque non fiat respectu principalis predicati, set respectu forme 150
 subiecti ratione subintellecte implicationis, et sic ista posset uerificari:
 “Solus Pater est Deus” uel “Solus Pater est tantus quantum sunt tres
 Persone simul” sub hoc sensu: “Ille qui est Pater, et nullus alius ab
 ipso est Pater, est Deus, uel est tantus quantum tres Persone simul”. Et
 sic loquitur beatus AVGVSTINVS in principio distinctionis et per hunc 155
 modum dictio exclusiua non excludit correlatiuum a participatione

principalis predicati, set a participatione forme subiecti ratione subintellecte implicationis. Et multa similia occurrunt in dictis *Scripture* et *SANCTORVM*, in quibus semper uidetur esse aliqua improprietas. Et
 160 sic patet quomodo uerificentur propositiones quando dictio exclusiua ponitur ex parte subiecti.

[10] Si autem ponatur ex parte predicati et sumatur categorematicae, sic est falsa omnis propositio in diuinis, quia secundum *HILARIVM* non est confitendum in diuinis aliquid esse solitarium. Si autem
 165 sumatur syncategorematicae, sic potest addi termino substantiali uel personali in predicato posito dupliciter, scilicet per se uel cum alio termino numerali uel partitiuo | uel expressiuo, sicut cum hoc termino *Om50v*
 'unus' uel 'uerus'. Si addatur termino substantiali per se posito in predicato, ut dicendo: "Pater uel Trinitas est solus Deus", sic talis propositio est omnino | impropria et indiget | expositione, immo frequenter *M90vb*
 170 magna extorsione in qua *VARI* uaria dicunt; *OMNES* tamen improprie dicunt, sicut apparet intuentibus dicta *EORVM*. Et causa est quia hec dictio 'solus' syncategorematicae accepta semper facit exclusionem aliorum ab eo cui additur respectu alicuius tertii accepti in ratione predi-
 175 cati explicite uel implicite, ut prius dictum est. Quando autem 'solus' ponitur ex parte predicati cum unico termino, tunc non directe et explicite facit exclusionem aliorum a subiecto respectu principalis predicati, quia non additur subiecto respectu predicati, set additur predicato, nec proprie potest subintelligi aliqua implicatio circa unicum
 180 terminum in predicato positum; | propter quod omnis talis proposi- *F40rb*

tio est impropria. Quando uero additur termino substantiali posito in predicato cum termino numerali uel expressiuo, ut dicendo: “Trinitas est unus solus uerus Deus”, sic adhuc est impropria, quia non fertur exclusio ad principalem compositionem predicati cum subiecto, tamen minus quam prius, quia implicatio cum minori extorsione fit
Om52r circa plures terminos quam circa unicum, ex quacumque parte fiat, | siue ex parte predicati, siue ex parte subiecti; et tunc in predicta propositione: “Trinitas est solus uerus Deus” fit exclusio aliorum a Deo ab unitate et ueritate diuinitatis sub hoc sensu: “Trinitas est Deus, qui Deus est unus et uerus, et nullus alius ab eo est unus et uerus Deus”,
 185
 190
 et hoc modo utitur ea *S c r i p t u r a* et *AVGVSTINVS C o n t r a M a x i m i n u m*. Sic enim habet ueritatem, licet cum quadam improprietate, ut patet consideranti.

[11] Ad argumenta patet solutio ex dictis preterquam ad primum,
Y67rb ad quod dicendum quod hec: “Solus | Pater est Deus” est falsa de uir- 195
N37va tute sermonis, nec est conuersa huius: “Solus Deus est Pater”, | quia
M91ra ista: “Solus Deus | est Pater” habet intellectum affirmatiuum, scilicet: “Deus est Pater”, et hec conuertitur simpliciter dicendo: “Pater est Deus”; habet etiam intellectum negatiuum, scilicet quod nullus alius
Z27vb a Deo est Pater; set hec non conuertitur | simpliciter in hanc: “Nullus 200
 alius a Patre est Deus”, quia tunc bene inferretur ista: “Solus Pater

est Deus”, set conuertitur in hanc: “Nichil quod est Pater est aliud a Deo”. Ex qua propositione cum prima, que dicit quod “Pater est Deus”, numquam inferretur ista: “Solus Pater est Deus”.

<DISTINCTIO VIGESIMA SECVNDA
QVESTIO PRIMA
VTRVM ALIQVOD NOMEN PROPRIE DEO CONVENIAT>

[1] *Post predicta nobis disserendum.* Circa distinctionem istam primo queritur utrum aliquod nomen proprie Deo conueniat. Et uidetur 5 quod non, quia secundum DYONISIVM quecumque dicuntur de Deo uerius negantur quam affirmantur; set talia non uidentur dici proprie, set potius translatiue; ergo etc.

[2] Item secundum EVNDEM non est nisi duplex theologia, scilicet 10 mistica et symbolica; set secundum utramque Deus translatiue nominatur, quia secundum misticam a nominibus creaturarum spiritualium, secundum uero symbolicam a nominibus creaturarum corpora-

15 [3] In contrarium est quia que per prius sunt in aliquo transferuntur ab illo in alia et non econuerso; set sapientia et bonitas et huiusmodi per prius sunt in Deo quam in creaturis; ergo hec nomina transferuntur a Deo ad creaturas et non econuerso. Quod etiam uidetur dicere APOSTOLVS Eph. 4: *A quo omnis paternitas in celo et in terra nominatur.*

20 [4] Responsio. Dicenda sunt duo: primum est quod Deus potest
 ex creaturis multipliciter nominari; secundum est quod illorum nomi-
 num quedam conueniunt Deo proprie. Primum patet sic: sic nomi-
 namus unumquodque sicut intelligimus (intellectus enim est qui
 imponit nomina rebus quas intelligit et sicut intelligit); set Deum
 25 intelligimus ex creaturis multis modis et quantum ad multas condi-
 ciones; ergo possumus | ipsum nominare multis nominibus. Minor *M91rb*
 patet. Cognoscimus enim Deum | ex creaturis tripliciter secundum *Om53r*
 DYONISIVM, scilicet per causalitatem, remotionem et eminentiam, et
 quolibet istorum modorum potest Deus nominari pluribus nomi-
 30 bus. Si enim nominetur per causalitatem, multa sunt nomina, quia
 multi sunt eius actus et effectus, scilicet creare, gubernare, iustificare,
 glorificare, et sic de aliis ex quibus omnibus nominatur. Si uero nomi-
 netur per remotionem, multa sunt nomina, quia multa remouentur a
 Deo, omnes scilicet imperfectiones, et secundum hoc nominatur Deus
 35 pluribus nominibus, ut 'increatus', 'infinite', 'immensus', 'incommu-
 tabilis', et sic de ceteris. Si autem nominetur per eminentiam, multa
 sunt nomina, quia multe sunt perfectiones in creaturis que eminentius
 sunt in Deo, sicut sunt ille quas simpliciter melius est habere quam
 carere, ut esse bonum, cognoscentem, potentem, a quibus omnibus et
 40 consimilibus nominatur. Et sic patet primum.

F40va [5] Quantum ad secundum | sciendum est quod proprium diuiditur contra commune et contra metaphoricum uel translatum, ut dictum fuit prius 8 dist.; nomen autem non conuenit rei nisi sicut signum significato; et ideo nomen aliquod conuenire Deo proprie potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod significet diuinam essentiam secundum propriam et perfectam eius naturam, quasi diffinitiuę, *Om53v* sicut ‘animal rationale’ | significat hominem, et sic dicendum est quod nullum nomen proprie Deo conuenit. Cuius ratio est quia Deum nominamus sicut eum intelligimus; set pro statu uie non intelligimus Deum secundum eius propriam et, ut ita dicam, specificam rationem; ergo nullum nomen a nobis Deo impositum significat ipsum secundum eius propriam et omnino determinatam rationem. Ad hunc sensum loquitur beatus *DYONISIVS* 1 cap. De diuinis | nominibus *N37vb* | dicens sic: *Y67va* *Omnibus autem uniuersaliter incomprehensibilis est et neque* *M91va* *sensus eius est, neque fantasia, | neque opinio, neque nomen, neque sermo,* et VI propositione De *causis* dicitur quod *causa prima superior est omni narratione*, quia nullum nomen est quod perfecte diuinam naturam exprimat.

[6] Alio modo potest dici nomen proprie conuenire Deo, quia non conuenit ei metaphorice uel transumptiue et sic queritur nunc. Circa 60

quod uidendum est quid est significare proprie et quid significare metaphorice uel transumptiue. Et ex hoc apparebit illud quod principaliter queritur. Sciendum est igitur quod nomen dicitur proprie alicui conuenire quando in eo est res ad quam significandam nomen est
65 primo et directe impositum, sicut 'ridere' est directe et primo impositum ad significandum determinatum actum qui in solo homine inuenitur; nomen autem dicitur metaphorice uel transumptiue alicui
| conuenire quando non est res in illo ad quam significandam nomen *Om54r*
est directe et primo impositum, set solum aliqua eius similitudo uel
70 proportio, sicut in prato non est actus ad quem significandum est ridere primo et directe impositum, set est in eo tantum quedam similitudo uel proportio, quia floritio prati pretendit quasi quamdam iocunditatem, sicut risus in homine signum est iocunditatis. Ex quo patet quod nomen non dicitur conuenire alicui rei metaphorice uel
75 transumptiue ex hoc quod res significata per nomen prius nota est nobis in alio quam in isto, quia hoc non facit nisi ad ordinem cognitionis et impositionis nominis ad significandum, set ex hoc quod statim dictum est.

[7] Ex hoc ad propositum sciendum est quod nomina possunt
80 considerari quantum | ad rem significatam uel quantum ad modum *A27va*

significandi. Si quantum ad significatum, sic ad presens sunt quatuor genera nominum. Primum est eorum que solam imperfectionem important in suo | formali significato, sicut ‘esse creatum’, ‘esse finitum’, ‘esse corruptibile’, et similia, et hec nullo modo Deo conueniunt, nec proprie, nec metaphorice. 85

[8] Secundum genus nominum est eorum que significant exclusionem imperfectionis creaturarum, sicut | ‘infinite’ excludit limitationem potentie, ‘immutabilis’ dependentiam nature, uel que important perfectionem in tali gradu qui nullo modo conuenit creature, sicut ‘omnipotens’ et ‘eternus’, et hec soli Deo conueniunt proprie, 90
Om54v non | metaphorice uel transumptiue. Quod patet dupliciter: primo, quia quod conuenit alicui metaphorice uel transumptiue conuenit alii proprie a quo transumitur; set talia nomina nulli alii a Deo conueniunt; ergo non conueniunt Deo transumptiue uel metaphorice, set proprie. Secundo, quia illud nomen conuenit Deo proprie quod est 95
 impositum directe et primo ad significandum illud quod est in Deo; set talia nomina directe et primo sunt imposita ad significandum illud quod est in Deo, siue sit remotio imperfectionis siue consummatio perfectionis; ergo etc.

[9] Tertium genus nominum est eorum que imponuntur ad significandum perfectionem absolute et non secundum aliquem determinatum modum quo est in Deo tantum uel in creatura tantum, sicut 100

‘esse’ uel ‘cognoscere’, et talia conueniunt Deo proprie, quod patet per
 rationem statim | factam, quia res significata per talia nomina inue- *F40vb*
 105 nitur in Deo: oportet enim ponere in Deo omne illud quod dicit
 perfectionem absolute quam melius est habere quam non habere; set
 talia sunt huiusmodi nomina (simpliciter enim melius est esse quam
 non esse et esse cognoscentem quam non cognoscentem); quare talia
 nomina proprie Deo conueniunt.

110 [10] Est preterea quartum genus nominum, eorum scilicet que *M92ra*
 important aliquam perfectionem, tamen secundum modum creaturis
 conuenientem, ut ‘sentire’, ‘leo’, ‘agnus’ et talia non conueniunt Deo | *Om55r*
 proprie, set transumptiue, quia res proprie significata per talia nomina
 non est in Deo, set aliqua eius similitudo, scilicet cognitio singula-
 115 rium, fortitudo, mansuetudo; propter quod huiusmodi nomina trans-
 feruntur | a creaturis ad Deum. *Y67vb*

[11] Si uero nomina que conueniunt Deo proprie quantum ad
 rem significatam considerentur quantum ad modum significandi, non
 ita proprie attribuuntur Deo, quia talia uel sunt abstracta uel sunt
 120 concreta; abstracta autem significant ut quo aliquid est uel simpliciter
 uel aliquid tale, sicut ‘humanitas’, ‘iustitia’, ‘bonitas’, et non ut quod

est; concretum autem significat ut quod est habens, ut ‘homo’ habens humanitatem, ‘iustus’ habens iustitiam, et hec semper differunt secundum modum intelligendi, quandoque autem secundum rem; in Deo autem non differt quod habet et quod habetur realiter, ideo talia 125 nomina quoad modum significandi non ita proprie Deo conueniunt; improprietas tamen non falsificat propositionem, quia ueritas non consistit in hoc quod res sit conformis ipsi modo significandi, set ei quod de ipsa dicitur uel significatur.

[12] Ad primum argumentum dicendum quod nomina dicta de 130 Deo uerius negantur quam affirmantur, si consideretur modus significandi, quia quamplura significantur per modum accidentis abstracti uel alteri inherentis | que non competunt Deo, res tamen significata proprie inuenitur in Deo.

[13] Ad secundum dicendum quod mistica theologia, quamuis 135 nominet Deum per creaturas spirituales, tamen hoc non facit solum propter rerum similitudines, | sicut fit in metaphoricis locutionibus, set quia ex creaturis spiritualibus deuenit in cognitionem eorum que Deo proprie conueniunt, quibus et nomen imponit quod proprie Deo conuenit, sicut et res per nomen significata. 140

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM NOMINA DICTA DE DEO DICANTVR DE EO
SECVNDVM SVBSTANTIAM>

[1] Secundo queritur utrum nomina dicta de Deo dicantur de eo
5 secundum substantiam. Videtur quod non. Dicit enim DAMASCENVS:
*Oportet singulum eorum que de Deo dicuntur non quid est secundum
substantiam significare, set quid non est ostendere, aut habitudinem
quamdam, aut quid eorum que assequuntur naturam uel operationem.*

[2] Item AVGVSTINVS V De Trinitate dicit quod ea que dicun-
10 tur *ad aliquid non* dicuntur *substantialiter* de Deo, set secundum rela-
tionem; set multa sunt talia in diuinis, ut nomina Personarum et pro-
prietatum; ergo non omnia dicuntur de Deo secundum substantiam.

[3] In contrarium est quia nomina dicta de Deo aut sunt absolu-
ta aut sunt relatiua; set tam absoluta quam relatiua dicuntur de Deo
15 secundum substantiam; ergo omnia. Probatio minoris, primo quan-
tum ad nomina absoluta. Dicit enim AVGVSTINVS V De Trinitate:
*Illud precipue teneamus, quidquid ad se dicitur prestantissima illa et
diuina sublimitas substantialiter dici.* De relatiuis etiam patet idem sic:
20 quidquid | conuenienter respondetur ad interrogationem factam per *Om56r*
quid dicitur secundum substantiam; set nomina relatiua conuenienter
respondentur ad questionem factam per quid (dicit enim AVGVSTINVS
De doctrina christiana: Si queratur quid est Deus, conue-
nienter respondetur: “Pater et Filius et Spiritus Sanctus”); quare etc.

[4] Responsio. Nominum quedam dicuntur de Deo pure negatiue, ut ‘incretus’, ‘immutabilis’ et huiusmodi, quedam uero positiue. De 25
M92va pure negatiuis clarum est quia non dicuntur de Deo secundum sub-
 stantiam, | set important remotionem alicuius imperfectionis ab ipso:
 quod enim dicitur secundum substantiam positiue dicitur. Eorum
F41ra autem que positiue dicuntur, quedam conueniunt | Deo solum in
 habitudine ad creaturas, ut ‘dominus’, ‘creator’, quedam uero absque 30
 habitudine ad creaturas.

[5] Rursus eorum que conueniunt Deo in habitudine ad creatu-
 ras, quedam dicunt ipsam habitudinem, ut ‘dominus’, et talia nomina
 dicta de Deo non dicunt substantiam, set solam habitudinem rationis.
 Quod patet, quia semper importatur idem per abstractum et concre- 35
 tum, licet sub alio modo significandi; set abstracta talium nominum et
 negatiuorum, de quibus statim dictum est, important solam habitudi-
 nem relatiuam uel solam negationem; quare et concreta.

Om56v [6] Alia uero | sunt nomina | que non dicunt ipsam habitudinem
Y68ra de suo principali significato, licet dent eam intelligere, set significant 40
 fundamentum habitudinis, ut ‘creator’ dicitur a potentia creandi, et de
 talibus est idem iudicium quoad propositum sicut de hiis que dicun-
 tur de Deo absolute et intrinsece, ut ‘bonus’, ‘sapiens’ et huiusmodi,
 ut postea patebit.

[7] Illorum autem que dicuntur de Deo absque habitudine ad crea- 45
 turas, quedam dicuntur ad se et absolute, ut ‘bonus’, ‘sapiens’, quedam
Z28rb uero ad aliud et relatiue. | De absolutis dicunt *QVIDAM quod licet affir-*

matie dicantur de Deo quantum ad uocem, magis tamen inuenta sunt ad remouendum aliquid a Deo quam ad ponendum; unde dicunt quod
 50 *cum dicimus Deum esse uiuentem, significamus quod Deus non hoc modo est sicut res inanimata, et similiter in aliis. Hoc autem non est uerum. Primo, quia omnis propositio negatiua uera habet aliquam affirmatiuam priorem se, et ideo non potest probari | negatiua nisi assumpta aliqua* *A27vb*
 55 *affirmatiua (ex puris enim negatiuis nichil sequitur); igitur si uerificatur aliquid de Deo negatiue | et proprie, necesse est quod uerificetur aliquid de Deo | affirmatiue et proprie. Secundo, quia si predicata* *M92vb*
affirmatiua dicuntur de Deo solum per negationem oppositorum, cum omnis res includat in se oppositionem ad aliquid quod Deo non conuenit, puta lapis includit non-hominem et leo non-asinum, que uere negantur
 60 *de Deo, sequitur quod uere poterimus dicere de Deo quod sit lapis uel leo, sicut dicimus eum esse sapientem uel bonum, quod est absurdum.* *Om57r*

[8] *ALII dixerunt quod huiusmodi nomina inuenta sunt ad denotandum habitudinem Dei ad creaturas, ut Deus dicatur 'bonus' uel 'sapiens', quia est causa bonitatis uel sapientie in creaturis. Quod non potest esse*
 65 *uerum. Primo, quia hoc modo possemus dicere Deum esse corpus, quia est causa corporum, et Deum esse quodlibet ens, quia est causa cuiuslibet entis. Secundo, quia iste sensus est contra intentionem communiter loquentium. Aliud enim intendunt cum dicunt Deum uiuentem quam quod sit causa uite nostre, et similiter de aliis.*

[9] Propter quod est dicendum aliter, quod questio potest intelligi 70
dupliciter: uno modo utrum talia nomina dicta de Deo predicent eius
essentiam. Et dicendum quod sic. Omnes enim perfectiones que sunt in
Om57v creaturis sunt etiam in Deo, | set eminentius, quia que sunt in creatu-
ris diuisim et particulariter et per modum compositionis accidentis cum
subiecto sunt in Deo summatim et uniuersaliter et per modum summe 75
unitatis, ita quod non est alia res Deus et diuina perfectio, set sunt una
substantia; propter quod talia nomina, licet in creaturis dicant aliquid
additum essentie, tamen in diuinis dicunt ipsammet essentiam uel
substantiam.

[10] *Alio modo potest intelligi questio, dato quod talia nomina dicant 80*
diuinam essentiam uel substantiam, utrum dicant eam substantialiter,
M93ra | et sic questio non est de re, set de modo. Et hic dicendum est quod que-
dam sic et quedam non, quia licet in diuinis omnia predicata essentialia
sint unum realiter, tamen differunt ratione. Et hec ratio uariatur secun-
dum omnia genera predicamentorum; nam quedam significant et predi-
cant per modum substantie, ut 'Deus', quedam per modum quantitatis, ut 85
'magnus', quedam per modum qualitatis, ut 'bonus'; et similiter ea que
important fundamentum relationis ad creaturas dicunt ipsam essen-
tiam diuinam sub modo potentie uel actus tendentis | in creaturam,
F41rb ut 'creator' uel 'creans', et hoc est quia illa summa | et simplicissima 90
Y68rb essentia comprehendit in se perfectiones omnium generum; quodlibet ergo
talium nominum diuinam substantiam significat, set non quodlibet eam
significat per modum substantie.

[11] Eorum uero que dicuntur de Deo relatiue absque habitu-
 95 dine | ad creaturas, quedam dicunt solam relationem, ut ‘paternitas’ *Om58r*
 et quelibet alia relatio, quedam uero cum relatione dicunt essentiam,
 ut ‘Pater’, quod est nomen Persone, que in sua ratione includit sub-
 stantiam cum relatione: licet enim de ui uocis idem importetur per
 nomen ‘Patris’ et ‘paternitatis’, cum se habeant sicut concretum et ab-
 100 abstractum, tamen ut nomen ‘Patris’ accomodatur diuinis, plus importat
 ‘Pater’ quam ‘paternitas’, scilicet essentiam cum relatione. Illa ergo que
 dicunt solam relationem non predicant substantiam nec per modum
 substantie; relatio enim in diuinis non transit in substantiam sicut
 cetera predicamenta; quamuis enim Deus sit sine quantitate magnus
 105 et sine qualitate bonus, non est tamen sine relatione Pater. Relatio
 autem licet non faciat compositionem cum essentia, differt tamen ali-
 quo modo realiter ab ea, ut infra patebit. Illa uero que includunt sub-
 stantiam cum relatione, ut ‘Pater’ et | ‘Filius’ predicant utrumque, set *M93rb*
 per modum relationis, que est formalis in significato talium.

110 [12] Ad primum argumentum dicendum quod nomina negatiua
 non dicunt quid est Deus, set quid non est, relatiua uero dicunt eius
 habitudinem ad creaturas, absoluta uero dicuntur non significare quid
 est, quia nullum eorum | exprimit totam perfectionem diuinam. *Om58v*

[13] Ad secundum patet solutio ex iam dictis.

115 [14] Argumentum in oppositum concedatur pro quanto dicit
 quod nomina absoluta in diuinis dicunt diuinam essentiam uel sub-
 stantiam, licet non omnia dicant eam per modum substantie. Quod
 autem subditur de relatiuis, quod conuenienter respondeantur ad

interrogationem factam per quid, potest dici quod uerum est de illis que non solum includunt relationem, set essentiam, ut sunt nomina 120 Personarum, licet sit ibi quedam improprietas, quia non significant solam substantiam nec per modum substantie; de aliis autem non est uerum.

<DISTINCTIO VIGESIMA TERTIA

QVESTIO VNICA

VTRVM PERSONA SIGNIFICET SVBSTANTIAM VEL RELATIONEM>

[1] *Predictis tamen adiciendum est* etc. Circa dist. 23 queritur de
5 hoc nomine ‘Persona’, utrum significet substantiam uel relationem.
Et uidetur quod significet relationem: primo per BOETIVM libro De
Trinitate, qui dicit | quod omne nomen ad Personas pertinens *Z28va*
significat relationem; set nullum nomen magis pertinet ad Personas
quam hoc nomen ‘Persona’; quare etc.

10 [2] Preterea quidquid plurificatur in diuinis pertinet ad relationes,
quia secundum BOETIVM essentia *continet unitatem, relatio uero multi-*
plicat Trinitatem; set Persona plurificatur in diuinis: dicimus enim tres
esse Personas; ergo etc.

[3] Set contra AVGVSTINVS dicit | VII De Trinitate: *Cum dici-* *Om59r*
15 *mus “Personam Patris”, non aliud dicimus quam substantiam Patris*; ad
se quippe dicitur Persona, non ad Filium uel Spiritum Sanctum, sicut
ad se dicitur Deus; igitur Persona significat essentiam.

[4] Responsio. Videnda sunt duo: primum est an ‘persona’ | sit *M93va*
nomen rei uel intentionis; secundum est quid significet in diuinis,
20 utrum substantiam uel relationem. Quantum ad primum est duplex

modus dicendi. Primus est quod nomen ‘persone’ significat intentionem, quod probatur dupliciter. Primo sic: illud quod dicit indiuiduum in omni genere et suppositum in genere substantie dicit persona in genere intellectualis nature; set indiuiduum et suppositum sunt nomina intentionum et non rerum; ergo et persona. 25

[5] Secundo sic: omnia nomina significantia res aliquas sunt in predicamento sub aliqua intentione, sicut ‘substantia’ sub intentione generis, ‘homo’ sub intentione speciei, ‘Sortes’ sub intentione indiuidui uel suppositi; set ‘persona’ non est res sub intentione generis uel speciei uel suppositi; ergo etc. Minor probatur. Quod enim non sit res sub intentione generis uel speciei, patet, quia de ratione rei cui conuenit esse genus uel speciem, est quod sit pluribus communicabilis, ut patet ex diffinitionibus generis et speciei, que sunt esse | predicabile de pluribus differentibus specie uel numero; | set de ratione | ‘persone’ est quod sit incommunicabilis, ut patet ex diffinitione eius quam | ponit BOETIVS; ergo ‘persona’ non est nomen rei cui conueniat esse genus uel speciem. Nec dicit rem sub intentione suppositi, quia illa uni soli conuenit, ut ‘Sortes’, ‘persona’ autem pluribus. Quare ‘persona’ non est nomen rei sub aliqua intentione, set est nomen intentionis eius cuius est suppositum, non tamen in omni natura, set in intellectuali tantum; est enim ‘persona’ *rationalis nature indiuidua substantia* secundum BOETIVM. 30 35 40

Y68va

Om59v

A28ra

F41va

Accipitur autem hic 'intentio' non pro ratione quam format intellectus circa rem, ut sunt 'genus', 'species' et huiusmodi, quia indiuiduatio et singularitas non fiunt in rebus per intellectum, set ex | natura rei, *M93vb*
 45 set uocantur hic 'intentiones' large condiciones rei ex opposito correspondentes intentionibus uniuersalibus proprie dictis, ut 'singularitas', 'indiuiduatio', 'suppositatio', 'personalitas', que contrahunt speciem sicut species ipsum genus.

[6] Alius modus dicendi est quod 'persona' significat non intentionem, set rem subiectam intentioni. Dicunt enim ISTI quod sicut 'homo' significat non intentionem speciei, set rem subiectam intentioni, et 'aliquis homo' significat rem subiectam intentioni que est indiuiduum uagum in natura humana specialiter, ita 'persona' significat | *Om60r*
 50 naturam subiectam intentioni que est indiuiduum uagum in natura intellectuali generaliter et non ipsam intentionem. Quod probatur dupliciter.

[7] Primo sic: *hoc nomen 'persona' impositum est ad significandum suppositum nature intellectualis secundum quod quamdam dignitatem importat; intentiones autem non important aliquam dignitatem, set res subiecte intentionibus: 'uniuersalitas' enim non importat maiorem dignitatem in homine quam in equo; ergo etc.*

[8] Secundo sic: *nomen 'personae' impositum est ad significandum aliquid dignum laude; intentiones autem non dicunt aliquid dignum laude uel uituperio: hoc enim conuenit soli rei habenti dominium sui actus;*
 65 *ergo etc.*

[9] Quidquid sit de principali conclusione, ista tamen non ualent. Impossibile enim est quod 'persona' dicat solum rem subiectam intentioni que est indiuiduum uagum. Cuius ratio est quia res subiecta intentioni que est indiuiduum uagum, de natura sua est communicabilis pluribus, et tot sicut natura subiecta speciei: de tot enim predicatur aliquis homo sicut homo; set res cui conuenit esse personam uel res que est persona non est communicabilis, immo incommunicabilis, ut | dicit diffinitio persone, quod *persona est intellectualis nature incom-*
M94ra *Om60v* *municabilis* | substantia; ergo etc.

[10] Item res subiecta intentioni que est indiuiduum uagum importatur per terminum significantem naturam generis uel speciei addito signo particulari, ut 'aliquod animal' uel 'aliquis homo'. Res ergo subiecta intentioni indiuidui uagi in natura intellectuali bene potest designari per hec nomina, que sunt scilicet quedam natura intellectualis, quidam angelus, quidam homo. Quod autem significetur per hoc nomen 'persona' ualde extraneum est.

[11] Quod autem ISTI arguunt pro se ualde facile est soluere, dicendo ad primum quod nomen 'personae' impositum est ad significantum intentionem suppositi non absolute, set tantum in natura intellectuali, que super alias dignitatem importat, et ob hoc solum est nomen ad dignitatem pertinens non ratione formalis significati, que utrobique est una, scilicet intentio singularitatis, set ratione nature subiecte: suppositum enim dicit indiuiduum non quodcumque, set subsistens et completum.

90 [12] Per idem patet ad secundum, quod tamen includit quoddam
 satis friuolum, scilicet quod 'persona' importat aliquid dignum laude;
 constat autem quod laude nullus est dignus nisi uirtuosus. Si igitur
 'persona' significat aliquid dignum laude, sequitur quod non omne
 95 suppositum intellectualis nature dicitur persona, set solum uirtuo-
 sus, quod est absurdum. | Licet enim | origo nominis 'persone' fuerit a *Om61r*
 representatione laudis cum fictione cuiusdam larue tractum, est tamen *Y68vb*
 ad significandum suppositum intellectualis nature. Puto quod utimur
 nomine 'persone' equiuoce, quandoque scilicet pro intentione, et sic
 diffinitur a BOETIO et RICHARDO, quandoque uero pro re subiecta
 100 intentioni, ut | cum dicimus quod talis est 'bona persona', que equiuo- *M94rb*
 catio est causa diuersitatis opinionum. Hoc de primo.

[13] Quantum ad secundum sciendum quod si prima opinio de *F41vb*
 significato 'persone' uera est, scilicet quod 'persona' non significet rem,
 set intentionem, tunc patet quod | 'persona' nec in diuinis nec in crea- *Z28vb*
 105 turis significat substantiam uel relationem; si uero significet rem inten-
 tioni subiectam, ut dicit secunda opinio, adhuc dicendum est quod
 nomen 'persone' non significat substantiam nec relationem, set abstra-
 hit ab utroque. Quod patet sic: quid unumquodque nomen significet
 accipere oportet ex eius diffinitione; idem enim significant diffinitio
 110 et diffinitum, et *diffinitio est ratio quam significat nomen*, ut dicitur IV

Metaphisice. Ex hoc sic arguitur: a quocumque abstrahit intellectus et significatum diffinitionis, ab eodem abstrahit intellectus et significatum diffiniti; set formalis intellectus et significatio diffinitionis ‘persone’ abstrahit ab essentia et relatione, licet materialiter et in obliquo includat essentiam | uel substantiam; ergo etc. Minor patet per diffinitionem persone quam ponit BOETIVS, scilicet quod *persona est rationalis nature indiuidua substantia*, quod idem est acsi diceretur: “Persona est suppositum”; ibi enim ponitur substantia indiuidua pro hypostasi uel supposito (est, inquam, suppositum nature intellectualis); extra autem significatum et intellectum huius diffinitionis est essentia et relatio, ut de se patet. Si enim in diuinis non esset nisi unum suppositum essentiale, ut gentiles ymaginantur, illi uere competeret ratio ‘persone’. Et si in creaturis constitueretur suppositum per relationem, sicut fit in diuinis, illud uere haberet rationem ‘persone’, quod non esset si in formali significato rationis ‘persone’ includeretur essentia uel relatio uel utrumque. Sunt ergo extra formale significatum ‘persone’ et sue diffinitionis, materialiter | tamen et in obliquo includitur essentia, quia ‘persona’ dicit suppositum in tali natura solum, scilicet intellectuali. Set quod illud sit absolutum uel relatum, totum est extra significatum ‘persone’.

Om61v

115

120

125

M94va

130

[14] Si autem queratur non de significato, set de eo de quo nomen
 'personae' dicitur (nomen enim de multis dicitur que tamen per nomen
 non significantur, sicut 'homo' predicatur de Sorte et Platone, et
 tamen neutrum significat), ut sit sensus | questionis quid est illud in *Om49r*
 135 diuinis de quo nomen 'personae' predicatur, sic dicendum est quod
 illud non est relatio tantum, nec essentia tantum, set constitutum ex
 essentia et relatione. Quod probatur sic: illud de cuius ratione est quod
 sit subsistens, distinctum et incommunicabile includit in se illud per
 quod subsistit et illud per quod est distinctum et incommunicabile;
 140 set 'persona' est huiusmodi; quare etc.; set in diuinis quidquid subsi-
 stit, subsistit per essentiam uel substantiam, quidquid distinguitur et
 est incommunicabile, hoc habet per proprietatem relatiuam; ergo illud
 de quo persona dicitur in diuinis includit essentiam | et relationem *A28rb*
 siue proprietatem relatiuam, ut Pater et Filius et huiusmodi, que etsi
 145 imponantur ad significandum a sola relatione, tamen ut accomodan-
 tur diuinis, important totum constitutum ex relatione et essentia.

[15] Ad primum argumentum dicendum quod omne nomen
 pertinens ad Personas importat relationem, uel tamquam illud quod
 formaliter significatur, ut Pater et Filius, uel tamquam illud de quo
 150 dicitur, et sic nomen 'personae' importat relationem, quia de relatiuo
 predicatur, set relationem non significat.

[16] Ad secundum dicendum per idem, quia illud quod plurifica-
 tur in diuinis pertinet | ad relationes quantum ad ea in que plurificatur *Y69ra*
 et de quibus dicitur, set non oportet quod hoc sit quantum ad forma-

Om49v lem rationem significandi, quia sicut dictum est, | significatum com- 155
munis nominis non includit in se rationem illorum de quibus dicitur.

M94vb [17] Ad aliud | in oppositum dicendum quod AVGVSTINVS accipit
ibi substantiam pro hypostasi uel supposito et non pro essentia solum,
et bene concessum est quod nomen 'persone' suppositum significat;
uel hoc dicit pro tanto quia illud de quo dicitur persona non solum 160
includit relationem, set etiam cum relatione essentiam.

<DISTINCTIO VIGESIMA QVARTA

QVESTIO PRIMA

VTRVM TERMINI NVMERALES PONANT ALIQUID IN DIVINIS>

[1] *Hic diligenter inquire oportet* etc. Circa distinctionem istam primo
5 queritur utrum termini numerales ponant aliquid in diuinis. Videtur
quod non, quia si ponerent aliquid, non ponerent nisi rem sui gene-
ris; set illam non ponunt, cum quantitas non sit in diuinis secundum
suum genus; ergo etc. Ad idem est quod dicunt HILARIVS et MAGISTER
in littera.

10 [2] Set contra. Si termini numerales nichil ponant in diuinis, set
solum inducantur ad remouendum ut per unitatem remoueat plurita-
litas et per pluralitatem unitas, tunc erit remotio | remotionis et que- *F42ra*
dam circulatio; quod est inconueniens; quare etc.

[3] Responso. Hic uidenda sunt tria: primum est utrum tales ter-
15 mini ponant aliquid in diuinis; secundum est, dato quod sic modo
quo exponetur, utrum dicant substantiam | uel relationem; tertium est *Om62r*
qualia dictorum nominum debeant recipi in diuinis.

[4] Quantum ad primum sciendum quod non est intentionis que-
rere utrum tales termini ponant in diuinis aliquid quod sit realiter
20 diuersum ab essentia diuina, quia certum est quod non, alias in diui-
nis esset compositio, maxime si illud additum esset absolutum. Nec
est sensus questionis utrum tales termini includant aliquid positium,

quia certum est quod sic, saltem denominatiue; includunt enim deno-
 minatiue entitates rerum super quas fundantur: ‘unum’ enim dicit ens
M95ra indiuisum et ‘multa’ entia diuisa uel | distincta. Set est questio utrum 25
 formalis ratio istorum nominum sit positiua uel priuatiua. Et quan-
 tum ad hoc aliud est dicendum de ‘uno’ et aliud de ‘multo’.

[5] De ‘uno’ enim, prout recipitur in diuinis, dicendum est quod
 ratio eius est priuatiua. Non enim recipitur in diuinis unum quod est
 principium numeri in quantitate, quia sicut in Deo non est quantitas, 30
 prout dicit speciale predicamentum, sic nec unum in quantitate, quod
 est principium numeri, set est ibi tantum unum quod conuertitur
 cum ente, cuius ratio est priuatiua, quia consistit in indiuisione, quod
 patet ex *X Metaphisice*, ubi dicitur quod unum quod conuertitur
 cum ente et multitudo ei correspondens opponuntur priuatiue, sicut 35
 indiuisibile diuisibili uel indiuisum diuiso.

[6] Ad cuius declarationem sciendum est quod unum quod
Z29ra conuertitur | cum ente nullam naturam potest addere super ens | que
Om62v sit alia realiter ab ente, quia ens omnia includit. Et ideo quidquid est
 preter ens est non ens seu nichil. Nec item potest dicere aliquam spe- 40
 ciale naturam sub ente, quia tunc non conuerteretur cum ente: spe-
 ciale enim non conuertitur cum communi. Nec potest dicere solum
 id ipsum quod ens, quia esset nugatio dicendo “ens unum”, quod non
 est uerum. Necesse est ergo quod dicat aliquam rationem circa ens. Et

45 illa est ratio indiuisiois, que est ratio priuatiua; unde ‘unum’ idem
 est quod ‘ens indiuisum’. Quod autem dicitur, quod unum non addit
 super ens nisi rationem, non est intelligendum de ratione quam for-
 mat solus intellectus, ut sunt secunde intentiones, set de | ratione que *Y69rb*
 est condicio per se concomitans quamlibet naturam rei uel entis; talis
 50 enim ratio est indiuisio importata per unum, quia ab eodem habet
 res esse et esse unum seu indiuisum. Et hoc modo unum propriissime
 competit Deo, quia, sicut dictum est, sicut unumquodque se habet ad
 esse, ita ad unum; set Deo maxime competit esse; ergo et esse unum.

[7] De ‘multo’ autem et aliis nominibus, sicut sunt ‘tres’, ‘quatuor’ *M95rb*
 55 et huiusmodi, est notandum quod sicut est duplex unitas, una que est
 principium numeri, que non reperitur in diuinis, alia que consequitur
 ens, quam in diuinis recipimus, sic etiam est duplex multitudo. | Vna *Om63r*
 materialis, que fit secundum diuisionem continui, et hec est nume-
 rus qui est de genere quantitatis, sicut et unum quod est eius princi-
 60 pium, nec reperitur in diuinis propter duo. Primum est, quia omnis
 talis multitudo maior est qualibet sui parte, etiam in perfectionibus
 essentialibus, sicut et continuum, ex cuius diuisione causatur; secun-
 do, quia unitates talis multitudinis differunt essentialiter sicut partes
 continui.

65 [8] Alia est multitudo que est de transcendentibus, et reperitur in
 diuinis, sicut et unum quod conuertitur cum ente. Et de hac dicunt
 QUIDAM quod eius formalis ratio est priuatiua. Dicunt enim quod sicut
 formalis ratio ‘unius’ completur per indiuisioem circa rem que dici-

tur una, ita ratio ‘multi’ completur per rationem ‘indiuisionis’ circa unamquamque earum rerum que dicuntur multe, et per rationem ‘negationis’ per quam una dicitur non esse altera, ita ut ratio ‘indiuisionis’ circa unamquamque partem multitudinis et ratio ‘negationis’, ut una non sit alia, compleant rationem ‘multitudinis’.

[9] Istud autem non uidetur bene dictum propter duo. Primum est, quia quecumque opponuntur ad inuicem | oppositione priuatiua necesse est rationem unius esse positiuam et alterius priuatiuam; set unum quod conuertitur cum ente et multitudo ei correspondens opponuntur priuatiue, | ut patet ex X *Metaphisice*; ergo cum ratio ‘unius’ sit priuatiua, oportet quod ratio ‘multitudinis’ sit positua; alioquin non opponerentur sicut habitus et priuatio. 80

M95va [10] Secundo, quia non est uerum quod assumitur, scilicet | quod ratio ‘multitudinis’ consistat in ratione indiuisionis circa ea que dicuntur multa, immo consistit in ratione ‘diuisionis’ uel ‘distinctionis’ eorum que dicuntur multa: oppositorum enim opposite sunt rationes. Si ergo ratio ‘unius’ est ratio ‘indiuisi’ uel ‘indistincti’, oportet quod ratio ‘multi’ sibi oppositi sit ratio ‘diuisi’ uel ‘distincti’; unde non per hoc sunt aliqua multa formaliter quod quodlibet eorum est unum uel indiuisum, set per hoc quod habent distinctionem ad inuicem; ad quod sequitur quedam negatio, scilicet quod unum non est aliud, que non est formalis ratio ‘multitudinis’, set quoddam consequens. Et sic patet primum. 90

[11] Quantum ad secundum sciendum est quod uel queritur de significato uel de hiis quibus significatum conuenit et de quibus dicitur. Si de significato, sic patet quod hec nomina non significant nec
 95 *A28va* *essentiam nec relationem, set solum important distinctionem | uel*
indistinctionem circa totam naturam entis, substantie et accidentis, ut
statim dictum est. Si uero queratur de hiis de quibus nomina predi-
cantur, sic dicendum est quod in diuinis ‘unum’ predicatur tam de
substantia quam de relationibus, ‘multum’ autem et omne nomen ad
 100 *multitudinem pertinens non dicitur realiter nisi de relationibus et de*
hiis que relationem includunt.

[12] De ‘uno’ patet | sic, quia cuicumque conuenit esse indiuisum, *Om64r*
 eidem conuenit esse unum; set tam essentie quam relationi conuenit esse indiuisum: sicut enim essentia diuina est indiuisa in se, ita
 105 *et paternitas; ergo tam essentie quam relationi conuenit esse unam.*
 De ‘multo’ autem et de aliis nominibus ad multitudinem pertinentibus, sicut ‘tria’, ‘quatuor’ et huiusmodi, quod solum dicantur de
 relationibus et relationem importantibus, similiter patet, quia omnia
 talia distinctionem important; set in diuinis non est distinctio quoad
 110 | *essentiam, set solum quoad relationes uel ea que relationem impor-*
tant; quare etc. | Et sic patet secundum. *M95vb*
Y69va

[13] Quantum ad tertium sciendum est quod cum in diuinis sit unitas essentie et pluralitas Personarum, ideo illa nomina cauenda sunt in diuinis que distinguunt essentiam uel confundunt Personarum
 115 *distinctionem; illa autem nomina que important diuersitatem et plu-*
ralitatem consequuntur ens; ‘ens’ autem dicitur de omnibus entibus

per attributionem ad primum ens, quod est substantia; et ideo de uirtute uocabuli, ut QUIDAM dicunt, uel saltem ex accomodatione usus, ut uerius credo, ens per se sumptum dicitur de substantia solum, de aliis autem dicitur cum determinatione ad hoc pertinente. Et eodem modo dicendum est in illis que consequuntur ens, sicut ‘multum’ et nomina ad multitudinem pertinentia, siue in speciali, ut | ‘tria’, ‘quatuor’, siue in generali, ut ‘distinctum’, ‘diuisum’ et similia. Hec enim per se sumpta dicunt ex accomodatione usus multitudinem in substantia, set cum determinatione dicunt multitudinem pertinentem ad illud genus ad quod est determinatio; propter quod hec nomina per se sumpta non deberent recipi in diuinis cum dicant multitudinem in substantia, cum determinatione autem possunt recipi, ut dicendo “multa supposita” uel “tres Persone”, “aliud suppositum” uel “alia Persona”, et sic de aliis.

[14] Ad primum argumentum dicendum quod termini numerales pertinentes ad genus quantitatis non recipiuntur in diuinis, quia nulla res est ibi de genere quantitatis; set termini importantes multitudinem que est de transcendentibus, que non addit aliquam rem super ens, bene recipiuntur in diuinis, nec ponunt aliquid super diuinam essentiam | et diuinas Personas et relationes nisi rationem distinctionis talis uel talis, que est ratio positua, licet non sit alia res. Per idem patet ad auctoritatem HILARII et MAGISTRI in littera; propter hoc enim dicuntur negatiue, quia non ponunt rem aliquam super id de quo dicuntur, ratio tamen significandi eorum est positua.

[15] Argumentum in oppositum bene concludit, cum secundum PHILOSOPHV M X Metaphisice ‘unum’ et ‘multa’ priuatiue opponantur; et ideo, si quodlibet diceretur priuatiue, quodlibet priuaret suum oppositum et per consequens se ipsum, et esset circulatio.

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM VNVM DE GENERE QVANTITATIS ADDAT ALIQVID SVPER ENS ET VNVM QVOD CONVERTITVR CVM ENTE>

[1] Secundo queritur de uno quod est principium numeri, qui est
 5 de genere quantitatis, utrum addat | aliquid super ens et unum quod *Om65r*
 conuertitur cum ente. Et uidetur quod addat rationem ‘measure’:
 primo per ARISTOTELEM X Metaphisice, qui dicit quod unum
 quod est principium numeri et numerus opponuntur sicut mensura
 et mensuratum; igitur in ratione ‘unius’ quod est principium numeri
 10 includitur ratio ‘measure’.

[2] Item sicut se habet numerus qui est in genere quantitatis ad
 multitudinem que est de transcendentibus, ita se habet unum in
 quantitate ad unum quod conuertitur cum ente; set numerus de
 genere quantitatis addit supra multitudinem que est de transcenden-
 15 tibus rationem ‘mensurati’: est enim numerus multitudo mensurata
 per unum, ut patet ex X Metaphisice; ergo unum quod est princi-
 pium numeri addit super unum quod conuertitur cum ente rationem
 ‘measure’.

[3] Contra. Mensura est in genere relationis; set unum quod est principium numeri non est in genere relationis, set quantitatis; ergo 20 unum quod est principium numeri non addit per se super unum quod conuertitur cum ente rationem 'mensure'. Consequentia patet, quia unum quod est principium numeri non addit per se super unum quod conuertitur cum ente nisi rem sui generis.

[4] Responso. Primo dandus est intellectus questionis et postea 25
M96rb procedetur ad eius discussionem. | Quantum ad primum sciendum est quod intellectus questionis non potest esse ille quem uerba questionis pretendunt, scilicet quid addat unum quod est principium numeri
Y69vb super ens et unum quod conuertitur cum ente, quia | nec tale unum
Om65v nec quodcumque aliud potest aliquam rem | addere super ens, ut 30 dictum fuit; set iste est intellectus, scilicet quid dicat unum quod est principium numeri sub ente. Et istud quandoque uocatur 'additio', sicut dicimus quod 'homo' addit 'rationale' super 'animal'.

[5] Hoc supposito est multiplex modus dicendi circa questionem propositam. Vnus est quod unum quod est principium numeri non 35 contrahit directe unum quod conuertitur cum ente, set contrahit ipsum ens, sicut album uel homo: unum enim quod est principium numeri non dicitur priuatiue, sicut unum quod conuertitur cum ente (propter quod non directe contrahit ipsum), set dicitur positiue. Est enim quoddam speciale ens sub ente communi, et hoc est ipsum 40 quantum. Dicunt enim ISTI quod quantitas dupliciter perficit suum subiectum etiam positiue: uno modo secundum se et absolute, et sic

quantitas dicitur ‘unitas’ et quantum ‘unum’; alio modo perficit ipsum per comparationem ad partes, et sic dicitur ‘continuum’, ita quod
 45 ratio ‘unius’ quod est principium numeri non consistit in indiuisione, set in esse tale, scilicet in esse quantum absolute; propter quod est ratio positiua sub ente, quia ratio ‘quanti’ directe contrahit ens commune, et non unum quod cum ente conuertitur, nisi per consequens et indirecte.

50 [6] Set ista positio defficit. Primo, quia absque ulla probatione assumit quod unum quod est principium numeri sit ipsum quantum secundum absolutam rationem ‘quanti’ et econuerso: hoc enim non uidetur, tum quia esset nugatio dicendo “unum quantum”, quia
 55 ratione, quod non est uerum, tum quia | quantitas non dat esse multa, *Om66r*
 nisi quia diuisa; ergo non dat esse unum nisi in quantum indiuisa; igitur quantum secundum se et absolute non habet rationem ‘unius’, set quia indiuisum. Secundo defficit in hoc, quod dicit quod quantum potest perficere suum subiectum per se et absolute uel in ordine ad
 60 partes: impossibile est enim quod quantum sic perficiat suum subiectum absolute quod hoc sit absque ordine ad partes. Quod probatur sic: illud quod non potest | intelligi absque ordine ad partes non potest
 aliud perficere circumscripto hoc ordine; set quantum non potest intelligi sine ordine ad partes cum hoc sit de sua formali et diffinitiu
 65 ratione, dicente PHILOSOPHO V Metaphisice quod *quantum* est quod est diuisibile in ea que insunt, et hec sunt partes eius, sine quibus

impossibile est quantum intelligi; quare etc. Vnde probabilius diceretur quod quantum secundum quod continuum est unum, quam quod sit unum | secundum quod quantum absolute, quia quecumque sunt sibi inuicem continua sunt unum, non autem quecumque sunt quanta, quia possunt esse inter se diuisa et sic plura et non unum. Verumptamen nec illud esset simpliciter bene dictum, quia licet omne continuum sit unum et econuerso, prout nunc loquimur de uno, tamen ex alio formaliter dicitur 'continuum', scilicet quia partes eius copulantur ad unum terminum, et hec est ratio positia; et ex alio dicitur 'unum', ex hoc scilicet quod partes eius non sunt diuise uel sunt indiuisae, que est ratio priuatiua. 70 75

[7] Alius modus dicendi est *quod unum quod est principium numeri addit super unum quod conuertitur cum ente* aliquid realiter diuersum. Quod declaratur sic, quia, *ut isti dicunt, in rebus materialibus* | *est duplex terminatio, scilicet essentialis*, que est *per formam substantialem* secundum quam res sic est hec (puta homo uel asinus) quod | *non sit alia, et accidentalis*, que est per quantitatem, *secundum quam terminationem res dicitur tanta*, ita quod non maior aut minor secundum primam terminationem attenditur unitas | que *conuertitur cum ente*, set secundum aliam attenditur | unitas que *est principium numeri*. Ex quo arguitur sic: *sicut se habet terminus essentialis ad terminum accidentalem, ita se habet unum quod conuertitur cum ente ad unum quod est principium numeri; set terminus essentialis et terminus accidentalis* 80 85

90 *differunt realiter, puta substantia et quantitas; ergo unum quod conuer-*
 titur cum ente et unum quod est principium numeri differunt realiter
 propter quantitatem quam addit unum quod est principium numeri
 super substantiam.

[8] Set nec istud est bene dictum, quia impossibile est, ut dictum
 95 fuit in principio solutionis, quod super ens uel unum quod conuer-
 titur cum ente aliquid addat quamcumque naturam realiter ab uno
 differentem uel diuersam uel etiam ab ente. Quod patet sic, quia
 quandocumque aliqua se habent sicut superius et inferius per se et
 essentialiter ordinata, quidquid importatur per inferius totum clau-
 100 ditur in ambitu superioris; set omne quod est natura aliqua, siue sub-
 stantia siue accidens, se habet ad ens et ad unum quod conuertitur
 | cum ente, sicut inferius ordinatum per se et essentialiter ad suum *Om67r*
 superius; ergo quidquid importatur per quamcumque naturam sub-
 stantie uel accidentis, totum clauditur per se in ambitu unius et entis.
 105 Et ita non addit nouam naturam, set communem determinat.

[9] Nec ualet ratio quam adducunt: fundatur enim super fal-
 sum, scilicet quod unitas que conuertitur cum ente solum attenda-
 tur secundum terminationem et indiusionem que | est secundum *M97ra*
 formam substantialem. Hoc enim non est uerum, quia sicut ens non
 110 dicitur solum de substantia, set etiam de accidentibus, sic indiuisio
 in natura entis importata per unum se extendit ad terminationem et
 indiusionem in quacumque natura substantie uel accidentis. Quod

ergo dicitur quod sicut se habet terminus essentialis ad accidentalem, ita se habet unum etc., dicendum quod si accipiatur essenziale pro essentia substantie uel forme substantialis, falsum est, quia non sic se habet unum in quantitate quod est principium numeri ad unum quod conuertitur cum ente, sicut se habet accidens ad substantiam, ad quam se habet ut quoddam ens ab ea essentialiter distinctum, set sicut se habet accidens ad ens communiter sumptum. In illo sensu *Om67v* tamen procedit ratio, ut apparet ex sumptione | minoris propositionis, propter quod non ualet. Si autem sumatur essenziale pro essentia communiter dicta, tunc maior est uera, set minor falsa, quia terminus accidentalis non differt ab essentiali communiter sumpto, set includitur in ipso sicut inferius in suo superiori. 115 120

[10] Alius est modus dicendi *quod unum quod est principium numeri non addit super ens et unum quod conuertitur cum ente rem aliquam, set rationem duplicem, priuatiuam | et positiuam: priuatiuam, quia sicut unum communiter dictum dicit priuationem diuisionis generaliter in quacumque materia, sic unum quod est principium numeri dicit indiusionem in quantitate continua; et ulterius addit rationem positiuam ratione fundamenti huius priuationis, scilicet ratione quantitatis, et est illa ratio ratio 'measure'.* Quod probatur primo per ARISTOTELEM X *Metaphisice*, qui dicit quod numerus et unum quod *M97rb* est principium numeri opponuntur sicut mensura et mensuratum; | secundo, quia cum queritur quot sunt homines et respondetur unus, 125 130 135

non est sensus tantum quod homo qui est ibi sit indiuisus, immo ly
 ‘unus’ dicit discretam mensuram secundum quam aliqua mensuran-
 tur, ut sunt tot sicut queritur per quot; unum ergo quod est princi-
 pium numeri | addit rationem ‘measure discrete’.

Om68r

140 [11] Hec autem opinio dicit duo, quorum unum est satis clarum,
 aliud autem est multum dubium. Clarum est quod unum quod est
 principium numeri qui est de genere quantitatis dicit indiusionem
 | in quantitate specialiter, sicut unum quod conuertitur cum ente dicit
 indiusionem in natura entis uniuersaliter. Quod patet, quia ratio
 145 superioris saluatur in quolibet inferiori, set contracta; set unum quod
 conuertitur cum ente est superius ad unum quod est solum in quan-
 titate, sicut ens est superius ad quantitatem: ut enim tale ens, scilicet
 quantitas, se habet ad ens commune, sic unum in quantitate ad unum
 in ente; ergo ratio ‘unius’ in ente saluatur in ratione ‘unius’ in quan-
 150 titate, set contracta. Eadem ergo indiuisio que sumpta uniuersaliter
 est formalis ratio ‘unius’ quod conuertitur cum ente, ipsa sumpta spe-
 cialiter in tali natura, scilicet in quantitate, est ratio ‘unius’ quod est
 principium numeri.

Y70rb

[12] Set tunc est dubitatio quare indiuisio in quantitate facit spe-
 ciale unum sub ente et secundum speciale nomen quia dicitur unum
 155 quod est principium numeri, in aliis autem generibus, puta in sub-
 stantia, qualitate et aliis, indiuisio non facit speciale unum et secun-
 dum speciale nomen. Et dicendum quod indiuisio in quolibet genere
 facit speciale unum sub uno quod conuertitur cum ente, set non sorti-
 160 tur speciale nomen secundum communem usum loquendi, set solum
 unum in quantitate. Cuius ratio est quia omnis unitas opponitur
 multitudini; | propter quod in illo genere in quo inuenitur ultra alia

Om68v

- genera specialis ratio 'multitudinis' rationabile est quod inueniatur
M97va specialis | ratio 'unitatis'; set in genere quantitatis inuenitur specialis
 ratio 'multitudinis' ultra alia genera; ergo etc. Maior patet, set minor 165
 probatur, quia in aliis generibus a quantitate, exclusa quantitate, non
 esset multitudo nisi differentium secundum speciem, que est multi-
 tudo formalis, saltem in hiis que fiunt per causas naturales, quidquid
 sit de hiis que immediate possunt fieri a solo Deo, ut angeli, de qui-
 bus queretur in II libro dist. 3. In quantitate autem et in materialibus 170
 ratione quantitatis inuenitur noua multitudo sub eadem specie eorum
A29ra que solo numero | differunt; propter quod unum in quantitate sortitur
 speciale nomen et dicitur 'unum' quod est principium numeri.
- Z29vb* [13] Secundum autem quod | ponitur in hac opinione, scilicet
 quod unum quod est principium numeri addit super unum quod 175
 conuertitur cum ente rationem 'measure', potest intelligi dupliciter:
 uno modo quod ratio 'measure' essentialiter et intrinsece pertineat ad
 rationem 'unius' quod est principium numeri; alio modo quod sit que-
 dam proprietas uel habitudo consequens tale unum et fundata in ipso.
- Om69r* Si primo modo, sicut ISTI | uidentur intelligere, sic non potest esse 180
 uerum. Quod probatur sic: illud quod est relatiuum secundum esse,
 et non solum secundum dici, non potest esse constitutiuum alicuius
 absoluti; set mensura uel ratio 'measure' est relatiuum secundum esse,
 et non solum secundum dici; ergo non potest esse constitutiua unius
 quod est principium numeri, quod est quiddam realiter absolutum in 185

genere quantitatis. Maior patet, quia relatiuum secundum esse est ipse-
 met respectus uel ratio que pertinent ad genus relationis, et ideo non
 possunt intrinsece et essentialiter pertinere ad rem alterius generis; set
 relatiuum secundum dici non est ipse respectus, set est fundamentum
 190 eius, et ideo potest pertinere ad aliud genus, ut patet de | scientia, que *M97vb*
 refertur ad scibile, et tamen est in genere qualitatis. Minor similiter
 patet, scilicet quod mensura dicit relatiuum secundum esse et non
 secundum dici, quia illa nomina ad que ultimo fit | status et resolutio *F43rb*
 in querendo de relationibus sunt nomina relationum uel relatiuorum
 195 secundum esse. Verbi gratia si queratur quomodo refertur album ad
 album, respondebitur quod sicut simile simili; set si ulterius queratur
 quomodo refertur simile simili, respondebitur quod quia est simile et
 ratione similitudinis, et hic est status, quia similitudo est essentialiter
 relatio et simile est relatiuum secundum esse; si enim essent | nomina *Y70va*
 200 relatiuorum secundum dici, adhuc ulterius posset queri de rationibus
 referendi; set ad mensuram | et ad mensurabile fit resolutio et status in *Om69v*
 querendo de relationibus. Si enim queratur quare scientia refertur ad
 scibile, respondebitur quod pro eo quod scientia mensuratur scibili et
 scibile est mensura scientie; set si ulterius queratur quare mensura et
 205 mensurabile ad inuicem referantur, nulla alia ratio est qua formaliter
 referantur, nisi illa que per nomina importatur, et in illa est status.
 Similiter in proposito, si queratur quare unum quod est principium

numeri refertur ad multa, respondebitur quod unum est mensura et aliud mensurabile; set si ulterius queratur quare mensura et mensurabile referantur, non est dare aliam formalem rationem nisi illam que importatur per nomina, que est essentialiter quedam habitudo uel relatio; quare etc. 210

[14] Si autem intelligatur secundo modo, scilicet quod esse mensuram est quedam proprietates uel habitudo consequens unum et fundata in ipso, sic habet ueritatem, quia per unum habet mensurari multitudinem discrete, inquantum unum aliquotiens sumptum reddit totam multitudinem, et hec est proprietates consequens unum, 215
M98ra reddid totam | multitudinem, et hec est proprietates consequens unum,
Om70r non constituens ipsum; et ad | hunc sensum loquitur PHILOSOPHVS X
 Metaphisice quod unum et multa in genere quantitatis opponuntur sicut mensura et mensurabile, et non quod esse mensuram uel 220
 mensurabile sint de ratione intrinseca unius et multitudinis.

[15] Et per hoc patet responsio ad illud per quod ISTI primo probant suum propositum. Ad illud quod dicunt secundo, scilicet quod quando queritur quot sunt homines in domo et respondetur quod unus, non est sensus tantum quod homo qui est ibi sit indiuisus, immo 225
 ly 'unus' dicit discretam mensuram secundum quam aliqua mensurantur ut sunt tot, dicendum quod ly 'unus' de principali significato non dicit mensuram, set solum notat eam tamquam rationem concomitantem. Quod patet sic, quia si respondeatur quod sint tres, ly 'tres'

230 dicit aliquid cui competit esse mensuratum uel esse mensurabile, set
 tamen neutrum horum includitur in significato huius quod est ‘tres’:
 solum enim significatur quoti sunt; quotum enim per se et essentiali-
 ter inest numero, qui est quantitas discreta, sicut quantum continuo,
 quod est quantitas prima; tamen ex consequenti datur intelligi quod
 235 sunt mensurabiles uel mensurati: non enim sunt idem quotum et
 mensurabile nisi sicut fundamentum et relatio consequens. Et eodem
 modo ly ‘unus’, cum respondetur | ad questionem factam de numero, *Om70v*
 importat quod sit aliquid multitudinis, et in hoc dicit aliquid posi-
 tium cui competit ratio mesure respectu multitudinis, set tamen
 240 non est de significato eius: non enim sunt idem esse aliquid numeri et
 esse mensuram eius, nisi sicut fundamentum et relatio sequens.

[16] Patet ergo quid dicit unum quod est principium numeri sub
 uno quod conuertitur cum ente, quia dicit specialem indiuisiōem in
 natura quantitatis, et ultra hoc dicit aliquid numeri, et in hoc dicit ali-
 245 quid positium, quod competit | ei ratione sui fundamenti, rationem *M98rb*
 autem mesure non importat nisi extrinsece.

[17] Ad primum argumentum dicendum quod licet unum quod
 est principium numeri sit mensura, tamen in hoc non consistit ratio
 ‘unius’, set est proprietas consequens ipsum, ut dictum est.

250 [18] Ad secundum dicendum quod esse mensuratum non dicit
 differentiam essentialē numeri, set eam circumloquitur, cum sit que-
 dam proprietas consequens.

<DISTINCTIO VIGESIMA QVINTA

QVESTIO VNICA

VTRVM NOMEN 'PERSONE' DICATVR VNIVOCE DE DEO ET CREATVRIS>

Om1r [1] *Preterea considerandum est* etc. Circa distinctionem istam queritur primo utrum nomen 'personē' dicatur uniuoce de Deo et creaturis. Et uidetur quod sic, quia si non diceretur uniuoce, aut diceretur equiuoce

F43va aut analogice; non equiuoce, quia partes | diffinitionis 'personē' et diffinitio non uidetur equiuoce dici de Deo et creaturis, siue sint res siue intentiones; nec analogice, quia ubi est analogia inter Deum et creaturam | nomen illud per prius conuenit Deo quam creaturis, ut patet in substantia, ente et huiusmodi; set nomen 'personē' per prius conuenit creaturis quam Deo, quia creaturis prius fuit impositum et translatum a creaturis ad Deum; ergo etc. Relinquitur ergo quod dicatur uniuoce.

[2] In contrarium est quia que non conueniunt in uno genere generalissimo non habent aliquid commune uniuocum, quia suprema uniuocatio est in genere generalissimo, quia nichil est communius nisi ens, quod non est uniuocum; set Deus et creatura non conueniunt | in genere generalissimo, eo quod Deus est extra omne genus; ergo etc.

Z30ra [3] Responsio. QUIDAM dicunt quod nomen 'personē' conuenit uniuoce Deo et creaturis ratione negationis uel priuationis que importatur per nomen 'personē': ratio enim 'personē' consistit in incom-

municabilitate; negatio autem dicitur uniuoce de omnibus in quibus reperitur, sicut homo et asinus dicuntur uniuoce non-lapis; ergo nomen 'personae' dicitur | uniuoce de omnibus in quibus reperitur. *M98va*

25 [4] Set istud non ualet propter duo. Primum est quia negatio non includitur in formali significato 'personae': licet enim rationem 'personae' circumloquamur per esse indiuiduum uel incommunicabile, | tamen neutrum significat, set formaliter significat hoc aliquid sub- *Om1v*
 30 sistens in intellectuali natura, ad quod bene sequitur quod sit indiuiduum et incommunicabile, quia uniuersalia que sunt communicabilia secundum se non subsistunt. De nomine autem iudicandum est secundum illud quod per nomen formaliter significatur uel importatur, et non secundum illud | quod sequitur ad significatum. *A29rb*

[5] Secundo, quia non est uerum quod negatio dicatur uniuoce de
 35 omnibus de quibus dicitur, nisi illud quod negatur uniuoce diceretur, quia ratio negationis sumitur ab affirmatione, sicut ratio priuationis ab habitu. Et ideo si predicata affirmatiua et positiua non dicuntur uniuoce de omnibus de quibus dicuntur, sequitur quod nec negatiua uel priuatiua. Si enim unum oppositorum dicitur multipliciter, et
 40 reliquum, unde esse non-canem dicitur equiuoce, sicut esse canem. Et PHILOSOPHVS V *Metaphisice* distinguit multa nomina priuatiua tamquam multipliciter et non uniuoce dicta.

[6] Ideo dicendum est aliter quod nomen 'personae' uel est nomen rei uel intentionis. Si sit nomen rei, sic dicendum est quod nomen
 45 'personae' non dicitur uniuoce de Deo et creaturis. Quod patet sic: plus distat Deus a creatura quam res unius predicamenti a re alterius predi-

camenti; set rebus diuersorum predicamentorum nichil est commune uniuocum, quia illud non esset nisi ens, quod non ponitur uniuocum, set analogum; quare etc. Minor iam patet, set maior probatur, quia plus distat a re cuiuslibet predicamenti, uel saltem tantum, illud quod subterfugit omne predicamentum, quam res unius predicamenti a re alterius; set Deus subterfugit omne predicamentum; quare etc.

Om2r [7] Si autem nomen 'persone' sit nomen | intentionis, | sic posset
M98vb uideri ALICVI quod nomen 'persone' diceretur uniuoce de Deo et de
 55 creaturis. Ad cuius intellectum sciendum est quod intentio fundatur
 super rem iuxta proprietatem in ea repertam, sicut supra hominem
 fundatur intentio speciei, secundum quod consideramus quod 'homo'
 potest predicari de pluribus numero differentibus et intentionem sup-
 positi uel persone fundamus super Sortem uel Platonem, quia est hoc
 aliquid subsistens in genere intellectualis nature. Necesse est igitur
 60 intentionem diuersificari secundum diuersitatem formalem rationis
 uel proprietatis iuxta quam in re fundatur; sicut si dicamus Deum esse
 speciem, quia natura diuina nata est conuenire pluribus suppositis,
 scilicet Patri et Filio et Spiritui Sancto, et hominem esse speciem, quia
 natura humana nata est conuenire pluribus suppositis, scilicet Sorti
 65 et Platoni et ceteris, non est hoc uniuoce, quia alia est unitas nature
F43vb diuine | in pluribus suppositis de quibus dicitur, et alia est unitas
 nature humane in suis suppositis: prima enim unitas est unitas secun-
 dum rem, set secunda unitas est solum unitas secundum rationem.
 Propter quod unitas speciei in Deo respectu diuinarum Personarum et
 70 in homine respectu suorum suppositorum non est unius rationis, nec
 per consequens ratio 'speciei', cum species sit unum in multis et dic-

tum de multis. | Set cum dicimus quod ‘homo’ est species et ‘albedo’ *Y71ra*
 est species, nomen ‘speciei’ uidetur utrobique uniuoce acceptum, quia
 75 esse unum in multis et de multis equaliter utrique conuenit. Proprietas
 autem supra quam fundatur intentio ‘persone’ est esse hoc aliquid sub-
 sistens | in natura intellectuali; hec autem proprietas, ut est fundamen- *Om2v*
 tum intentionis ‘persone’, uidetur consimiliter competere | creature et *M99ra*
 diuinis suppositis, quia extra formalem rationem huius proprietatis, ut
 80 est fundamentum intentionis, est quod talis subsistentia sit creata uel
 increata, absoluta uel relata; propter quod uariatio secundum ista non
 uariat illam proprietatem secundum illud quod dicit formaliter, nec
 per consequens, ut uidetur, uariat intentionem fundatam super talem
 proprietatem, quin reperiatur uniuoce hic et ibi.

85 [8] Set hoc non obstante dicendum quod nomen ‘persone’ accep-
 tum pro intentione non dicitur uniuoce in diuinis et in creaturis.
 Cuius ratio est quia si ‘persona’ dicit intentionem, non dicit aliam
 quam suppositum, licet dicat eam in materia magis contracta; inten-
 tio autem ‘suppositi’ non conuenit Deo et creaturis uniuoce; ergo etc.

90 Minor probatur, quia singularitas et indiuiduatio secundum se non
 dicunt secundam intentionem (que non habet esse nisi per intellec-
 tum; hec autem rebus conueniunt circumscripto omni intellectu), set
 sortiuntur rationem intentionis prout conueniunt rei ut sub alia exi-
 stenti, sicut propria sub communi, ut Sortes sub homine. Cum enim
 95 hoc non possit esse nisi concurrente actione intellectus, a quo est
 unitas communitatis hominis ad Sortem et Platonem, ideo ratio sin-
 gularitatis et indiuiduationis non secundum se et absolute, set prout
 subsunt rationi | uniuersalitatis, sortiuntur nomen ‘intentionis logice’. *Om3r*
 Hec autem ratio potissime insinuatur per nomen ‘suppositi’: dicitur
 100 enim ‘suppositum’ quasi ‘sub alio positum’, sicut ponitur ‘singulare’

sub ‘communi’. Ex hoc sic arguitur: ubi non est eadem ratio superpositionis, ibi non est eadem ratio suppositionis, nec per consequens eadem ratio ‘suppositi’ ut dicit intentionem logicam; set in creaturis et diuinis non est eadem ratio superpositionis in hiis que sunt communia
M99rb suppositis creatis et increatis; ergo | non est eadem ratio suppositionis, 105
 nec per consequens suppositorum ut nominant intentionem fundatam super hiis. Maior satis patet, minor declaratur, quia ratio superpositionis eorum que sunt communia suppositis increatis est unitas realis, ut esse Deum commune est Patri et Filio et Spiritui Sancto et nulla
Z30rb alia communitas inuenitur ad | supposita quoad terminos res significantes; set ratio superpositionis eorum que sunt communia suppositis creatis est sola unitas rationis, et hee rationes non sunt uniuoce, ut de se patet; ergo nec ratio suppositionis et suppositorum. 110

[9] Ad argumentum in oppositum dicendum quod nomen ‘personae’, si sit nomen rei, dicitur analogice in Deo et in creaturis et conuenit Deo per prius quam creaturis quantum ad rem significatam, licet quantum ad impositionem factam a nobis prius sit nomen ‘personae’ impositum creaturis quam Deo, et sic est in omnibus que proprie conueniunt Deo et creaturis, quia quoad id quod significant per prius Deo conueniunt, set impositio facta est primo ex hiis que uidemus in creaturis. Si autem nomen ‘personae’ sit nomen intentionis, adhuc dicitur non uniuoce, | cum dicitur: “Sortes est persona uel
Om3v suppositum”, et cum dicitur in diuinis quod Pater est suppositum uel persona, ut statim dictum est. 120

Y71rb [10] Argumentum alterius partis posset concedi ratione conclusionis, tamen assumit quod nichil est commune uniuocum hiis que dif- 125

ferunt secundum genus generalissimum, quod est uerum de rebus, set
non de intentionibus, quia inter | illa que sunt in uno predicamento *F44ra*
inuenitur similis habitudo ad fundandum secundas intentiones, sicut
130 inter illa que sunt in alio predicamento, ut dictum fuit de albedine
respectu huius et illius albedinis et de homine respectu huius et illius
hominis; propter quod talibus | conueniunt intentiones unius rationis, *M99va*
scilicet esse speciem, et idem est de aliis intentionibus. Quelibet etiam
res dicitur uniuoce intellecta, quia esse intellectum non dicit circa
135 obiectum rem, set intentionem.

<DISTINCTIO VIGESIMA SEXTA

QUESTIO PRIMA

VTRVM OMNES PERSONE DIVINE DISTINGVANTVR PER RELATIONES>

A29va [1] *Nunc de proprietatibus Personarum* etc. Circa distinctionem istam primo queritur utrum omnes Personae diuinae distinguantur per relationes. Et uidetur quod non, quia nulla forma distinguit nisi secundum suum genus; set Persona uel hypostasis importat indiuiduum in genere substantiae; ergo quoad esse personale uel hypostaticum non fit distinctio per relationes. 5

[2] Item illud quo circumscripto remanent Personae distincte non distinguit Personas; set relatio est huiusmodi; ergo etc. Probatio minoris, quia prius est esse quam referri; omnis ergo relatio presupponit esse eius quod refertur, et per consequens ea circumscripta manet Persona in esse suo ab alia distincta; quare etc. 10

[3] In contrarium est quia illud quod est causa multiplicationis est causa distinctionis; set relatio est causa multiplicationis Personarum dicente BOETIO libro De Trinitate | quod *relatio multiplicat Trinitatem*; ergo est causa distinctionis. 15

Om4r

[4] Responso. Videnda sunt hic duo principaliter que tanguntur
 20 in questione et in argumentis. Primum est utrum Persone diuine di-
 stinguantur relationibus et sub qua ratione, utrum sub ratione originis
 uel relationis uel proprietatis. Secundum est quod tangitur in quodam
 argumento, scilicet utrum circumscriptis relationibus remaneant Per-
 sone distincte.

25 [5] Quantum ad primum sciendum est quod non omnes Perso-
 nas distingui per relationes contingere posset dupliciter: uno modo, si
 non omnes Persone | essent relatiue, set, preter Personas relatiuas quas *M99vb*
 ponit fides, esset in diuinis aliqua Persona seu suppositum absolutum;
 alio modo, si tantum essent tres Persone relatiue et non constitueren-
 30 tur per relationes, set per aliquid absolutum, quia per illud distingue-
 rentur; et de utroque est opinio, si tamen dici debeat opinio et non
 error.

[6] Quantum enim ad primum dicunt ALIQVI quod in diuinis, pre-
 ter Personas relatiuas quas ponit fides, est aliquod suppositum absolu-
 35 tum, nec istud est contra determinationem Ecclesie. Primum probant
 sic: sequitur “Deus creat; ergo Persona creat”, et est locus ab inferiori
 ad superius, quod patet mutando predicatum: sequitur enim “Deus
 est; ergo Persona est”, set non econuerso “Persona est; ergo Deus est”,
 nisi gratia materie; hoc autem non esset nisi Persona esset in plus.
 40 Tunc arguunt ulterius: ab inferiori ad superius tenet consequentia

cum exclusione: sequitur enim “unus solus homo currit; ergo unum
Om4v solum animal currit”; | similiter, ut uidetur, sequitur “unus solus Deus
 creat; ergo una sola Persona creat”. Antecedens est uerum; ergo et
 consequens; set consequens non potest esse uerum pro aliqua Persona
 relata, quia non solus Pater creat, nec solus Filius creat, nec solus Spiri- 45
 tus Sanctus; ergo uerificatur pro Persona absoluta.

[7] Quod autem non sit contra determinationem Ecclesie, decla-
 rant, quia istud suppositum absolutum non ponit in numerum cum
 tribus, set est commune tribus, sicut et essentia ab aliis ponitur com-
 munitis et non ponens in numerum cum eis; *Decretalis* autem 50
 tantummodo negat quartam rem ponentem in numerum cum tri-
 bus Personis, quod patet manifeste per textum. Nam respondendo
M100ra ad rationem IOACHIM, | qua uoluit concludere contra MAGISTRVM ex
Y71va dicto proprio quod dixit | quod essentia neque generat neque genera-
 tur aut procedit, ergo non est Pater nec Filius nec Spiritus Sanctus, set 55
 quarta res, respondet PAPA quod non sequitur, quia ista res summa,
 etsi non generat ut Pater, nec generetur ut Filius, nec spiretur ut Spi-
 ritus Sanctus, est tamen Pater et Filius et Spiritus Sanctus, et eodem
 modo potest dici de supposito absoluto.

[8] Istud autem defficit in utroque, quia nec est ponere supposi- 60
 tum absolutum, et si poneretur, poneret cum aliis in numerum. Pri-
 mum patet, quia suppositum proprie dictum est quid subsistens, com-
F44rb pletum | ultima completionem in illa natura et incommunicabile; set

in diuinis nullum absolutum potest esse tale; ergo nullum potest esse
 65 suppositum absolutum. Maior patet. Per hoc enim suppositum differt
 a singulari uel indiuiduo, quia suppositum non est nisi illud quod per
 se subsistit (unde natura humana in Christo non dicitur suppositum,
 quia non per se subsistit), singulare autem et indiuiduum dicuntur
 tam de per se subsistentibus quam de aliis. | Item suppositum est com- *Om5r*
 70 pletum ultima completionem possibili in illa natura: importat enim
 quid completissimum propter quod significat ut habens, non ut res
 habita. | Est etiam incommunicabile, quia suppositum est sic sub alio *Z30va*
 positum quod sub ipso non est aliud positum, omne autem quod est
 communicabile pluribus habet aliquid sub se positum, et ideo non
 75 est proprie et simpliciter suppositum. Et sic patet quod suppositum
 includit illa tria. Minor declaratur, quia licet de essentia diuina possit
 dici aliquo modo quod sit subsistens, tamen ipsa absolute sumpta non
 habet ultimum | complementum possibile sibi, cum illud sit per rela- *M100rb*
 tionem uel relatio est etiam communicabilis pluribus; quare etc.
 80 [9] Secundum patet, scilicet quod si esset tale suppositum, poneret
 cum aliis in numerum, quia quando de aliquibus uerum est dicere
 de quolibet quod est suppositum, et alio formaliter est unum suppo-
 situm, et alio aliud, uerum est dicere quod ibi sunt plura supposita,
 quorum unum non est aliud; set de Patre et de Deo uerum est secun-
 85 dum ISTOS dicere de quolibet quod est suppositum, alio autem est
 Pater suppositum, alio autem Deus (dicente AVGVSTINO quod Pater

non est eo Pater quo Deus); ergo uerum est dicere quod Pater et Deus sunt plura supposita, quorum unum non est aliud, et sic suppositum absolutum ponit in numerum cum relatis.

[10] Ad rationem EORVM dicendum quod ab inferiori ad superiorius, licet teneat argumentum in creaturis cum exclusione et termino numerali (ut “unus solus homo currit; ergo unum solum animal currit”), tamen non tenet in diuinis. Et causa diuersitatis est quia in creaturis numquam est aliquid unum numero in distinctis suppositis; et ideo plurificatis suppositis plurificantur omnia que sunt in eis; propter 95
Om5v quod quidquid excludit unum suppositum | excludit | quidquid est in
N38ra supposito, cum sit aliud natura et supposito; set in diuinis inuenitur aliquid unum et idem numero, puta essentia diuina communis pluribus suppositis; et illi potest imponi nomen quod importat indiuiduum uagum, quod sub se continet plura supposita, sicut est hoc 100
nomen ‘Deus’; propter quod aliquid potest dici de eo cum additione numeri partitiui, ut est ‘unum’, et exclusionem, ut est ‘solus’, dicendo
A29vb “unus solus Deus creat”, quod non potest dici de contentis | sub ipso
M100va cum simili additione dicendo “una sola Persona creat”; | igitur non est aliquod suppositum absolutum in diuinis ratione cuius oporteat 105
ponere quod non omnes Persone diuine constituentur relationibus.

[11] Alia causa propter quam posset poni quod Persone diuine non distinguerentur relationibus posset esse si Persone diuine, quantumcumque relate, constituerentur per modos absolutos qui preponerentur relationibus, ut QUIDAM dicunt, nec probant directe 110

conclusionem istam, set solum indirecte, dicentes quod eadem inconuenientia que sequuntur ad positionem istam sequuntur ad illam que ponit Personas distingui per relationes, | et consimiliter euaduntur. *Y71vb*
 115 Nos enim ponimus Personas diuinas distingui relationibus ad euadendum compositionem in diuinis que esset absoluti cum absoluto et ad euadendum distinctionem essentie diuine propter hoc, quia opposite relationes possunt esse in diuina essentia tamquam in fundamento propter eius infinitam fecunditatem. Omnino autem simile potest dici de modis | absolutis, quia, cum sint modi rerum et non quidditates, *Om6r*
 120 non faciunt compositionem cum essentia. Rursus plures tales modi possunt fundari in una essentia, sicut plures relationes; quare per tales modos Persone diuine possunt constitui et distingui.

[12] Istud autem est expresse contra intentionem SANCTORVM et contra determinationem Ecclesie et contra rationem. Contra intentionem SANCTORVM, quia AVGVSTINVS dicit V De Trinitate quod
 125 illa que sunt propria Personis dicuntur relatiue; set | nichil magis est proprium Personis quam illa per que constituuntur et distinguuntur; ergo illa sunt relatiua, non modi absoluti. Item AVGVSTINVS ibidem dicit quod quidquid dicitur ad se secundum substantiam dicitur, et de
 130 omnibus Personis predicatur singulariter et | non pluraliter; set modus absolutus ad se dicitur ex quo absolutus est; ergo si quis talis est in diuinis, dicitur secundum substantiam et predicatur de omnibus Personis simul sumptis singulariter, et non pluraliter; per nichil autem tale possunt distingui Persone; quare etc. Item DAMASCENVS libro I *M100vb*

cap. 2 dicit quod in diuinis *omnia sunt unum preter ingenerationem,* 135
generationem et processionem; ergo per modos absolutos non est di-
 stinctio. Determinatio etiam Ecclesie idem habet, que dicit expresse
 Personas distingui solum relationibus. Item hec positio est contra
 rationem: primo, quia ISTI qui ponunt per tales modos Personas di-
 stingui deberent illos modos in speciali nominare, ut sciremus quid 140
Om6v sunt et qualiter uocantur, sicut NOS qui ponimus eas distingui | per
 relationes expresse dicimus per quas, scilicet per paternitatem, filia-
 tionem et processionem, quod tamen non faciunt; unde uidetur esse
 purum figmentum ponere tales modos. Item si per tales modos absolu-
 tos Persone constituerentur et distinguerentur, aut isti modi differrent 145
 secundum speciem aut secundum numerum solum; non secundum
 speciem, quia omnis talis differentia, si sit impossibilis, in eodem
 supposito includit oppositionem; nulla autem oppositio potest esse in
 diuinis nisi oppositio relationis; ergo si isti modi differunt specificice,
 necesse est quod differant solum relatiue et non absolute. 150

[13] Quod autem nulla oppositio possit esse in diuinis preter
 relatiuam, patet, quia in omni alia oppositione alterum extremum
 est imperfectius altero, ut in contradictione negatio est imperfectior
 affirmatione et priuatio imperfectior habitu et in contrarietate unum 155
N38rb contrariorum est imperfectius altero; in sola autem relatiua | oppo-
M101ra sitione | extrema possunt esse equaliter perfecta. Cum igitur in diui-
 nis non sit dare aliquid imperfectius altero, sequitur quod in eis non

potest esse oppositio nisi relatiua. Igitur si illi modi differunt secundum speciem, necesse est quod differant solum relatiue. Si autem
 160 dicatur quod differunt secundum | numerum, contra: illud quod de se est plurificatum non est unum secundum speciem; in hoc enim differt *Z30vb*
 species a genere, quia licet forma specifica possit per aliud plurificari, tamen ipsa de se non est plurificata; forma autem generis de se est
 165 plures nec tota potest in uno inueniri, sicut forma speciei; quidquid autem est plurificatum in diuinis, de se est plurificatum | et non per *Y72ra*
 aliud, et maxime prima distinguentia, | ut sunt illa que constituunt *Om7r*
 Personas et distinguunt; ergo tales modi, si sint, cum sint plures, non sunt unius speciei differentes solum secundum numerum. Nullo ergo
 170 modo possunt Persone diuine distingui uel constitui per modos absolutos. Quod concedendum est, quia secundum AVGVSTINVM et omnes
 SANCTOS qui usque nunc fuerunt in diuinis non sunt nisi duo, scilicet essentia et relatio; set distinctio Personarum non potest esse per
 essentiam, que est una numero in omnibus suppositis; ergo necesse est quod fiat per relationes.
 175 [14] Set ulterius, cum relatio possit dupliciter nominari, uno modo per modum proprietatis, ut paternitas et filiatio, alio modo
 per modum actionis et passionis, ut generare et generari et spirare et spirari, et ideo uidendum est sub qua ratione distinguant, utrum
 sub ratione proprietatis uel utrum sub ratione originum. Et quidquid
 180 horum detur, non est differentia in re, cum sint omnino idem realiter paternitas et generare, filiatio | et generari, set in proprietate locutionis *M101rb*
 est differentia.

[15] Quantum ergo ad hoc est duplex modus dicendi. QUIDAM dicunt quod distinctio Personarum est per origines et non per relationes sub ratione relationum. Quorum ratio talis est: relationes secundum modum intelligendi sequuntur suum fundamentum; set paternitas et filiatio fundantur super origines: | ex eo enim aliquis est pater quia genuit, et filius quia genitus; ergo distinctio relationum sequitur distinctionem originum. Per prius ergo intelliguntur Persone distincte per origines quam per relationes uel proprietates. Huic sententiae uideatur concordare AVGVSTINVS | De fide ad Petrum circa principium, ubi dicit quod *quia aliud est genuisse quam natum esse, et aliud natum esse quam processisse, manifestum est quoniam alius est Pater, alius Filius et alius Spiritus Sanctus*. Et DAMASCENVVS libro I cap. 2 dicit quod in diuinis *omnia sunt communia preter ingenerationem, generationem et processionem*.

[16] ALII dicunt quod magis proprie debet dici quod Persone diuine distinguuntur et constituuntur per proprietates et relationes quam per origines. Et hoc uidetur probabilius. Cuius ratio est quia constitutio rei in se et eius distinctio ab alia re debet fieri per aliquid quod sit rei intrinsecum, sicut in creaturis fit | per formam; set origines non significantur ut intrinsece Personis, set potius ut actus progrediens a Persona in Personam, quasi uia media, sicut generatio

significatur ut uia uel actus procedens a generante in genitum; ergo
 205 per origines non debent dici Persone constitui uel distingui, set per
 illa que sunt in Personis tamquam forme intrinsece et immanentes. |
 Et hee sunt relationes uel proprietates, que se habent ad Personas ali-
 quo modo sicut forme ad totum constitutum; quare etc. AVGVSTINVS
 autem et DAMASCENVVS in preallegatis auctoritatibus dicunt Perso-
 210 nas distingui per origines attendentes ad rem et non ad proprietatem
 locutionis.

M101va

[17] Set adhuc restat dubium, cum paternitas uel filiatio possit
 considerari ut proprietas uel ut relatio, sub qua ratione habent consti-
 tuere et distinguere, utrum sub ratione relationis uel sub ratione pro-
 215 prietatis. | Et uidetur QVIBVSDAM quod sub ratione proprietatis | et
 nullo modo sub ratione relationis, tum quia relatio ut relatio supponit
 suum fundamentum, ut prius arguebatur, et sic relationes diuine
 supponunt origines et per consequens Personas distinctas, tum quia
 relatio ut relatio non habet nisi referre illud cuius est relatio et non
 220 constituere, set hoc habet in quantum est proprietas, et sic preintelligi-
 tur emanationibus.

Om8r

N38va

[18] Set istud non uidetur bene dictum, | quia ratio relationis et
 ratio proprietatis uel distinguuntur ex opposito uel se habent sicut
 superius et inferius. Si distinguuntur ex opposito, tunc falsum est
 225 dicere quod Persona diuina constituatur per aliquid sub ratione pro-
 prietatis, quia si ratio proprietatis opponitur rationi relationis, ratio
 proprietatis est ratio absoluta; set impossibile est intelligere uere quod

Y72rb

suppositum diuinum sit constitutum per aliquid sub ratione absoluta;
 ergo etc. Si uero se habent sicut superius et inferius, ita scilicet quod
 'proprietas' dicat aliquid commune ad formam absolutam et relatam, 230
 sic iterum falsum est dicere quod ratio proprietatis sit ratio consti-
 tutiua et non ratio relationis, quia superius, licet non includat actu
 suum inferius, tamen non excludit ipsum, sicut esse animal, licet non
 includat esse rationale, tamen non excludit. Si ergo ratio proprie-
 tatis sit aliquid commune ad rationem | relationis | et ad rationem 235
 forme absolute, ponendo quod ratio proprietatis sit ratio constitu-
 tiua, non excluditur per hoc quod ratio relationis non sit constitu-
 tiua. Excluditur autem per hoc quod dicitur quod relatio sub ratione
 proprietatis est constitutiua Persone et non sub ratione relationis;
 ergo male. Item in creaturis non fit distinctio hec quod rationale uel 240
 quecumque forma absoluta sit constitutiua alicuius rei ut proprietas,
 et non ut forma absoluta, et si fieret, falsa esset; ergo in diuinis non
 debet dici de paternitate uel quacumque relatione quod sit constitu-
 tiua Persone inquantum proprietas et non inquantum relatio; et si fiat,
 falsa est. Probatur consequentia, quia proprietas est quid commune 245
 ad relationem et ad formam absolutam; propter quod eque debet fieri
 descensus sub ipsa ad utrumlibet siue | affirmando siue negando. Item
 secundum PHILOSOPHV M II P h i s i c o r u m , sicut effectus communis
 requirit causam communem, sic effectus particularis causam particu-
 larem, et hoc secundum omne genus cause. In diuinis autem licet non 250
 sit proprie causa et effectus, est tamen ibi principium et quod est ex

principio, constituens formale et constitutum. Igitur sicut se habet
 proprietas in communi ad constituendum suppositum, sic talis pro-
 prietas ad constituendum tale suppositum. Si ergo ratio proprietatis
 255 est ratio constitutiua suppositi, | oportet quod ratio proprietatis abso- *Z31ra*
 lute, ut absoluta est, sit constitutiua suppositi absoluti, et quod ratio
 proprietatis relatiue, ut relatiua est, sit constitutiua suppositi relati. Et
 ita relatio sub ratione relationis habet aliquod suppositum constituere
 et per consequens distinguere ab alio supposito.

260 [19] Ad rationes alterius opinionis patebit solutio in fine questio- *Om9r*
 nis.

[20] Quantum ad secundum sciendum quod si hec questio esset *M102ra*
 de re, non haberet aliquam difficultatem; ut si quereretur an Persone
 distinguerentur si non essent relationes in diuinis, certum est quod
 265 non, quia non remaneret nisi essentia, que non potest distinguere nec
 distinguui; set hoc non querit questio, set querit de modo intelligendi,
 utrum circumscriptis per intellectum proprietatibus relatiuis possi-
 mus uero intellectu intelligere Personas distinctas. Et dicendum quod
 aliquid potest circumscribi ab alio per intellectum dupliciter: uno
 270 modo quod intelligatur esse sine alio, alio modo quod intelligatur non
 intellecto altero, sicut intelligitur coruus non intellecta sua nigredine.
 Primo modo impossibile est uere intelligere | distinctionem Persona- *N38vb*
 rum circumscriptis per intellectum proprietatibus uel relationibus,
 quia intellectus intelligens esse quod non est, est falsus; set intellectus
 275 intelligens distinctionem Personarum esse sine relationibus intelligit
 esse quod non est; ergo talis intellectus est falsus; non potest ergo sic

circumscribi intellectus relationum a distinctione Personarum. Set
 utrum possint circumscribi secundo modo, ita scilicet quod intelli-
 gantur Persone diuine distincte non intellectis proprietatibus relatiuis, 280
 aduertendum est quod Persone diuine et earum distinctio possunt
 intelligi dupliciter: uno modo in speciali secundum suam specialem
 rationem et nomen, ut Pater et Filius et Spiritus Sanctus; alio modo
Y72va in generali tantum, ut | intelligendo quod in diuinis sunt tres Per-
Om9v sone. Primo modo | impossibile est circumscribere per intellectum
 relationes a Personis et a distinctione earum. Cuius ratio est quia de 285
 intellectu formali Personarum acceptarum secundum suam specialem
M102rb | rationem et nomen sunt relationes secundum specialem
 rationem. Nam de intellectu Patris est paternitas et de intellectu Filii est filia-
 tio, sicut de intellectu hominis est rationale; propter quod unum non
 potest intelligi altero non intellecto. Si uero Persone et earum distinc- 290
 tio accipiantur tantum in generali, ut intelligendo quod in diuinis
 sunt plures Persone, sic dicunt QUIDAM quod Persone possunt intelligi
 distincte non intellectis proprietatibus relatiuis. Quod probatur sic:
 intellectus potest per operationem suam concipere illud quod est com-
 munius et in plus non concipiendo illud quod est speciale et in minus, 295
 sicut potest concipere animal non concipiendo rationale; set distin-
 gui est communius et in plus quam sic distingui, scilicet relatiue; ergo
 intellectus potest uere intelligere Personas diuinas distingui absque hoc
 quod intelligat eas distingui per proprietates relatiuas, immo omnino 300
 non intellectis relationibus, cum non sint de formali intellectu Per-
 sonarum diuinarum nec distinctionis ipsarum, accipiendo utraque in
 communi.

[21] Set circa hoc est unum dubium, quia non uidetur ALIQVIBVS
 quod possit formari unus conceptus communis rebus diuersorum pre-
 305 dicamentorum; unde nec de ente nec de quocumque alio communi ad
 plura predicamenta potest formari aliquis unus conceptus, immo qui-
 cumque intelligit de aliquo quod sit ens, intelligit determinate quod sit
 substantia uel quod est accidens et non | est | aliquid quod se habeat ut *Om10r*
 commune et indifferens ad substantiam et accidens, alioquin ens esset *A30rb*
 310 uniuocum ad decem predicamenta; set absolutum et relatum necessa-
 rio | pertinent ad diuersa predicamenta; ergo non potest formari unus *F45rb*
 conceptus communis istis, set necessario cum aliquid intelligitur, mox
 intelligitur determinate quod sit absolutum uel relatum. Igitur cum
 Persone | diuine intelliguntur distincte, intelliguntur necessario di- *M102va*
 315 stincte per aliquid; ergo determinate per aliquid absolutum uel relatum
 et non per aliquid indifferens ad ista. Si autem intelligantur distincte
 per absoluta, falsus est intellectus; si per relationes, tunc relationes non
 circumscribuntur; ergo nullo modo possunt diuine Persone intelligi
 distincte circumscriptis relationibus. Si diceretur quod rebus diuerso-
 320 rum predicamentorum non potest esse unus conceptus communis qui
 predicetur de eis in quid, tamen non est uerum de conceptu denomi-
 natiuo, ut est opponi, distingui et huiusmodi, non ualet, quia idem
 argumentum habetur sic: impossibile est quod Persone intelligantur
 distincte nisi per aliquid, tunc fiat descensus essentialis et in quid, sic

illud uel intelligitur substantia uel accidens, puta quantitas, qualitas, 325
 relatio et huiusmodi, uel aliquid commune; non aliquid commune, ut
 IPSI concedunt; ergo uel substantia uel relatio uel aliquod aliorum pre-
N39ra dicamentorum; non substantia, nec aliquod aliorum a relatione; | ergo
 necessario intelligitur fieri talis distinctio per relationes; et istud uide-
Om10v tur uerum, nisi rebus diuersorum | predicamentorum possit inueniri 330
 unus conceptus communis qui etiam predicetur de eis in quid.

[22] Ad principales rationes respondendum est. Ad primam,
 cum dicitur quod nulla forma distinguit nisi secundum suum genus,
 dicendum quod res unius generis bene potest esse distinctiua rei alte-
 rius generis; unde quantitas et qualitas distinguunt substantiam, set 335
 numquam distinguunt nisi secundum suum genus, quantitas quidem
 quantitatiue, qualitas uero qualitatiue, et eodem modo relatio distin-
 guit supposita substantie, set non distinguit ea substantialiter, set tan-
 tum relatiue.

[23] Ad secundum dicendum ad maiorem quod aut intelligitur de 340
 circumscriptione secundum rem, et sic est uera, set minor est falsa;
M102vb et cum probatur quod prius est esse | quam referri, uerum est de esse
 absoluto, set illud non distinguit Personas diuinis, set non est uerum
Y72vb de esse relato, quia tale esse non est | aliud quam referri, et tale est
 personale in diuinis. Si uero intelligatur de circumscriptione que est 345
Z31rb solum | secundum rationem intelligendi, sic dicendum quod illud non
 distinguit Personas diuinis quo totaliter circumscripto in uniuersali

et particulari remanent Persone distincte, et tunc minor est falsa,
 quia distinctio Personarum secundum propriam rationem et nomen,
 350 utpote Patris et Filii et Spiritus Sancti, non potest intelligi sine rela-
 tionibus propriis paternitatis, filiationis et processiois, nec distinctio
 Personarum diuinarum sic in communi acceptarum sine intellectu
 relationum in communi, ut declaratum fuit, | licet possit intelligi sine
 intellectu relationum in speciali; set hoc non excludit quin realiter fiat
 355 distinctio per eas. *Om11r*

[24] Ad rationes alterius opinionis, que ponit quod ratio ‘relatio-
 nis’ non potest esse constitutiua, respondendum est. Cum enim primo
 dicitur quod relatio supponit suum fundamentum, concedatur. Et
 cum dicitur quod origines sunt fundamentum relationum diuinarum,
 360 dicendum quod falsum est, et QVI hoc intelligit falsum intelligit: ori-
 gines enim non sunt nisi ipsemet relationes, a quo aliud et quod ab
 alio, et non fundamentum earum; illud enim est essentia fecunda.
 Vnde QVI preintelligit Personas originibus aut origines relationibus
 male intelligit; set simul intelligenda est Persona constituta cum sua
 365 relatione et origine.

[25] Ad aliud cum dicitur quod relatio in quantum relatio non
 habet nisi referre, concedatur. Et cum dicitur: “Ergo non habet consti-
 tuere in esse”, uerum est nisi illud esse sit referri; set si est referri, |
 qua ratione habet referre, eadem ratione habet dare tale esse, scilicet
 370 relatum; esse autem personale in diuinis est relatum; et ideo relatio
 sub ratione relationis potest constituere Personam diuinam in esse
 personali.

M103ra

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM RELATIONES CONSTITVENTES PERSONAS SINT REALES>

F45va [1] Deinde queritur de relationibus constituentibus Personas, utrum sint reales. Et uidetur quod non, quia sicut Deus Pater est Pater Filii per generationem, ita est Pater noster per creationem, Deut. 32: *Numquid non ipse est Pater tuus* etc.; set paternitas in Deo respectu nostri | non ponitur esse relatio realis; ergo nec paternitas in Deo respectu Filii geniti erit relatio realis.

[2] Item relationes que sequuntur operationem anime sunt tantum relationes rationis; set omnes relationes diuine sequuntur operationem anime, intellectus et uoluntatis, quia omnes processiones diuine sunt per modum intellectus uel per modum uoluntatis; ergo etc. 10

[3] Item BOETIVS dicit in libello suo *De Trinitate* quod relatio Patris ad Filium et utriusque ad Spiritum Sanctum est sicut relatio eiusdem ad se ipsum; set hec est relatio rationis tantum; ergo et illa. 15

N39rb [4] In contrarium est quia distinctio in diuinis non est nisi per relationes; si igitur in diuinis non essent | relationes reales, sequeretur quod non esset ibi realis distinctio, quod est heresis Sabelliana.

[5] Responsio. Videnda sunt duo: primum est de realitate relationum diuinarum; secundum est de numero et sufficientia notionum, relationum, proprietatum Persone et proprietatum personalium. 20

[6] Quantum ad primum patet quod relationes diuine sunt reales, et hoc sic: ubicumque ex natura fundamenti est mutua et necessa-

ria habitudo exigentie inter extrema relata, ibi est realis relatio | ex *M103rb*
 25 utraque parte (hoc supponatur nunc, quia probabitur infra dist. 30);
 set in diuinis ex natura fundamenti, scilicet essentie diuine fecunde,
 est mutua et necessaria habitudo coexigentie inter extrema relata, et
 hanc tenemus fide; ergo in diuinis sunt relationes reales ex utraque
 parte. Non plus de hoc modo, | quia infra declarabitur unde habet *Om12r*
 30 relatio quod sit realis, et tunc plenius patebit quod nunc dicitur.

[7] Quantum ad secundum sciendum est quod idem secundum
 rem, ut paternitas, potest dici notio, relatio, proprietas Personae et | *Y73ra*
 proprietas personalis, diuersis tamen rationibus. Dicitur enim notio
 in quantum est principium deueniendi in notitiam Patris; relatio
 35 autem dicitur in quantum Pater per eam dicitur respectiue ad Filium;
 proprietas uero Personae in quantum uni Personae tantum conuenit;
 proprietas autem personalis dicitur in quantum est constitutiua Per-
 sone Patris.

[8] Hiis suppositis sciendum est quod quinque sunt notiones, qua-
 40 tuor relationes, quatuor proprietates Personae et tres proprietates perso-
 nales. Notiones sunt hee: ingentum uel innascibilitas, paternitas, filia-
 tio, communis spiratio et processio. Quarum sufficientia potest haberi
 hoc modo. Ad hoc enim quod aliquid dicatur notio, tria requiruntur:
 unum est quod dicat aliquid speciale tantum uni Personae conueniens
 45 uel duabus, ita quod non tribus, quia per ea que omnibus Personis
 conueniunt, nulla Persona potest quantum ad personalia sufficienter
 notificari; secundum est quod pertineat ad originem, quia Personae di-
 stinguuntur relationibus originis; tertium est quod pertineat ad digni-

tatem, quia Persona est hypostasis distincta proprietate ad dignitatem
 pertinente. Notio igitur, cum pertineat ad originem, potest signifi- 50
M103va cari affirmatiue | uel negatiue. Si affirmatiue, uel dicitur secundum
Om12v rationem principii | ut a quo | aliud, uel secundum rationem eius quod
A30va est a principio, ut quod ab alio, et utrumque horum dupliciter, secun-
 dum quod sunt due origines in diuinis, scilicet per modum nature et
 per modum uoluntatis. Notio ergo que dicitur secundum rationem 55
 principii in origine per modum nature est paternitas; que autem dicitur
 secundum rationem eius quod est a principio est filiatio. Similiter
 in origine que est per modum uoluntatis, notio que dicitur secundum
 rationem principii uocatur communis spiratio; que autem secundum
 rationem eius quod est a principio uocatur processio. Si autem signifi- 60
F45vb ficetur negatiue, uel negatur ratio principii uel ratio eius quod est a
 principio. Si negatur ratio principii, non pertinet ad dignitatem: |
 non enim est alicuius dignitatis non esse principium alterius, et ideo
 non potest esse notio; propter quod Spiritus Sanctus non habet ali-
 quam notionem qua dicatur non esse principium alterius Persone. 65
 Si autem negatur ratio eius quod est a principio, sic est notio Patris,
 quam dicimus ingenitum uel innascibilitatem, et sic habemus quinque
 notiones prius enumeratas.

[9] Addunt autem QUIDAM sextam notionem, scilicet inspiratum
Z31va quod est notio Filii. Quod probant sic: dignitatis | est in omni Persona 70
 non produci illa productione per quam aliam producit; set Filius per
 spirationem producit Spiritum Sanctum; ergo esse inspiratum in Filio
 pertinet ad dignitatem et sic est eius notio. Minor patet, set maior pro-
N39va batur, quia ingenitum ideo est dignitatis in Patre et eius notio, | quia
 negat eum produci quacumque productione, eo quod Pater producit 75

omni productione: ingenitum enim prout est notio Patris est idem quod non esse ab alio, ut patet per AVGVSTINVM XV De Trinitate et Ad Orosium cap. 2 et habetur dist. 13. Nec est inconueniens, ut dicunt, addere | sextam notionem, quia ab initio non assignabantur
 80 quinque. Ingenitum enim non fuit inuentum tempore AMBROSII, ut patet ex dist. 28 cap. 4, nec spiratio actio tempore MAGISTRI SENTENTIARUM, ut patet ex dist. 29 cap. ultimo. Et pari ratione posset nunc sexta notio addi propter causam que dicta est. *M103vb*

[10] Set istud | non uidetur, quia cum nichil producat se ipsum, ut
 85 dicitur I De Trinitate, in hoc quod est producere uel esse producentem includitur non esse productum illa productione nec est alterius dignitatis non esse productum tali uel tali productione quam esse producentem secundum illam, ubi hec concurrunt. Et ideo non est alia notio. Et quod dicitur de ingenito quod est notio Patris, uerum
 90 est, set ingenitum non dicit Patrem non esse productum illis productionibus quibus producit, quia tunc ingenitum idem esset quod non esse a se ipso, set dicit non esse productum ab aliqua priore Persona et priore productione, et sic dicitur Pater ingenitus, quia non est ab alio. *Y73rb*

[11] Quod etiam patet ex alio, quia de ratione 'primi' sunt duo,
 95 scilicet post quod alia et ante quod nichil; Pater igitur secundum quod est prima Persona potest notificari hiis duobus modis, scilicet positue, quia ab ipso sunt alia et sic quasi post ipsum, quia in diuinis

non est prius et posterius proprie, et sic notificatur per paternitatem et spirationem actiuam. Alio modo, quia non est ab alia Persona, et sic notificatur quasi per hoc quod nichil est ante ipsum; igitur nulla notio est Persone producentis quod non sit producta illa productione qua
M104ra producit. | Quod etiam probatur aliter, quia per idem est aliquid id quod est et non est suum oppositum, sicut per idem est aliquid album et non est nigrum; set producens et productum secundum unam et eandem productionem opponuntur relatiue; ergo per idem notificatur ut producens et ut non productum, et non per aliud uel alia notione. 100 105

[12] Quod autem dicitur quod ingenitum non fuit notio tempore AMBROSII, dicendum quod falsum est, set AMBROSIVS nolebat uti propter calumpniam hereticorum, uel dato quod non esset inuentum, res tamen nominis erat sufficiens ratio distincte notionis, non sic autem est de inspirato. Per idem respondendum est ad illud de communi spiratione, quia res nominis erat sufficiens ratio notionis quam etiam MAGISTER circumloquitur per hoc quod dicit Patrem et Filium esse unum principium Spiritus Sancti. Sunt ergo solum quinque notiones; harum autem quatuor tantum sunt relationes, scilicet paternitas, filiatio, communis spiratio et processio. Innascibilitas enim non est relatio nisi per reductionem eo modo quo negatio ad affirmationem reducitur. 110 115

[13] Sufficientia autem istarum relationum iam patet ex dictis, quia cum non sint in diuinis nisi due origines et secundum quamlibet
F46ra sunt tantum due relationes, scilicet principii et | eius quod est a principio, consequens est quod non sint nisi quatuor relationes, ille scilicet que dicte sunt. 120

[14] Sunt etiam quatuor proprietates Personarum, uidelicet innasci-
 125 bilitas, paternitas, filiatio et processio. Communis enim spiratio non
 dicitur proprietas Persone, quia conuenit pluribus Personis, scilicet
 Patri et Filio, set proprietates personales sunt tantum tres, scilicet
 paternitas, filiatio et processio. Innascibilitas enim, ut | infra patebit, *M104rb*
 licet conueniat soli Persone Patris, tamen non est eius constitutiuā;
 130 propter quod non dicitur proprietas personalis.

[15] Ad primum argumentum dicendum quod non est simile de
 paternitate per creationem et de paternitate per generationem, quia
 essentia diuina, ut est fundamentum paternitatis per creationem uel
 aliud, quodcumque sit illud, non ponit in Deo necessariam habitudi-
 135 nem coexigendi | creaturam, et ideo non est realis relatio ex parte Dei; *N39vb*
 set essentia diuina ex natura sue fecunditatis ponit in Patre necessa-
 riam et naturalem habitudinem coexigendi Filium; propter quod est
 realis relatio paternitatis respectu Filii et non respectu creaturarum.

[16] Ad secundum dicendum quod argumentum procedit ex falsa
 140 ymaginatione, scilicet quod Filius procedat per actum intellectus et
 Spiritus Sanctus per actum uoluntatis, quod non est uerum, ut proba-
 tum fuit supra dist. 6. Set esto quod sic esset, adhuc | non ualet argu- *Y73va*
 mentum, quia licet relationes que sequuntur operationes anime circa
 res intellectas aut uolitas sint relationes rationis tantum, quia eas ratio
 145 adinuenit, tamen relationes que sequuntur operationem anime non
 inter res intellectas aut uolitas, set inter res in intellectu et in uoluntate
 existentes, sicut inter Verbum et illud a quo procedit et inter amorem
 et illud a quo procedit, eque reales sunt, sicut quecumque alie que
 fundantur in natura producentis et producti, et tales essent relationes
 150 diuine.

[17] Ad tertium dicendum quod dictum BOETII quantum ad hoc
 ueritatem habet, quod sicut in relatione eiusdem ad se ipsum non
 plurificatur fundamentum, sic nec in relationibus diuinis, quantum-
 cumque oppositis uel disparatis; set dissimilitudo est, quia extrema
 relationum diuinarum sunt diuersa realiter et necessariam habitudi- 155
 nem coexigentie habent inter se, propter quod sunt reales; in relatione
M104va autem | eiusdem ad se ipsum non est primum, nec per consequens
Z31vb secundum, quia idem non | coexigit proprie se ipsum.

<DISTINCTIO VIGESIMA SEPTIMA

QUESTIO PRIMA

VTRVM ACTVS NOTIONALES SINT PRIORES RELATIONIBVS>

[1] *Hic queri potest* etc. Circa distinctionem istam queruntur duo: pri-
5 mum est de comparatione proprietatum relatiuarum ad actus notiona-
les, quid eorum sit prius secundum rationem intelligendi. Et uidetur
quod actus notionales, quia uia preintelligitur termino; set generatio
est quasi uia ad genitum; ergo precedit ipsum, quare et proprietatem
relatiuam constituentem genitum.

10 [2] Item MAGISTER dicit in littera et accipit ab AVGVSTINO quod *A30vb*
Pater est Pater quia genuit, quod non esset, nisi genuisse secundum
rationem prederet paternitatem; ergo etc.

[3] In contrarium est quia suppositum preintelligitur actui ab ipso
procedenti; set generare est actus procedens a supposito Patris; ergo
15 suppositum Patris preintelligitur constitutum antequam generet; con-
stituitur autem per paternitatem; ergo etc.

[4] Responsio. Primo ponende sunt quedam distinctiones necessa-
rie ad propositum et deinde secundum illas procedetur ad solutionem
questionis.

[5] Quantum ad primum sciendum est quod aliquid preintelligi 20
 alteri potest esse dupliciter: uno modo, quia potest intelligi altero non
 intellecto, set non econuerso, sicut animal potest intelligi non intel-
 lecto homine, set homo non potest intelligi non intellecto animali;
 et hoc modo, quando aliquid preintelligitur alteri, actus intelligendi
 cadit solum super unum, quod tamen dicitur preintelligi secundum 25
 illum modum quo dicitur quod illud est *prius a quo non conuertitur
 consequentia*. Alio modo dicitur aliquid preintelligi alteri, quando actus
F46rb intellectus cadit super utrumque et dicit unum | esse prius altero uel
 secundum rem uel secundum rationem: secundum rem, sicut intelli-
 gimus substantiam esse priorem natura suo accidente uel iuuentutem 30
M104vb esse priorem secundum tempus senectute; secundum rationem | uero,
 sicut dicimus in Deo intellectum precedere uoluntatem. Et hec sit pri-
 ma distinctio.

[6] Secunda est quod proprietas relatiua potest considerari ut
 constitutiua et ut relatiua. Tertia est quod istud potest esse uel in ge- 35
 nerali, sicut cum intelligimus in generali diuinum suppositum consti-
 tutum per aliquam proprietatem ipsum constituentem, uel in speciali,
 sicut intelligendo Patrem esse constitutum per paternitatem, que est
 eius proprietas constitutiua et nichilominus relatiua.

N40ra [7] Hiis suppositis dico ad questionem: cum | queritur utrum actus 40
 notionales preintelligentur proprietatibus relatiuis uel econuerso, aut
 queritur de prioritare primo modo, scilicet utrum aliquid istorum pos-
 sit intelligi altero non intellecto et non econuerso, et tunc dico quod

45 proprietas considerata ut constitutiua in generali prior est secundum
 intellectum actibus notionalibus et se ipsa ut est relatio. Cuius ratio est
 quia, ut dictum fuit prius, | illud quod est commune et in plus potest *Y73vb*
 intelligi sine eo quod est speciale et in minus; set esse constitutum in
 esse personali est communius et in plus quam esse constitutum per
 relationem et quam esse constitutum producens uel constitutum pro-
 50 ductum; ergo aliquid in diuinis potest intelligi ut constitutum in esse
 suppositi absque eo quod intelligatur producens uel productum uel
 relatum; hoc autem est preintelligi secundum primum modum; ergo
 proprietates ut constitutiue precedunt secundum intellectum actus no-
 tionales et se ipsas ut relatiue sunt. Et in hoc sensu intelligo uera esse
 55 dicta doctorum fratris THOME et ALIORVM, qui dicunt quod proprie-
 tates ut constitutiue precedunt secundum intellectum actus notionales
 et se ipsas ut sunt | relationes. Si autem proprietates accipiatur in speciali, *M105ra*
 ut paternitas, sic dicendum est quod paternitas ut relatio precedit se
 ipsam ut constitutiua, set actum notionalem non precedit. Primum pa-
 60 tet, quia paternitas non potest intelligi absque ratione relationis, potest
 autem intelligi absque ratione proprietatis constituentis; ergo pater-
 nitas ut relatio precedit se ipsam ut constitutiua. Consequentia patet,
 quia hoc uocatur *prius a quo non conuertitur consequentia*. Probatio
 antecedentis, quia nichil potest intelligi sine eo quod est de ratione sua
 65 indicante quid est et quod conuenit ei in primo modo dicendi per se:
 talia enim sunt de intellectu rei, sicut animal de intellectu hominis; set

de ratione paternitatis est relatio et conuenit ei in primo modo dicendi per se, esse autem constitutum suppositi non est de ratione paternitatis nec conuenit ei per se, quia non conuenit omni; ergo impossibile est intelligere paternitatem in aliquo nisi intelligendo rationem relationis, set bene contingit intelligere paternitatem in aliquo non intelligendo quod constituat suppositum; quare etc. Nichilominus tamen paternitas non precedit secundum intellectum generationem nec econuerso, quia unum non potest intelligi alio non intellecto.

[8] Si autem queratur de prioritate secundo modo, scilicet utrum intellectus possit uere intelligere quod proprietates precedant secundum rationem actus notionales uel econuerso, sic uidetur esse dicendum quod non, quia Persona nullo modo potest uero intellectu intelligi prius constituta quam producens et relata, ita quod actus intelligendi cadat super utrumque dicendo unum esse prius secundum rationem et reliquum posterius. | Quod patet sic: intellectus apprehendens Personam prius esse constitutam quam producentem uel relatum apprehendit eam esse constitutam per rationem absolutam; set hec apprehensio est falsa; ergo etc. Minor de se patet. Probatio maioris, quia intellectus apprehendens rem prius esse | constitutam quam relatum excludit a constitutione Persone rationem relatum, quia dicit eam esse posteriorem ratione constituyente et rationem constituentem esse priorem; ratio autem prioris excludit formaliter rationem posterioris et <non> econuerso; set qui excludit | rationem relatum ponit rationem absolutam; ergo per exclusionem rationis relate ponitur formaliter intellectus rationis absolute. Quod autem excludens rationem relatum ponat in-

tellectum rationis absolute patet quia, sicut dictum fuit supra dist. 9, licet aliquid possit intelligi sub ratione communi non intellecta ratione particulari sub ipso contenta, sicut aliquid potest intelligi esse animal
 95 non intellecto quod sit rationale uel irrationale, tamen ex quo sub communi unum diuidentium excluditur formaliter et expresse, aliud includitur formaliter et expresse: qui enim intelligit aliquid | esse animal et non irrationale, formaliter intelligit | illud esse animal rationale. *N40rb*
Y74ra
 Cum ergo ratio proprietatis constituentis sit in plus quam ratio absoluta uel relata, ac per hoc, ut QVIBVSDAM uidetur, possit intelligi aliquid
 100 constitutum non intellecto quod per absolutum uel relatam constituatur, tamen ex quo intelligitur constitutum et non per relationem, ita quod actus intelligendi cadat super relationem excludendo eam a constitutione suppositi, necessario intelligitur suppositum constitutum per rationem absolutam. Patet | ergo consequentia, scilicet quod
 105 qui intelligit Personam diuinam prius constitutam quam relatam intelligit eam constitutam per proprietatem absolutam, qui intellectus est falsus; propter quod dicunt ISTI quod nullo uero intellectu possunt preintelligi Persone constitute, deinde relate actu intelligendi | cadente
 110 super utrumque et dicente unum esse prius secundum rationem quam alterum. *M105va*
A31ra

[9] Ex quo patet quod non possunt preintelligi relationes emanationibus, quia neque ut relationes, ut de se patet, neque ut constitutiue Personarum, quia, ut iam probatum est, Persona non potest intelligi
 115 gi prius constituta quam relata; ergo si relatio ut relatio non precedit

emanationes, consequens est quod ipsa non precedit ut constituens; igitur relationes nullo modo precedunt emanationes.

[10] Item nec emanationes possunt preintelligi relationibus. Et hoc clarum est comparando emanationem ad Personam a qua est, ut generare est a Patre, quia generare non potest preintelligi constitutioni Personae generantis, quia generare non potest esse nisi entis in actu; ergo generare non potest preintelligi proprietati constituenti; set proprietas constituens non potest preintelligi relationi ut relatio, sicut probatum fuit; ergo generare non precedit proprietatem Patris, neque ut est constituens neque ut est relatio. Si autem comparetur emanatio ad Personam ad quam terminatur, ut generari ad Filium, sic patet idem, quia generari non potest preintelligi ei quod est generare, set simul sunt secundum intellectum; generare autem simul est cum paternitate, ut probatum est, paternitas autem simul est cum filiatione, cum sint relationes | opposite; ergo a primo ad ultimum: generari simul est cum filiatione ut relatio, nec potest preintelligi ei, et fortiori ratione non potest ei preintelligi ut est proprietas constitutiua, quia Persona non potest prius intelligi relata quam constituta. Et ideo quod non preintelligitur relationi non preintelligitur constitutioni; igitur secundum istos nec emanationes possunt preintelligi relationibus, nec rela-

tiones emanationibus. Nec Persona potest uero intellectu intelligi prius constituta quam producens et relata, set simul intelligenda est Persona constituta cum sua origine et relatione.

[11] Ad primum argumentum dicendum quod in diuinis generare et generari, cum non sint per motum medium, non debent intelligi ut
 140 uia quedam inter generantem et genitum, set ut | relationes habendi *F46vb*
 eandem naturam, secundum quod sunt a quo aliud et quod ab alio, et hee non possunt preintelligi Personis habentibus eas.

[12] Ad secundum dicendum quod non fuit intentio AVGVSTINI
 145 quod genuisse sit prior ratione quam esse Patrem, set potius uoluit identitatem ostendere inter ista, quia consimili modo dicit quod “Filius ideo est Filius, quia genitus”, sicut “Pater est Pater quia genuit”; dicendo autem quod “Filius est Filius, quia genitus” non intendit dare causalitatem, set conuertibilitatem eo quod econuerso dicit “quia Filius, utique genitus”; ergo | eodem modo inter esse Patrem et genuisse
 150 non intendit dare causalitatem uel ordinem, set conuertibilitatem. *Y74rb*

[13] Ad illud quod est in oppositum, cum dicitur quod “suppositum preintelligitur actui ab ipso procedenti”, | dicendum quod uerum
 est de supposito absoluto, non autem de supposito quod constituitur
 155 relatione originis, ut est suppositum diuinum: tale enim simul debet intelligi constitutum et originans uel originatum et relatum, et non | *M106ra*
 unum prius quam alterum. *N40va*

<QVESTIO SECVNDA
VTRVM VERBVM DICATVR IN DIVINIS
ESSENTIALITER VEL PERSONALITER>

[1] Deinde queritur de Verbo utrum dicatur in diuinis essentialiter uel personaliter. Et uidetur quod essentialiter, quia *secundum AVGVSTINVM* 5
IX De Trinitate cap. 10 Verbum est cum amore notitia; set notitia dicitur essentialiter; ergo et Verbum.

[2] Item sicut in diuinis inuenitur Verbum, quod pertinet ad intellectum, ita amor, qui pertinet ad uoluntatem; *set amor dicitur essentialiter*; ergo et Verbum. 10

[3] In contrarium est quod dicit AVGVSTINVS XV De Trinitate cap. 17, quod *in hac Trinitate non dicitur Verbum nisi Filius, nec donum nisi Spiritus Sanctus*; set illud quod conuenit uni soli Persone non dicitur essentialiter, set notionaliter; ergo etc.

15 [4] Responsio. Videnda sunt tria: primum est quot modis dicitur uerbum et secundum quam acceptionem reperitur in diuinis; secundum est quid sit uerbum; et ex hiis duobus apparebit tertium, scilicet utrum dicatur essentialiter uel notionaliter.

[5] Quantum ad primum sciendum est quod *uerbum dicitur tripliciter*: uno modo illud quod est exterius prolatum, quod est significatiuum eius quod ab intellectu concipitur, secundum quod homo dicitur loqui alteri; alio modo dicitur uerbum conceptus intellectus, secundum quem conceptum dicimus hominem cogitantem loqui sibi ipsi, et istud dicitur uerbum mentis, sicut primum dicitur uerbum uocis; set quia uolens formare | uerbum exterius preconcepit illud per ymaginationem, ideo dicitur tertio modo uerbum actus | ymaginationis quo concipimus uocem exteriorem sic uel sic formari, antequam eam formemus. Inter hec autem uerbum mentis propriissime dicitur uerbum: *uox* enim exterior non dicitur uerbum, nisi quia *significat conceptum intellectus* uel rem per intellectum conceptam, unde et uocem non significatiuam non dicimus uerbum; uerbum etiam ymaginationis dicitur uerbum per habitudinem ad uerbum exterius prolatum; et ideo a primo ad ultimum, uerbum ymaginationis habet attributionem ad uerbum mentis. *Quarto autem modo dicitur uerbum figuratiue*, scilicet *illud quod per uerbum significatur*, ut in Ps.: *Ignis, grando etc., que faciunt uerbum eius*. In diuinis autem non est uerbum uocis nec uerbum ymaginationis, set uerbum quod est conceptus mentis. Vnde

Z32rb

M106rb

AVGVSTINVS XV De Trinitate dicit sic: *Quisquis potest intelligere uerbum non solum antequam sonet, uerum etiam antequam sonorum ymagines cogitatione inuoluantur, iam potest uidere aliquam illius Verbi similitudinem, de quo dictum est: 'In principio erat Verbum'*. Set notandum quod conceptus mentis non habet rationem uerbi, nisi prout induit rationem manifestatiui: uerbum enim est quo quis loquitur sibi uel alteri ad manifestandum aliquid. Et sic patet primum. 40

[6] Circa secundum, scilicet quid sit uerbum, difficile est uidere. Et ad hoc sciendum primo inuestigabitur quid sit uerbum nostrum interiorius, quod est uerbum mentis, ut melius possit apparere quid sit Verbum in diuinis. Prima autem facie duo | uidentur esse de ratione uerbi nostri mentalis, ut per ipsum manuducimur in cognitionem Verbi diuini: unum est quod sit aliquid in intellectu existens, aliud est quod sit ab altero procedens. Ex primo | arguimus Filium, qui est Verbum, | esse eundem cum Patre essentialiter, quia scilicet uerbum est in intellectu: *quidquid enim est in Deo est Deus*; Verbum autem diuinum est in Deo, cum non exeat intellectum diuinum; ergo est Deus. Ex secundo, scilicet quia | est aliquid procedens, arguimus | Filium esse distinctum a Patre personaliter, eo quod nichil a se ipso procedit aut se ipsum producit ut sit, sicut dicit beatus AVGVSTINVS I De Trinitate. 55

Ex quo patet quod ILLI insufficienter dicunt qui dicunt quod uerbum est ipsamet quidditas rei intellecta modo diffinitiuo, que se habet

60 ad intellectum solum obiectiue, nec est in intellectu subiectiue, ita scilicet quod sicut esse uniuersale competit rei per hoc quod intelligitur absque condicionibus indiuiduantibus et non per aliquid quod sit in ipsa re subiectiue, ita uerbum esse conuenit rei per hoc quod intelligitur modo expresso uel diffinitiuo. Istud enim non uidetur conueniens,

65 tum quia manifeste est contra dictum beati AVGVSTINI XV De Trinitate, qui dicit quod *uerbum est formata cogitatio* (formata autem cogitatio non est res extra obiectiue intellecta, set est aliquid subiectiue existens in intellectu), tum quia tollit formationem uerbi, quia quod formatur est aliquid, aut ergo in re extra aut in anima. Non in re extra,

70 quia intellectus noster nichil potest causare quod sit extra, neque per se subsistens neque in aliquo subiectiue existens; ergo oportet quod sit in anima non obiectiue tantum, quia circa illud quod est tantum obiectum intellectus nichil reale potest formari per intellectum, set solum ratio uel intentio ut uniuersale uel genus uel species uel aliquid

75 huiusmodi; uerbum autem non est ratio tantum uel intentio, set est res quedam; ergo | uerbum non est tantum in anima obiectiue, set *M106vb* subiectiue. Et qui hoc tollit tollit realem entitatem uerbi et realem formationem et fere omnes manifestationes quas habemus de Verbo diuino per uerbum nostrum, precipue quantum ad Personarum distinctionem et essentie unitatem. Tenendum est ergo quod uerbum pertinet

80 ad intellectum non obiectiue tantum, set sicut illud cuius entitas tota est in intellectu subiectiue. Et si qua auctoritas AVGVSTINI inueniatur hoc sonare, sicut illa quod uerbum exterius significat uerbum interius,

constat autem quod illud quod significatur per uerbum exterius est res
 extra obiectiue intellecta, et ita uidetur quod ipsa sit uerbum, exponen- 85
 da est, quia, sicut ARISTOTELES dicit I *P e r y h e r m e n e i a s*, uoces
 sunt signa *passionum que sunt in anima*, et tamen uoces significant
 res, non passiones, set hoc pro tanto dicitur, quia res non significatur
 per uocem, nisi prout primo apprehenditur ab anima, sic AVGVSTINVS
 dicit quod uerbum exterius significat uerbum interius, quia res exte- 90
 rior non significatur per uerbum exterius, nisi prout declaratur apud
 intellectum per uerbum interius. Patet ergo quod uerbum pertinet ad
 intellectum subiectiue uel quasi subiectiue.

[7] Cum ergo in intellectu sint secundum OMNES habitus et actus
 et preter hoc sit ibi secundum QVOSDAM duplex forma, *una que impri-* 95
mitur intellectui, scilicet species intelligibilis, que *precedit omnem actum*
intelligendi, *alia quam intellectus iam factus in actu format de re intellec-*
ta, siue formando conceptum diffinitiuum siue enuntiatiuum, inquiren-
 dum est quid horum sit uerbum. Et patet statim | quod uerbum non
 M107ra est habitus aut species intelligibilis impressa, quia tam habitus quam 100
 species intelligibilis secundum ponentes ipsas manent apud intellec-
 tum dum actu non considerat; uerbum autem non est nisi in intellectu
 Y74vb actu considerante; | ergo uerbum nec est habitus nec est species in-
 telligibilis impressa. Restat ergo quod sit actus intelligendi uel forma
 F47rb quam intellectus in actu format de re intellecta, que | deinceps uocetur 105
 forma expressa.

[8] Et secundum hoc sunt due opinionones: una que ponit | quod uer- *Z32va*
 bum est forma | expressa et non actus intelligendi. Ad cuius opinionis *N41ra*
 intelligentiam sciendum est quod secundum istos duo sunt de ratione
 110 uerbi: unum est quod sit representatiuum rei principaliter intellecte;
 aliud est quod sit per actum dicendi productum; dicere autem est ac-
 tus intelligentis secundum quod intelligens; propter quod uerbum est
 aliquid productum per actum intelligentis, quod est representatiuum
 rei principaliter intellecte. Ex hoc sic arguitur: uerbum est aliquid per
 115 actum intelligentis productum, quod est rei intellecte principaliter re-
 presentatiuum; hoc autem non potest esse aliquis actus intelligendi, ut
 probant; ergo est aliqua forma per actum intelligentis producta. Quod
 autem non possit esse aliquis actus intelligendi, probant sic: illud *quod*
 120 *est obiectum intellectus secundum rectam cognitionem et non reflexam non*
potest esse actus intelligendi siue ipsum intelligere (et hoc statim patet,
 quia *intellectus non intelligit* suum actum primo et directe, set solum
actu reflexo); set *uerbum est obiectum intellectus secundum rectam cog-
 nitionem* et non reflexam; ergo etc. *Minor declaratur*, quia illud quod est
 ratio cognoscendi alterum, | sicut ymago uel forma specularis, se ha- *M107rb*
 125 bet ad intellectum sicut obiectum, licet non principale ut in quo sistit
 intellectus, set sicut aliquid cognitum ducens ulterius in cognitionem
 alterius principaliter intellecti; set uerbum est huiusmodi: propter hoc
 enim formatur uerbum in nobis, ut in ipso tamquam in forma specu-
 lari uel ymagine expresse rem representante intellectus intueatur rem
 130 cuius est uerbum; ergo *uerbum est obiectum intellectus in actu recto*; non

est ergo actus intelligendi, set forma per actum intelligentis produc-
 ta, in qua res principaliter intellecta representatur et per quam cogno-
 scitur. Necessitas autem ponendi talem formam, que dicitur uerbum
 secundum ISTOS, est ut res intelligatur perfecte et expresse modo diffi-
 nitio uel enuntiatio: propter intelligere enim confusum et simplex, 135
 antequam formetur de re diffinitio uel enuntiatio, non oportet ponere
 uerbum, quia ad hoc sufficit representatio per speciem intelligibilem
 uel in fantasmate cum actione intellectus agentis, set propter intel-
 ligere expressum et perfectum requiritur uerbum, quia ad causandum
 tale intelligere intellectus agens cum specie non sufficit sine coope- 140
 ratione uerbi, ita quod uerbum non solum est obiecti principalis re-
 presentatiuum, set est causa uel concausa intellectionis expresse, sicut
 species intelligibilis ponitur a QVIBVSDAM causa uel concausa prime
 intellectionis confuse.

[9] Hec est opinio que in summa ponit tria: primum est quod uer- 145
 bum est quedam forma que non est aliquis actus intelligendi, set est
 producta per actum intelligentis, qui est dicere; secundum est quod
 uerbum est obiectum intellectus, licet non principale, set sicut forma
 M107va specularis uel ymago principalis | obiecti representatiua; tertium est
 quod uerbum est finaliter *propter cognitionem perfectam et expressam* ha- 150
 bendam de re, cuius tamen uerbum est causa uel concausa effectiue; et
 hec bene compatiuntur se, quia cause sunt sibi inuicem cause, scilicet
 Y75ra finis efficiendi et econuerso, ut patet ex II | P h i s i c o r u m .

- [10] Primum istorum non puto esse uerum, scilicet quod per | *A31va*
 155 quemcumque actum intelligentis, siue ille actus sit intelligere siue di-
 cere siue qualitercumque aliter nominetur, producatu aliqua forma in
 intellectu que non sit actus intelligendi. Quod patet primo ex natura
 operationis manentis intra sic: per operationem intra manentem ni-
 chilo constituitur uel producitur; set intelligere et dicere intellectuale
 160 sunt operationes intra manentes; ergo per eas nichilo constituitur uel
 producitur. Maior patet ex IX *Metaphisice*, ubi PHILOSOPHVS
 ponit hanc differentiam inter operationes | intra manentes et illas que *N41rb*
 transeunt extra, quia per transeuntes extra semper aliquid constituitur,
 set per intra manentes nichilo. Minor de se patet; quare etc.
- 165 [11] Si dicatur quod PHILOSOPHVS non intendit simpliciter dicere *F47va*
 quod per operationem intra manentem nichilo omnino constituatur, set
 solum quod per eam nichilo extra constituitur, tamen intra operantem
 aliquid constituitur, non ualeat. Primo, quia absurdum fuisset illud do-
 cere circa quod nullus potest dubitare; set quod per operationem intra
 170 manentem nichilo extra constituatur, nullus umquam potuit dubitare
 (oportet enim quod operatio attingat suum productum; quod autem
 intra manet non attingit quod extra est); ergo non fuit intentio ARI-
 STOTELIS tantum docere quod per operationem intra manentem nichilo
 extra constituatur, set quod omnino per eam nichilo constituitur, nec
 175 extra nec intra. Item textus contradicit huic expositioni. Dicit enim
 | PHILOSOPHVS ibidem quod operatio intra manens ipsa est finis, et *M107vb*
 idem dicitur in principio *Ethicorum*; set constat quod si per eam

aliquid constitueretur quod esset terminus intra, operatio non esset finis, set potius res producta per eam; operatio enim est propter rem operatam; ergo etc. 180

[12] Secundo, quia principium productiuum uerbi aut est sola species aut species cum intellectione confusa. Non sola species, quia terminus productionis non est perfectior principio productiuo; set uerbum est perfectius specie intelligibili, eo quod perfectius rem representat; ergo principium productiuum eius non potest esse sola species. Item nec 185
Z32vb species cum intellectione confusa, | quia aut ista manerent simul cum uerbo producto aut non. Non potest dici quod non maneant simul, quia cessante entitate principii actiui cessat suum agere; si igitur intellectio confusa cessaret esse ante entitatem uerbi, cessaret et agere; set cessante agente et actione ante terminum actionis impossibile est 190
 terminum esse; ergo nullo modo esset uerbum, nisi cum eo simul esset species et intellectio confusa, si hec sint principia eius productiua; hoc autem esse non potest, quia uerbum non est sine notitia expressa et perfecta; set notitia confusa non stat cum notitia expressa et perfecta; ergo etc. 195

[13] Tertio patet idem ex comparatione intellectus ad sensum sic: per actum sentiendi nichil constituitur intra sentientem; ergo nec per actum intellectus aliquid constituitur intra intelligentem. Antecedens supponitur ex communi dicto. Probatio consequentie, quia omnes operationes extra transeuntes, quamuis alique sint aliis perfectiores, omnes 200
M108ra tamen habent hoc commune, quod per eas aliquid constituitur; | ergo similiter omnes operationes intra manentes, quamuis alique sint aliis perfectiores, omnes tamen debent hoc habere commune, quod per nullam aut per omnes aliquid producat. Differentia enim secundum perfectum et imperfectum non facit per se quod unum sit producti- 205

uum et aliud non, set facit quod productum, si quod est, sit magis uel minus perfectum; propter quod si uisus est imperfectior quam intellectus, non propter hoc potest dici | quod per nullum actum uisus aliquid
 210 producat, per actum autem intellectus aliquid; nulla autem potest esse alia causa; ergo etc. *Y75rb*

[14] Secundum quod ponit hec opinio est quod uerbum est obiectum intellectus, non quidem principale, set sicut forma specularis uel ymago representatiua principalis obiecti, et istud non uidetur uerum. Primo, quia illud quod est primo cognitum et ratio cognoscendi alterum tale uidetur esse magis cognitum uel saltem non minus quam illud quod representatur et cognoscitur per ipsum (et istud apparet in exemplo quod adducunt de forma speculari | et | de ymagine); set si uerbum sit talis forma qualis ab ISTIS ponitur, non est magis cognitum quam res
 215 principaliter intellecta, immo minus, quin potius totaliter ignoratum, ergo uerbum non est in nobis tamquam forma specularis uel ymago obiecta intellectui et principalis obiecti representatiua. Minor patet, quia omnes experimur nos cognoscere rem que est principale obiectum, puta hominem esse animal rationale mortale, que dicitur esse cognitio per uerbum; set quod in nobis sit aliqua forma in qua et per
 225 quam sicut per ymaginem cognoscimus hominem esse animal rationale mortale, | nullus experitur, immo de hoc disputamus et querimus nec umquam clare inuenimus; quare etc. *N41va*
F47vb
M108rb

[15] Secundo patet idem sic: nos experimur quod intellectus noster nec se nec suos habitus nec suos actus nec species, si quas habet, nec alia
 230 que ponuntur in ipso subiectiue potest cognoscere, nisi per actum reflexum; si enim per actum rectum cognosceret aliquid eorum que sunt

subiectiue in ipso, intelligeret et se ipsum actu recto, quia alia intueretur in se, quod est falsum; si ergo uerbum est aliqua forma in intellectu subiectiue existens, impossibile est quod ipsa sit aliquo modo obiectum intellectus secundum actum rectum, cuius oppositum ISTI dicunt. 235

[16] Tertio, quia, sicut prius arguebatur, in uoluntate non est aliqua forma que sit primo obiectiue dilecta et ratio diligendi alterum; ergo in intellectu non est aliqua forma que sit primo obiectiue intellecta et ratio intelligendi alterum. Consequentia patet ut prius.

[17] Tertium quod ponit hec opinio est quod uerbum est finaliter 240 propter habendam perfectam et expressam cognitionem de re, quia propter confusam non oportet ponere uerbum, ut dicunt, et istud non uidetur uerum. Primo, quia uerbum uocis supponit uerbum mentis, ut dictum fuit ab initio; set rei, quantumcumque confuso modo intellecte, competit uerbum uocis ipsam exterius manifestantis; ergo eidem 245 competit uerbum mentis quo manifestetur interius; non ergo propter solam cognitionem expressam oportet ponere uerbum.

[18] Secundo, quia illud quod immediatius exprimitur a re aliqua expressius eam representat; set species intelligibilis, si qua sit in intellectu, uel illa que est in fantasia immediatius exprimitur a re intellecta 250 quam uerbum | secundum ISTOS, quia ipsa est aliquo modo causa uel concausa uerbi; ergo ipsa expressius representat rem quam uerbum, et per consequens sufficit ad expressiorem cognitionem de re habendam, nec propter hanc oportet ponere uerbum.

255 [19] Tertio, quia sequitur secundum ISTOS quod uerbum quandoque
 formetur ad habendum cognitionem minus perfectam, quia secundum
 EOS beati uidentes diuinam essentiam non formant uerbum | syllogisti- *Y75va*
 cum de ea, propter quod assentiant alicui enuntiationi de qua contingat
 dubitare (*quia quantum ad ea que uidentur | in Deo non conuenit eos* *A31vb*
 260 *dubitare*), nec formant uerbum de ea per quod uideant clare quod prius
 uidebant obscure, *quia in uisione beata non est processus de confuso*
uel imperfecto ad clarum et perfectum, nec ut uideant aliquam rationem
 quam prius non uidebant, *quia a principio unusquisque uidet uisione*
beata quantum uisurus est in perpetuum, set formant uerbum ut illa
 265 que uidentur *simul*, tamen perfecte et *sub distinctis rationibus*, ut sunt
 attributa diuina, possint diuisim considerare considerando unum non
 considerando aliud, secundum quem modum beati uidentes Deum
quidam laudant eum ut sapientiam, quidam ut misericordiam, quidam
 ut iustitiam, *et sic de aliis* attributis, quod non possent facere per solam
 270 uisionem beatam per quam simul uident et distincte omnia attributa
 diuina. | Constat autem quod illa cognitio per quam consideramus *Z33ra*
 tantum unum | attributum | diuinum est imperfectior quam beata ui- *N41vb*
 sio, que est cognitio per quam consideramus simul et nichilominus *F48ra*
 275 oportet formare uerbum, ut ISTI dicunt; ergo uerbum formatur neces-
 sario ad habendum cognitionem | imperfectam, quod est contra EOS. *M108vb*
 [20] Alius modus dicendi est quod uerbum in nobis est ipsemet
 actus intelligendi. Quod patet ratione et auctoritate. Ratio talis est:

uerbum est aliquid ad intellectum pertinens et in intellectu existens; set non est species nec habitus nec forma per actum intellectus produc- 280
ta, ut probatum est; relinquitur ergo per locum a sufficienti diuisione
quod sit actus intelligendi. Auctoritas ANSELMI est ad hoc, qui dicit in
M o n o l o g i o n quod *dicere* mentale nichil aliud est *quam cogitando*
intueri; dicere ergo non est producere aliquam formam in qua res ui-
deatur et que sit uerbum intellectuale, set est ipsum cogitare uel intue- 285
ri, quod nominat actum intelligendi. Et per consequens ipsum uerbum
est actus intelligendi, quia dicere est habere uerbum de re. Si ergo di-
cere est cogitare uel intueri rem, sequitur quod habere uerbum de re
non est aliud quam habere cogitationem uel intuitum de re, et hoc
uidetur rationabile. Cum enim nichil habeat rationem uerbi nisi prout 290
induit rationem manifestatiui, nec sit processus in infinitum, oportet
quod primum uerbum non sit manifestatiuum ut signum, sicut uer-
bum uocis, nec ut species uel ymago, ut ALII ponunt, set per essentiam,
ita scilicet quod ipsa manifestatio rei apud intellectum est uerbum;
manifestatio autem rei est eius cognitio, neque enim est manifesta, nisi 295
quia cognita; ideo etc.

[21] Et confirmatur, quia omne quod dicitur tale denominatio-
ne extrinseca ut signum uel causa reducitur ad aliquid quod est tale
per essentiam, sicut sanum dictum de urina ut signo et de medicina
ut de causa reducitur | ad sanum dictum de animali quod sanum | 300
est per essentiam, ita quod sanitas animalis est sanitas per essentiam
et non signum uel causa sanitatis. Similiter in proposito manifestati-
uum dictum de uerbo uocis ut signo et de specie uel ymagine ut causa

Om13r

M109ra

uel qualitercumque aliter reducit ad manifestatiuum per essentiam,
 305 quod | est ipsa cognitio rei, que ob hoc habet rationem primi uerbi. Est *Y75vb*
 tamen hic notandum quod licet omnis actus intelligendi tam confusus
 quam expressus, tam directus quam reflexus, possit dici uerbum, ta-
 men expressus magis quam confusus, quia magis est rei manifestatiuus.
 Vnde AVGVSTINVS XV De Trinitate dicit quod *formata cogitatio*
 310 est *uerbum*, uocans formatam cogitationem non *formam* aliquam *per*
actum cogitandi productam, sicut QUIDAM extorte exponunt, set ipsum
 actum cogitandi expressum. Et rursus actus reflexus magis dicitur uer-
 bum quam rectus, quia intellectus per actum reflexum magis loquitur
 sibi ipsi de re quam per actum rectum: per actum enim rectum solum
 315 intelligit rem, set per actum reflexum quasi loquens sibi ipsi dicit se
 intelligere rem; sic igitur patet quid sit uerbum in nobis.

[22] Et perinde apparet quid sit uerbum in diuinis, quia est actus
 intelligendi quo Deus dicit se et alia. Quod patet, quia uerbum est
 aliquid pertinens ad intellectum ut intelligens est intellectione qua-
 320 cumque uel saltem intellectione expressa et perfecta; set in diuinis non
 est intellectio nisi expressa et perfecta, cuius sufficientissima ratio est
 essentia diuina, ita quod in cognitione diuina | non sunt nisi hec tria, | *N42ra*
 que sunt | unum re, licet differant ratione, scilicet intellectus diuinus et *M109rb*
 essentia eius, que est primum obiectum eius sufficientissime represen- *Om13v*
 325 tatiuum sui et omnium aliorum, et ipsum intelligere perfectissimum;

- F48rb* quidquid autem aliud ponitur non pertinet ad intellectum ut | intel-
ligens est, *quia dato quod nulla emanatio esset in diuinis, adhuc Deus*
ita perfecte intelligeret se tunc sicut nunc; propter quod oportet quod
Verbum sit alterum trium predictorum; constat autem quod non est
intellectus uel obiectum ut sub hac ratione; ergo est ipse actus intelli- 330
gendi. Quod etiam potest haberi ex dictis ALIORVM: dicunt enim quod
emanatio Verbi, quod ponunt quiddam productum, *non est propter*
aliquam necessitatem intelligendi, *set solum propter naturalem* quandam
consequentiam.
- [23] Ex quo possumus contra EOS arguere dupliciter. Primo sic: hec 335
naturalis consequentia uerbi producti aut est in omni intellectione per-
fecta et expressa aut solum in diuina. Non in omni intellectione expres-
sa et perfecta, quia si prima cognitio quam habet intellectus noster de
re sibi representata per speciem uel in fantasmate esset adeo perfecta
quod nec perfectiorem nec aliam habere posset, procul dubio in nostro 340
intellectu nichil ultra produceretur, et si fieret, frustra fieret: propter
hoc enim attribuitur intellectui formare uerbum secundum ISTOS, ut
Om14r habeat aliquam cognitionem uel considerationem quam | a principio
non habuit. Si uero hec naturalis consequentia sit solum in cognitio-
ne diuina, que a principio fuit perfectissima nec aliam habere potest, 345
mirum est unde hoc habetur, cum in nobis uideatur oppositum, ut
dictum est. Concluditur enim hoc idem ex oppositis et opposita ex
M109va eodem: idem ex oppositis, quia concluditur formatio | uerbi in nobis
ex imperfectione nostre prime cognitionis, et idem concluditur in Deo

350 ex perfectione cognitionis. Similiter concluduntur opposita ex eodem, quia si non possemus habere aliquam cognitionem de re, nisi illam quam habemus a principio, non formaremus uerbum; Deus autem, qui talem habet, format uerbum; ergo opposita concluduntur ex eodem, scilicet formare uerbum et non formare; tales autem conclusiones

355 | sunt manifeste inconuenientes; quare etc.

Z33rb

[24] Secundo, quia si Verbum | est in diuinis propter naturalem consequentiam emanationis et non propter aliquam necessitatem | intelligendi, quia sine eo esset perfecta intellectio et nunc etiam preintelligitur emanationi Verbi, sequitur quod tale emanans non est Verbum,

Y76ra

A32ra

360 quia illud quo excluso Deus eque perfecte diceret se et alia non est Verbum, quia dicere non est sine uerbo; set excluso omni emanante realiter adhuc Deus diceret se et alia eque perfecte; ergo nichil emanans realiter est Verbum. Minor patet ex dicto ALIORVM, quia quod eque perfecte intelligit se et alia eque perfecte dicit se et | alia; set Deus

Om14v

365 eque perfecte intelligeret se et alia, si nichil esset realiter productum in diuinis, sicut nunc intelligit et nunc etiam non perfectius intelligit Pater, quia producit aliud ex se etiam secundum ISTOS, quia illud productum non est, ut dicunt, propter aliquam necessitatem intelligendi, quasi Pater sine illo producto non intelligeret aut non ita perfecte, set
370 tantum propter naturalem consequentiam, unde et perfecta cognitio preintelligitur huic emanationi; ergo etc. Patet ergo secundum principale, scilicet quid sit uerbum mentale tam in nobis quam in Deo, quia est ipsemet | actus intelligendi.

M109vb

[25] Ex hoc iam patet tertium, scilicet utrum Verbum dicatur essentialiter uel personaliter in diuinis. Dico enim quod uerbum de ui uocis et proprie dicit aliquid essenziale et non personale, ex appropriatione tamen trahitur ad personale sicut sapientia. Primum patet, quia *N42rb* illud quod non importat aliquam | realem emanationem nec actiue nec passiuę, set tantum secundum rationem, non est aliquid personale; set Verbum in diuinis est huiusmodi; ergo etc. Maior patet, quia Personę et omnia personalia pertinent ad emanationes. Minor etiam patet, quia uerbum, ut uisum est prius, est actus intelligendi, emanatio autem actus intelligendi ab intelligente et uerbi a dicente, quod idem est, non est realis emanatio, set tantum secundum rationem: intelligere enim *F48va* non est producere intellectionem, et dicere non est producere | uerbum *Om15r* realiter distinctum, | set est habere in se uerbum, et hec in Deo nullam distinctionem realem habent; quare patet quod uerbum de ui uocis et proprie non dicit aliquid personale, set potius essenziale, sicut et amor.

[26] Item dicere non est actus personalis; ergo uerbum non est aliquid personale. Consequentia patet, quia uerbum et dicere correspondent sibi uel tamquam idem uel sicut actio et productum per actionem. Probatio antecedentis, quia nullus actus personalis conuenit tribus Personis aut cadit super creaturam uel reflectitur super Personam a qua est uel cuius est ut agentis; set dicere conuenit omnibus Personis, cadit etiam super creaturam sicut super Personam diuinam, *M110ra* reflectitur etiam super Personam dicentem: | quelibet enim Persona dicit se et creaturam; ergo etc. Maior patet, quia omnis actus personalis est actus quo producitur Persona et non creatura; et quia nulla Persona

a se ipsa producit, ideo actus personalis non potest conuenire Perso-
 400 ne que nichil producit, nec potest cadere super creaturam, que per eum
 non producit, nec super Personam a qua est, | quia illa se ipsam non *Y76rb*
 producit. Minor patet, quia cuilibet Persone conuenit dicere mentale
 respectu sui et creature: quelibet enim dicit se et creaturam, ut dictum
 est; sequitur ergo conclusio.

405 [27] Set ad hoc dicunt QUIDAM quod dicere dupliciter sumitur. Vno
 modo, prout *dicere est idem quod uerbum producere*, et sic est actus no-
 tionalis nec competit cuilibet Persone, set tantum *Patri*, nec illi com-
 petit sic dicere respectu sui uel creature, set solum respectu Filii, qui
 est Verbum: hoc enim modo Pater dicit Verbum, idest producit Filium,
 410 non autem dicit se uel creaturam; et huic dicere | respondet Verbum *Om15v*
 tamquam terminus productus et utrumque dicitur personaliter. Alio
 modo dicere sumitur pro eo quod est manifestare per uerbum uel in
 uerbo, et sic dicere est actus essentialis et competit cuilibet Persone
 respectu sui et aliorum: quelibet enim Persona manifestat se et alia
 415 in Verbo; et huic dicere non respondet Verbum tamquam idem uel
 tamquam terminus per ipsum productus, set est forma, ut sic loquar,
 per primum dicere producta, in qua relucet et manifestantur omnia.
 Ideo non ualet argumentum.

[28] Set istud non uidetur bene dictum. Primo, quia sicut nullus
 420 dicit uocaliter accipiendo dicere pro manifestare nisi per uerbum suum
 uocale, | et non per uerbum uocale ab alio prolatum, ita uidetur quod *M110rb*
 nullus dicat mentaliter nisi per uerbum suum mentale a se mentaliter
 prolatum, et non per uerbum mentale ab alio prolatum. Si ergo Ver-

bum in diuinis sit tantum personale, puta Filius, sequitur quod in tali Verbo uel per tale Verbum non dicit uel non manifestabit se nisi Pater; 425
 constat autem quod quelibet Persona dicit se et alia proprie accipiendo dicere pro manifestare; ergo dicunt se et alia alio uerbo quam sit Verbum a Patre productum; illud autem non potest esse nisi uerbum essentialiter sumptum, quod est ipse actus intelligendi, qui est uerbum a qualibet Persona dicente prolatum, que prolatio est non secundum 430
Om16r rem, set secundum rationem. Secundo, quia in Verbo | sumpto pro Filio nichil manifestatur nisi | ratione essentie, et non ratione proprietatis personalis; set nichil habet rationem uerbi proprie, nisi ut habet rationem manifestatiui; ergo Filius non habet rationem Verbi nisi ratione essentie uel alicuius essentialis et non secundum aliquid personale. Pa- 435
 tet ergo quod uerbum de ui uocis et proprie est aliquid essenziale.

[29] Secundum patet, scilicet quod ex appropriatione trahitur ad personale sicut sapientia. Nos enim deuenimus in cognitionem diuinorum ex creaturis, et ideo sicut uidemus in trinitate creata, que attenditur secundum memoriam, intelligentiam et uoluntatem, quod primum 440
Z33va procedens est actualis notitia, que est uerbum, ultimum autem procedens | est amor, sic prime Persone procedenti in diuinis appropriamus nomen Verbi, Persone autem ultimo procedenti appropriamus nomen
M110va amoris, licet tam uerbum quam | amor essentialiter dicantur. Nullus
F48vb ergo debet ymaginari quod Filius procedat a | Patre per actum dicendi 445
 mentalis, et ideo sit Verbum proprie, et Spiritus Sanctus a Patre et Filio per actum uoluntatis qui est spirare, et ideo sit amor proprie, quia cir-

cumscriptis omnibus actibus intellectus et uoluntatis adhuc essent in
 diuinis generatio Filii et processio Spiritus Sancti per actus competen-
 450 tes nature propter suam fecunditatem, ut dictum fuit supra dist. 6; set
 talia nomina eis aptantur propter illa que uidemus in trinitate creata. | *Y76va*
 Secundum hunc sensum accipiendum est quod dicit AVGVSTINVS quod
 in Trinitate *non dicitur Verbum nisi Filius*.

[30] Per hoc | patet ad argumentum in oppositum. *Om16v*

455 [31] Argumenta prima concedantur, quia sunt pro parte nostra.

<DISTINCTIO VIGESIMA OCTAVA

QUESTIO PRIMA

VTRVM INGENITVM VEL INNASCIBILE SIT NOTIO PATRIS>

A32rb [1] *Preterea considerari oportet* etc. Circa distinctionem istam primo queritur de proprietate ingeni uel innascibilitatis, secundo de yma- 5
gine. Circa primum queruntur duo: primum est utrum ingeni uel innascibile sit notio Patris; secundum est utrum innascibilitas sit proprietas constitutiua Personae Patris. Ad primum sic proceditur. Et uidetur quod ingeni uel innascibile non sit notio Patris, quia *sicut* 10
Pater est principium Personae genite, ita est principium Personae procedentis; igitur *si propter oppositionem quam habet ad Personam genitam* ipse Pater propria notio Patris dicitur esse ingeni, eodem modo propter oppositionem quam habet ad Personam procedentem proprietas eius deberet esse quod diceretur *improcessibilis*; set hoc non ponitur; ergo nec alia debet poni. 15

[2] Item *notio Patris non debet alii conuenire; set ingeni uel innascibile conuenit | alii quam Patri, scilicet essentie et Spiritui Sancto*; ergo non est notio Patris.

[3] Set in contrarium *est quod dicit HILARIVS IV De Trinitate*,
 20 *quod est unus ab uno, scilicet ab ingenito genitus, proprietate uidelicet in*
unoquoque innascibilitatis et originis.

[4] Responsio. Videnda sunt tria: primum est quid importatur per
 innascibile uel ingenitum; secundum est, supposito quod illud sit pri-
 uatio, super quid fundatur; tertium erit illud quod queritur, utrum
 25 scilicet ingenitum uel innascibile sit notio Patris.

[5] Quantum ad primum | sciendum quod innascibile seu ingeni- *Om17r*
 tum non important formaliter aliquid posituum. Quod patet, quia
 illud esset absolutum uel relatum. Non absolutum, quia absoluta con-
 ueniunt omnibus Personis; ingenitum autem non conuenit Filio;
 30 ergo non dicit aliquid posituum absolutum. Item nec relatum, quia
 omnis relatio diuina realis est relatio principii uel principiati; set in-
 genitum non est relatio principii, tum quia secundum unam accep-
 tionem conuenit Spiritui Sancto, qui non est alicuius Persone princi-
 pium, tum quia si non esset nec esse posset nisi unum tantum, illud
 35 esset ingenitum et tamen non esset principium; nec est relatio princi-
 piati, quia conuenit Patri, cui tamen non conuenit esse principiatum;
 ergo ingenitum non dicit formaliter aliquid posituum absolutum uel
 relatum. Item | nec dicit puram negationem, quia pura negatio potest *N42vb*
 competere enti et non-enti, sicut non-lapis et non-homo potest dici
 40 de asino uel chimera; set esse ingenitum non potest competere nisi

enti; ergo non dicit puram negationem. Relinquitur ergo quod formaliter importet solam priuationem | eius quod formaliter importatur per genitum, sicut incorruptibile importat formaliter solam priuationem eius quod formaliter importatur per corruptibile. Dico autem formaliter, quia ratione denominationis importat quasi materialiter subiectum uel suppositum cui conuenit talis priuatio. Qualiter autem nomen priuatiuum | possit esse in diuinis, cum priuatio sit remotio alicuius a subiecto apto nato, (nichil autem aptum natum est esse in diuinis quod ab ipsis possit remoueri), aduertendum est quod, sicut dicitur V *Metaphisice*, aliquid dicitur priuatum tripliciter: uno modo quando caret aliquo quod natum est habere secundum suam speciem propter deffectum | aliquem incidentem, sicut homo cecus dicitur priuatus uisu et | hoc modo proprie accipitur priuatio, nec reperitur in diuinis, sicut ratio allegata tangit. Secundo modo dicitur aliquid priuatum, quia caret aliquo quod natum est haberi non quidem ab ipso nec ab aliquo sue speciei, set ab aliquo sui generis, et sic talpa dicitur priuari uisu, quia licet secundum suam speciem non sit nata habere uisum, sub genere tamen animalis multa sunt quibus competit uisum

habere. Tertio modo dicitur aliquid priuatum, quia caret aliquo quod
 60 natum est haberi non ab aliquo sue speciei nec sui generis propinqui, set
 ab aliquo generis remoti, et sic planta dicitur priuari uisu. Et hoc tertio
 modo non est aliquid priuatiuum in diuinis, set solum secundo modo,
 quia esse genitum natum est haberi et habetur ab aliquo suppositorum
 diuinorum, scilicet a Filio, quo tamen caret Pater. Et sic patet primum.

65 [6] De secundo uero, scilicet super quid fundatur | talis priuatio, *M111rb*
 sciendum quod non queritur de subiecto uel supposito, cui conuenit
 talis priuatio (hoc enim est suppositum Patris | secundum omne illud *Om18r*
 quod est positium in ipso, ut postea dicitur: omne enim quod est in
 Patre, ut in Patre, est ingenitum), set queritur de ratione uel propieta-
 70 te per quam conuenit Patri et hiis que in Patre sunt esse ingenitum. Et
 hanc oportet dare in omni priuatione, ut uidetur, quia omnis negatio
 reducitur ad affirmationem et omnis priuatio ad habitum.

[7] Et de hoc dicunt QUIDAM quod ingenitum *fundatur super es-*
sentiam ut non ab alio; unde dato quod in diuinis non esset distinctio
 75 *Personarum*, set tantum unum suppositum, illud esset ingenitum, quia
haberet essentiam non ab alio. Set istud improbatur ab ALIIS et rationa-
 biliter, quia *idem non* est fundamentum sui ipsius; nunc autem *ingeni-*
tum, ut nunc de ipso loquimur, *nichil aliud est formaliter quam | esse* *Z33vb*
non ab alio; ergo esse non ab alio non est fundamentum uel ratio quare
 80 aliquid sit ingenitum.

[8] Propter hoc dicendum est aliter, quod ratio per quam priuatio aliqua conuenit alicui est illa per quam repugnat ei oppositus habitus; unde ratio per quam conuenit alicui esse ingenitum est illa per quam repugnat ei esse genitum; ratio autem per quam repugnat alicui esse genitum uel esse ab alio, quia sic accipimus nunc genitum, forte non potest dari communis et uniuoca pro absolutis et relatis, quia esse ab alio sicut a causa, prout competit absolutis, et esse ab alio sicut a principio | quod non est causa, prout est in diuinis sola relatione distinctis, non dicitur uniuoce, proportionaliter tamen potest reddi ratio hinc inde: in absolutis enim ratio quare competit alicui esse ingenitum uel innascibile est esse omnimode perfectum; per hoc enim repugnat cui-libet | absoluto esse ab alio. Cuius ratio est quia in absolutis distinctis per essentiam quidquid est uel esse potest ab alio habet essentiam dependentem ab alio in fieri uel in | esse uel in utroque simul, quod est imperfectionis, et per oppositum quod est omniquaque perfectum non est ab alio dependens nec in fieri nec in esse, propter quod non est ab alio tamquam absolutum ab absoluto. Proportionaliter | autem potest dici in relatiuis sola relatione originis distinctis, ut sunt Persone diuine, quia in aliis relatiuis | questio hec non habet locum pro eo quod in creaturis relatiuum non est a relatiuo, nisi quia absolutum est ab absoluto: supposita enim creata quorum est generare uel generari sunt distincta per naturas absolutas. Et dictum est qualiter talibus potest competere ingenitum, et propter quam rationem. 85 90 95 100

[9] Set in diuinis habet specialem difficultatem. Videtur tamen
 105 quod ratio per quam conuenit Persone diuine quod sit ingenita uel in-
 nascibilis est auctoritas uniuersalis principii uel primi principii, nec est
 idem fundamentum sui ipsius, quia non esse ab alio non est intrinsece
 de ratione primi, ut | postea patebit. Per hoc enim repugnat tali Persone *Om19r*
 110 esse a quocumque alio, quia si esset ab alio, non esset principium il-
 lius, set econuerso, nec a se esse potest, quia nulla rei natura hoc patitur
 ut aliquid se ipsum producat; ergo per hoc quod inter Personas diuinas
 aliqua habet auctoritatem uniuersalis principii conuenit ei quod non
 sit ab aliquo, et ita sit ingenita et innascibilis, et hec auctoritas uidetur
 importare quasi omnimodam perfectionem, licet secundum ueritatem
 115 auctoritas originis non importet maioritatem perfectionis, ut dictum
 fuit supra dist. 16.

[10] Contra | hoc tamen uidetur esse dictum AVGVSTINI V De *M111vb*
 Trinitate, qui dicit quod si Pater *Filium non genuisset, nichil prohiberet eum ingenitum dicere*; set si Filium non genuisset, non habuisset
 120 auctoritatem uniuersalis principii; ergo talis auctoritas | non est ratio *F49rb*
 quod Pater dicatur ingenitus.

[11] Et dicendum ad hoc quod intentio AVGVSTINI solum est ibi
 quod paternitas et ingenitum non sunt formaliter una notio, nec esse
 Patrem est formaliter esse ingenitum, quod uerum est, licet paterni-
 125 tas, si nomet uniuersale principium, sit ratio quare Patri conueniat

esse ingenitum; set quia, quidquid IPSE intendat, ex dictis suis potest
 concludi contrarium, ut argutum est, ideo dicendum est quod pater-
 nitas uel auctoritas uniuersalis principii non est in omnibus ratio quod
 aliquid sit ingenitum, quia non in absolutis: in illis enim aliquid pot-
 est dici ingenitum, etiam si nullius sit principium, sicut si poneremus 130
 unum suppositum diuinum absolutum tantum et nichil omnino esse
Om19v | aut posse esse preter illud, certe illud esset ingenitum, et tamen nul-
 lius esset principium. Et sic procedit dictum AVGVSTINI, scilicet quod
 si Pater non genuisset Filium uel non produxisset Spiritum Sanctum,
 nichilominus esset ingenitus, set certe tunc non esset Pater, quia non 135
 genuisset nec esset Persona distincta relatione originis ab alia, set es-
 set tantum unum suppositum absolutum quod esset ingenitum ex eo
 quod haberet omnimodam perfectionem, que esset possibilis stante
 hypothesi. Set supposito quod sint plures Persone diuine solum distinc-
 te relationibus originis, ita quod necesse est quod quelibet earum sit 140
 producens uel producta uel utrumque simul, ratio quare alicui earum
 conueniat esse ingenitam est ratio uniuersalis principii, nec hac ratione
 exclusa Pater esset ingenitus, quia omnino non esset, cum constituatur
M112ra in esse per | relationem principii primi. Sic igitur patet secundum.
 [12] De tertio sciendum quod, sicut dictum fuit supra dist. 13, in- 145
 genitum potest aliquid dici dupliciter: uno modo, quia est ab alio,

set non per generationem, et sic ingenitum non est notio Patris nec
 ei conuenit, quia a nullo est, | set conuenit Spiritui Sancto, licet non *Om20r*
 sit proprie eius notio, quia talis negatio non importat dignitatem; alio
 150 modo dicitur | aliquid ingenitum, quia omnino non est ab alio, et sic *N43rb*
 est notio Patris, | quia inter omnes Personas diuinas soli Patri conuenit *Y77rb*
 non esse ab alio. Et ita secundum DOCTORES sunt due proprie notiones
 Patris, qui est *principium non de principio*: una qua dicitur principium,
 et hec est paternitas; alia secundum quod non est ab alio principio, et
 155 hec est ingenitum uel innascibilitas. Et confirmatur tali persuasione: *il-*
lud non potest proprie dici ingenitum quod per generationem procedit aut
quod generationem supponit uel quod per generationem communicatur;
Filius autem per generationem procedit; processio uero Spiritus Sancti
generationem supponit; essentia uero *per generationem* communicatur
 160 *Filio*; et ideo nichil horum potest dici *proprie* ingenitum. Pater autem
 non gignitur, ut Filius, nec generationem supponit, ut Spiritus Sanc-
 tus, nec per generationem communicatur, ut essentia in Filio; propter
 quod Pater potest proprie dici ingenitus.

[13] Ad primum argumentum dicendum quod ingenitum, prout
 165 conuenit Patri tamquam notio, includit in se improprocessibile: dicitur
 enim ingenitus, quia est non ab alio per quemcumque modum, sci-
 licet nec genitus nec procedens; propter quod in ingenito includitur
 improprocessibile.

[14] Ad secundum dicendum quod nec essentie nec Spiritui Sanc-
Om20v to | conuenit esse ingenitum, ut ponitur notio | Patris: Spiritus enim 170
M112rb Sanctus est ab alio; essentia etiam diuina, licet absolute non sit ab alio,
 tamem ut in Filio est, est in ipso per generationem, non quidem pro-
 ducta, set communicata.

<QUESTIO SECVNDA

VTRVM INGENITVM SEV INNASCIBILITAS
 SIT PROPRIETAS CONSTITVTIVA PATRIS>

[1] Ad secundum sic proceditur. Videtur quod ingenitum seu inna-
 scibilitas sit proprietas constitutiua Patris, quia prima Persona consti- 5
 tuitur per primam proprietatem; set Pater est prima Persona, inna-
Z34ra scibilitas | uero est prima proprietas; ergo etc. Maior patet, set minor
 probatur quantum ad hanc partem quod innascibilitas sit prima pro-
 prietas: alia enim pars plana est, scilicet quod Pater sit prima Persona.
 Quod autem innascibilitas sit prima proprietas probatur multipliciter. 10
 Primo sic: illud *quod est ultimum in resolutione est primum in com-*
positione; set innascibilitas est ultimum in resolutione, quia perue-
 niendo ad innascibilitatem statur; innascibile enim est quod non est ab
 alio priore; perueniendo autem ad paternitatem non statur, quia dato
F49va quod Pater esset ab alio, non propter hoc desineret esse Pater; | ergo 15
 innascibilitas est ultimum in resolutione, quare oportet quod sit prima

in compositione. Secundo sic: si innascibilitas esset posterior paternitate, esset etiam posterior filiatione, quia paternitas et filiatio tamquam correlatiua sunt simul natura et intellectu; hoc autem non potest esse,
 20 quia omne quod est posterius filiatione communicatur Filio; innascibilitas autem non | potest communicari Filio; ergo non est posterior filiatione nec paternitate; ergo est prior, et sic idem quod prius. *Om21r*
 Item si innascibilitas esset posterior filiatione, dependeret ab ea; hoc autem est falsum; ergo etc. Tertio sic: si innascibilitas esset posterior filiatione et paternitate, aut esset medium inter filiationem et communem spirationem aut in eodem gradu cum spiratione actiua aut posterior;
 25 | non potest dici quod sit medium, quia tunc communis spiratio conueniret Filio per innascibilitatem, quod falsum est; nec sunt in eodem gradu, cum unum sit affirmatiuum et aliud priuatiuum, que non possunt esse eiusdem gradus; nec est posterior spiratione actiua, quia esset posterior spiratione passiuua, cum dicantur relatiue et sint simul; | hoc
 30 autem est absurdum, scilicet quod innascibilitas, que est proprietas solius Patris, sit posterior proprietate Spiritus Sancti; ergo innascibilitas nullo | modo sequitur filiationem aut paternitatem; precedit ergo; et *N43va*
 35 sic est prima proprietas. Quarto, quia illud est prius quod plus habet de ratione primi; set innascibilitas | plus habet de ratione primi quam paternitas; ergo etc. Minor probatur, quia plus est de ratione primi quod non sit ab alio quam quod ab ipso sit aliud, quia Christus dicitur *primogenitus* Matris (*M a t t h . 1* et *L u c . 2*), ex eo quod ante eum

Om21v non fuit alius, et non quia post ipsum fuerit alius; ergo etc. | Sic igitur 40
probata est minor.

[2] In contrarium arguitur quia Persone diuine constituuntur per se relationibus; set paternitas est relatio per se, innascibilitas uero non est relatio nisi per reductionem, sicut reducitur negatio ad affirmationem uel priuatio ad habitum; ergo Pater prius et magis per se constituitur 45
per paternitatem quam per innascibilitatem.

[3] Responso. QUIDAM dicunt quod Pater per prius constituitur in esse personali per innascibilitatem quam per paternitatem. Quorum una ratio est illa que posita est in arguendo. Sunt etiam alie plures ad idem. Prima talis est: sicut se habet habere esse ad communicare, 50
ita modus habendi ad modum communicandi; set habere esse prius
M112vb | est quam communicare esse; ergo modus habendi prior est quam modus communicandi; set innascibilitas dicit modum quo Pater habet esse, scilicet non ab alio, paternitas uero dicit modum communicandi esse, scilicet per generationem; ergo prior est innascibilitas quam paternitas; set per primam proprietatem constituitur prima Persona; ergo etc. Secunda talis est: illud quod est alteri ratio essendi est prius illo; set innascibilitas est Patri ratio generandi et per consequens ratio paternitatis; ergo innascibilitas est prior paternitate et sic idem quod prius. Minor probatur dupliciter: primo, quia sicut se habet genitus 60
Om22r ad non-generare, ita non-genitus | ad generare; set Filius, quia genitus,

non generat; ergo Pater, quia ingenitus, generat. Secundo, quia sicut se habet non-spiratus ad spirare, ita ingenitus ad generare; set Filius, quia non-spiratus, spirat; ergo Pater, quia non-genitus, generat. Et hec fuit
 65 minor. Tertia talis est: illa que sunt in Deo perfectiora minus possunt communicari creaturis; set paternitas communicatur creaturis, non autem innascibilitas; ergo innascibilitas est perfectior quam paternitas; set per proprietatem perfectiorem primo constituitur Persona; ergo etc.

[4] ALII dicunt quod innascibilitas non primo constituit Personam Patris, immo omnino non constituit. Et hoc michi uidetur uerius. Cuius ratio est quia illud quod de se nichil ponit, set supponit, non potest constituere primam Personam in diuinis; set innascibilitas nichil ponit, set supponit; ergo etc. Maior patet, quia positium oportet constitui aliquo positio et primum primo; quod autem nichil ponit non

75 | est positium, quod uero supponit aliud non est primum; ergo quod *F49vb*
 nichil ponit, set supponit, | non potest constituere primam Personam in *M113ra*
 diuinis, tum quia positua est, tum quia prima. Minor etiam clara est ex ratione termini: innascibilitas enim uel est negatio uel priuatio; neutro autem modo ponit aliquid, set supponit subiectum uel aliquam proprietatem per quam conuenit subiecto; quare etc. Et uidetur hec ratio
 80 sufficienter | concludere quod innascibilitas non | solum non constituit *Om22v*
 primo Personam Patris, quia non est prima proprietas, immo omnino *Y77vb*
 nichil facit ad eius constitutionem, quia non est proprietas positua: ad

constitutionem enim positiui nichil facit nisi illud quod est positium;
 unde sicut ad constitutionem Spiritus Sancti nichil facit quod ab ipso 85
 non est alius, ita ad constitutionem Patris nichil facit quod ipse non est
 ab alio, quod est ipsum esse innascibilem uel ingenitum.

N43vb [5] Ad primum argumentum principale | dicendum per inter-
 emptionem minoris, quia innascibilitas non est prima proprietas. Et
 cum probatur quod “illud quod est ultimum in resolutione est pri- 90
 mum in compositione”, concedatur tunc ad minorem per interemptio-
 nem, quia innascibilitas non est ultimum in resolutione, immo nec est
 aliquid eorum que sunt in resolutione, quia nec est aliquid eorum que
 sunt in compositione: negatio enim et priuatio, licet possint consequi

Z34rb ad ea | que intrant compositionem, numquam tamen sunt de composi- 95
 tione rei, nec per consequens fit in ea resolutio per se. Et quod probatur
 ulterius, quia illud est ultimum in resolutione in quo statur nec contin-

M113rb git ulterius querere, dicendum quod ista resolutio aut intelligitur de |
 resolutione prime Persone in ea que ipsam constituunt, aut de resolu-

Om23r tione | Personarum diuinarum in primam, que resolutio fit secundum 100
 rationem producentis et producti, in qua resolutione fit status in primo
 producente. Si intelligatur de prima resolutione, que est prime Persone
 in constituentia ipsam, sic nullo modo fit resolutio in innascibilitatem,
 nec in ipsa statur, quia non cedit in constitutionem, ut prius dictum
 est, set fit resolutio in paternitatem et in ipsa statur, quia licet paterni- 105
 tas secundum communem rationem nominis dicat tantum relationem
 fundatam super potentiam uel actum generandi, tamen, ut in diuinis
 accipitur, dicit plus, scilicet relationem fundatam super uniuersalita-

tem principii uel super primitatem principii omnium originum diuinarum. In primo autem et uniuersali principio semper est status: non enim esset principium omnium, si in eo non staretur, set esset ab alio; propter quod in paternitate sic accepta statur sicut in prima proprietate constituente Personam, non autem in innascibilitate. Si uero fiat reductio uel resolutio diuinarum Personarum in primam, sic statur in
 115 Patre. Set de hoc nichil ad propositum, nisi diceretur quod in Patre est status quatinus innascibilis et non quatinus Pater. Set hoc exclusum est per hoc quod dictum est quod paternitas dicit proprietatem fundatam super uniuersalitem principii, in qua ratione statur, nec est ulterius | querere in diuinis. Set licet in innascibili sit status, non tamen ratio-
 120 ne innascibilitatis, quia potest ultra queri quare sit innascibilis, quia omnis priuatio causam habet; causa autem uel ratio innascibilitatis | est uniuersalitas principii et non econuerso, quia negatio uel priuatio nullius positiui est per se ratio uel causa, set econuerso.

*Om23v**M113va*

[6] Ad secundam probationem eiusdem minoris, cum dicitur “si
 125 innascibilitas esset posterior paternitate” etc., dicendum quod in diuinis non est prius et posterius secundum rem, licet sit ibi ordo originis quo unum est ab alio. Est tamen in diuinis dare prius et posterius secundum modum intelligendi, et hic ordo est inter illa quorum intellectus unius supponit intellectum alterius: hec est enim ratio eorum

que se habent secundum prius et posterius quod posterius supponit 130
 suum prius. Dicendum ergo quod paternitas et innascibilitas genera-
Y78ra liter sumpta non habent inter se ordinem, ita ut | unum sit | prius
F50ra altero, quia quodlibet potest inueniri sine altero: aliquis enim est pater
 qui non est innascibilis, ut in hominibus, et innascibile posset alicui
A33ra conuenire sine paternitate, | sicut si esset in diuinis unum suppositum 135
 absolutum. Vnde intellectus unius non supponit intellectum alterius;
 propter quod non habent inter se aliquem ordinem prioris et poste-
Om24r rioris. Tamen ista, ut conueniunt | diuinis, habent inter se ordinem:
 paternitas enim hoc modo prior est innascibilitate, quia paternitas dicit
 primam relationem fundatam super auctoritatem principii uniuersalis, 140
 innascibilitas uero dicit priuationem essendi ab alio; per prius autem
 et essentialius conuenit uniuersali principio esse principium primi pro-
 ducti quam non esse ab alio. Et ideo paternitas est prior innascibilitate.
N44ra Et tu dicitis: | “Ergo similiter filiatio erit prior”, concedatur; et cum sub-
 ditur: “Omne quod est posterius filiatione est communicabile Filio”, 145
M113vb uerum est in | posituius, non autem in negatiuis uel priuatiuis, quia
 negatio uel priuatio non potest communicari, nisi ratio per quam inest
 subiecto sit communicabilis. Et quia auctoritas principii uniuersalis
 super quam fundatur innascibilitas non est communicabilis Filio, ideo
 nec innascibilitas. 150

[7] Quod dicitur tertio “si innascibilitas esset posterior filiatione”
 etc., dicendum quod innascibilitas non est media inter filiationem et
 spirationem, nec est simul cum spiratione, nec posterior ea, quia etsi
 ipsa possit habere aliquem ordinem ad filiationem ratione paternitatis,

155 cum qua filiatio est simul, tamen nullum omnino ordinem habet ad spirationem actiuam uel passiuam.

[8] Ad illud quod quarto dicitur quod “innascibilitas plus habet de ratione primi quam paternitas” dicendum quod falsum est, quia ratio primi non consistit | in non-esse ab alio, tum quia ratio positiui *Om24v*
 160 totaliter consistit in eo quod positiuum est, primum autem dicit quid positiuum, et ideo non-esse ab alio nullo modo est intrinsece de ratione primi, tum quia si esset unum tantum, illud esset innascibile uel non ab alio, non tamen primum. In quo ergo consistit ratio primi? Dicendum quod cum primum sit nomen ordinis, primum est ex quo uel
 165 post quod sunt omnia alia. Et uerum est quod ad hoc sequitur quod sit a nullo, set hoc non est intrinsece de ratione primi, set est proprietas concomitans. Constat autem quod paternitas, que est proprietas originis respectu alterius, magis participat rationem primi iam dictam quam innascibilitas. Et cum dicitur ulterius quod “Christus dicitur *primogenitus*” etc., dicendum quod *S c r i p t u r a* | non semper obseruat *M114ra*
 170 proprium modum loquendi. Et iterum licet non fuerit post Christum alius a Matre genitus, potuit tamen esse quantum fuit ex cursu nature; et hoc minuit improprietatem modi loquendi.

[9] Ad rationes contrarie opinionis. Ad primam concedo totum
 175 usque ibi: “Innascibilitas dicit modum habendi esse, paternitas uero modum communicandi”. Et istud est negandum: innascibilitas enim non dicit formaliter modum habendi esse, set modum non habendi,

paternitas uero non dicit modum communicandi, set proprietatem
Z34va Persone communicantis. Set uniuersalitas | principii dicit modum ha- 180
Om25r bendi esse, scilicet ut in fonte, et ideo hoc secundum modum intelli-
 gendi | preceedit utrumque, scilicet paternitatem et innascibilitatem,
 tamquam fundamentum utriusque. Posset etiam dici quod in absolutis
 prius est habere esse et modus habendi quam communicare esse et
Y78rb modus communicandi, set in hiis que constituuntur in esse per com- 185
 municare esse, sicut sunt | Persone diuine, que constituuntur in esse
 personali per dare esse et accipere esse, non est uerum, set simul sunt
 secundum intellectum uerum habere esse et communicare esse, mo-
 dus habendi et modus communicandi. Vnde preter falsitatem minoris,
 maior etiam non est uniuersaliter uera.

[10] Ad secundum dicendum per interemptionem minoris, quia 190
 innascibilitas non est paternitati ratio essendi. Ad probationem, cum
 dicitur “sicut se habet genitus ad non-generare, ita ingenitus ad gene-
F50rb rare”, dicendum quod falsum est, quia affirmatio potest esse | causa
 negationis et non econuerso; unde esse genitum potest esse ratio non
 generandi: ex eo enim quod aliquid est genitum habet quod non sit 195
M114rb uniuersale principium, et per consequens quod | non sit Pater, prout
 paternitas sumitur in diuinis modo superius dicto; set ingenitum in-
 quantum huiusmodi nullius affirmatiui est causa seu ratio, set solum
 negat esse ab alio. Quod dicitur postea “Filius, quia non spiratus, spi-
 rat; ergo Pater, quia non genitus, generat”, dicendum quod antecedens 200
Om25v falsum est: Filius enim spirat, quia habet uirtutem spirandi, | et non

quia non est spiratus; oportet enim positiui esse causam positiuam et non negatiuam tantum.

[11] Ad tertium dicendum quod sola positiua | directe et formaliter *N44rb*
 205 important perfectionem, et ideo inter positiua que Deo conueniunt illa
 sunt perfectiora que minus possunt communicari creaturis, sicut omni-
 potentia perfectior est quam sapientia. Si autem alterum sit positiuum et
 communicabile, alterum uero sit priuatiuum et incommunicabile, non
 propter hoc illud negatiuum, quantum ad illud quod dicit formaliter,
 210 erit perfectius positiuo, quia negatio nullam perfectionem ponit, licet
 forte supponat aliquid perfectius illo positiuo. Et hoc modo ingenitum
 uel innascibilitas supponit uniuersalitem principii, que est incommu-
 nicabilis et est aliquid perfectius uel quasi perfectius secundum modum
 intelligendi quam paternitas absolute dicta; ipsa tamen innascibilitas,
 215 quantum ad illud quod dicit formaliter, non est perfectior paternitate,
 set econuerso. Item cum dicitur in minori quod “paternitas est commu-
 nicabilis”, uerum est secundum generalem rationem nominis, set prout
 est proprietas fundata super auctoritatem primi et uniuersalis principii,
 non potest communicari sicut nec innascibilitas.

<QVESTIO TERTIA
VTRVM YMAGO DICATUR IN DIVINIS
ESSENTIALITER VEL PERSONALITER>

[1] Postea queritur de ymagine utrum dicatur in diuinis essentialiter uel personaliter. | Videtur quod essentialiter, quia illud quod conuenit | tribus Personis diuinis est essentialiter; set esse ymaginem conuenit tribus Personis; ergo etc. Minor probatur per illud quod dicitur Gen. 1: *Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram*; et AVGVSTINVS dicit De fide ad Petrum quod *una est sancte Trinitatis diuinitas et ymago ad quam factus est homo*; quare etc. 10

[2] In contrarium est quod dicit AVGVSTINVS: *Quid absurdius quam ymaginem ad se dici? Ergo dicitur relatiue*; set relatiua in diuinis sunt personalia; ergo etc.

[3] Responsio. Videnda sunt tria: primum est quid sit de ratione ymaginis; secundum utrum conueniat diuinis; tertium an sit proprium Filii. 15

[4] De primo dictum fuit supra dist. 3, scilicet quod de ratione ymaginis sunt duo: unum est quod illud quod dicitur ymago sit illi

simile cuius est ymago; aliud est quod sit productum ab eo effectiue uel
 20 exemplariter, ut plenius deductum fuit prius.

[5] Quantum ad secundum uidetur esse dicendum quod ymago
 non conueniat proprie diuinis; prout tamen conuenit, dicitur perso-
 naliter et non essentialiter. Primum patet, quia si esse ymaginem con-
 ueniret diuinis proprie, aut conueniret Deo respectu creature aut uni
 25 Persone diuine respectu alterius. | Non primo modo, quia *ymago est* *A33rb*
 aliquid productum *ad imitationem alterius* cuius est ymago; set nichil
 diuinum est productum ad imitationem creature, set potius econuerso
 creatura producta est ad imitationem diuine nature; ergo Deus non
 est | ymago creature, set potius creatura est ymago Dei. Verumptamen *Om26v*
 30 sicut exemplar uocamus quandoque nomine exemplati, quamuis im-
 proprie, sic illud cuius est ymago uocamus quandoque nomine ymagi-
 nis, et hoc modo sumitur ymago *Gen. 1* et ab AVGVSTINO libro *De*
fide ad Petrum in auctoritate | prius | allegata. *Y78va*

[6] Item nec una Persona potest proprie esse ymago alterius Persone *M114vb*
 35 diuine, quia *ymago importat similitudinem* ad illud cuius est ymago:
 ubi ergo non est propria et realis similitudo, non est ibi proprie et reali-
 ter ymago; set in una Persona respectu alterius non est propria et realis
 similitudo; ergo etc. Probatio minoris, quia propria et realis similitudo
 non est inter Personas diuinas quoad relationes | originis, quia secun- *F50va*
 40 dum AVGVSTINVM *quis de quo sit* non est questio equalitatis aut simi-

litudinis, set oportet quod attendatur secundum essentiam acceptam
 sub ratione qualitatis. Istud autem non potest esse, quia aliqua in eo in
 quo proprie sunt idem non sunt proprie similia: similitudo enim pro-
 prie dicta differt ab ydemptitate proprie dicta; set Persone diuine sunt
N44va proprie idem in essentia; ergo in ea uel secundum eam non sunt | pro- 45
 prie similes. Et causa istius est quia unum supra quod fundatur proprie
 ydemptitas est unum numero; set unum super quod fundatur similitu-
 do proprie non est unum numero, set specie, in cuius signum nichil di-
 citur sibi ipsi simile, dicitur tamen idem propter realem distinctionem
Om27r quam requirit similitudo | in suis extremis. Si autem unum numero 50
 et ut unum posset esse fundamentum similitudinis, similitudo talem
 distinctionem non requiret, quia relatio in nullo respicit extrema nisi
 ratione sui fundamenti; propter quod si fundamentum relationis, sub
Z34vb ratione | qua fundamentum est, non requirit distinctionem extremor-
 rum, nec ipsa relatio hoc requiret. De essentia autem diuina qualiter 55
 requirat distinctionem extremorum, ut est fundamentum relationum
M115ra originis, dicitur infra. Patet ergo | quod una Persona non est proprie
 alii similis, quare nec ymago, propter eandem rationem quam etiam
 innuit HYLARIVS, ubi dicit quod ymago non est sibi similis. Large ta-
 men accipiendo ymaginem et similitudinem pro summa conuenientia 60
 in una forma uel natura inuenitur in diuinis ymago et similitudo, et sic
 dicitur solum personaliter, idest solum de Persona, non tamen includit

Personam in suo formali significato. Et quod ita sit, patet quia ymago
 est aliquid productum ad alterius imitationem; set esse productum non
 65 conuenit nisi Persone; ergo etc. Et sic patet secundum.

[7] Circa tertium notandum quod esse ymaginem conuenit tam
 Filio quam Spiritui Sancto, Filio tamen magis competit per appropria-
 tionem. Primum patet sic: omne productum in similitudine et equa-
 litate ad alterum est eius ymago: in hoc enim consistit ratio ymaginis;
 70 set Spiritus Sanctus producit in similitudine et equalitate ad Patrem
 sicut Filius; ergo quilibet | potest dici ymago Patris, unus sicut alius. Et *Om27v*
 hoc expresse dicit DAMASCENVS et DOCTORES GRECI. Secundum patet,
 scilicet quod solus Filius per appropriationem dicitur ymago, quia etsi
 Spiritus Sanctus sit similis Patri ut Filius, tamen Filius ex ipsa ratione
 75 nominis habet quod sit similis Patri et quod producat in similitudi-
 nem Patris: *dicitur enim Filius, quia fit ut ille*; Spiritus autem Sanctus
 non habet hoc ex ratione sui nominis, ut de se patet; nec ex modo sue
 processionis, cum non procedat per modum nature, qui est modus
 assimilationis in generatione perfectorum, set per modum uoluntatis;
 80 per uoluntatem autem producit non quale est producens, | set qua- *M115rb*
 lem uult producere. Et ideo solus Filius per quandam appropriationem
 dicitur ymago, non autem Spiritus Sanctus. Et sic loquitur Scriptura

de Filio Col. 1: *Qui est ymago inuisibilis Dei*, et beatus AVGVSTINVS
VII De Trinitate, qui dicit quod *solus Filius est ymago Patris*.

[8] Ad argumentum patet solutio per predicta.

<DISTINCTIO VIGESIMA NONA

QUESTIO PRIMA

VTRVM VNA PERSONA POSSIT DICI PRINCIPIVM ALTERIVS>

[1] *Est preterea aliud nomen* etc. Circa distinctionem istam primo
5 queritur utrum una Persona possit dici principium alterius. Et uidetur
quod non, quia principium et causa idem sunt, ut dicitur V *Me-*
taphisice; *set una Persona non est causa alterius, quia in diuinis ni-*
chil est causatum; | ergo etc. Y78vb

[2] Item sicut | Deo conuenit esse principium, ita et esse finem se- Om28r
10 cundum illud *A p o c . 1* : *Ego sum alpha et omega*, principium et finis;
set una Persona non est finis alterius; ergo nec principium.

[3] In contrarium est quod dicit AVGVSTINVS IV *De Trinita-*
te, quod *Pater est principium totius diuinitatis*.

[4] Responsio. Videnda sunt duo: primum est an ratio principii
15 reperiatur in diuinis respectu diuinorum; secundum est utrum ratio

principii sit uniuoca, cum dicitur Pater esse principium Filii et cum dicitur quod Deus est principium creaturarum.

- N44vb* [5] Quantum ad primum sciendum est quod, cum *uoces sint* | *signa rerum, in diuinis autem est unitas essentie et pluralitas Personarum,* 20
ideo cauenda sunt nomina que tollunt unitatem essentie aut distinctionem Personarum. Quo supposito dicendum est quod *in diuinis est*
F50vb *principium respectu diuinorum, | non autem causa.* Primum patet, quia
secundum PHILOSOPHV M V *Metaphisice* principium est unde
est aliquid; set in diuinis una Persona est ab alia; ergo una Persona est
principium alterius. Secundum patet, quia causa et causatum distin- 25
guuntur per essentiam; *set in diuinis nulla est distinctio per essentiam;*
M115va ergo in diuinis non est causa neque | causatum. Minor de se patet,
set maior probatur, quia *causa est ad cuius esse sequitur aliud;* ergo ubi
est uera causa et uerum causatum, ibi est uere esse precedens et esse
sequens, saltem secundum naturam, quia esse effectus sequitur ordine 30
Om28v nature *esse cause,* ut dicit ratio cause; set ubi est unitas | essentie, ibi
non potest esse duplex esse, unum precedens et aliud sequens, quia esse
absolutum non est nisi unum, esse uero relata non precedunt se aliquo
modo, set sunt simul natura et intellectu; ergo ubi est unitas essentie,
ibi non potest esse proprie causa et causatum, set solum in distinctis 35
per essentiam. Et hec fuit maior; sequitur ergo conclusio. Et sic patet
primum principale.

[6] Quantum ad secundum dicunt QUIDAM quod nomen 'principii' dicitur uniuoce, cum dicimus quod Deus est principium creaturarum et cum dicimus quod una Persona est principium alterius. Quod probant sic: illud quod non uariat conceptum minus communem, nec magis communem: que enim sunt unus triangulus *sunt una figura*, set non econuerso, ut patet ex V *Metaphisice* capitulo de uno; set causa est minus commune quam principium (nam *omnis causa est principium*, set non econuerso); ergo quod non uariat conceptum cause, nec principii; set causare in aliena natura et in propria non uariat conceptum cause (nam causa equiuoca et uniuoca pertinent ad idem genus cause et uniuoce, scilicet ad genus cause efficientis); ergo principiare in natura sua, ut in diuinis, et in aliena, ut respectu creaturarum, non uariat conceptum principii quin sit hinc inde uniuocus.

[7] Set istud non ualet, quia principiare in natura sua uel aliena, dummodo utraque differat secundum numerum, non uariat rationem cause uel principii, tamen principiare in natura sua eadem secundum numerum et principiare in aliena natura uariat rationem | principii *Om29r*
 55 uariatione que est secundum quid et simpliciter, ut patebit.

M115vb [8] Dicendum | ergo quod nomen ‘principii’, cum dicitur Deus esse principium creaturarum et cum dicitur quod una Persona est principium alterius, non dicitur uniuoce, set analogice. Quod patet sic: potentia absolute dicit rationem principii, ut patet ex eius diffinitione que ponitur V *M e t a p h i s i c e*, que est quod potentia est princi- 60
Y79ra pium transmutandi alterum uel transmutandi ab altero: | sic igitur est iudicandum de principio respectu diuinorum et respectu creaturarum,
A33va | sicut de potentia generandi uel spirandi, que est in diuinis respectu diuinorum, et de potentia creandi, que est in Deo respectu creaturarum; set potentia non dicitur uniuoce de potentia generandi et de 65
potentia creandi, alioquin potentia generandi contineretur sub omnipotentia, sicut potentia creandi, cuius oppositum ostensum fuit supra dist. 20; ergo principium non dicitur uniuoce de principio generandi
Z35ra uel spirandi, quod est intrinsece in diuinis respectu diuinorum, | et de principio creandi, quod est respectu creaturarum, set dicitur analogice 70
secundum prius et posterius.

[9] Cui autem competat per prius ratio principii et potentie, sciendum est quod principium potest dupliciter accipi: uno modo pro eo
N45ra quod | est ratio productiua, alio modo pro actuali habitudine uel relatione producentis ad productum. | Si primo modo accipiatu- 75
Om29v principium, sic dicendum quod per prius competit principio et potentie creandi. Cuius ratio est quia ibi per prius inuenitur ratio potentie et principii productiui, ubi per potentiam uel principium producitur simpliciter aliud uel alterum. Quod patet ex duobus, scilicet ex eo 80
quod simpliciter precedit secundum quid, et ex eo quod tam potentia

quam principium productiuum dicitur ad aliud, ut patet ex diffinitionibus eorum; set in productione creaturarum a Deo | producitur simpliciter aliud per potentiam seu principium creandi, ut de se patet, in productione uero Persone a Persona non producitur simpliciter aliud
 85 per potentiam seu principium generandi uel spirandi; ergo principium et potentia per prius dicuntur de principio et potentia creandi respectu creaturarum quam de principio uel potentia generandi uel spirandi respectu diuinorum.

[10] Set contra hoc uidentur esse duo. Primum est quia illa que
 90 sonant in perfectionem per prius conueniunt Deo quam creaturis (perfectiones enim deriuantur a Deo in creaturas, et non econuerso); set esse principium sonat in perfectionem; ergo per prius conuenit Deo quam | creaturis; igitur principium in diuinis respectu diuinorum per
 prius dicitur principium quam respectu creaturarum. Secundo, quia
 95 esse principium respectu Persone reperitur in Deo ab eterno, | esse
 autem principium creature conuenit Deo ex tempore; set ea que conueniunt Deo ab eterno per prius conueniunt ei quam ea que conueniunt ei ex tempore, sicut eternitas precedit tempus; ergo etc. Tertio,
 quia idem nomen competens cause et effectui per prius competit cause
 100 se quam effectui; set principiatio in diuinis est causa principiationis

creaturarum; ergo principium et principiatio per prius competit Deo respectu diuinorum quam respectu creaturarum.

[11] Et dicendum ad primum quod ratio non plus concludit nisi quod ratio principii per prius et uerius conuenit Deo quam creaturis. Et istud uerum est, quia per prius et uerius dicitur Deus principium creaturarum quam una creatura dicatur principium alterius; set ex hoc non debet concludi quod una Persona uerius dicatur principium alterius Persone quam quod Deus dicatur principium creature, quia
M116rb etsi principium uerius dicatur de Deo quam | de creaturis, non tamen respectu diuinorum, quia si principium sonat in perfectionem, ut arguitur, principiatum sonat in deffectum, qui nullo modo est in diuinis. 105 110

[12] Ad aliud dicendum quod dato quod Persona sit a Persona ab eterno, creatura autem non sit a Deo nisi ex tempore, non tamen sequitur quod principium uerius uel per prius dicatur de Persona respectu Persone quam de Deo respectu creature. Cuius ratio est quia nos non
Om30v querimus de priori et posteriori secundum durationem, | set secundum proprietatem participationis eius quod importatur per nomen. Et
Y79rb isto modo nichil prohibet quod illud quod est | posterius duratione sit prius participatione nominis, sicut Sortes, qui fuit heri, uerius et per prius dicitur ens quam motus celi, qui fuit a principio mundi. Similiter 115 120
 nichil prohibet quod ratio principii uerius et sic per prius conueniat Deo ex tempore respectu creature quam conueniat uni Persone respectu alterius ab eterno.

[13] Ad tertium dicendum quod maior est falsa. Sanum enim dicitur de medicina et de animali et calidum de sole et igne sicut de causa et effectu, et tamen per prius dicitur animal sanum quam medicina et 125

ignis calidus quam sol, quia res nominis in eis uerius inuenitur. Minor
 etiam est dubia et forte falsa, quia Deus est principium creaturarum
 | secundum illud quod est commune Personis et esset in diuinis cir- *N45rb*
 130 cumscripta productione Personarum.

[14] Si autem principium accipiatur pro actuali habitudine seu re-
 latione producentis ad productum, sic principium per prius dicitur in
 diuinis respectu diuinorum quam respectu creaturarum. Cuius ratio
 est quia idem nomen dictum de pluribus, de uno secundum rem, de
 135 alio autem secundum rationem, per prius | dicitur de illo cui conuenit *M116va*
 secundum rem et per posterius de eo cui conuenit secundum ratio-
 nem; set principium, ut dicit | actualement relationem, dicitur in diuinis *Om31r*
 secundum rem, prout una Persona dicitur principium alterius, quia
 relatio Personae ad Personam realis est, set per comparisonem ad crea-
 140 turam dicitur Deus principium solum secundum rationem; ergo no-
 men 'principii' acceptum pro relatione actuali per prius dicitur de una
 Persona respectu alterius quam de Deo respectu creaturarum. Et hanc
 distinctionem cum eadem conclusione tangit breuiter frater THOMAS
 in S c r i p t o hac eadem distinctione.

145 [15] Ad primum argumentum principale dicendum quod *princi-*
pium et causa sunt idem sicut superius et inferius: omnis enim causa est
principium et non econuerso; et ideo alicubi inuenitur ratio principii,
 ubi non inuenitur ratio cause, ut in diuinis respectu diuinorum.

[16] Ad secundum dicendum quod non est simile de fine et de principio, quia *principium dicit* solum *ordinem originis*, qui est in diuinis, set finis importat preminentiam bonitatis, que non est in diuinis respectu diuinorum, set solum respectu creaturarum, quarum Deus est principium et finis secundum auctoritatem preallegatam. 150

<QUESTIO SECVNDA

VTRVM PATER ET FILIVS SINT VNVM PRINCIPIVM SPIRITVS SANCTI>

[1] Secundo queritur utrum Pater et Filius sint unum principium Spiritus Sancti. Et uidetur quod non, quia non possunt esse unum principium nisi ratione essentie uel proprietatis; non ratione essentie, quia 5
Om31v eodem modo Spiritus Sanctus posset dici principium sui ipsius, | cum
F51rb sit unum in essentia cum Patre et Filio; | nec ratione proprietatis, puta communis spirationis, quia cum proprietas sit suppositi, non uidetur possibile quod *duorum suppositorum* sit *una proprietas*.

[2] Item si *propter unitatem proprietatis* Pater et Filius dicantur 10
unum principium, per oppositum *ubi erunt plures proprietates, ibi erunt*
M116vb *plura principia; set in Patre sunt plures* | *proprietates* realiter differentes, *scilicet paternitas et spiratio* actiua, ut prius ostensum fuit; *ergo Pater* posset dici *plura principia*; set hoc non dicimus; ergo nec aliud.

15 [3] In contrarium est quod *dicit AVGVSTINVS VI De Trinitate quod Pater et Filius non sunt duo principia Spiritus Sancti, set unum.*

[4] Responsio. Omne agens agit per formam aliquam per quam est actu et que est sibi ratio agendi. Et ideo omne productum comparatur ad duo, scilicet ad agentem et ad formam, | que est principium actionis; et utrumque censetur nomine principii: principium enim quandoque uocatur ipsum agens dicente PHILOSOPHO V *Metaphisice quod principatus et potestates principia dicuntur* et pater et mater dicuntur principia filii; forma etiam per quam agens agit dicitur principium, sicut in eodem V dicitur quod *potentia est principium transmutandi alterum.* Ob hanc ergo | nominis multipliciter oportet uario modo dicere. Si enim | nomen 'principii' accipiat primo modo, scilicet pro eo quod agit, cum illud sit suppositum, Pater autem et Filius non sint unum suppositum, set plura, necesse est dicere quod Pater et Filius sint plura principia Spiritus Sancti; set quia agens magis proprie dicitur principians quam principium, ideo licet communiter dicatur quod Pater et Filius sunt duo principiantes, usus tamen communis non recipit

Y79va

Z35rb

Om32r

N45va quod dicantur | duo principia. Si autem nomen 'principii' sumatur non
A33vb pro | agente, set pro eo quo agens agit, sic Pater et Filius non poterunt
 proprie dici unum principium uel duo principia. Cuius ratio est quia
 illud quod non dicitur proprie et formaliter principium non potest 35
 proprie et formaliter dici unum principium uel plura principia, quia
M117ra predicatio nominis cum additione unitatis et pluralitatis | supponit
 predicationem eiusdem nominis secundum se et absolute; set Pater et
 Filius non recipiunt proprie et formaliter predicationem principii quo
 producunt Spiritum Sanctum (illud enim est uis spiratiua, que proprie 40
 et formaliter non predicatur, nec de Patre nec de Filio); ergo accipien-
 do principium pro eo quo agens agit, Pater et Filius non possunt dici
 proprie unum uel plura principia, immo nec principium nec principia.
 Et hoc quantum est de proprietate locutionis. Set debet dici quod est
 in Patre et Filio unum principium quo producunt Spiritum Sanctum 45
Om32v | et illud est uis spiratiua; Pater uero et Filius sunt duo principiantes,
 licet per unum principium. Et eodem modo potest dici quod in Patre
 sunt duo principia, scilicet uis generatiua et uis spiratiua, si tamen hec
 differant realiter, alias non; ipse uero Pater est unum principians. Ve-
 rumptamen quia in communi usu loquendi non semper seruatur prop- 50
 rietas locutionis, effectus autem omnis essentialius respicit formam
 per quam agens agit quam suppositum quod agit (nam si diuerse sunt
 forme in uno supposito, diuerse erunt actiones et effectus non obstante
 unitate suppositi), uis autem spiratiua, que est ratio producendi Spiri-
 tum Sanctum, est una in Patre et Filio, ideo concedendum est Patrem 55
 et Filium esse unum principium Spiritus Sancti non obstante plura-

- litate suppositorum propter unitatem principii quo spirant. Extensa tamen est locutio et improprietatem habet. Sub eodem sensu concedendum est quod Pater et Filius sunt idem principium Spiritus Sancti: *relatiuum* enim *facit* de re *secundam notitiam* respectu eius quod significat antecedens; set hec “Pater et Filius sunt principium Spiritus Sancti” antecedit ad hanc “Pater | et Filius sunt idem principium Spiritus Sancti”; ergo per ly ‘idem’ non significatur ydemptitas in suppositis, ut QUIDAM dixerunt, set in ratione principii, quod est uerum. *M117rb*
- 65 [5] Ad primum argumentum | dicendum quod Pater et Filius dicuntur | unum principium Spiritus Sancti ratione unius uirtutis spiratiue existentis in ambobus; uis autem spiratiua uel est sola essentia | ut fecunda ad producendum tantum unam Personam, que ut sic non est in Spiritu Sancto, uel est essentia cum proprietate relatiua, que est *F51va*
Om33r
Y79vb
- 70 una numero in Patre et Filio non obstante pluralitate suppositorum: quando enim supposita distinguuntur per naturas absolutas, impossibile est aliquid unum numero absolutum uel relatum esse in pluribus suppositis; ubi autem distinguuntur solum relationibus, possibile est in diuersis suppositis esse aliquid unum numero, non solum absolutum, *75*
set etiam relatum, exceptis dumtaxat relationibus quibus distinguuntur; sic autem est in diuinis; ideo etc.

[6] Ad aliud dicunt QUIDAM quod, licet Pater et Filius dicantur unum principium propter unitatem uirtutis spiratiue, Pater tamen non dicitur duo principia ex hoc quod in ipso est uis spiratiua et uis generatiua, quia implicaretur pluralitas suppositorum in Patre. Set istud non ualet, quia si dicendo Patrem esse duo principia implicatur pluralitas suppositorum, ita dicendo Patrem et Filium esse unum principium implicatur unitas suppositi; quare si unum non dicitur, nec aliud. Ideo dicunt ALII quod Pater non potest dici duo principia, quia uis generatiua et spiratiua in Patre non sunt | duo principia realiter distincta, quia potentia generandi et similiter potentia spirandi dicit essentiam cum proprietate; igitur cum in Patre non sint due essentie cum | duabus | proprietatibus, non possumus dicere quod illa sint in Patre duo principia, et multo minus quod Pater sit duo principia. Set ista responsio minus ualet quam prima, quia sicut secundum ISTOS uis generatiua includit essentiam et proprietatem, sic et Persona; set per solam realem relationum differentiam, dato quod sit una numero essentia, dicimus Personas differre realiter; ergo similiter ex sola diuersitate relationum non obstante unitate essentie debemus dicere has uires, scilicet uim spiratiuam et uim generatiuam, differre realiter et esse diuersa principia.

[7] Dicendum ergo aliter quod si nomen ‘principii’ accipiatur pro eo quod agit, sic Pater est unum principium, Pater autem et Filius

sunt duo principia. Si autem accipiatur principium pro eo quo agens agit, sic, sicut dictum est, Pater et Filius non possunt proprie dici duo
 100 principia nec unum principium, set est dicendum quod in Patre et Filio respectu Spiritus Sancti est unum principium, scilicet uis spiratiua, in Patre autem respectu Filii et Spiritus Sancti sunt duo principia, scilicet uis generatiua et uis spiratiua, si tamen hec | includant intrinsece relationes. Si autem dicatur quod Pater et Filius respectu Spiritus
 105 Sancti sunt unum principium, improprie dicitur. Et non uideo quare sub eadem improprietate non possit dici quod Pater sit duo principia respectu Filii et Spiritus Sancti, nisi teneretur alia opinio, scilicet quod uis generatiua et spiratiua dicunt solam essentiam intrinsece, quia tunc uis generatiua et spiratiua non essent duo principia, set unum tantum
 110 quo producerentur Filius et Spiritus Sanctus ordine quodam, propter quod sortitur diuersa nomina, ut plene deductum fuit supra dist. 7. Et tunc Pater nullo modo posset dici plura principia, qualitercumque sumeretur | principium.

*Om34r**M117vb*

<QVESTIO TERTIA

VTRVM PATER ET FILIVS POSSINT DICI PLVRES SPIRATORES>

[1] Tertio queritur utrum Pater et Filius possint dici plures spiratores.

Z35va Et uidetur quod non, quia sicut omnes Persone conueniunt in actu
 Y80ra creandi, ita Pater et Filius in actu spirandi; set tres Persone non dicun- 5
 tur tres creatores, set unus creator; ergo Pater et Filius | non debent dici
 duo spiratores, set unus spirator.

F51vb [2] Item si unum | relatiuorum dicitur multipliciter, et reliquum;
 set spirator et spiratus dicuntur correlatiue; ergo si dicuntur plures spi- 10
 ratores, dicuntur plures spirati; set istud non est uerum; ergo nec illud.

Om34v [3] In contrarium | est quod dicit HILARIVS II De Trinitate
 cap. 2: Spiritum Sanctum ab *auctoribus esse confitendum est*, et eadem
 ratione a spiratoribus: non enim est a Patre et Filio alia actione quam
 spiratione.

[4] Item *quicumque spirant sunt* spiratores et *spirantes*: omne enim 15
 uerbum resoluitur in uerbum substantiuum et suum participium et
 nomen uerbale; set *Pater et Filius spirant*; ergo possunt dici *spirantes et*
spiratores.

[5] Responsio. Hec questio non est de re, set de modo loquendi.
 Et quia *loquendum est ut plures*, ideo quilibet modus loquendi cum 20

probabilitate dictus tollerandus est. Dicunt ergo QUIDAM quod Pater et Filius debent dici unus spirator. Quorum motiuum est quia hec est differentia inter nomina substantiua et adiectiua, quia nomen adiectiuum, cum dicat rem suam in adiacentia ad alterum, trahit | numerum ab hiis quibus adiacet, esto quod forma per ipsum importata non plurificetur; substantiuum autem, cum non dicat rem suam ut alteri adiacentem, non trahit ab altero | numerum nisi ex sola plurificatione forme importate per ipsum, ut dictum fuit supra dist. 9. Ex hoc sic: nomen substantiuum non plurificatur nisi forma uel res importata per ipsum plurificetur; set 'spirator' est nomen substantiuum et res importata per ipsum non plurificatur: | est enim tantum unus actus spirandi qui nominaliter importatur nomine 'spiratoris'; ergo nullo modo possunt dici plures spiratores. A34ra

25

30

M118ra

Om35r

[6] Secundum istum modum respondetur ad rationes in oppositum: ad auctoritatem HILARII quod HILARIUS locutus est extensiuè accipiens *substantiuum pro adiectiuo*; ad aliud dicendum quod quicumque spirant sunt spirantes, non dicuntur autem spiratores. Licet enim uerbum resoluatur in suum participium et in nomen uerbale, tamen in participium resoluitur secundum eundem numerum, quia

35

40

utrumque, tam uerbum quam participium, est adiectiuum, set in nomen uerbale, quando est substantiuum, non oportet quod resoluatur secundum eundem numerum, nisi res importata per utrumque pluri-

ficetur, quod non est in proposito. Et ideo Pater et Filius dicuntur duo spirantes, non autem duo spiratores.

[7] Alius modus dicendi est quod Pater et Filius possunt dici duo spiratores. Et ISTI de modo predicandi adiectiuorum nominum dicunt sicut ALII; de substantiuis autem probabiliter distingunt hoc modo quod substantiua aut significant in abstracto aut in concreto. Si in abstracto, tunc numquam predicantur pluraliter, nisi res importata per ea plurificetur, quia talia rem suam important absque habitudine ad 50
 suppositum. Si in concreto, hoc potest esse dupliciter, quia uel illud concretum est nomen substantie, ut ‘homo’, ‘asinus’ et huiusmodi, et in
Om35v hiis est idem quod in abstractis, quia in hiis forte suppositum | impor-
M118rb tatum | per concretum et natura importata per abstractum | sunt idem,
Y80rb et ideo unum non dicitur pluraliter quin pluraliter dicatur reliquum, 55
 unde non sunt plures homines, nisi sint plures humanitates; uel illud concretum est nomen actus, sicut omne nomen uerbale, ut ‘doctor’, ‘cursor’ et similia. Et quia actus intelligitur ut egrediens a supposito, ideo tale nomen semper predicatur de pluribus suppositis pluraliter, sicut uerbum et participium. Pro hac opinione est ratio et exemplum. 60
F52ra Ratio, quia omne nomen uerbale degenerat in adiectiuum, et ideo sequitur modum predicandi adiectiuorum. Quod autem degeneret | in adiectiuum, patet ex hoc quod uere substantiua numquam proprie sibi inuicem coniunguntur ex eadem parte enuntiationis sine coniunctione media: non enim bene dicitur: “Sortes Plato currunt”, set “Sortes et 65
 Plato currunt”; et idem est in omnibus. Nomina autem adiectiua abs-

que coniunctione adduntur substantiuis, ut dicendo: “Sortes musicus cantat”, nec diceretur conuenienter: “Sortes et musicus”. Nunc autem nomina uerbalia adduntur uere substantiuis sine coniunctione media, ut dicendo: “Petrus scriptor uenit”, et inconuenienter ualde interpone-
 70 retur coniunctio dicendo: “Petrus et scriptor”, referendo ad idem suppositum; et ideo nomina uerbalia induunt modum adiectiuorum, et ideo non est mirum si semper de pluribus suppositis predicantur pluraliter more adiectiuorum. | Exemplum est ad hoc, quia pluribus du-
 75 centibus nauem unus est actus quo nauis ducitur, scilicet motus eius, et tamen dicuntur plures esse ductores sicut plures ducentes; ergo similiter pluribus spirantibus Spiritum Sanctum, licet sit tantum unus | actus
 80 quo spiratur, possunt tamen dici plures spiratores et plures spirantes. *Om36r*
M118va

[8] Secundum hunc modum respondetur ad rationes in oppositum.
 80 Ad primam, cum dicitur quod “omnes Persone conueniunt in uno actu creandi, ideo dicuntur unus creator et non plures creatores”, dicendum quod non est omnino simile quod adducitur pro simili, quia si poneremus unum suppositum absolutum in diuinis, sicut ponunt Iudei aut Gentiles, adhuc ei competeret creare. Et ideo creatio non solum egredi-
 85 tur ab omnibus Personis, ut sunt unum, set omnino uidetur esse extra rationem actus creandi quod sit a pluribus Personis. Set actus spirandi, licet sit a Patre et Filio ut sunt unum in potentia spiratiua, tamen necessario supponit pluralitatem illorum, qua non posita | nullo modo
 90 esset iste actus in diuinis, ut probatum fuit supra; propter quod magis *Z35vb*

conuenit dicere quod Pater et Filius sunt plures spiratores quam quod 90
 Pater et Filius et Spiritus Sanctus sint plures creatores. Set et istud forte
 posset dici quantum est de uirtute sermonis, set non est consuetum ne
Om36v male intelligentibus sit occasio erroris, | scilicet ponendi plures deos.

[9] Ad aliud dicendum quod si unum relatiuorum dicitur multi- 95
 pliciter multiplicitate rationum specificarum, oportet alterum multi-
 pliciter dici. Si autem unum plurificetur secundum numerum solum,
 non oportet alterum similiter multiplicari: unus enim pater refertur
 ad multos filios; similiter in proposito unus spiratus potest referri ad
 plures spiratores, quia illa pluralitas est solum secundum numerum

Y80va suppositorum | et non secundum diuersitatem specificam relationum, 100

M118vb immo nec secundum numerum relationum, quia una sola relatio est in
 Patre et | Filio per quam referuntur ad Spiritum Sanctum, sicut spira-
 tores ad spiratum; ideo non ualet.

<DISTINCTIO TRIGESIMA
QUESTIO PRIMA
VTRVM ALIQVID DICATVR DE DEO EX TEMPORE>

[1] *Sunt enim quedam que ex tempore de Deo etc.* Circa distinctionem
5 istam queruntur duo: primum est utrum aliquid dicatur de Deo ex
tempore. *Videtur quod non, quia uoces sunt signa rerum; set in Deo nichil
est ex tempore, set totum ab eterno; ergo nullum nomen potest dici de
Deo ex tempore.*

[2] Item de re temporali nichil potest dici ab eterno, ut uidetur;
10 ergo de re | eterna nichil potest dici ex tempore; set Deus est eternus; *Om71r*
ergo etc.

[3] Item si aliquid diceretur de Deo ex tempore, aut diceretur ne-
cessario aut contingenter; non necessario, quia que necessario insunt
semper insunt, que autem ex tempore insunt non semper infuerunt;
15 nec contingenter, quia que contingenter insunt insunt per accidens, in
Deo autem nullum est accidens; quare etc.

[4] In contrarium est AVGVSTINVS et MAGISTER in littera.

[5] Responsio. Eorum que predicantur de aliquo quedam dicuntur
F52rb absolute, quedam relatiue. Dicendum est | igitur quod nichil absolute
 dictum predicatur de Deo ex tempore, secundo quod aliquid dictum 20
 relatiue potest dici de Deo ex tempore. Primum patet sic: omne quod
 dicitur de Deo absolute dicitur de eo essentialiter, sicut homo de Sorte
 uel animal de homine (cuius ratio est quia omnia predicata diuina uer-
 tuntur in substantiam excepta relatione secundum omnes DOCTORES);
 set predicatum essentialiter semper dicitur de re et, ut dicatur sine ca- 25
 lumpnia, saltem re existente; ergo omnia absoluta dicta de Deo sem-
 per et ab eterno dicuntur de eo; ergo non ex tempore solum, ut nunc
 loquimur.

M119ra Item nullum *absolutum potest de nouo aduenire alicui | sine eius mu-*
tatione; set Deo repugnat omnis mutatio; ergo nichil absolutum potest 30
Om71v aduenire Deo de nouo seu ex tempore. *Minor de se patet.* | Probatio
 maioris per PHILOSOPHV M P H I S I C O R U M , qui *attribuit solis rela-*
tionibus quod possint alicui aduenire de nouo nulla mutatione facta in
 ipso; quod etiam forte ueritatem habet solum in relationibus rationis
 uel in quibusdam denominationibus relatiuis, ut postea patebit; abso- 35

luta ergo nullo modo adueniunt alicui de nouo nisi per mutationem factam in ipso; | mutatio autem non potest Deo conuenire; ergo etc. *A34rb*
Et sic patet primum.

[6] Secundum sic patet. Omnis *relatio* uel relatiua denominatio *re-*
40 *quirit duo extrema secundum rem uel secundum rationem*: natura enim
relationis est quod sit *inter duo uel accepta ut duo*; *ubi ergo alteri rela-*
tiuorum competit referri solum ex tempore, oportet quod suo correlatiuo
competat solum referri ex tempore, alias esset dare relationem que non
45 *haberet nisi unum extremum*. Nunc est ita quod *aliqua nomina impor-*
tantia relationem creature ad Deum conueniunt *creature ex tempore, ut*
esse seruum, esse creatum; ergo *nomina predictis* correspondentia conue-
niunt | *Deo solum ex tempore, ut esse dominum, esse createm* et similia. *Y80vb*

[7] Ad primum argumentum dicendum quod uoces absolute signi-
ficant res que sunt in Deo, ut bonus, sapiens et huiusmodi, et tales non
50 dicuntur de Deo ex tempore; uoces autem relatiue non significant res
in Deo existentes, set habitudines eius ad creaturas: habitudines | dico *Om72r*
non rei, set rationis, ut postea patebit, et tales possunt dici de Deo ex
tempore, quia non ponunt aliquid reale in ipso.

[8] Ad secundum dicendum quod de re temporalis bene predicatur
55 uel potest predicari aliquid ab eterno, illud scilicet quod dicit rela-
tionem | rationis, sicut esse intellectum, unde creatura fuit ab eterno *M119rb*
intellecta a Deo; et similiter ea que dicunt relationem rationis possunt
ex tempore dici de Deo.

[9] Ad tertium dicendum quod *accidens dicitur dupliciter*: uno modo prout *nominat naturam condiuisam substantie, et sic nichil* dicitur de *Deo* per *accidens*; alio modo dicitur accidens quod conuenit alicui *per aliud*, et hoc modo nichil prohibet quin *Deo* conueniat per accidens, hoc est per aliud, aliqua habitudo rationis. Ex hoc enim quod *Deus* intelligitur ut terminus habitudinis realis creature ad ipsum consurgit secundum nostrum modum intelligendi quedam habitudo, 65 saltem rationis, *Dei* ad creaturam.

<QUESTIO SECVNDA

VTRVM RELATIONES QUE DICVNTVR DE DEO EX TEMPORE SINT REALES>

[1] Secundo queritur utrum relationes que dicuntur de *Deo* ex tempore sint reales. Et uidetur quod sic, quia *illud quod est secundum rationem tantum non manet cessante intellectu* formante rationem; set cessante omni intellectu ratiocinante *adhuc Deus esset dominus et creator*, et tamen hec dicuntur de *Deo* relatiue ex tempore; ergo etc. 5

[2] Item relationes que habent reale fundamentum et reale extremum sunt relationes reales; set relationes quibus *Deus* refertur | ad creaturam ex tempore sunt huiusmodi (habent enim reale extremum, 10

scilicet creaturam, et reale fundamentum: dominus enim fundatur super potestatem diuinam et creator super actionem); ergo etc.

[3] In | contrarium est quia *nichil est in Deo* realiter quod non sit *F52va*
eternum; | *set* tales relationes *non sunt eterne*, set ex tempore; *ergo non* *Z36ra*
 15 *sunt realiter in Deo*. Ad idem est quod dicit AVGVSTINVS et MAGISTER
 in littera, quod tales relationes sunt tantum appellationes relatiue.

[4] Responsio. Hic sunt duo uidenda: primum est unde habeat relatio quod sit realis; secundum est illud quod queritur principaliter, scilicet utrum relationes que dicuntur de Deo ex tempore sint reales.

20 [5] Quantum ad primum est duplex modus dicendi. Vnus est talis, scilicet quod quinque sunt que sunt de ratione | relationis realis. *M119va*
 Primum est quod sit alicuius entis extra animam, quia *non entis non*

potest esse realis relatio: referri enim realiter supponit uel saltem coexigit esse reale. Secundum est quod in eo quod refertur sit ratio fundamenta- 25
lis quare referatur, sicut in motiuo inquantum motiuum est aliquid, scilicet potentia actiua, in qua fundatur respectus eius ad mobile; et
propter defectum istius condicionis intellectum inquantum huiusmodi
Om73r non refertur ad intelligentem, | quia intellectum inquantum intellec-
tum denominatur ab actu intelligendi, qui nichil secundum rem ponit
in intellectu, set solum in intelligente. Et hec duo sumuntur ex parte 30
subiecti. Tertium est quod terminus ad quem est relatio sit res, quia ad
nichil non est relatio realis. Quartum est quod sit distinctum realiter a
suo correlatiuo, quia eiusdem ad se ipsum non est realis relatio: cum enim
ratio relationis sit esse ad aliud, si non est aliud realiter, non est realis
relatio. Et hec duo ultima sumuntur ex parte termini. Quintum quod 35
requiritur ad relationem realem est quod extrema sint eiusdem ordinis.
Quod sic exponunt, scilicet quod uel ambo sint extra genus, ut paterni-
tas et filiatio | in diuinis, uel quod utrumque sit in genere, ita quod si
Y81ra una relatio sit species limitata et determinata in genere relationis, alia
sit in eodem genere ex opposito sibi proportionaliter correspondens. 40
Et quia istud defficit in relatione Dei ad creaturam, eo quod relatio
creature ad Deum est limitata ad certum genus et ad certam speciem,
relatio autem Dei ad creaturam non sic, immo per unum et idem re,
quod est illimitatum ad genus et ad speciem, refertur ad omnia ad que
Om73v natus est referri et secundum omnem modum quo natus est referri, | 45

ideo Deus non | refertur ad creaturam realiter, licet creatura referatur *M119vb*
realiter ad Deum.

[6] Hec est opinio, circa quam primo uidendum est qualiter prima
quatuor se habeant ad relationem et secundo specialiter uidebitur de
50 quinto.

[7] Quantum ad primum certum est quod illa quatuor concurrunt
ad relationem realem, set quia querimus de causa realitatis, non est
intelligendum quod ex omnibus illis quatuor dependeat sicut ex causis
realitas relationis, maxime ex duobus ultimis, quia terminus relatio-
55 nis, qui est opposita relatio, non potest habere aliquam causalitatem
super aliam relationem sibi ex opposito respondentem, quia pari rati-
one quelibet haberet eandem causalitatem super aliam conuersim,
cum quelibet sit terminus alterius et econuerso, et sic esset circulatio,
quod est inconueniens in causis eiusdem rationis. Si ergo aliquod ex
60 illis quatuor sit causa realitatis relationis, oportet quod sint tantum duo
prima uel alterum eorum.

Quantum ad secundum, scilicet quod illud quintum requiratur
quantum ad realitatem relationis, puta quod extrema sint eiusdem
ordinis, exponendo sicut exponunt, non uidetur uerum, quia ipsum
65 dictum uidetur sibi ipsi repugnare. Dicunt enim quod creatura refertur
realiter ad Deum; set constat quod extrema istius relationis non sunt
eiusdem ordinis; | ergo esse eiusdem ordinis non requiritur ad realita- *Om74r*
tem relationis.

[8] Si dicatur quod esse eiusdem ordinis non requiritur ad realitatem relationis, set ad hoc quod hinc inde sit mutuo realis relatio in 70
F52vb utroque extremo, non ualet. | Primo, quia nos solum querimus quid est
M120ra causa relationis realis, quo uiso facile erit uidere ubi erit mutuo | realis
 relatio, quia ubi erit mutuo, causa relationis realis ibi erit, et ubi non,
 non. Quero ergo utrum illa quatuor sine isto quinto sufficiant ad rea-
 litatem relationis uel non. Si sufficiant, ergo cum illa quatuor equaliter 75
 reperiantur in Deo respectu creature sicut in creatura respectu Dei,
 sequitur quod eque realis est relatio Dei ad creaturam sicut creature ad
 Deum, quod non dicitur communiter.

Item ratio que assignatur de diuersitate ordinis inter Deum et crea-
 turam non est sufficiens: dicitur enim quod, quia ambe relationes non 80
 sunt limitate ad genus et ad speciem uel ambe illimitate, set una est li-
 mitata, illa scilicet que est creature ad Deum, alia uero illimitata, scilicet
 illa que est Dei ad creaturam, ideo illa que est limitata est relatio secun-
Om74v dum rem, illa uero que est illimitata | est relatio secundum rationem.

A34va [9] Istud | enim non uidetur conuenienter dictum, quia esse limi- 85
 tatum et illimitatum potest facere quod ea quibus hec conueniunt non

dicantur uniuoce, set non potest facere quod differant sicut res et ratio. Verbi gratia: sapientia illimitata, que est sapientia diuina, et sapientia limitata, que est sapientia creata, non dicuntur uniuoce, set tamen non
 90 differunt sicut res et ratio, immo sicut sapientia creata est realis sapientia, ita immo uerius sapientia diuina est realis sapientia. Similiter in proposito relatio Dei illimitata et relatio creature limitata non dicuntur uniuoce, set propter hoc, ut uidetur, non differunt sicut res et ratio, immo sicut relatio creata est realis relatio, sic et uerius relatio diuina | *M120rb*
 95 erit realis relatio, quia illimitata.

[10] Et ad hec duo respondent dicentes quod quatuor superius enumerata sine quinto sufficiunt ad realitatem relationis, set quintum requiritur ad hoc ut sit mutua relatio proportionaliter correspondens una alteri. Vnde concedunt quod sicut est realis relatio creature ad Deum,
 100 | ita est realis relatio Dei ad creaturam, quia sicut creatura ut creatura *Y81rb* exigit creatorem, ita creator ut creator exigit aliud, scilicet creaturam. Verumptamen quia relatio creature ad Deum est in genere relationis, relatio uero Dei ad creaturam est extra genus, ideo negatur | quod sit *Om75r*
 105 realis relatio Dei ad creaturam, non quia non sit realis simpliciter, set quia non est de predicamento relationis sicut relatio creature.

[11] Istud autem non est consonum | rationi nec dictis communi- *Z36rb*
 bus SANCTORVM et aliorum DOCTORVM. Rationi non est consonum, quia in Deo nichil ponitur realiter preter essentiam et quatuor relationes, que sunt paternitas, filiatio, spiratio et processio; nichil autem
 110 horum dicit relationem ad creaturam et maxime relationem ex tempore, de qua querimus, set sunt in Deo ab eterno; ergo non est rationabile ponere in Deo aliquam realem relationem per quam Deus referatur ad creaturam ex tempore.

[12] Item quidquid est in Deo realiter necesse est esse; set omnis relatio realis Dei ad quodcumque est in Deo realiter, ut patet ex secundo quod requiritur ad realem relationem etiam secundum ISTOS; ergo omnis relatio realis Dei ad quodcumque est necesse esse; set tale non est ex tempore; ergo nulla realis relatio est in Deo ex tempore. 115

[13] Item istud non consonat dictis SANCTORVM, maxime AVGVSTINI V De Trinitate cap. 37, qui dicit quod *Deus dicitur temporaliter, quod antea non dicebatur, et relatiue, non tamen secundum accidens, quod ei aliquid acciderit, set plane secundum accidens eius ad quod dicitur incipit relatiue.* Et MAGISTER in littera ex dictis AVGVSTINI | hoc concludit quod *appellatio qua creatura relatiue dicitur ad creatorem relatiua est et relationem notat que est in ipsa creatura; appellatio uero illa qua creator dicitur ad creaturam relatiua quidem est, set nullam notat relationem que sit in creatore.* DOCTOR etiam noster et ALII communiter dicunt quod Deus non refertur ex tempore ad creaturam, nisi quia creatura refertur ad ipsum, ut sic Deus solum dicatur relatiue non per aliquam | realem relationem que sit in ipso, set quia accipitur ut terminus relationis creature ad ipsum. 120
M120va |
Om75v |
125
130
F53ra

[14] Propter hoc est alius modus, qui ponit quod in Deo respectu creature non est aliqua realis relatio. Ad cuius intellectum premittendum est quod respectus est in plus quam relatio, quia omnis relatio

- 135 est respectus, set non omnis respectus est relatio: sex enim ultima predicamenta consistunt in respectu; constat autem quod non pertinent ad predicamentum relationis, set sunt distincta predicamenta contra eam; igitur non omnis respectus est relatio, omnis tamen relatio est respectus. Qualiter autem differt relatio ab aliis respectibus dicendum
- 140 secundum ACTOREM Sex p r i n c i p i o r u m et ALIOS quod sex ultima predicamenta sunt respectus extrinsecus aduenientes, relatio autem est respectus intrinsecus adueniens: | ubi enim est uere relatio, *Om76r* ibi relatiuum ex aliquo quod est in ipso intrinsece requirit aliud ad quod dicitur, ut patet de scientia respectu scibilis; set secundum alia
- 145 predicamenta fit denominatio respectiua, non ex hoc quod in uno sit aliquid per quod exigit alterum, set quia alterum extrinsecus aduenit ei, sicut esse prope, quod pertinet ad predicamentum ubi: duorum enim existentium prope in nullo eorum est ratio | exigendi alterum, *Y81va* set concursus extrinsecus unius cum altero facit quod dicuntur prope.
- 150 [15] Hoc supposito dicendum est quod relatio realis habet quod sit | realis a suo fundamento totaliter et precise. Voco autem reale fundamentum in unoquoque relatiuo quando relatiuum ex natura alicuius rei existentis in ipso coexigit aliud ad quod dicitur. Quod patet primo sic: esse in alio et esse ad aliud sunt modi essendi requirentes
- 155 aliquod fundamentum. Que est ergo habitudo modi essendi in alio ad suum fundamentum, talis proportionaliter est habitudo modi essendi

ad aliud ad suum fundamentum. Set modus essendi in alio habet pro
 fundamento rem coexigentem aliud ut in quo sit, et ex hoc quod na-
 tura rei in qua fundatur est talis modus essendi in alio, est realis; ergo
Om76v similiter modus essendi ad aliud, | si sit realis, requirit pro fundamento 160
 rem cuius natura sit talis quod habens ipsam requirat aliud ad quod sit
 et ad quod dicatur, et ex hoc quod natura fundamenti est talis modus
 essendi ad aliud, qui est relatio, est realis.

Secundo patet idem sic: realior est exigentia qua relatiuum secun-
 dum rem coexigit correlatiuum quam illa qua relatiuum secundum 165
 rationem coexigit suum correlatiuum; set relatiuum secundum rationem
 coexigit suum correlatiuum ratione solius respectus et sumptum sub
 respectu: scibile enim sub respectu scibilis coexigit scientiam in poten-
 tia, et scitum sumptum sub hoc respectu coexigit scientiam in actu, et
 uniuersaliter omne relatiuum sumptum sub respectu relatiuo coexigit 170
 correlatiuum; ergo in relatiuo secundum rem est maior coexigentia.
 Set non esset maior, nisi esset illa coexigentia non solum ex natura
 respectus, set etiam ex natura fundamenti, nec solum sumpto relatiuo
 sub nomine 'respectus', set sumpto sub nomine 'fundamenti'. Vbi sic
 potest sumi, quod pro tanto dico, quia relatiuum secundum esse non 175
M121ra potest sumi sine | nomine respectus. Et hoc etiam patet per exemplum:
 scientia enim secundum illud quod est quedam res coexigit rem sci-
 tam; set res scita secundum illud quod est lapis uel homo non coexi-
Om77r git scientiam, set solum prout sumitur sub respectu scibilis uel sciti, |
 quia in relatiuo secundum rem, ut est scientia, est coexigentia ratione 180

fundamenti, set in relatiuo secundum rationem est solum coexigentia
 ratione respectus, ut dictum est de scibili. Sic igitur patet quod illud
 quod facit relationem esse realem est natura fundamenti talis quod
 per eam unum correlatiuum coexigit aliud, et hec est ratio communis
 185 fundamenti cuiuslibet realis relationis, siue in Deo siue in creaturis.
 Hec tamen est differentia hic et ibi, quia in creaturis, in quibus sunt
 distincta fundamenta relationum oppositarum, talis coexigentia est
 propter dependentiam fundamenti ad fundamentum, set in diuinis, in
 quibus | est unum fundamentum relationum oppositarum, coexigenti- *A34vb*
 190 tia est propter fecunditatem fundamenti. Et quod ita sit in creaturis,
 sicut dictum est, patet simili ratione ut prius, quia sicut esse in alio in
 creaturis, in quibus iste modus | essendi solum est realis, requirit fun- *F53rb*
 damentum dependens ad aliud ut in quo, sic in eisdem creaturis esse
 ad aliud requirit fundamentum ad aliud ut ad quod uel ut cuius uel
 195 qualitercumque aliter secundum modum relationis: numquam enim
 coexigeret unum fundamentum aliud, nisi propter aliquam dependen-
 tiam unius ad | alterum, ex quo sunt distincta fundamenta. | Set in di- *Y81vb*
 uinis, in quibus est unicum fundamentum, coexigentia correlatiuorum *Om77v*
 est non propter dependentiam fundamenti, que semper est ad aliud,
 200 set propter eius fecunditatem. Quia ergo in creaturis | talis coexigentia *M121rb*
 non est nisi ratione dependentie, ideo non male dicunt ILLI qui dicunt
 quod in creaturis realis relatio requirit dependentiam in relato, licet
 non assignent uniuersalem causam quare relatio sit realis. | Illa enim est *Z36va*
 coexigentia consurgens ex natura fundamenti, ut uisum est.

[16] Set contra hoc arguunt QVIDAM sic. Relatio similitudinis in- 205
 ter duos albos uel equalitas inter duo quanta commensurata est relatio
 realis, ut communiter ponitur, et tamen unum extremum non depen-
 det ad aliud, nec unum sumptum sine respectu relatiuo coexigit aliud;
 ergo non est uerum quod in creaturis unum relatiuum reale dependet
 ad aliud et coexigit illud ratione sui fundamenti etiam sumptum sine 210
 respectu relatiuo. Secundo, quia *relatio agentis in actu ad passum in actu*
 habet pro fundamento potentiam actiuam agentis, et tamen illa po-
 tentia non coexigit passum in actu; ergo non omne relatiuum reale ex
 natura sui fundamenti requirit uel coexigit suum correlatiuum. Minor
 de se patet, set maior probatur, quia, cum relatio agentis ad passum sit 215
Om78r realis, oportet quod eius fundamentum sit in agente; | set nichil quod sit
 in agente potest poni fundamentum illius, nisi potentia actiua; ergo etc.

[17] Et dicendum ad primum quod secundum QVOSDAM (quod ta-
 men non assero) relatio similitudinis et equalitatis nusquam sunt reales
 relationes, nec in Deo nec in creaturis. De Deo patebit postea. De 220
 creaturis patet sic. Primo, quia, cum huiusmodi relationes fundentur
 super unum, tales sunt quale est illud unum; set unum in quantitate
 in duobus equalibus et unum in qualitate in duobus similibus non est
M121va unum secundum rem, set secundum rationem: est enim unum | secun-
 dum speciem tantum; unitas autem speciei et cuiuslibet uniuersalis est 225
 unitas solius rationis, sicut entitas (*intellectus enim facit uniuersalitem*)

in rebus); ergo tales relationes sunt relationes secundum rationem et non secundum rem.

[18] Set ad hoc dicunt QUIDAM quod similitudo et equalitas non
 230 fundantur super unitatem speciei, que est unitas rationis in diuersis,
 set fundatur similitudo Sortis ad Platonem super albedinem Sortis
 et similitudo Platonis ad Sortem super albedinem Platonis, quorum
 quodlibet est res et non ratio; et ideo argumentum falsum supponit.

[19] Set istud non ualet. Primo, quia est directe contra dictum ARI-
 235 STOTELIS V *Metaphisice*, ubi dicit quod equalitas et similitudo
 fundantur super unitatem in quantitate et qualitate, que in duobus
 solum est unitas rationis. Secundo, quia | similitudo duorum alborum *Om78v*
 non potest fundari super albedinem alicuius illorum inquantum est al-
 bedo huius uel illius, quia sic inter duos nigros non esset similitudo, set
 240 fundatur super albedinem huius uel illius inquantum sunt qualitates
 unius speciei. Propter quod ubicumque inuenitur hec unitas, inuenitur
 et similitudo, et ubi non inuenitur hec unitas, nec similitudo.

Alio modo dicitur quod fundamentum similitudinis inter duo alba
 est albedo in unoquoque, non secundum quod albedo, set secundum
 245 quod conformis alteri albedini, et non secundum quod est una specie
 cum altera.

Set istud non ualet, quia relatio non est fundamentum relationis nec
 idem sui ipsius; set conformitas est relatio sicut et similitudo: quem-

admodum enim *nichil* dicitur *simile sibi* ipsi, ita nec conforme, quin-
 immo conformitas est similitudo et similitudo est conformitas; ergo 250
 unum non est fundamentalis ratio alterius; quare patet quod funda-
 M121vb mentum similitudinis et equalitatis quantum | ad formalem | rationem
 F53va fundamenti est unitas speciei, que est unitas rationis; quare relationes
 super hoc fundate non sunt reales. Que autem fundantur super po-
 tentiam actiuam et passiuam sunt reales utrobique, quia una coexigit 255
 aliam et econuerso; unde in diffinitione unius ponitur altera et econ-
 Y82ra uerso: | *est enim potentia actiua principium transmutandi* alterum,
 scilicet habens potentiam passiuam, et *potentia passiuam est principium*
 Om79r *transmutandi ab altero*, | scilicet ab habente potentiam actiuam. Re-
 lationes uero mensure ad mensurabile, ut scientie ad scibile uel scibi 260
 lis ad scientiam, sunt partim reales, partim uero secundum rationem,
 quia ex una parte est coexigentia, ex alia uero non. Et secundum hoc
 PHILOSOPHVS V *Metaphisice* assignans modos relationum qui
 dicti sunt tangit omnem modum relationis. Primus est relationum se-
 cundum rationem, earum scilicet que fundantur super unum et super 265
 numerum; secundus est relationum ex utraque parte realium, earum

scilicet que fundantur super potentiam actiuam et passiuam; tertius est relationum ex una parte realium et ex alia parte secundum rationem, earum scilicet que sunt inter mensuram et mensurabile.

270 [20] Ad aliud dicendum quod relatio uel relatiua appellatio agentis in actu ad passum in actu non fundatur super potentiam actiuam agentis, quia, si ex parte agentis fundaretur super potentiam actiuam, similiter ex parte passi fundaretur super potentiam passiuam: potentia enim actiua in quantum huiusmodi solum habet habitudinem ad passiuam. Set istud non potest esse, quia positus sufficientibus fundamentis relationum | in utroque extremo, oportet quod extrema ad inuicem referantur; set posita potentia actiua in aliquo et passiuam in alio, non propter hoc referuntur ad inuicem, | sicut agens in actu ad passum in actu, set solum sicut actiuum ad passiuum; ergo etc. *M122ra Om79v*

280 Et cum probatur quod relatio realis habet suum fundamentum in eo ad quod refertur, dicendum quod habitudo agentis in actu ad passum in actu non est proprie relatio realis, set est relatiua denominatio extrinsecus adueniens. Circa quod notandum quod, licet realis relatio sit unius ad alterum, quia nichil refertur realiter ad se ipsum, tamen non consurgit immediate in uno ex altero, set consurgit sufficienter in unoquoque ex natura alicuius intrinseci quod est eius fundamentum, et talis relatio in creaturis proprie pertinet ad predicamentum relationis; denominatio autem relatiua extrinsecus adueniens consurgit ex aliqua applicatione rerum quarum una extrinsecus aduenit alteri, et non ex aliquo quod sit in unaquaque earum, ratione cuius una exigit alteram. Verbi gratia in actione et passione: ex nullo enim quod sit intrinsecum cause effectiue potest | ipsa dici agens, set bene potest | dici actiua. Similiter ex nullo quod sit in causa materiali uel subiectiua *Z36vb A35ra*

ut sic potest ipsa dici patiens, set tantum passibilis uel passiuu; set ex applicatione cause effectiue ad materialem uel subiectiuam, que est secundum formam ab uno in altero receptam, hoc dicitur agens actu | et illud actu patiens; et hec forma secundum quam fit talis applicatio et consurgit talis denominatio est extrinsecus adueniens tam actiuo | principio, quia non est in ipso, quam passiuo, quia, licet recipiatur in ipso, tamen ex ipsa absolute sumpta non dicitur esse patiens, set ut est in ipso ab alio. Vnde talis denominatio est extrinsecus adueniens et non pertinet proprie ad predicamentum relationis, set potius ad predicamentum actionis et passionis, et simile apparet in aliis predicamentis scienti deducere.

F53vb [21] Ex hoc apparet secundum principale, scilicet | quod nulla relatio Dei ad creaturam est realis. Quod patet, quia in relatiuis distinctis per absoluta realis relatio exigit dependentiam in relato; set Deus et creatura differunt per absoluta et in Deo nulla est dependentia ad creaturam; ergo nec realis relatio. Maior fuit superius declarata. Minor est de se manifesta.

[22] Item generalis ratio relatiuorum est coexigentia ratione fundamenti excluso respectu relatiuo, ubi potest excludi, sicut dictum fuit prius; set Deus non coexigit creaturam, neque secundum actum neque secundum potentiam que sit ipsius creature; ergo Deus non refertur realiter ad creaturam. Immo, ut ulterius dicatur, omnis respectus | Dei ad creaturam ex tempore pertinet ad actionem et non ad relationem: relatio enim fundatur aut super quantitatem et qualitatem, aut super

320 potentiam actiuam et passiuam, aut super rationem mensure et men-
 surabilis; respectus autem Dei ad creaturam non potest fundari super
 325 quantitatem aut qualitatem, ita ut Deus dicatur equalis creature uel
 inequalis, similis creature uel dissimilis, quia hec includunt compa-
 rationem, que non attenditur inter differentia secundum genus; nec
 fundatur super potentiam actiuam et passiuam, quia si quis | talis re- *Y82rb*
 spectus sit Dei ad | creaturam, talis est eternus et non ex tempore: *M122va*
 330 ab eterno enim Deus est creatiuus, licet ex tempore sit creans; creare
 autem, a quo quis creans dicitur, pertinet ad actionem; nec super ratio-
 nem mensure et mensurabilis, quia si quis talis sit, eternus est et non ex
 tempore, licet mensurare dicatur de Deo ex tempore; set hoc pertinet
 ad predicamentum actionis; igitur omnes respectus qui dicuntur de
 330 Deo ex tempore magis ad actionem pertinent quam ad relationem.

[23] Ad primum argumentum dicendum quod circumscripto omni
 actu rationis Deus est et creator et dominus, nec ista nomina dicunt re-
 lationem rationis, | set denominationem actionis extrinsecus aduenien- *Om81r*
 tem, que est realis, sicut et illud extrinsecus adueniens, unde oritur.

335 [24] Ad secundum dicendum quod respectus Dei ad creaturam
 non habet in Deo fundamentum reale illa realitate que faciat relatio-
 nem realem, quia non dependet ad creaturam, cum tamen Deus et
 creatura differant per absoluta.

<DISTINCTIO TRIGESIMA PRIMA
QUESTIO PRIMA
VTRVM EQVALITAS SIT REALIS RELATIO IN DIVINIS>

[1] *Preterea considerare oportet* etc. Circa distinctionem 31 primo queritur utrum equalitas sit realis relatio in diuinis. Et uidetur quod 5 sic, quia ille relationes que sic se habent quod earum est idem fundamentum et eadem extrema, *si una est realis, et alia*; set relationes originis habent idem fundamentum et eadem extrema cum relatione equalitatis: utrobique enim essentia diuina est fundamentum et Persone diuine sunt extrema; ergo cum *relationes originis sint reales*, uidetur 10 quod *relatio equalitatis* sit realis.

[2] Item sicut perfectio diuine essentie requirit quod ipsa a Patre communicetur Filio, ita requirit quod sit eadem in Patre et Filio; set propter primum Pater realiter refertur ad Filium relatione originis, quia scilicet habet essentiam a Patre; ergo propter | secundum Pater 15 debet referri realiter ad Filium relatione equalitatis, quia scilicet habet unam essentiam cum Patre.

[3] In contrarium arguitur, quia, si *equalitas* in diuinis *esset realis relatio*, tunc in diuinis *essent plures relationes reales* quam *quatuor*; hoc autem est inconueniens; ergo etc.

[4] Responsio. Hic est quadruplex modus dicendi, concors tamen in conclusione hac, quod equalitas in diuinis est solum relatio rationis, set differens in modo probandi. Primus modus talis est: in diuinis non est realiter quantitas; ergo nec realiter equalitas. Consequentia patet, 25 quia equalitas fundatur super quantitatem. Antecedens probatur per AVGVSTINVM, qui dicit quod *Deus est sine quantitate magnus*.

Set istud non ualet, quia licet in diuinis non sit *quantitas molis*, est tamen ibi *quantitas uirtutis* uel perfectionis realiter, que quidem quantitas perfectionis est de transcendentibus | et reperitur in pluribus 30 generibus. Propter quod licet in diuinis non sit equalitas realis | relatio *F54ra* prout fundatur super quantitatem molis, quia nec talis est ibi, neque *O107r* secundum rem neque secundum rationem, tamen non probatur quin sit ibi realis equalitas prout fundatur super quantitatem uel magnitudinem perfectionis et quin sit realis relatio, nisi plus dicatur.

35 [5] Secundus modus talis est. Relationum *quedam sunt similium nominum*, sicut ille que fundantur super unum ut idem, simile et equale;

quedam uero sunt dissimilium nominum, et hee sunt in triplici differen-
tia, quia quedam fundantur super numerum, ut duplum, subduplum,
quedam super actionem et passionem, ut Pater et Filius; quedam autem
M123ra referuntur ut mensura et mensuratum. Et hee relationes dissimilium | 40
nominum proportionabiliter se habent ad illas que sunt similium no-
nominum, et econuerso, ita quod sicut sunt duo modi reales relationum
dissimilium nominum, scilicet illarum que fundantur super numerum
et illarum que fundantur super actionem et passionem, tertius autem
Y82va modus est relationum secundum rationem, scilicet mensura | ad men- 45
surabile, sic in relationibus similium nominum duo sunt modi reales,
in creaturis dumtaxat, scilicet equalitas et similitudo, tertius autem est
secundum rationem, scilicet ydemptitas. Tunc dicunt ISTI ulterius quod
sicut quantitas et qualitas in diuinis transeunt in substantiam, sic re-
lationes fundate super quantitatem et qualitatem, ut equalitas et simi-
litudo, transeunt in relationem fundatam super substantiam, que est 50
ydemptitas; cum igitur ydemptitas semper sit relatio rationis, oportet
Z37ra quod equalitas et similitudo, ut sunt in diuinis, quia sic transeunt | in
ydemptitatem, sint relationes rationis tantum.

[6] Licet hec conclusio sit uera, tamen ratio probans eam multipli- 55
 citer defficit. Primo, quia quod relationes dissimilium nominum pro-
 portionentur relationibus similium nominum, non est de se notum
 nec IPSI probant, set absque aliqua probatione assumunt. Secundo,
 quia dato quod proportionentur, ita ut relatio ydemptitatis respondeat

60 relationi measure et mensurabilis, tunc deberent | dicere quod sicut *A35rb*
 relatio measure et mensurabilis est relatio ex una parte realis et ex alia
 secundum rationem tantum, sic ydemptitas ex una parte erit relatio
 realis et ex alia relatio rationis tantum, quod est absurdum. Tertio,
 quia relationes equalitatis et similitudinis in creaturis non sunt reales,
 65 set rationis tantum, ut prius ostensum fuit, cuius contrarium assu-
 munt sine ulla probatione. Quarto, quia applicatio ad propositum non
 est conueniens, scilicet quod si quantitas et qualitas in diuinis transeunt
 in substantiam, quod equalitas et | similitudo transeant in ydemptita- *M123rb*
 tem, que sit relatio rationis. Possumus enim in diuinis accipere ydemp-
 titatem dupliciter: uno modo, prout *unaqueque Persona* dicitur *eadem*
 70 *sibi ipsi, et hec ydemptitas proculdubio est relatio rationis*, quia est ad
 aliud secundum rationem tantum, et in hanc non transeunt similitudo
 et equalitas; alio modo possumus accipere ydemptitatem, prout *una*
Persona dicitur *eadem alteri* | in essentia, et in hanc transeunt similitu- *O107v*
 75 do et equalitas. Set quod hic sit relatio rationis, non minus est dubium
 quam de similitudine aut equalitate, etiam in creaturis. Si enim aliqua
 duo participantia unum in specie quantitatis aut qualitatis referuntur
 ad se inuicem realiter, multo fortius ea que participant unum in specie
 substantie secundum illud unum debent referri ad se inuicem realiter.
 80 Eodem modo in diuinis, ubi plura supposita participant unum secun-
 dum numerum, siue illud unum accipiatur sub ratione substantie uel

quantitatis uel qualitatis, eque dubium est, ex quo supposita relata sunt realiter distincta et fundamentum realiter unum, quod referantur secundum rationem tantum, fundamento accepto in ratione substantie, sicut eo accepto in ratione quantitatis aut qualitatis. 85

[7] Tertius modus probandi eandem conclusionem est talis. De ratione relationis est quod per eam aliquid dicatur *ad aliud se habere*; set secundum equalitatem diuina Persona non se habet ad aliud secundum rem, quia Persona dicitur equalis Persone secundum essentiam | acceptam sub ratione quantitatis, una autem Persona est eadem alteri quoad 90 essentiam; quare equalitas inter diuinas Personas non est relatio realis.

F54rb [8] Set contra hoc arguitur, | quia licet de ratione relationis sit esse ad aliud quantum ad extrema relata, non tamen quoad fundamentum relationis, alioquin in diuinis non esset aliqua realis relatio, quia omnes relationes diuine fundantur super essentiam, que est una numero et indistincta in omnibus Personis; igitur unitas essentie diuine et Personarum diuinarum in essentia accepta sub ratione quantitatis non impedit quin equalitas sit realis relatio. Quod autem essentia, que 95 est una numero, | sit fundamentum omnium relationum diuinarum, etiam originis, patet, quia in diuinis non sunt nisi duo predicamenta, 100 substantia et relatio; set relatio non potest fundari super relationem, alioquin esset processus in infinitum; ergo fundatur super essentiam uel substantiam, quod est idem.

M123va

Y82vb

[9] Et idcirco ALIQUI supplent modum istum dicentes quod licet non sit necessarium ad realitatem relationum quod extrema habeant 105

distinctum fundamentum, tamen necessarium est quod extrema ut extrema sint realiter distincta; nunc est ita quod Persone diuine, licet sint realiter distincte ut sunt extrema relationum originis, non tamen ut sunt extrema relationis equalitatis uel similitudinis; propter quod
 110 relationes originis sunt reales, non autem relationes equalitatis uel similitudinis. Minor probatur, quia Pater et Filius de se dicunt extrema relationum originis et de se distinctionem habent; set Pater et Filius ut sic non sunt extrema relationum | equalitatis aut similitudinis, set *O108r*
 115 similitudo duorum qualium; Pater autem et Filius non distinguuntur ut quanti uel quales, set sunt penitus unum re; quare etc.

[10] Ideo est quartus modus, qui michi uidetur uerior et magis consonat predictis, quod relationes equalitatis et similitudinis non sunt reales in diuinis, set tantum relationes originis, quia, sicut dictum fuit
 120 supra, relatiua realia ex natura sui fundamenti habent inter se necessariam exigentiam; nunc est ita quod Persone diuine non habent inter se

necessariam exigentiam ratione essentie ut est fundamentum equalitatis et similitudinis, habent autem ut ipsa est fundamentum relationum originis; ergo sole relationes originis sunt reales, non autem relationes equalitatis aut similitudinis. Maior probata fuit prius. Minor declaratur, quia essentia diuina et est essentia una habens rationem quantitatis et qualitatis, et sic est fundamentum relationum equalitatis | et similitudinis, et est essentia fecunda, et sic est fundamentum relationum originis: ex fecunditate enim essentie diuine est quod in ipsa una | numero existente sint plures Persone, quarum una sit ab alia et tertia ab utraque; cum igitur essentia diuina, ut est una, non requirat quod sit in pluribus, set hoc requirit solum in quantum est fecunda et sub hac ratione solum est fundamentum relationum originis, patet quod ille sole sunt reales in diuinis.

[11] Ad primum argumentum dicendum quod ille relationes que habent eadem extrema et idem fundamentum sub eadem reali ratione exigentie extremorum omnes sunt reales equaliter; nunc est ita quod in essentia diuina, ut est fundamentum relationum originis, est sufficiens ratio exigentie extremorum: hec enim est fecunditas nature, ut dictum est; set in ipsa, ut est fundamentum equalitatis et similitudinis, non est talis ratio exigentie: unitas enim essentie non requirit quod ipsa sit in pluribus suppositis; ideo etc.

[12] Ad secundum dicendum quod perfectio essentie diuine, ut fecunda est, requirit quod sit a Patre in Filio; set perfectio essentie diuine, ut una est, non requirit quod in eis sit una, quia ut una est, non requirit quod sit in pluribus, et per consequens non requirit quod sit

una in pluribus; tota ergo necessitas exigentie est ex fecunditate nature, secundum quam ipsa est fundamentum relationum originis, et non ex eius unitate, secundum quam ipsa est fundamentum equalitatis et
 150 similitudinis.

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM EQUALITAS DICATVR POSITIVE VEL PRIVATIVE IN DIVINIS>

[1] Secundo queritur utrum equalitas dicatur positieue uel priuatiue in diuinis. Et uidetur quod priuatiue, quia quecumque opponuntur
 5 priuatiue alterum dicitur positieue, | alterum uero priuatiue; set secun- *O108v*
 dum | PHILOSOPHV M X M e t a p h i s i c e equale opponitur magno et *Z37rb*
 paruo priuatiue; set magnum et paruum dicuntur positieue; ergo equale dicitur priuatiue.

[2] In contrarium arguitur, quia equale et inequale opponuntur
 10 priuatiue; set inequale dicitur priuatiue; ergo equale dicitur positieue.

[3] Responso. In equalitate | et similitudine sunt tria consideranda: *M124rb*
 fundamentum relationis, quod est quantitas uel qualitas, extrema relationis, que dicuntur equalia aut similia, et ipsam habitudinem relationis equalitatis aut similitudinis. Nomen autem 'equalitatis' aut 'similitudinis'
 15 similitudinis' non significat primum, scilicet fundamentum: sic enim similitudo significaret albedinem, que est eius fundamentum inter duos albos, quod nullus diceret; mutaretur enim eius significatum, cum mu-

Y83ra tetur | frequenter similitudinis fundamentum; sunt enim aliqui | simi-
A35va les in nigredine sicut alii in albedine. Nec significat extrema relata, ut
 de se patet. Ergo nomen 'equalitatis' directe significat tertium, scilicet 20
 ipsam habitudinem relatiuam. Alia tamen duo dat intelligere non sicut
 significata, set sicut habentia habitudinem ad principale significatum.

[4] Hoc supposito dicendum quod equalitas quantum ad suum
 formale significatum dicitur positium. Quod patet sic: omne quod est
 directe in predicamento secundum rem uel rationem et non per ali- 25
 quam reductionem est positium et non priuatiuum: priuationes enim
 et negationes sunt in predicamentis solum reductiue ratione habituum
 uel affirmationum; set equalitas est directe in predicamento relationis
 saltem secundum rationem, cum sit relatio, licet rationis in diuinis et
 forte in omnibus, ut dictum fuit prius; ergo equalitas formaliter dicit 30
 aliquid positium. Maior patet, quia esse relationem uel aliquid aliud
 pertinens ad predicamentum secundum rem uel secundum rationem
 non facit differentiam secundum positium et priuatiuum. Et ideo,
 sicut illud quod dicit relationem realem directe uel rem alterius pre-
 dicamenti est formaliter aliquid positium, sic illud quod dicit directe 35
 relationem rationis uel rationem alterius predicamenti est formaliter
 aliquid positium; et idem est dicendum de extremo relationis sumpto
M124va concretiue sub nomine | 'relationis', ut equale, quia idem importatur
 formaliter per concretum et abstractum.

Quantum autem ad fundamentum equalitatis dicendum est quod 40
 possumus ipsum considerare uel quantum ad id quod est, et sic est

aliquid positium et positue dictum, quia hoc est quantitas uel aliquid
 acceptum sub nomine 'quantitatis'; uel | possumus ipsum considerare *F54vb*
 sub formali ratione fundamenti, et sic, cum formalis ratio fundamenti
 45 equalitatis sit ratio unius (super unum enim in quantitate fundatur
 equalitas), ratio autem unius est ratio priuatiua, patet quod equalitas
 et equale dicuntur priuatiue; set hoc non est formaliter, ut dictum est.
 Verumptamen in hoc sensu loquitur PHILOSOPHVS X Metaphisice,
 quando dicit quod equale opponitur magno et paruo priuatiue:
 50 sic | etiam diffinitur, cum dicitur quod *equale est* quod positum iuxta *O109r*
 alterum *non excedit nec exceditur*.

[5] Per hoc patet responsio ad argumentum in oppositum.

[6] Aliud autem argumentum probat quod equalitas quantum ad id
 quod dicit formaliter dicitur positue, quod concedendum est.

<QVESTIO TERTIA
VTRVM ESSENTIALIA ATTRIBVTA
DEBEANT APPROPRIARI DIVINIS PERSONIS>

[1] Item queritur utrum essentialia attributa debeant appropriari diuinis Personis. Et uidetur quod non, quia eque communia sunt attributa essentialia in diuinis sicut essentia; set essentia nulli appropriatur; ergo nec essentialia. 5

[2] Item prius est proprium quam appropriatum, quia appropriatum dicitur per similitudinem ad proprium; set propria Personarum non sunt priora essentialibus attributis, immo sunt secundum rationem posteriora; ergo essentialia attributa non possunt appropriari Personis. 10

[3] In contrarium est quod dicit AVGVSTINVS et HILARIVS in littera.

[4] Responsio. Dicendum est primo quod appropriatio in diuinis *M124vb* est possibilis; | secundo quod est utilis; tertio reddetur ratio de appropriationibus diuersis. 15

[5] Quod sit possibilis, patet. *Non enim appropriatur nisi commune: est enim appropriatum de communi tractum* ad proprium; ideo non omne commune appropriatur cuilibet, set illud quod habet aliquam conuenientiam cum proprio propter quam de communi trahitur ad proprium. *Licet autem omnia attributa essentialia sint communia om-* 20

nibus Personis, *tamen* quedam habent *maio-rem conuenientiam cum proprio unius Personae quam alterius, propter quod illi Personae potest conuenienter appropriari*. Et secundum hoc *potentia*, que nominat principium, *appropriatur Patri*, qui est primum principium; *sapientia* uero, que ad intellectum pertinet, appropriatur *Filio, qui procedit per modum intellectus; bonitas* autem appropriatur *Spiritui Sancto, qui procedit per modum uoluntatis, cuius obiectum est bonum*. Appropriatio ergo est possibilis et rationabilis.

[6] Est etiam utilis, quia per appropriata aliquo modo manuducimur in cognitionem Personarum hoc modo: inuenitur enim distinctio in attributis et in Personis, *set differenter, quia distinctio Personarum est realis*, distinctio uero attributorum est *secundum rationem* et est nobis magis nota. Et *quamuis per attributa sola ratione distincta non possumus sufficienter arguere distinctionem Personarum, tamen inspicimus in appropriatis aliquam similitudinem* priorum, et sic per appropriata aliquo modo manuducimur in notitiam Personarum.

[7] Quantum ad tertium notandum quod alia est appropriatio secundum HILARIUM, alia secundum AVGVSTINUM. HILARIUS enim appropriat eternitatem Patri, speciem Filio, usum Spiritui Sancto. Ratio autem | huius appropriationis est hec: *eternitas* enim, que est *mensura* Y83rb

M125ra ex sua ratione | *carens principio*, appropriatur Patri, qui est *principium non de principio*; species autem appropriatur Filio, quia *species* quando-
O109v que *sumitur pro ymagine*, *Filius autem est ymago Patris*, ut | prius dictum 45
 fuit; *usus autem appropriatur Spiritui Sancto, quia uti large accipiendo* 45
est assumere aliquid in facultatem uoluntatis; Spiritus autem Sanctus pro-
cedit per modum uoluntatis; ideo etc.

[8] Beatus autem AVGVSTINVS appropriat *unitatem Patri*, quia uni-
 tas est primum *principium numeri*, *Pater autem est primum principium*
 diuinarum originum; *equalitatem autem appropriat Filio, quia equalitas* 50
importat unitatem respectu alterius: est enim equale quod habet unam
quantitatem cum alio, et ideo appropriatur Filio, qui est secunda persona
in Trinitate; connexio autem importat unionem duorum per tertium, et
ideo appropriatur Spiritui Sancto, qui procedit a Patre et Filio ut sunt
unum. 55

Z37va [9] *Secundum hunc modum | potest sumi illa appropriatio Rom.*
 11, si tamen APOSTOLVS intendat ibi facere aliquam appropriationem.
Hec enim prepositio 'ex' quandoque importat habitudinem cause materia-
lis, et sic non habet locum in diuinis; quandoque uero habitudinem cause
efficientis, quod quidem conuenit Deo ratione sue potentie actiue, unde 60

appropriatur | Patri sicut et potentia. Hec autem prepositio 'per' denotat F55ra
habitudinem forme per quam agens agit, sicut dicimus quod artifex agit
per artem; unde sicut ars et sapientia appropriatur Filio, ita et hoc quod
est 'per ipsum'. Hec uero prepositio 'in' denotat continentiam; continet | M125rb
65 *autem Deus res, inquantum sua bonitate conseruat et gubernat; et ideo*
esse in quo appropriatur Spiritui Sancto, sicut et bonitas.

<DISTINCTIO TRIGESIMA SECVNDA
QUESTIO VNICA
VTRVM FILIVS SIT SAPIENS SAPIENTIA GENITA>

[1] *Hic oritur questio ex predictis* etc. Circa istam distinctionem queritur utrum Filius sit sapiens sapientia genita. Videtur quod non, quia 5 eadem est sapientia Patris et Filii; set sapientia Patris non est genita, quia Pater nichil habet genitum; ergo nec sapientia Filii est genita.

[2] Item nichil essenziale in diuinis est genitum; set sapientia est aliquid essenziale; ergo non est genita; quare Filius non potest esse sapiens 10 sapientia genita.

[3] In contrarium est quia *Filius est sapiens per se; set ipse est sapientia genita*; quare etc.

[4] Item HILARIVS dicit, et habitum fuit supra in littera dist. 5, quod *Filius nichil habet nisi* genitum uel *natum*; set Filius habet sapientiam, qua dicitur sapiens; ergo ipsa est genita uel nata. 15

[5] Responso. Dicitur sic communiter et bene quod iste ablatius notat aliquam habitudinem; potest ergo notare habitudinem principii

efficientis, et sic est falsa, quia nichil genitum efficit sapientiam in Filio. Et in eodem sensu posset concedi quod Filius est sapiens sapientia ingenita, quia Filius habet a Patre quod sit sapiens, Pater autem dicitur sapientia | ingenita, sicut Filius dicitur sapientia genita. Vel potest ablatius notare habitudinem principii formalis, sicut corpus dicitur coloratum albedine, et sic adhuc ista est falsa: “Filius est sapiens sapientia genita”, quia sapientia per quam Filius formaliter est sapiens | est sapientia essentialis, que non est genita, licet sit per generationem communicata, quia genitum proprie est illud quod per generationem producit. Et sub hoc sensu posset adhuc concedi quod Filius sit sapiens sapientia ingenita, quia ingenitum aliquo modo potest conuenire essentie, et iste modus loquendi magis accedit ad proprietatem quam primus. Alio modo potest ablatius dicere habitudinem cause subiectiue seu materialis, sicut dicimus quod corpus est coloratum superficie uel superficies est colorata se ipsa. Licet autem in diuinis non sit proprie subiectum uel materia, tamen ponimus ibi Personam seu hypostasim, que secundum nostrum modum intelligendi se habet quasi subiectiue ad ea que sibi attribuuntur. Et sic licet uideatur ALIQVIBVS quod hec possit concedi: “Filius est sapiens sapientia genita, idest se ipso, qui est sapientia genita”, tamen hec est ualde improprie, tum quia Filius

*A35vb**M125va**O110r*

non est proprie sapientia genita, licet sit sapientia et sit genitus, quia non conuenit ei esse genitum secundum quod est sapientia, tum quia ly 'sapientia genita' uidetur esse determinatio predicati et non condicio 40 subiecti, ut in isto sensu dicitur.

[6] Sic enim procedit primum argumentum ad partem istam.

[7] Ad aliud dicendum quod Filius nichil habet nisi genitum, idest 45
Y83va quod non acceperit per generationem, et non quod | essentia uel essentialia sint genita, set solum per generationem communicata.

[8] Alia argumenta bene probant quod formali predicatione hec est falsa: "Filius est sapiens sapientia genita", quod concedimus.

<DISTINCTIO TRIGESIMA TERTIA

QUESTIO PRIMA

VTRVM PROPRIETAS RELATIVA SIT IDEM REALITER CVM ESSENTIA>

[1] *Post supradicta* etc. Circa distinctionem 33 primo queritur *M125vb*
5 utrum proprietas relatiua sit idem realiter cum essentia. Et arguitur
quod non, quia *quecumque sunt unum et idem realiter plurificato uno,*
plurificatur et reliquum; set relationes diuine plurificantur non plurifi-
cata essentia; ergo non sunt idem realiter. Si dicatur quod hoc est quia
10 relationes differunt ratione ab essentia, contra: relationes plurificantur
prout differunt ab essentia, ut TV dicis; set non differunt ab ea nisi ra-
tione, sicut TV ponis; ergo non plurificantur nisi secundum rationem,
quod est falsum.

[2] Preterea Persone differunt per illud solum quod relationes | ad- *F55rb*
dunt super essentiam, quia in essentia non distinguuntur; si igitur illud
15 est ratio et non res, sequitur quod Persone solum distinguantur secun-
dum rationem et non secundum rem, quod est erroneum.

[3] In contrarium est quia *omnis res que non est essentia diuina est*
creata; set relationes diuine *non sunt create,* quia per nichil creatum

constituuntur uel distinguuntur Persone diuine; ergo relationes diuine non sunt aliud realiter quam essentia. 20

[4] Responso. Circa questionem istam duo sunt uidenda. Primum est utrum relatio sit res aliqua; secundum est utrum sit alia res a suo fundamento. Quantum ad primum patet breuiter quod relatio est aliqua res | dupliciter. Primo sic: illud cuius entitas non dependet ab operatione intellectus est res et non solum ratio; set realis relatio est talis 25 quod eius entitas non dependet ab operatione intellectus; ergo ipsa est res et non solum ratio. Secundo sic: omne | superius predicatur secundum aliquam sui acceptionem de quolibet inferiori; set ens reale quod diuiditur in decem predicamenta ab ARISTOTELE V M e t a p h i s i c e est superius ad relationem, que est unum de decem predicamentis; 30 ergo predicatur de relatione; ergo relatio secundum se est quoddam ens reale siue quedam res. Et sic patet primum.

[5] Circa secundum sunt tres opiniones, quarum due prime tenent extrema, tertia uero ponit medium. Prima opinio est quod relatio est res diuersa a fundamento faciens cum eo compositionem, sicut albedo 35 facit compositionem cum quantitate. Ratio huius opinionis talis est. Secundum PHILOSOPHV M V M e t a p h i s i c e diuisio entis in decem predicamenta est diuisio entis extra animam; set illa in que diuiditur ens extra animam sunt diuersa entia realia extra animam; ergo diuersa predicamenta sunt diuerse res extra animam; set relatio et suum funda- 40

mentum pertinent ad diuersa predicamenta; ergo sunt diuerse res extra animam; tales autem res faciunt inter se ueram compositionem; ergo etc. Addunt tamen ISTI quod relatio potest alicui aduenire de nouo nulla facta mutatione in ipso secundum aliquid absolutum, set solum
 45 in alio, ut patet in | albo: si enim aliquis solus sit albus, ad nichil refer- *Z37vb*
 tur; si autem de nouo alius fiat albus, ille quidem mutatur secundum
 duo, scilicet secundum albedinem et similitudinem, set primus muta-
 bitur solum secundum similitudinem acquirendo respectum relatiuum
 quem prius non habebat – quod etiam uidetur dicere PHILOSOPHVS V
 50 P H I S I C O R U M et SIMPLICIUS Super librum Predicamen-
 t o r u m, ubi dicit sic, quod illud quod est ad alterum quodammodo
 est in diuersis uel diuersa exigit. Et ideo generatio et corruptio illo-
 rum adheret illis ad que aliquo modo | se habent. Et quamuis ipsa *M126rb*
 secundum se nichil patiantur, aliis tamen mutatis commutantur. Est
 55 ergo intentio ISTORVM quod relatio realis in creaturis dumtaxat differt
 realiter a suo fundamento et facit cum eo compositionem et nichilo-
 minus potest alicui aduenire per alterius mutationem. In diuinis autem
 dicunt quod relatio non differt realiter a fundamento nec facit cum
 eo compositionem sicut nec cetera predicamenta, que tamen faciunt
 60 compositionem in creaturis.

[6] Istud autem non uidetur bene dictum. Primo, quia sicut di-
 stinctorum suppositorum sunt distincte | actiones, ita et distincte pas- *Y83vb*
 siones seu receptiones; set duo relatiua supposito distincta sic habent
 distinctas actiones quod ex actione unius aliud nullo modo est agens,
 65 nec secundum aliquid absolutum nec secundum aliquid respectiuum;

ergo similiter ex hoc quod unum patitur uel recipit uel mutatur, nullo
O111r modo aliud recipit aliquid | absolutum uel relatam uel qualitercumque
 patitur seu mutatur. Secundo, quia satis irrationabile est dicere, si ego
 sim solus albus et alius de nouo fiat albus ultra mare, quod propter hoc
 aliqua res reddens me compositiorem michi accrescat. Qualiter enim 70
 michi adueniret? Oportet enim quod agens uniatur passo siue sub-
 iecto; hec autem nulla est unio; ergo nulla receptio uel passio. Tertio,
 quia si in creaturis respectus facit realem compositionem cum fun-
F55va damento, | uidetur quod similiter faciat in diuinis, cum utrobique
 ponamus realem respectum et reale fundamentum. Nec est simile de 75
 aliis predicamentis, quia secundum BOETIVM et AVGVSTINVM predi-
 camenta absoluta transeunt in diuinam substantiam: Deus enim est
M126va *sine quantitate magnus et sine qualitate bonus*; | set relatio non sic trans-
 it: *Deus enim non est sine relatione Pater*; ergo aliud iudicium uidetur
 esse de relatione et aliud de aliis predicamentis. Ad rationem istorum 80
 patebit inferius responsio.

[7] Secunda opinio tenet alterum extremum, scilicet quod relatio
 non dicit intrinsece aliud quam suum fundamentum, set idem realiter,
 extrinsece tamen connotat aliud quod non est ipsa, set ad quod est ipsa
 tamquam ad terminum. Primum probatur dupliciter. Primo sic: illa 85

que de se inuicem predicantur in abstracto sunt idem realiter; set hec est uera: “essentia est paternitas et paternitas est essentia”; ergo essentia diuina et paternitas sunt idem realiter. Et idem iudicium est de qualibet alia relatione respectu sui fundamenti. Secundo sic: impossibile est
 90 dare duas | diuersas | res coniunctas simul quin sit ibi uera compositio; *A36ra*
 set in diuinis essentia et relatio non faciunt compositionem; ergo non *N46ra*
 sunt diuerse res. Et par ratio est de aliis, ut dictum fuit.

[8] Secundum declaratur, quia licet albedo Sortis et eius similitudo cum Platone albo non sint due res quantum ad illud quod intrinsece
 95 dicunt, immo per idem realiter et formaliter Sor sit albus et similis Platoni albo, tamen similitudo importat extrinsece aliquam rem ad quam est, scilicet conformem qualitatem in Platone, quam tamen non importat albedo, et similiter est in aliis.

[9] Hec opinio est communior et eam tenet MAGISTER in littera et
 100 uidetur concordare dictis SANCTORVM. AVGVSTINVS et HILARIVS fere ubicumque loquuntur de hac materia, et tamen sunt contra eam tot difficultates ut MAGISTER dicat in littera ex uerbis HILARII quod istud
non attingitur, non tenetur, uerborum significantiam | rei ipsius natura M126vb
consumit. Et subiungit: *Michi autem in sensu labes est, in intelligentia*
 105 *stupor est, in sermone uero non iam infirmitatem, set silentium confitebor.*

Vnde nec MAGISTER soluit ad unam modicam rationem quam fecit, ad hanc, scilicet “Persone non distinguuntur per essentiam; distinguuntur autem per relationes; ergo relationes non sunt | omnino idem quod essentia”. Nec uidi nec audiui doctorem hanc materiam tractantem quin profiteatur quod impossibile est in hac materia intellectui satisfacere. Propter quod nec EGO hoc intendo nec possum nec scio, set tango difficultates que sunt contra hanc positionem. Arguitur enim contra eam sic primo: illa quorum quodlibet est uera res et unum inuenitur realiter sine alio non simpliciter et omnimode sunt eadem res, set plures; essentia autem diuina et paternitas sunt huiusmodi, quia quodlibet est uera res et una inuenitur sine alia, quia essentia diuina est in Filio, in quo tamen non est paternitas, alioquin Filius esset Pater; ergo essentia et paternitas non sunt simpliciter et omnimode una res, etiam intrinsece.

[10] Respondetur ad hoc: quod illa quorum unum inuenitur sine alio non sunt eadem res, uerum est adequate et conuertibiliter, sunt tamen idem realiter et sic paternitas et essentia sunt eadem res, set non conuertibiliter et adequate, quia licet essentia sit paternitas, essentia tamen est quedam res que non est paternitas, quia essentia est filiatio, paternitas autem non est filiatio. Istud autem non satisfacit intellectui, quia illa que non sunt eadem | res adequate et conuertibiliter non sunt omnibus modis idem realiter, quia non illo modo, scilicet adequate et

conuertibiliter, qui est quidam modus realis. Si ergo | essentia et pa- *Y84ra*
 ternitas non sunt eadem res adequate et conuertibiliter, sequitur quod
 130 non sunt omnibus modis | idem realiter; set que non sunt omnibus *F55vb*
 modis idem realiter, differunt aliquo modo realiter; ergo paternitas et
 essentia differunt aliquo modo realiter.

Secundo sic: paternitas et filiatio differunt realiter; aut ergo realita-
 te fundamenti aut alia. Non realitate fundamenti, quia in illa conue-
 135 niunt; ergo differunt alia realitate; igitur preter realitatem fundamenti
 oportet in paternitate et filiatione ponere aliam realitatem, alioquin
 nullo modo differrent inter se realiter.

Tertio sic: ultima probatio quam sciuit PHILOSOPHVS adducere ad
 probandum sillogismos fuit per sillogismum expositorium. Arguatur
 140 ergo sic: hec essentia diuina est hec paternitas et nullo modo ab ea
 differens realiter; hec essentia est filiatio nullo modo ab ea differens rea-
 liter; ergo hec filiatio est paternitas nullo modo ab ea realiter diffe-
 rens. Conclusio est falsa; ergo aliqua | premissarum, et qua ratione una, *N46rb*
 eadem ratione et altera; igitur paternitas uel filiatio non est idem reali-
 145 ter cum essentia quin aliquo modo ab ea realiter differat. Et iste ratio-
 nes concludunt specialiter saltem secundum apparentiam in diuinis.

[11] Preter has autem sunt alie que ingerunt difficultatem tenen-
 tibus | similitudinem esse realem relationem | in creaturis. Quarum *O112r*
Z38ra

M127rb una talis est: res | que aduenit alicui de nouo differt realiter ab omni eo
 quod erat prius in illo cui aduenit; set similitudo de nouo aduenit albo 150
 per hoc quod alius efficitur de nouo albus; ergo si similitudo est realis
 relatio et per consequens uera res, sequitur quod ipsa differt realiter ab
 albedine que prius erat in subiecto; cum igitur illa sit eius fundamen-
 tum, relatio et eius fundamentum differunt realiter. Item cuius essentia
 est relatio, eius esse est referri; set esse albedinis non est referri; ergo 155
 essentia albedinis non est relatio; differunt ergo realiter, cum tamen
 se habeant ut fundamentum et respectus. Iste sunt difficultates contra
 primam conclusionem.

[12] Secundam etiam conclusionem difficile est intelligere, scilicet
 quod quando aliqua sunt eadem res, quod una connotet extrinsece ali- 160
 quid quod non connotet altera, quia ista connotatio aut est ex parte
 nominis aut ex parte rei. Si ex parte nominis, nichil ad propositum,
 quia nos non agimus de ydemptitate uel diuersitate nominum: sic
 enim nomen similitudinis bene connotat aliquid quod non connotat
 nomen albedinis, set istud, ut dictum est, non est ad propositum. Si 165
 autem connotatio sit ex parte rei, sic uidetur impossibile quod eorum
 que sunt idem realiter unum connotet aliquid quod non connotet
 aliud, quia sicut se habent nomina ad connotandum significatiue, sic
 se habent res ad connotandum realiter; set que sunt unum nomen con-
 notant idem significatiue, nec potest dici quod aliquid connotet unum 170

quod non connotet aliud, quia non est ibi unum nomen et aliud, set unum tantum; ergo que sunt eadem res connotant idem realiter, nec potest dici quod aliquid connotet una quod non connotet alia, quia non est ibi una et alia, set una tantum; | ideo etc.

M127va

175 [13] Tertia opinio tenet mediam uiam, scilicet quod relatio est alia res a suo fundamento et tamen non facit compositionem cum ipso. Primum probatur primo ratione communi ad diuinas relationes et ad illas que sunt in creaturis sic: nos distinguimus in rebus triplicem modum essendi, scilicet essendi in se uel per se, essendi in alio, et essendi
180 ad aliud. Primus modus conuenit substantiis completis, secundus conuenit omnibus formis, tertius conuenit omnibus relatiuis. Ex hoc sic arguitur: *sicut se habent modi essendi in se et in alio ad ea in quibus fundantur, ita se habet modus essendi ad aliud* ad illud in quo fundatur; set modus essendi in se et modus essendi in alio differunt realiter ab illis in
185 quibus fundantur; ergo similiter modus | essendi ad aliud, qui est ipse | *F56ra*
respectus relatiuus, differt realiter a suo fundamento. Maior de se patet, *O112v*
set minor probatur sic: illa que sic se habent quod unita possunt | *A36rb*
separari, sic quod unum maneat in integritate nature sue sine alio, differunt realiter, si tamen utrumque sit res; set esse in se uel per se et esse in alio
190 et ea in quibus hec fundantur sunt huiusmodi: fundatur enim modus

essendi in se uel per se in substantia completa et modus essendi in alio in forma inherente, ut est accidens; uidemus autem quod utraque natura manet in sua integritate absque tali modo, sicut natura humana in Christo non per se existit et accidentia in sacramento non existunt in alio, saltem quantitas; ergo tales modi essendi differunt realiter ab
N46va hiis | in quibus fundantur. Et hec fuit minor. Sequitur ergo conclusio. 195
 Item sicut se habet ratio rationis ad suum fundamentum, ita ratio
M127vb realis ad suum; | set ratio rationis differt secundum rationem a suo
Y84rb fundamento; ergo ratio realis differt realiter a suo | fundamento.

Specialiter autem in diuinis probatur idem sic: *quecumque uni et eidem numero sunt eadem inter se sunt eadem*, saltem illo modo quo sunt idem in tertio, nec oppositum uidetur intelligibile; set paternitas et filiatio sunt idem cum essentia omni modo ydemptitatis realis secundum ponentes quod ratio et essentia nullo modo differunt realiter; ergo paternitas et filiatio erunt eadem inter se omni modo
 ydemptitatis realis, nec aliquo modo erunt diuerse res; hoc autem est
 impossibile; ergo etc. 205

[14] Secundum probatur, scilicet quod ratio non faciat realem compositionem cum suo fundamento. Et hoc simili modo ut prius, quia sicut se habet esse in alio ad illud in quo fundatur, sic se habet
 esse ad aliud ad illud in quo fundatur; set esse in alio non facit compositionem cum eo in quo fundatur; ergo nec esse ad aliud facit compositionem cum suo fundamento. Minor probatur. Si enim esse in alio faceret compositionem cum accidente, puta cum albedine cui conuenit 210

- 215 et in qua fundatur, tunc esse in alio esset quedam res cui conueniret
 esse in alio realiter ab ipso primo differens, sicut albedini competit esse
 in alio realiter ab albedine differens, quia numquam esse in alio faceret
 compositionem cum albedine, nisi unum esset in alio, sicut nec albedo
 faceret compositionem cum quantitate, nisi unum eorum esset in alio;
- 220 set ei quod est esse in alio non potest competere esse in alio realiter ab
 ipso differens, alioquin esset processus in infinitum, | quia secundo esse *O113r*
 in alio competeret tertium esse in alio, et tertio | quartum, et sic sem- *M128ra*
 per, quod est inconueniens; ergo esse in alio non facit compositionem
 cum suo fundamento, et per eandem rationem nec esse ad aliud.
- 225 Istud etiam declaratur in aliis modis essendi, quia esse stantem uel
 sedentem sunt reales modi qui differunt a subiecto realiter, eo quod
 subiectum potest ab eis separari, et tamen nullus diceret quod isti modi
 facerent cum subiecto compositionem; ergo nec de aliis modis est hoc
 dicendum, quamuis sint alia res a suo fundamento. Causa autem huius
- 230 est secundum ISTOS, quia res dicitur analogice de absoluto et de relato,
 set per prius et simpliciter de absoluto, per posterius autem et secun-
 dum quid de relato uel magis de relatione, que non est res nisi quia est
 realis modus essendi ad aliud; res ergo dicta per se, qualis est absoluta,
 facit compositionem cum re absoluta, set illud quod dicitur res secun-
- 235 dario uel secundum quid cum nullo facit compositionem, nec cum
 absoluto, nec cum relato; unde nec opposite relationes diuine, que se-
 cundum OMNES sunt diuerse res existentes in eodem fundamento, nec
 disparate relationes in eodem supposito, ut communis spiratio et pa-
 ternitas in Patre, faciunt compositionem aliquam. Et per hoc soluunt
- 240 ISTI ad rationem prime opinionis et ad secundam rationem | opinionis *Z38rb*

F56rb secunde, quia | non quecumque res faciunt compositionem, set solum absolute, que per prius et simpliciter dicuntur res.

[15] Set contra hanc opinionem obicitur sic: si relatio differt a fundamento realiter sicut ab opposita relatione, tunc que est distinctio Personae a Persona ratione relationum, tanta erit distinctio relationis ab essentia et Personae ab essentia ratione relationis incluse in Persona. 245

M128rb | Hoc autem est falsum, quia tunc differrent secundum suppositum; ergo et illud ex quo sequitur, scilicet quod relatio differat realiter ab essentia.

N46vb Ad | hoc autem respondent dicentes quod differentia relationis a relatione, licet sit in eodem genere, est tamen per oppositionem, et ideo requirit distinctionem suppositorum; set differentia relationis a fundamento est secundum genus, et in hoc est maior aliquo modo quam alia, tamen non est secundum oppositionem, propter quod non requirit distinctionem secundum suppositum. Et est simile: albedo enim et nigredo, que differunt sub eodem genere, requirunt diuersa subiecta, 255

O113v set albedo | et quantitas, que differunt secundum genus, non requirunt diuersa subiecta, quia non habent oppositionem sicut albedo et nigredo, nec aliquam disparationem impossibilem. Ista opinio, si esset uera, euitaret multas difficultates circa distinctionem Personarum; nichilominus tamen illud quod est maius in ea, scilicet quod diuerse res non faciant compositionem, non omnino uidetur efficaciter probatum. 260

Y84va [16] Ad rationes utriusque partis potest aliquo modo responderi. Cum enim primo dicitur quod “illa que sunt idem realiter plurificato uno plurificatur aliud”, uerum est si sint idem conuertibiliter et adequate; 265 essentia autem et relatio non sunt idem conuertibiliter et adequate.

[17] Ad secundum dicendum quod non propter hoc multiplican-
 tur relationes, quia differunt ab essentia ratione, set quia non sunt
 idem cum ea adequate et quia aliquid connotat relatio saltem extrinse-
 270 ce quod non connotat essentia.

Ad aliud dicendum per eundem modum.

[18] Ad rationem alterius partis respondetur ab illis de ultima opi-
 nione sic: cum dicitur “omne quod non est essentia diuina est creatura”,
 dicunt quod oportet plus addere quod non sit essentia | nec proprietas *M128va*
 275 essentie diuine. Cuius ratio est quia nec creatio nec quecumque actio
 in creaturis potest terminari immediate ad relationem, set mediante
 fundamento; et ideo quod relatio sit creata uel increata, iudicandum
 est ex fundamento, ratione cuius competit ei esse creatam uel creabi-
 lem; non solum ergo essentia diuina est increata, set omnis respectus
 280 realis in ea fundatus, siue sit realiter idem cum ipsa siue aliud.

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM PROPRIETATES RELATIVE SINT IN ESSENTIA ET IN PERSONIS>

[1] Secundo queritur utrum proprietates relatiue sint in essentia et
 in Personis. Et uidetur quod non, quia *omne quod est in aliquo est in*
 5 *eo secundum aliquem modum essendi in; set nullus illorum modorum*
essendi in qui determinantur a PHILOSOPHO IV P h i s i c o r u m potest

assignari uel *conuenire* modo quo *proprietates* dicuntur esse in essentia uel *in Personis*; ergo etc.

[2] Item *omne illud in quo est relatio refertur; set essentia diuina non refertur; ergo* ad minus in essentia non est relatio. 10

[3] Set contra. Quod enim in Personis sint relationes, patet per auctoritatem GREGORII, qui dicit quod *in Personis proprietates et in essentia unitas* etc. Quod autem sint in essentia, probatur, quia in diuinis non sunt nisi duo predicamenta, scilicet substantia et relatio; cum igitur hec non sint seorsum, oportet quod uel substantia sit in relatione, quod es- 15
O114r set absurdum dicere, uel quod relatio | sit in substantia uel in essentia.

[4] Responso. Videnda sunt tria: primum est quod proprietates sunt tam in essentia quam in Personis; secundum est per quem modum sunt in eis; tertium erit in quo sint per prius, utrum in essentia uel in Personis aut econuerso. 20

[5] Quantum ad primum dicendum quod relationes sunt in Personis et in essentia. De Personis patet dupliciter. Primo sic: *nihil | F56va*
M128vb *constituitur formaliter nisi per aliquid in eo existens; set Persone | con-*

stituuntur formaliter per relationes diuinas, ut probatum fuit supra;
 25 ergo relationes sunt in Personis. Secundo sic: nichil refertur realiter
 nisi per id quod est in ipso: quod | enim refertur solum per | id quod *A36va*
 est in altero refertur tantum secundum rationem, ut patet de scibili; set *N47ra*
 Persone diuine referuntur realiter; ergo in ipsis sunt reales relationes. Et
 hec ratio probat generaliter de omnibus relationibus, set prima tantum
 30 de personalibus. Quod autem sint in essentia, patet sic: *omnis relatio est*
in supposito relato mediante aliquo absoluto quod est fundamentum rela-
tionis: omnis enim modus essendi, siue in se siue in alio siue ad aliud,
 requirit naturam absolutam in qua fundetur et mediante qua conue-
 niat cuicumque conuenit; set in supposito diuino nichil est absolutum
 35 nisi essentia; ergo relatio est in supposito diuino mediante essentia. Si
 sic, ergo est in essentia, quia est eius fundamentum.

[6] Quantum ad secundum, scilicet ad quem modum essendi in
 reducuntur, sciendum *secundum HILARIVM* quod *comparatio terrenorum*
ad diuina nulla est. Vnde proprie loquendo modus quo relationes sunt
 40 in Personis et in essentia non est aliquis illorum qui enumerantur a
 PHILOSOPHO IV P h i s i c o r u m, tamen reduci potest secundum ali-
 quam similitudinem sic: modus enim quo relatio est in essentia reduci
 potest ad illum modum quo sanitas est in calidis et frigidis: est enim in
 eis sicut in fundamento (dicit enim commensurationem eorum debi-
 45 tam), set in animali est sicut in subiecto. Potest etiam reduci ad illum

M129ra modum quo forma est in materia | quantum ad aliquid, quia quan-
Y84vb documque | aliquid est constitutum ex pluribus, oportet quod unum
 eorum se habeat aliquo modo ad alterum sicut forma ad materiam;
 multum tamen est hic de dissimilitudine.

[7] De modo autem quo relatio est in Persona sciendum quod *que-* 50
dam sunt relationes personales, sicut paternitas et filiatio et spiratio passiva
 seu processio, et hee sunt in Personis *sicut rationale in homine et omni-*
no differentia specifica in specie quam constituit (iste enim formaliter con-
stituunt Personas et distinguunt); alie sunt *proprietates relatiue, set non*
O114v personales, ut spiratio communis | et innascibilitas, et hee sunt in Personis 55
modo quo accidens dicitur esse in supposito, eo quod tales intelliguntur
Z38va | aduenire suppositis iam constitutis, et in hoc habent aliquem modum
accidentis, quod aduenit rei post suum completum esse.

[8] Quantum ad tertium sciendum est quod relationes non sunt
 per prius in essentia quam in Personis diuinis, neque secundum rem 60
 neque secundum rationem. Non secundum rem, quia sic in diuinis
 nichil est prius aut posterius, neque secundum rationem uel secundum
 modum intelligendi, quia impossibile est principia intrinseca alicuius
 rei preintelligere ut unita ante constitutum ex talibus principiis, nec
 econuerso, quia constitutum dicit terminum unionis eorum ex quibus 65
 constituitur; impossibile est autem intelligere quod unio sit facta et
 terminus unionis non sit acquisitus, nec econuerso; set relatio et es-
 sentia sunt constituenta Personam; ergo impossibile est preintelligere
M129rb relationem in essentia antequam intelligatur Persona | constituta, set
 necessario simul intelligitur utrumque. Vel potest sic formari ratio: im- 70

possibile est quod aliqua intelligantur ut unita et non intelligatur ex eis factum aliquod unum, quia omnis unio tendit ad unum, propter quod non terminatur nisi habito uno; set quicumque intelligit relationem in essentia intelligit relationem et essentiam ut unita; ergo necessario simul intelligit aliquid unum constitutum ex eis; illud autem non est nisi Persona; quare etc. Et declaratur hoc per simile: sicut enim in materialibus suppositum dicit aliquid constitutum ex materia et forma, sic in diuinis Persona dicit aliquid constitutum ex essentia et proprietate relatiua quasi ex materia et forma; set impossibile est intelligere formam in materia nisi cointelligendo | constitutum, nec constitutum nisi cointelligendo partes in constituto; quare etc. Minor declaratur, quia impossibile est intelligere | compositionem nisi intelligendo compositum nec compositum nisi intelligendo in ipso partes quarum unione ipsum est compositum; ideo etc. Nota quod si relatio cum suo fundamento adueniret supposito iam constituto, ut in creaturis, tunc relatio prius esset in fundamento quam in supposito.

[9] Ad primum argumentum patet solutio ex dictis.

[10] Ad secundum dicendum quod omne illud in quo est relatio sicut in supposito relato illud refertur, non autem illud in quo est tantum ut in fundamento; relationes autem sunt in essentia sicut in fundamento solum, in Personis autem sunt sicut in suppositis; et ideo sole Persone referuntur et per consequens distinguuntur, non autem essentia. Et hoc est quod dicit DAMASCENVUS, quod *proprietates sunt characteristicae, idest determinatiue et distinctiue, hypostaseos*, idest Personarum, non autem essentie.

<DISTINCTIO TRIGESIMA QVARTA
QVESTIO PRIMA
VTRVM PERSONA SIT IDEM QVOD ESSENTIA>

M129va [1] *Predictis autem adiciendum* etc. Circa distinctionem istam primo
O115r queritur utrum Persona sit idem quod essentia. Et arguitur quod non, 5
quia impossibile est quod per idem conueniat aliquid cum alio realiter
et differat ab eodem, quia eiusdem non sunt oppositi effectus; set Pater
conuenit cum Filio in essentia, differt autem in Persona; ergo impossi-
bile est quod Persona et essentia sint omnino idem re.

[2] In contrarium est quia secundum BOETIVM *in diuinis idem est* 10
quod est et quo est; set quod est est suppositum uel Persona, quo est est
essentia; ergo etc.

[3] Ad idem est quod dicit MAGISTER in littera.

[4] Responsio. Cum Persona comparetur ad essentiam sicut sup-
positum ad naturam, primo inquiretur de comparatione Persone ad 15
essentiam diuinam secundum ydemptitatem uel diuersitatem, secundo
occasione huius inquiretur de comparatione suppositi ad naturam in
rebus creatis.

[5] Quantum ad | primum aliter est dicendum a tenentibus tertiam *Y85ra*
 20 opinionem superius positam de differentia relationis et essentie et aliter a tenentibus secundam. Tenentes enim tertiam opinionem necesse habent dicere quod Persona realiter differat ab essentia. Cuius ratio est quia illud quod est constitutum ex pluribus realiter differentibus differt realiter a quolibet illorum, saltem ratione alterius; set Persona diuina
 25 est constituta ex essentia et proprietate relatiua, quorum unum differt realiter ab alio secundum illam opinionem, licet non faciant inter se compositionem, si tamen hoc sit possibile; ergo Persona differt realiter ab essentia et proprietate relatiua.

[6] Tenentes autem secundam opinionem, que est communior et
 30 famosior, necesse habent dicere | quod Persona et essentia sint idem *M129vb*
 realiter. Quod patet, quia, si Persona differret aliquo modo realiter ab essentia, hoc esset ratione relationis quam addit super essentiam; set propter illam non potest realiter differre ab essentia, cum relatio sit idem quod essentia secundum opinionem secundam; ergo necesse est
 35 tenentibus illam opinionem dicere quod Persona et essentia sint idem realiter.

[7] Quantum ad secundum notandum quod *suppositum et natura possunt accipi dupliciter. Vno modo accipiendo suppositum pro singulari,*

ut hic homo uel hec humanitas, et naturam pro communi quod pertinet ad speciem, ut homo uel humanitas, *et sic querere an suppositum sit* 40
idem quod natura uel addat aliquid super eam *est querere de principio*
indiuiduationis, et hoc modo non tractabitur nunc questio, quia locum
O115v habet II libro dist. 3. Alio modo | possunt accipi suppositum et natura
ut *suppositum dicatur concretum* etiam in uniuersali, *ut homo, et natura*
dicatur abstractum, ut humanitas, et hoc modo tractabitur nunc. Circa 45
quod sunt tres modi dicendi.

[8] Primus est quod suppositum differt realiter a natura, non per hoc quod nomen 'suppositi' significet preter naturam aliquod accidens nature, quia *sic non esset ens per se* unius generis, nec significat solam
N47va naturam, quia tunc non differret realiter a natura, set | quia addit super 50
naturam *quendam modum quem* contrahit natura *ex hoc quod subest ipsi*
esse et reliquis accidentibus; qui modus, licet non sit alia res a natura, per ipsum tamen differt suppositum realiter a natura et natura cum
M130ra modo, que ut sic est suppositum, a se ipsa | sine illo modo, que ut sic absolute est natura. 55

Declarant autem hoc per simile, quia materia ex coniunctione sui
A36vb cum quantitate *contrahit* quendam modum, scilicet quod sit | extensa,
F57ra *per quem differt realiter | a se ipsa non | extensa* (*extensum enim* et non
Z38vb

extensum *realiter differunt*), et tamen materia extensa super materiam
 60 non addit aliquam rem nisi quantitatem, quia preter quantitatem est
 in essentia materie derelicta quedam extensio que, licet non sit in ma-
 teria nisi ad presentiam quantitatis, tamen non est ipsa quantitas, set
 est quedam diuersificatio materie in essentia sua. Constat autem quod
 65 sub alia et alia parte quantitatis est alia et alia pars materie quoad essen-
 tiam materie; quod non esset, nisi preter essentiam quantitatis esset in
 materia quedam extensio secundum quam haberet partem et partem,
 ut sic secundum diuersas partes essentie posset subici diuersis partibus
 quantitatis. Cum igitur ille modus non sit quantitas et fortiori ratione
 70 non sit res alterius predicamenti, patet quod ille modus non addit su-
 per materiam aliquam rem, et tamen facit eam realiter differre a se ipsa
 absolute sumpta sine tali modo. Et similiter in omni natura relinquitur
 aliquis modus ex coniunctione eius ad sua accidentia, qui modus cum
 natura pertinet ad rationem suppositi et non ad rationem nature, ra-
 tione cuius differunt realiter suppositum et natura, licet ille modus non
 75 addat super naturam rem aliquam.

Conclusionem autem principalem, scilicet quod suppositum diffe-
 rat realiter a natura, probant multipliciter. Primo sic: natura humana
 in Christo est realiter natura et non suppositum; set si sibi dimitteretur,
 esset suppositum, et non per aliquam | rem additam, set solum per
 80 realem modum; ergo suppositum et natura realiter differunt, non per

M130rb

0116r rem aliquam, set per realem modum. Secundo sic: *suppositi* | *est agere* et
non nature, quod non esset, nisi realiter differrent; quare etc. Tertio sic:
 Y85rb suppositum et natura se habent sicut habens et habitum; homo enim
 significatur ut habens humanitatem et humanitas ut quod habetur; |
 set in solo Deo est idem quod habet et quod habetur, non autem in 85
 creaturis; ergo in creaturis non sunt idem suppositum et natura. Que-
 dam alia possent adduci, set hec sufficiunt.

[9] Hec autem positio defficit in multis. Primo, quia dicit supposi-
 tum differre realiter a natura et non per aliquam rem, quia sicut se ha-
 bet differens ratione ad rationem, ita se habet differens realiter ad rem; 90
 set impossibile est quod aliquid differat ab alio ratione, nisi sit alia ratio
 uel includat aliam rationem; ergo impossibile est quod aliquid differat
 ab alio realiter, nisi sit alia res uel habens seu includens aliam rem.

[10] Secundo defficit in hoc, quod ponit quod natura contrahit
 quendam modum ex unione sui cum accidentibus. Hoc enim non est 95
 uerum: aliter enim perficit agens suum passum et aliter forma suum
 subiectum. Agens enim perficit passum, non per se ipsum, set per ali-
 quid immissum, quod est forma, que est terminus actionis; set forma
 perficit subiectum per se ipsam immediate et non per aliquid immis-
 sum: albedo enim perficit corpus per se ipsam, qua perfectione dicitur 100
 album, et preter ipsam nichil aliud redundat in subiecto, et similiter est
 in omnibus formis accidentalibus. Ex hoc sic arguitur: ex perfectione

subiecti per formam nichil redundat preter formam; set natura perficitur suis accidentibus | tamquam subiectum per formas; ergo ex tali perfectione uel unione nichil redundat, nec res nec modus. *M130va*

105 Est tamen intelligendum quod ex unione forme substantialis cum materia bene redundant in composito qualitates et passiones; set in materia, que est subiectum forme, nichil | redundat preter formam. Et eodem modo in toto composito ex natura et suis accidentibus bene potest aliquid redundare quod non est condicio solius nature, set compositi ex natura et accidente, sicut esse figuratum redundat in natura ex quantitate; set illud non est immediata condicio nature, set quantitatis uel totius compositi; et sic uerum est uniuersaliter quod ex eo quod perficit ut forma nichil redundat preter formam quod sit condicio subiecti quod perficitur per formam quasi magis intrinsecum subiecto quam sit forma, ut *ISTI* ymaginantur | de quodam modo derelicto et causato in natura ex unione eius ad quantitatem et ad alia accidentia. *F57rb*

[11] Tertio defficit in hoc, quod dicit quod talis modus pertinet ad rationem suppositi, quia prius est intelligere naturam subesse suis accidentibus quam sequatur talis modus, quia contrahitur | ex unione nature cum accidentibus; set suppositum in genere substantie uel natura subsistens, que non subsistit nisi in supposito, preintelligitur talis, scilicet subsistens, antequam intelligatur subesse suis accidentibus, quia subsistere competit sibi ex se; ergo suppositum uel natura subsistens preintelligitur illi modo qui contrahitur ex unione nature cum accidentibus; set posterius non est de ratione prioris; ergo talis modus non est de ratione suppositi. *O116v*

125

[12] Quarto, quia illud quod est completiuum et formale in constitutione rei denominat rem illam, sicut a relatione | que est formalis et completiua in constitutione diuinorum suppositorum dicuntur 130
M130vb supposita diuina relata; set secundum ISTOS talis modus est formalis et completiuus in constitutione suppositorum creatorum; ergo omnia supposita creata debent denominari a tali modo modalia, quod est inconueniens.

[13] Quinto, quia secundum istam opinionem sequitur quod humana natura in Christo sit suppositum, quia ipsa est affecta suis accidentibus; ex qua affectione resultat modus qui cum natura constituit rationem suppositi, ut dicunt; hoc autem est inconueniens; ergo etc. 135

[14] Alius modus dicendi est quod suppositum differt realiter a natura, quia preter naturam includit modum realem, non quidem causatum ex unione nature | cum accidentibus, ut dicit precedens opinio, 140
Y85va set modum qui competit nature ex se, si sibi relinquatur; et iste modus est modus per se subsistendi, qui includitur in ratione suppositi, et non in ratione nature: suppositum enim dicit quid per se subsistens, non autem natura. Et hic modus, si ponatur esse res iuxta illud quod dictum fuit in precedente distinctione, tunc hec opinio euadit omnia inconuenientia precedentis opinionis, excepto quarto, quod non est magnum. Dato enim quod supposita creata dicerentur modalia, non esset multum curandum, dummodo constaret de re. 145

150 [15] Nichilominus est alius modus dicendi, quem credo ueriores, scilicet quod suppositum et natura, hoc est concretum et abstractum, siue accepta in uniuersali, ut homo et humanitas, siue in singulari, ut hic homo et hec humanitas, non important aliud de principali significato, set idem penitus; ex modo tamen significandi suppositum | seu *M131ra*
 155 concretum aliquid connotat quod non connotat natura. *Z39ra*

Primum patet dupliciter. Primo sic: non plus differunt concretum et abstractum in predicamento substantie quam in predicamento accidentis; set in predicamento accidentis concretum et abstractum penitus idem significant, ut album et albedo: album enim solam qualitatem significat, sicut albedo, ut dicitur in *P r e d i c a m e n t i s*; ergo
 160 in predicamento substantie concretum et abstractum, | ut homo et *O117r*
 humanitas, penitus idem | significant. *N48ra*

Secunda ratio talis est: idem significatur per nomen et eius diffinitionem; set per diffinitionem hominis nichil importatur nisi quod
 165 pertinet ad naturam humanitatis, quia *diffinitio est oratio indicans quid est res*; nichil autem dicit quid rei nisi quod pertinet ad naturam (cetera enim dicunt quale uel quantum uel aliquid huiusmodi); ergo per nomen 'hominis' nichil importatur de principali significato nisi quod pertinet ad naturam humanitatis. Et sic patet primum.

170 [16] Secundum patet, scilicet quod concretum seu suppositum de suo modo significandi aliquid connotet quod non connotat natura seu

nomen abstractum: abstractum enim significat naturam secundum se
A37ra absque | habitudine ad aliquid aliud, et ideo ex suo modo significandi
 non connotat aliquid preter naturam; concretum autem significat per
 modum habentis naturam, ut homo habens humanitatem et album 175
 habens albedinem. Et quia habens naturam est quandoque diuersum
 realiter a natura, sicut homo habens albedinem est aliquid realiter
F57va diuersum ab albedine, sequitur | quod concretum ex suo modo signifi-
 candi connotat aliquid quod quandoque est diuersum realiter a forma
M131rb importata per abstractum, ut in exemplo posito | de albo, quandoque 180
 autem non, ut postea patebit, quia quandoque non est realiter diuer-
 sum quod habet et quod habetur; differenter autem importatur per
 concretum forma, que principaliter significatur, et habens formam,
 quod connotatur ex modo significandi, quia, ut patet resoluendo no-
 men concretum, habens formam importatur in recto, forma autem in 185
 obliquo, ut album habens albedinem.

[17] Et ex hoc sequuntur duo: unum est quod in concretis acciden-
 talibus, in quibus habens formam realiter differt a forma, concretum
Y85vb non potest predicari de suo abstracto, ut dicendo | “albedo est alba”, uel 190
 econuerso “album est albedo”. Cuius ratio est quia illud subicitur uel
 predicatur quod importatur per terminum in recto, non autem illud
 quod importatur in obliquo, set est determinatio subiecti uel predicati;
 set per concretum importatur habens formam in recto, forma autem in
 obliquo; ergo ubi terminus concretus subicitur uel predicatur, oportet
 quod directe uerificetur propositio pro habente formam; set in con- 195
 cretis accidentalibus habens formam non est idem realiter cum forma;

ergo in talibus abstractum, quod est nomen forme, non predicatur de concreto, quod est nomen habentis formam, nec econuerso.

[18] Secundum quod sequitur est quod concretum directe supponat pro habente formam et non pro forma habita; illud autem quod
 200 habet rationem partis | uel inherētis uel alteri innitētis habet rationem
 habitū et non habentis; ideo tali non conuenit nomen concretum; *O117v*
 propter quod natura humana in Christo, que est alteri innitens et habita,
 non dicitur homo, set humanitas, nec Filius Dei dicitur assumpsisse
 205 hominem, set humanitatem. | Hic etiam non predicatur concretum de *M131va*
 abstracto nec econuerso: non enim bene dicitur demonstrato Christo:
 “Hic homo est sua humanitas”, quia habens humanitatem est realiter
 aliud ab humanitate, quia illud est suppositum diuinum; in Christo
 enim humanitas degenerat in accidens quantum ad hoc quod non
 210 constituit suppositum proprium, sicut nec accidentia. In suppositis
 autem creatis non apparet quomodo suppositum et natura siue con-
 cretum et abstractum ut homo et humanitas differant realiter, neque
 quantum ad significatum neque quantum ad connotatum ex modo
 significandi, quia in talibus habens naturam et natura habita, ut habens
 215 humanitatem et humanitas, non uidentur differre realiter.

[19] Set numquid hoc est contrarium ei quod dicit frater THOMAS
 in pluribus locis, scilicet quod suppositum et natura differunt realiter
 in creaturis, saltem in compositis ex materia et forma? Dicendum quod
 non propter duo. Primum est quia suppositum dicit ens subsistens in
 220 tali natura; natura autem non | dicit nisi solam essentiam. Nunc est *N48rb*

ita, quod aliqua faciunt unum secundum subsistentiam, et in hoc pertinent ad suppositum, que non faciunt unum secundum essentiam, et tunc non pertinent ad naturam, et ratione illorum suppositum dicitur differre realiter a natura, quamuis non importentur directe per significatum suppositi, nec etiam ex modo significandi, set hac sola de causa, quia faciunt unum secundum subsistentiam cum supposito cui attribuitur subsistere. 225

Secundum est quia frater THOMAS non tractat in libris theologicis questionem istam sub hoc sensu in quo tractata est, scilicet accipiendo suppositum pro concreto et naturam pro abstracto et in uniuersali, set tractat | eam accipiendo naturam pro eo quod pertinet ad communem speciem et suppositum pro singulari uel indiuiduo. Quod patet in S c r i p t o hac eadem distinctione et questione, ubi in principio solutionis dicit sic: *In illis in quibus essentia est aliud quam ypostasis uel* 230
suppositum oportet quod | sit aliquid materiale per quod natura communis 235
indiuiduetur et determinetur ad hoc singulare. Et in S u m m a parte I questione 3 articulo 3 in principio solutionis dicit sic: *In rebus compositis ex materia et forma necesse est quod differant natura uel essentia et*
suppositum, quia essentia uel natura comprehendit in se illa tantum que 240
cadunt in diffinitione speciei, | set materia indiuidualis cum accidentibus 240
omnibus indiuiduantibus ipsam non cadit in diffinitione speciei, includitur tamen in supposito. Ex quibus clare patet quod IPSE accipit suppositum pro indiuiduo et singulari, in quo sensu non est tractata questio, sicut a principio dictum fuit; quare etc.

245 [20] Ad rationes secunde opinionis dicendum est: ad primam quod
 natura humana in Christo est natura et non suppositum, non propter
 hoc quod natura et suppositum uel concretum et abstractum impor-
 tent diuersa de principali significato, set quia concretum ex modo si-
 gnificandi intelligitur ut habens; quod autem innititur alteri non est
 250 habens ut sic, set potius habitum; propter quod natura humana in
 Christo, quia innititur alteri, non dicitur homo, set | *humanitas.* *Y86ra*

[21] Ad secundam dicendum quod suppositum dicitur agere et non *Z39rb*
 natura, non propter realem diuersitatem suppositi et nature, set quia
 suppositum significatur ut quod est, natura autem ut quo est aliquid,
 255 et quia agere correspondet ei | quod est esse, ideo supposito attribuitur *M132ra*
 actio tamquam ei quod agit, set nature tamquam ei quo agens agit.

[22] Ad tertiam dicendum quod in nulla creatura sunt idem uniuersaliter
 habens et quod habetur, quia in omni creatura preter suppositum
 et naturam sunt aliqua que realiter differunt ab utroque; nichil
 260 tamen prohibet quin in creatura sit aliquid habitum quod non differt
 realiter ab habente, sicut diximus de supposito et natura.

[23] Ad illud quod dicunt de materia extensa quod differt realiter
 a se ipsa non extensa et tamen non includit aliam rem, set quandam
 modum contractum, dicendum quod falsum est: materia enim extensa
 265 dicit compositum ex materia et extensione, que est essentialiter quan-
 titas, in quo composito materia est subiectum et quantitas est ipsa for-
 malis extensio, ita quod non est alia extensio materie et quantitatis, set
 tantum una, quia extensio que est materie ut subiecti est quantitatis ut
 forme, que est essentialiter id ipsum.

Et quod arguitur contra hoc, quia “sub alia et alia parte quantitatis 270
 est alia et alia pars materie”, dicendum quod aut loquimur de materia
 que subest quantitati in diuersis secundum suppositum, aut de materia
 ut subest diuersis partibus eiusdem quantitatis secundum numerum. Si
N48va primo modo, sic dicendum est quod in | distinctis secundum suppo-
 situm alia materia est sub una quantitate et alia sub alia, neutra tamen 275
 habet extensionem preter illam que est sua quantitas: differunt enim
 hee due materie sicut duo indiuidua eiusdem speciei et non sicut partes
M132rb | eiusdem materie secundum numerum. Et si uocentur partes materie,
 talis tamen partialitas non arguit aliquam extensionem in toto nec in
O118v partibus (alias due anime separate, que sunt indiuidua unius | speciei, 280
 sicut due materie sunt indiuidua unius speciei, essent extense, quod
 falsum est); et si esset natura materie quod posset esse sine quantitate,
 sicut anima, possent esse due materie non extense que essent partes
 unius materie, sicut duo indiuidua sunt partes unius speciei. Patet ergo
 quod materiam habere plures partes hoc modo quod subsint pluribus 285
 quantitibus distinctis secundum suppositum non arguit in materia
 secundum se aliquam extensionem preter quantitatem que ei adue-
 nit et est sua extensio. Si uero loquamur de materia ut subest diuersis
 partibus eiusdem quantitatis secundum numerum, adhuc non oportet
 quod preter quantitatem sit in materia aliqua extensio secundum quam 290
 habeat plures partes que subiciantur pluribus partibus quantitatis;
 immo secundum ISTOS non est possibile, si bene consideretur dictum
F58ra EORVM: quantitas enim | preexigit in materia illud quod ipsa facit

aut quod ad ipsam consequitur. Set secundum ISTOS illa extensio quam
 295 ponunt in materia preter quantitatem fit ex | quantitate uel sequitur *A37rb*
 ad quantitatem: contrahitur enim, ut dicunt, ex unione quantitatis ad
 materiam; ergo talis extensio in materia nullo modo exigitur a quanti-
 tate ut per eam materia habeat diuersas partes que subiciantur diuersis
 partibus quantitatis. Quid ergo? Numquid materia habet diuersas partes
 300 que subiciantur diuersis partibus eiusdem quantitatis secundum nu-
 merum? Dicendum quod non. Non enim loquimur de partialitate et | *M132va*
 totalitate extensiua, quam non habet materia nisi includendo quantita-
 tem que est extensio et totalitas uel partialitas de qua loquimur; mate-
 ria ergo subest quantitati realiter a quantitate differens; set tota materia
 305 non subest toti quantitati nec partes materie partibus quantitatis, set
 potius materia cum totalitate quantitatis dicitur tota et cum parte uel
 partialitate quantitatis dicitur pars, quia totalitas et partialitas que est
 quantitatis essentialiter, est materie subiectiue et nulla alia, et sic sunt
 eedem partes quantitatis et materie et non alie, quia que sunt partes
 310 quantitatis in se sunt partes materie ut subiecti et materie quante ut
 aggregati | uel compositi. Et istud magis patet uocando quantitatem *Y86rb*
 totalitatem uel partialitatem materie, sicut uere est.

[24] Ad primum argumentum principalis conclusionis dicendum
 quod per idem adequate et conuertibiliter non potest aliquid conue-
 315 nire cum alio et differre realiter ab eodem; Persona autem et essentia,
 etsi sint idem realiter, non tamen adequate et conuertibiliter, quia in
 aliquo est essentia in quo non est Persona Patris, et sic de qualibet alia;

propter quod Pater per unum istorum, scilicet per essentiam, potest conuenire cum aliquo, puta cum Filio, et secundum Personam differre ab eodem. 320

[25] Ad argumentum alterius partis potest secundum ALIOS responderi | sic, quod idem est quod est et quo est in diuinis quantum ad essentialia, que proprie dicunt quid est uel quo aliquid est; set quia Persona preter essentiam includit realem relationem que non dicit quid est uel quo est, set quo aliquid ad aliud est et que differt realiter ab essentia secundum ISTOS, ideo Persona proprie loquendo non est essentia. Quod autem in littera dicitur contra hoc non dicitur secundum proprietatem locutionis, set ad excludendum | occasionem erroris ne negando Personam esse essentiam et dicendo “Pater non est essentia et Filius non est essentia” credatur quod Pater et Filius non sunt unum in essentia. 325 330

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM CONVENIENTER DICATVR

QVOD SINT TRES PERSONE VNIVS ESSENTIE>

[1] Secundo queritur utrum conuenienter dicatur quod sint tres Personae unius essentie. Et uidetur quod non, quia *secundum ARISTOTELEM* 5
N48vb I Elenchorum | *eadem est ratio unius solius et simpliciter, ut unius*

hominis et hominis, et similiter uidetur quod eadem sit ratio essentie et unius essentie; set non bene dicitur quod sint tres Persone essentie; ergo nec quod sint tres Persone unius essentie.

10 [2] *In contrarium est quod habetur in littera.*

[3] Responsio. Dicendum quod bene et conuenienter dicitur quod tres Persone sint unius essentie. Quod patet sic: illud bene et conuenienter dicitur quod dicitur uere et congrue; set quod tres Persone dicantur esse unius essentie, dicitur uere et congrue; ergo etc. Maior

15 patet, quia in propositionibus, que sunt | signa rerum, tota bonitas est *Z39va*

ex congruitate locutionis, que pertinet ad grammaticum, et ex ueritate, que pertinet ad logicum; et ideo illud dicitur conuenienter et bene quod dicitur congrue quoad grammaticum et uere quoad logicum. Et

hec fuit maior. Minor probatur, quia congruitas est in constructione dicendo quod tres Persone sunt unius essentie, sicut est congruitas di-

20 cendo “ista mulier est egregie forme”, et uterque genitiuus construitur ex ui designationis essentie secundum GRAMMATICOS, quia per talem constructionem designatur aliqua proprietas secundum quam essentia uel natura quecumque habetur a supposito uno uel pluribus. Et ob

25 hoc oportet quod sint plures | genitiui, quorum unus | dicat naturam *F58rb*

M133ra

et alius proprietatem nature, *nisi ex aliquo usu unus genitiuus habeat uim plurium*, sicut <cum> dicitur “iste est *homo consilii*”, intelligitur magni consilii uel uir uirtutis, idest uir magne uirtutis, et sic de aliis. Est etiam ueritas in propositione, quia per talem enuntiationem significatur quod essentia diuina habeatur a tribus ut indiuisa; hoc autem 30
O119v est uerum; ergo etc. Patet ergo | quod bene dicitur quod tres Persone sint unius essentie, non autem unius Dei, quia concretum non potest constitui in ratione nature uel forme, set potius in ratione suppositi; et quia tres Persone non conueniunt in unitate suppositi, ideo non bene dicitur quod tres Persone sint unius Dei. 35

[4] Ad argumentum in oppositum dicendum quod licet sit eadem ratio essentie et unius essentie, tamen quidam modus habendi essentiam designatur cum additur “unius”, qui non designatur absque eius
Y86va additione; | et quia talis modus construendi est ad designandum proprietatem essentie habite, ideo primus modus recipitur cum additione 40
 “unius”, non autem secundus.

<QVESTIO TERTIA
VTRVM ALIQA NOMINA CONVENIENTER
DICANTVR DE DEO TRANSLATIVE>

[1] Tertio queritur utrum aliqua nomina conuenienter dicantur de *O127v*
5 Deo translative. Et uidetur quod non, quia illa non sunt dicenda de
Deo que continent manifestam falsitatem; talia nomina sunt huiusmo-
di: manifeste enim falsum est dicere Deum esse agnum, leonem uel
lapidem; quare etc.

[2] In contrarium est auctoritas *S c r i p t u r e*, que in pluribus locis
10 talia nomina Deo attribuit.

[3] Responsio. Sciendum est quod non omnia nomina que attribui-
mus Deo ex creaturis dicuntur de Deo translative, quia nullum nomen
attribuimus Deo nisi ex creaturis (non enim imponimus nomen nisi rei
quam intelligimus, et quia non intelligimus | Deum nisi ex creaturis et *M133rb*
15 tantum quantum concludimus ex creaturis, ideo nullum nomen impo-
nimus Deo nisi ex creaturis et quantum ad illa que concludimus con-
uenire Deo ex creaturis); constat autem quod non omnia nomina que
attribuimus Deo dicuntur de eo translative et metaphorice, set que-
dam proprie, scilicet omnia illa que attribuimus ipsi ut cognoscimus
20 ipsum ex creaturis per uiam causalitatis, eminentie et remotiois, ut
patuit supra dist. 22, quia talia nomina sunt imposita ad significandum

illud quod est in Deo; solum autem illa nomina dicuntur de Deo translative uel metaphorice que significant speciales quidditates rerum creaturarum uel perfectiones secundum modum creaturis conuenientem, ut leo, agnus, sentire et huiusmodi, quia res significata per hec nomina non est in Deo, set aliqua eius similitudo, ut fortitudo, mansuetudo | et cognitio singularium, que in nobis pertinet ad sensum. 25

N49ra

[4] Talis autem translatio est possibilis et utilis. Quod sit possibilis, patet, quia ibi translatio est possibilis, ubi inuenitur similitudo alicuius proprietatis: *omnes enim transferentes secundum aliquam similitudinem se transferunt*, ut dicitur VI T O P I C O R U M ; set inter Deum et creaturas inuenitur similitudo alicuius proprietatis, ut patet in exemplis iam positis; quare etc. Similitudo autem que inuenitur inter Deum et creaturas, ratione cuius fit translatio, non est secundum participationem eiusdem qualitatis secundum speciem, set secundum proportionem, 35 ut cum dicimus quod Deus est ignis, quia sicut se habet ignis ad calefaciendum corpora, sic Deus ad inflammandum corda per amorem, et simile est de aliis que de Deo dicuntur translative.

[5] Est etiam utilis talis translatio propter tria. Primum est propter excellentiam diuine | nature, quia, cum intellectus noster se habeat ad 40

M133va

Deum sicut oculus noctue ad lumen solis, ut dicitur II *Metaphisice*, *non possumus ueritatem | diuinorum capere secundum modum* *F58va*
suum, et ideo oportet quod proponantur nobis secundum modum nobis
 45 *proportionatum; est autem nobis connaturale a sensibilibus ad intelligibi-*
lia *O128r* *conscendere; et ideo utile est | ut sub figuris rerum sensibilibus diuina*
 nobis intelligenda proponantur. Vnde DYONISIVS 1 cap. *Celestis*
ierarchie dicit quod *impossibile est aliter nobis lucere diuinum ra-*
dium nisi uarietate sacrorum uelaminum | anagogice circumuelatum. *A37va*

[6] Secundum est quia *in diuinis negationes sunt uere, affirmationes*
 50 *uero incompacte* secundum DYONISIVM, *et ideo de omnibus que Deo at-*
 tribuuntur *intelligendum est quod non eodem modo sibi conueniunt sicut*
in creaturis inueniuntur, set per altioremodum; manifestius autem
 est perfectiones corporales Deo non conuenire quam spirituales; *et ideo*
conueniens fuit rebus corporalibus diuina significari, ut hiis assuefacti
 55 *disceremus nichil eorum que Deo* attribuuntur conuenire ei secundum
 modum quo conueniunt creaturis.

- [7] *Tertia ratio est propter occultationem diuine ueritatis: profunda enim fidei occultanda sunt infidelibus ne irrideant, et simplicibus, ne occasionem erroris assumant; nullus autem est adeo infidelis aut* | ydiota 60
qui credat corporalia secundum proprietatem de Deo dici, puta quod sit leo aut agnus; et ideo ex talibus nullus infidelis aut simplex potest
sumere occasionem irridendi uel errandi. Et ob hanc causam et aliam
que immediate dicta est conuenientior fit translatio a rebus uilioribus
quam a perfectioribus. | Et has causas assignat DYONISIUS 1 et 2 cap.
Celestis ierarchie. 65
- [8] *Ad argumentum* | *in oppositum dicendum quod tales propositiones non sunt false, si intelligantur debito modo, scilicet in sensu in quo fiunt, et non in sensu quem primo aspectu faciunt: sunt enim intelligende non secundum proprietatem, set secundum similitudinem et proportionem; et sic sunt uere sicut et parabolice locutiones. Et hec* 70
dicta de distinctione diuinarum Personarum sufficiant.

<DISTINCTIO TRIGESIMA QUINTA

QUESTIO PRIMA

VTRVM DEVS COGNOSCAT SE TANTVM VEL ETIAM ALIA A SE>

[1] *Cumque supra disseruerimus* etc. Circa distinctionem istam primo queritur utrum Deus cognoscat se tantum uel alia a se. Et uidetur quod non cognoscat alia a se, quia *quecumque sunt alia a Deo sunt extra ipsum*; set secundum AVGVSTINVM lib. LXXXIII *questionum* Deus nec *quidquam extra se ipsum intuetur*; ergo non cognoscit alia a se. Om81r

[2] Item *secundum ordinem obiectorum est ordo nobilitatis in operationibus*, unde et PHILOSOPHVS X *Ethicorum* felicitatem, que est nobilissima operatio, dicit esse *respectu nobilissimi obiecti*; set *quidquid est aliud a Deo est uilius et imperfectius eo*; ergo si Deus intelligeret alia a se, | intellectus eius uilesceret, quod est inconueniens; quare etc. N49rb

[3] In contrarium est quod dicitur Hebr. 4: *Omnia nuda et aperta sunt oculis eius*; et AVGVSTINVS XV De Trinitate 14 cap. dicit

Om81v quod *omnia nouit Pater in Filio, omnia nouit in | se ipso*. Et arguitur ratione: nichil quod est perfectionis deest ei quod est perfectissimum; set Deus est perfectissimus; scire autem quodcumque scibile est perfectionis; ergo istud non deest Deo; scit ergo non solum se, set etiam alia.

M134ra [4] Responso. Circa questionem istam tres conclusiones per ordinem probabuntur: prima est | quod in Deo est ponere scientiam seu certam cognitionem; secunda est quod Deus cognoscit se et alia a se perfecte et comprehensiue; tertia est quod Deus cognoscit alia a se, set non per aliud a se. 20

[5] Primum patet ex diuina causalitate supponendo Deum esse primam causam sic: prime cause competit nobilissimus modus causandi, sicut ipsa est nobilissima causa; set Deus est prima causa; nobilissimus autem modus causandi est per intellectum et uoluntatem; ergo Deus est causa rerum per intellectum et uoluntatem, quod non esset nisi cognosceret ea que causat; ergo etc. Maior patet. Minor etiam supponitur quantum ad primam partem, scilicet quod Deus sit prima causa; quantum autem ad alteram partem, scilicet quod nobilissimus modus causandi sit | per intellectum et uoluntatem, patet, quia nobilius est habere dominium sui actus quam agere ex necessitate; set sola illa que agunt per intellectum et uoluntatem habent dominium sui actus, cetera uero non habent, set agunt ex necessitate; ergo agere per intellectum 25 30 35

| et uoluntatem est nobilissimus modus agendi. Et hec fuit minor. Se- *Om82r*
quitur ergo conclusio.

[6] Item omne agens prestituens sibi finem est agens per intellec-
40 tum et cognitionem; set Deus est agens prestituens sibi finem; ergo etc.
Minor probatur, quia maior de se patet, quia Deus aut producendo
res agit a casu, quod est inconueniens, cum casus et fortuna sint cau-
se per accidens; aut agit propter finem sibi prestitutum ab alio, quod
similiter est inconueniens, quia tunc non esset primum agens, quia
45 *quod dirigitur ab alio habet rationem instrumenti, | sicut serra dirigitur M134rb*
a trahente et *sagitta a sagittante*; prestituens autem finem dirigit illum
qui agit propter finem; quare agens propter finem prestitutum ab alio
non potest esse primum, cum sit aliquo modo agens instrumentale;
relinquitur ergo quod Deus, cum sit primum agens, agat prestituendo
50 sibi finem. Et hec fuit minor. Sequitur ergo conclusio.

[7] Et si dicatur quod *una Persona producit aliam non a casu nec*
propter finem quem sibi prestituatur uel sibi prestituatur ab alio, et idem
potest dici de productione creaturarum a Deo, *dicendum est quod non,*
tum quia actio et productio non dicitur hic et ibi uniuoce, tum quia
55 ubi non est causa, non debemus querere finem (in diuinis autem re-
spectu diuinorum non est causa), tum quia Persone producte non
habent aliquid potius ad quod tamquam ad finem possint ordinari; *Om82v*
propter quod productio earum non est propter aliquem finem quem
sibi prestituatur Persona producens | uel qui sibi prestituatur ab alio; *Y87ra*

set productio creaturarum est eorum que habent aliquid melius se ad 60
quod tamquam ad finem possunt ordinari; et ideo nisi producantur
a casu, oportet quod producantur propter finem quem prestat sibi
agens uel qui prestat sibi ab alio. Et sic patet primum.

[8] Secundum patet, scilicet quod Deus cognoscat se perfecte et
comprehensiuē et alia a se, quia potentia perfectissima tendit modo 65
perfectissimo in omnia que cadunt sub ratione sui obiecti; set intellec-
N49va | diuinus est potentia cognoscitiua perfectissima, sub cuius obiecto
cadunt omnia, Deus et creatura; modus autem cognoscendi perfectissi-
mus est cognoscere comprehensiuē; ergo intellectus diuinus cognoscit
se et omnia alia comprehensiuē. Maior patet: quilibet enim potentia, 70
M134va ex hoc quod potentia est, potest in omnia | que cadunt sub ratione sui
obiecti, si sit perfecta, et tanto perfectius quanto est perfectior, et si
sit perfectissima, perfectissimo modo tendit. Et istud patet deducendo
in omnibus potentiis: in uisu respectu uisibilium et in ceteris. Minor
habet tres partes. Quarum prima est per se nota, scilicet quod intellec- 75
tus diuinus sit potentia cognoscitiua perfectissima, quia inter omnes
Om83r uirtutes | cognoscitiuas perfectior est intellectus, et inter intellectus ille
qui est supremus, et hic est diuinus.

[9] Set quantum ad alias duas partes probatur. Et primo quod sub
obiecto intellectus diuini cadant omnia, Deus et creatura, quia obiec- 80
Z40ra tum | intellectus est ens secundum rationem entis, unde et PHILOSO-
PHVS III D e a n i m a dicit quod *intellectus* est quo est *omnia fieri*, et
AVICENNA quod qui non intelligit ens nichil intelligit. Et ratio huius

- est quia potentie cognoscitiue | perfectissime respondet communissi- *A37vb*
 85 ma ratio obiecti: quanto enim potentia est perfectior, tanto est minus
 limitata et ad plura se extendit; set inter omnes uirtutes cognoscitiuas
 perfectior est intellectiua et inter intellectiuas perfectissimus est intel-
 lectus diuinus; ergo ratio sui obiecti est communissima; hec autem est
 ratio entis, que conuenit Deo et creaturis; quare etc.
- 90 [10] Quantum ad aliam partem, scilicet quod modus cognoscen-
 di perfectissimus sit cognoscere | comprehensiuę, patet eadem minor *F59ra*
 sic: cognoscere rem comprehensiuę est cognoscere eam omni modo
 quo non plus potest cognosci: sicut enim in corporalibus res dicitur
 apprehendi quando aliquid eius attingitur, set dicitur comprehendi
 95 quando peruenitur ad terminum eius, ita quod perfectius uel amplius
 attingi | non potest, sic intelligendo res *dicitur comprehendi quando* *Om83v*
peruenitur ad finem cognitionis | rei, quod *est quando res ita perfecte* *M134vb*
cognoscitur quod nichil amplius de re cognosci potest, nec absolutum
 nec comparatum; constat autem quod iste est perfectissimus modus
 100 cognoscendi quamcumque rem, uel saltem sine hoc non est perfectissi-
 mus modus; ergo etc. Et sic probata est minor. Sequitur ergo conclusio,
 scilicet quod Deus cognoscit se et alia a se perfecte et comprehensiuę.
 Comprehendit ergo non solum alia, set etiam se ipsum.
- [11] Nec tamen propter hoc finit essentiam suam, que infinita est,
 105 licet dicat AVGVSTINVS quod illud quod comprehenditur intelligentis

comprehensione finitur, quia uel illud intelligitur de comprehensione que fit per intellectum creatum, qui finitus est, uel, si intelligitur de comprehensione que est per quemcumque intellectum, tunc uerbum AVGVSTINI est intelligendum non positie, ut scilicet intellectus diuinus sic finiat se ipsum ut ponat terminum, set negatiue, negando scilicet excessum, quia intellectus non exceditur ab intellecto, set intelligitur omni modo quo intelligibile est. Et sic patet secundum. 110

[12] Tertium patet, scilicet quod Deus intelligit alia a se, tamen non per aliud a se, set per | essentiam suam. Ad quod sciendum est quod hoc, quod Deus non intelligeret alia a se per propriam essentiam suam, non posset contingere nisi altero duorum modorum: aut ex parte Dei intelligentis, quia potentia intellectiua in Deo non esset sua essentia, set aliquid additum, sicut ponitur in nobis, quod esse non potest, quia tunc esset compositio in Deo; aut ex parte rei intellecte, scilicet quia *N49vb* essentia diuina non esset representans alia, set representarentur | intellectui diuino per alium modum, quod etiam esse non potest, quia illud representatiuum rerum apud intellectum diuinum esset ipsemet res uel *M135ra* species | rerum impresse intellectui diuino. Ipse res esse non possunt, quia res secundum entitatem propriam non sunt ab eterno et tamen ab eterno sunt a Deo cognite. Nec rerum species, quia ipse species essent *Y87rb* ab eterno uel per se existentes uel in intellectu diuino, | et ita in Deo esset compositio, que omnia sunt inconuenientia. Relinquitur ergo quod essentia diuina est ipsi Deo ratio cognoscendi alia tam ex parte cognoscentis quam ex parte cogniti. 115 120 125

130 [13] Idem patet secundo sic: sicut intellectus noster tenet infimum gradum in ordine intellectuum, sic intellectus diuinus tenet supremum; set intellectus noster propter suam imperfectionem et potentialitatem, | quia est intellectus cum sensu, primo intelligit alia a se que cadunt sub sensu, et per ea intelligit se; ergo econtrario intellectus *Om84v*
 135 diuinus propter suam perfectionem et purissimam actualitatem primo intelligit se et per se alia a se.

[14] Tertio sic: impossibile est simul multa intelligere eque primo et principaliter una intellectione (alioquin una operatio terminaretur eque primo et principaliter pluribus terminis, quod est inconueniens); set Deus intelligit se et alia unica intellectione; ergo impossibile est quod hoc sit eque primo et principaliter; set si essentia diuina non esset ratio intelligendi alia, tunc alie res essent eque principale obiectum intellectus diuini, sicut sua essentia, et ita unius diuine intellectionis essent plura eque principalia obiecta; quare etc.

145 [15] Ad primum argumentum dicendum quod Deus dicitur nichil intelligere extra se, quia quidquid intelligit intelligit per rationem intelligendi, que est ipse uel essentia sua; bene tamen intelligit alia que sunt extra se, non tamquam obiecta | principalia sue intellectionis, set tamquam obiecta secundaria. *M135rb*

150 [16] Ad secundum dicendum quod secundum | ordinem nobilitatis *F59rb*
 obiectorum principalium et per se attenditur nobilitas uel ignobilitas in operatione, non autem secundum ordinem obiectorum secunda-

riorum, alioquin eadem operatio simul esset nobilior et uilior, cum
 contingat eandem operationem simul esse respectu plurium, quorum
Om85r unum est minus nobile altero; set tunc utrumque eorum | non potest 155
 esse principale obiectum, ut dictum est; quando autem utrumque est
 principale obiectum, impossibile est esse eandem operationem; propter
 quod intelligendo minus nobile impedimur ab intellectione rei magis
 nobilis, et sic uilescit intellectus; cum ergo diuina essentia et creatura
 non sint eque principalia obiecta intellectionis diuine, nec Deus intelli- 160
 gendo creaturas impediatur a cognitione sui, ideo intelligendo alia non
 uilescit intellectus eius in aliquo.

<QVESTIO SECVNDA

VTRVM DEVS HABEAT PROPRIAM ET DISTINCTAM

COGNITIONEM DE ALIIS A SE>

[1] Secundo queritur utrum Deus habeat propriam et distinctam co-
 gnitionem de aliis a se. Et uidetur quod non, quia *per causam primam* 5
et remotam non potest haberi perfecta et distincta *cognitio* de rebus; set
 quidquid Deus cognoscit cognoscit per essentiam suam, que est causa
 rerum prima et remota; quare etc.

[2] Item Deus non cognoscit alia a se nisi secundum quod pre-
 10 existunt in eo; set res non preexistunt in Deo distincte, set potius unite
 et indistincte; ergo non cognoscuntur a Deo nisi indistincte.

[3] In contrarium est quia agens per intellectum distincta pro-
 ducens cognoscit ea distincte; set Deus est agens per intellectum pro-
 ducens distincta secundum speciem et etiam secundum numerum in
 15 eadem specie; ergo Deus cognoscit res distincte | non solum quantum *Om85v*
 | ad distinctionem specificam, set etiam | numeralem. *M135va*

[4] Responso. Circa questionem istam sic procedetur, quia primo *N50ra*
 ponetur circa hoc error COMMENTATORIS et secundo inquiretur de ue-
 ritate questionis.

20 [5] Quantum ad primum sciendum est quod COMMENTATOR XI
 Metaphisice secundum translationem suam dicit quod *Deus* non
 intelligit *alia a se nisi* in uniuersali, *inquantum sunt entia*. Dicit enim | *Z40rb*
 quod *quia esse suum est causa essendi omnibus rebus, ideo intelligendo se*
 non ignorat naturam entitatis in aliis, sicut si ignis sciret naturam caloris
 25 sui, *qui est causa caloris in aliis, sciret etiam in aliis naturam caloris in*
eo quod calor est absolute, non tamen propter hoc sciret *naturam huius*
uel illius calidi, sic *Deus scit naturam* | *entis in eo quod est ens*, nesciendo *Y87va*

tamen naturam huius entis uel illius in speciali et distincte. Nec tamen, ut dicit, sequitur quod Deus sit ignorans, quia scientia sua non est de genere scientie nostre, et ideo ignorantia sibi opposita non potest ei conuenire, sicut non denominatur per habitum uel priuationem | quod non est natum habere aliquod illorum, sicut de lapide non dicitur | quod sit uidens aut cecus.

[6] Hoc est dictum eius, quod non est opinio, cum nullam probabilitatem habeat, set manifestus error. Quod patet primo de positione in se, secundo de ratione positionis. Positioni in se contradicit IPSEMET I C e l i e t m u n d i super finem illius capituli: *Quoniam autem non est circulationi contraria alia latio* etc. Ibi enim dicit sic: *Ego autem longo tempore feci moram in quo non intellexi explanationem istius loci, set Deus induxit me in ueritatem.* Verba sua sunt, ex quibus potest sic argui: aut Deus induxit eum in illam ueritatem sciens uel a casu. Non a casu, quia casus et | fortuna sunt cause per accidens, ut dictum fuit supra, que non sunt attribuende prime cause, quia quod est per accidens non potest esse primum, cum reducatur ad illud quod est per se; restat ergo quod inductus fuerit a Deo sciente; set ueritas illa fuit quoddam particulare et ipse quedam persona singularis; ergo Deus nouit non solum naturam entis in uniuersali, set etiam quasdam res in particulari et eadem ratione omnes alias.

[7] Item perfectius cognoscit Deus alia a se per cognitionem sui
 50 ipsius quam anima nostra cognoscat se ex hoc quod cognoscit | alia; set *F59va*
 anima ex hoc quod cognoscit alia consurgit in cognitionem sui non so-
 lum quantum | ad condicionem uniuersalem, scilicet quod sit ens, set *Om86v*
 etiam quantum ad condiciones speciales, scilicet quod sit tale ens; ergo
 Deus ex cognitione sui consurgit in cognitionem aliorum, non solum
 55 quantum ad condicionem uniuersalem entitatis, set etiam quantum ad
 condiciones speciales singulorum entium. Minor de se patet, set maior
 declaratur, quia, ut dictum fuit in precedente questione, ex perfectione
 diuina est quod cognoscat primo se et per se alia, et ex imperfectione
 anime est quod non cognoscat se nisi per alia a se; plus ergo potest
 60 Deus in cognitionem aliorum ex cognitione sui quam possit anima in
 cognitionem sui ex cognitione aliorum.

Est etiam hoc dictum AVERROIS contra ueritatem fidei catholice, cui
 non potest subesse falsum: si enim Deus non cognoscit alia a se nisi in
 uniuersali, scilicet inquantum sunt entia, tunc nescit culpas malorum
 65 nec merita bonorum; non poterit ergo punire malos pro culpis neque
 bonos premiare pro meritis, quod est erroneum.

[8] Ratio etiam positionis | nulla est, quia Deus non solum est cau- *M136ra*
 sa entitatis in rebus, set etiam quidditatis, | puta humanitatis in homi- *N50rb*

ne et quidditatis asini et equi et aliorum, et aliarum perfectionum, ut sunt uiuere et intelligere; et ideo sicut cognoscit esse rerum creatarum, 70 in quo omnia creata conueniunt, ita cognoscit quidditates et ceteras perfectiones, ut | uiuere et intelligere, earum, in quibus differunt uiuentia a non uiuentibus et cognoscencia a non cognoscentibus; quare etc.

[9] Item Deus cognoscit esse rerum, quia causa est eius, ut dicit; set Deus non causat esse in uniuersali, in quo res conueniunt, set causat 75 esse in singulari, in quo res differunt et specificice et numeraliter; ergo Deus non solum cognoscit res | in uniuersali quantum ad rationem entitatis, set etiam in particulari quantum ad rationem sue distinctionis.

[10] Item PHILOSOPHVS III *Metaphisice* et I *De anima* ha- 80 bet pro inconuenienti quod nos cognoscamus aliquid quod Deus non cognoscat in tantum quod dicit quod accideret *insipientissimum esse Deum*; et tamen sapientia eius non est eiusdem rationis cum sapientia nostra; ergo eodem modo diceretur ignorans, si nesciret ea que scimus, quamuis scientia sua et nostra non sint eiusdem rationis.

[11] Et ad rationem dicendum quod aliquid dicitur priuatum quod 85 tamen secundum se non est natum habere habitum oppositum, ut dictum fuit supra dist. 13, cum quereretur de ingenito.

[12] Omissa ergo hac erronea opinione accedendum est ad solutionem questionis. Et primo inquiretur qualiter Deus cognoscat distincta
 90 secundum speciem, et secundo qualiter cognoscat res | secundum distinctionem numeralem. *Om87v*

[13] Quantum ad primum sciendum | est quod Deum intelligere
 res distincte potest habere duplicem intellectum. Vnus potest esse
 quod distinctio teneat se ex parte intellectionis, scilicet quod intellectio
 95 qua Deus intelligit unam rem sit alia et distincta ab intellectione qua
 intelligit aliam rem, et isto modo Deus non intelligit plura distincte,
 quia non pluribus et distinctis intellectionibus intelligit illa que intelligit,
 set una tantum. Alius potest esse intellectus quod distinctio teneat
 se ex parte rerum intellectarum, ita scilicet quod licet Deus intelligat
 100 res omnes unica intellectione, tamen intelligit eas non solum quantum
 ad rationem communem, in qua conueniunt, set quantum ad proprias
 naturas, secundum quas differunt. Et sic intelligitur questio, in qua uidetur
 esse difficultas ex hoc quod Deus intelligit alia a se per essentiam
 suam, in qua et per quam res representantur intellectui | diuino. Si ergo
 105 res create intelligantur distincte a Deo, oportet quod represententur
 distincte in essentia diuina; hoc autem non uidetur possibile, quia si
 essentia diuina, que in se est una realiter, posset representare plura
 distincte, hoc esset uel ut una re et ratione, uel ut plures secundum
 rationem. | Non ut una re et ratione, quia unum sub una ratione | acceptum
 110 non uidetur posse representare nisi unum; nec ut plures secundum
 rationem, quia, ut probatum fuit supra de attributis, distinctio rationum
M136rb
F59vb
Om88r
Z40va

in Deo accipitur ex reali distinctione quam uidemus in creaturis, ita quod secundum nostrum modum intelligendi Deus prius apprehendit realem distinctionem in creaturis existentem uel possibilem quam formet circa essentiam suam diuersitatem rationum; posterius autem
M136va non | est causa prioris; ergo essentia diuina accepta ut plures secundum rationem non potest esse ratio intelligendi distinctionem rerum. 115

[14] Et ad hoc dicendum quod essentia diuina est representatiua rerum distinctarum, non inquantum intelligitur sub una ratione, neque prout intelligitur sub pluribus rationibus: unitas enim uel | pluralitas
N50va rationum cointellecta circa diuinam essentiam nichil omnino facit ad hoc quod essentia diuina aliquid representet. Quod patet, quia illud quod est representatiuum alicuius rei uel aliquarum rerum ex se et non ad placitum neque ex institutione representat quidquid representat, non per rationem aliquam sibi per intellectum attributam; set essen- 125
 tia diuina est representatiua omnium que representat ex se et non ad placitum neque ex institutione; ergo ipsa representat quidquid representat non per aliquam rationem unam uel plures sibi per intellectum
Om88v attributam; | ergo unitas uel pluralitas rationum sub quibus diuina essentia intelligitur nichil omnino facit ad hoc quod ipsa aliquid uel 130
 aliqua representet. Maior patet, quia illa que representant aliquid ex se et naturaliter in hoc differunt ab illis que representant ad placitum et ex institutione, quia illa que representant ex institutione et ad placitum
A38rb representant | per aliquam rationem sibi ab intellectu attributam, ut uoces: hec uox enim 'homo' uel quecumque alia significatiua ad pla- 135
 citum representat naturam humanam, non ex se, set ex hoc quod per intellectum attributa est sibi ratio signi respectu talis rei; set illa que

representant naturaliter, ut gemitus infirmorum significat dolorem, talia ex se et non per aliquam rationem sibi attributam representant
 140 | quidquid representant. | Et hec fuit maior. Minor similiter patet, *Y88ra*
 quia essentia diuina ex se et naturaliter representat intellectui diuino *M136vb*
 quidquid representare potest, et non ad placitum neque ex institutione, alioquin posset non representare et per consequens intellectus diuinus ea non intelligere, quod est impossibile; ergo etc. Patet ergo
 145 quod essentia diuina representat quidquid representat, non per hoc quod intelligitur sub una ratione uel pluribus, set ex se.

[15] Et per hoc exclusa est ratio que uidebatur inducere difficultatem: assumebat enim falsum, scilicet quod unitas uel pluralitas |
 rationis sub qua uel sub quibus essentia diuina intelligitur esset ei ratio
 150 representandi unum uel plura; quod non est uerum, ut probatum est. *Om89r*

[16] Nichilominus nondum est per hoc declaratum qualiter essentia diuina potest representare plura distincte, set potius uidetur aucta difficultas. Dicendum ergo quod essentia diuina per hoc representat res distincte quod ipsa secundum id quod est absque alterius adiutorio
 155 uel concursu est sufficiens causa omnium, et ideo omnia prehabet in se et continet, non formaliter, ut speculum habet ymagines, set uirtualiter modo quo causa effectiua prehabet effectum; propter quod intellectus, qui plene nouit essentiam diuinam et eius uirtutem, qualis est intellectus diuinus, plene nouit et distincte | distinctione specifica *F60ra*
 160 omnia ad que se extendit eius causalitas; extendit autem se ad omnia que sunt in rebus creatis et que constituunt res in esse specifico et distinguunt; quare intellectus diuinus, qui perfectissime et comprehen-

M137ra siue | nouit essentiam suam, nouit etiam perfecte omnes res creatas
quantum ad earum distinctionem specificam.

[17] Et si QVIS dicat quod causalitas diuina non se extendit ad om- 165
nia immediate, set tantum ad unum, scilicet ad primum causatum, et
Om89v mediante illo se extendit | ad alia quodam ordine, idem sequitur, quia
cognita causa proxima et immediata et sufficiente cognoscitur effectus
propria et distincta cognitione; set Deus se ipsum cognoscit, ut pro-
N50vb batum fuit; ergo cognoscit distincte | illud quod immediate causatum 170
est ab ipso, rursus per illud tamquam per causam cognitam cognoscit
tertium causatum et per tertium tamquam per causam quartum, et sic
usque ad ultimum effectum; ergo siue Deus producat res omnes im-
mediate siue mediate, semper sequitur quod habeat de eis distinctam
cognitionem modo quo fuit expositum; et causa est quia res create 175
distincte representantur intellectui diuino, quia essentia diuina est om-
nium causa.

[18] Quantum ad secundum, scilicet de cognitione singularium a
Deo, *dicunt QUIDAM quod Deus cognoscit singularia quia est suum esse.*
Cuius rationem assignant QVI hunc modum tenent dicentes quod *agere* 180
supponit esse, et ideo *modus agendi ex esse habet determinari; quod si*
istud habeat calumpniam in actionibus transeuntibus in materiam ex-
tერიore, eo quod tales actiones *non sunt perfectiones agentis, set acti,*
propter quod modus talium actionum non solum habet determinari ex

- 185 natura agentis, set etiam ex natura acti, tamen istud non uidetur habere
 calumpniam | in actionibus intra manentibus, qualis est actio intelli- *Om90r*
 gendi, quin totaliter sequatur modum et condicionem | intelligentis; *M137rb*
 igitur ubi intelligens non intelligit, nisi prius determinetur per esse ac-
 tuale, quod est in omnibus creatis, in quibus esse et essentia differunt,
 190 ibi res non intelligitur a tali intellectu, nisi prius determinata per esse
 actuale; set determinatio rerum per esse actuale est *ex progressu rerum*;
 ergo intellectus creatus, in quo differt esse ab essentia, non intelligit
 res creatas, nisi prout determinantur per esse actuale, quod est ex pro-
 gressu rerum; et ita cognitioni talis intellectus semper aliquid accrescit.
- 195 [19] Causa autem quare talis intellectus non potest res intelligere,
 quousque determinantur per esse | actuale, est duplex. Vna quia *tale* *Z40vb*
intelligere, cum sit in natura habente *potentialitatem admixtam*, non est
omnino de se determinatum, et ideo oportet res per tale intelligere intel-
 lectas per suum esse actuale determinari ad hoc ut in suo esse determinate
 200 cognoscantur. Alia est quia tale intelligere, cum non sit esse intelligentis,
 non reseruat in eo omnis ratio | essendi; | ideo non potest ex se omnis *Y88rb*
 res intelligere secundum suam singularitatem, absque hoc quod in se *Om90v*
 ipsis determinantur per esse actuale; set *Deus*, cum sit suum esse et suum
 intelligere, non habet *potentialitatem admixtam*, in eo etiam reseruat
 205 omnis ratio essendi, ideo potest ex se omnes res intelligere secundum

suam singularitatem, absque hoc quod in se ipsis determinantur per esse actuale, nec per determinationem rerum in esse actuali aliquod accrescit sue notitie.

- [20] Hec opinio in multis defficit. Primo, quia a NONNVLLIS firmiter tenetur quod esse et essentia sint idem realiter in creatura; secundo, 210 quia dato quod differant in creaturis, adhuc ratio nulla est, quia maior propositio que assumitur falsa est, hec scilicet, quod quando intelligens est tale quod eius natura determinatur per esse actuale distans ab ea, ibi oportet quod res intellecta, ad hoc quod intelligatur a tali intellectu, |
M137va prius determinetur per esse actuale. Nec probatio ualet, quia esto *quod* 215
F60rb *actus intelligendi* | sequatur modum nature et esse ipsius *intelligentis*, non oportet tamen quod requirat in re intellecta easdem *condiciones*, et ideo, licet oporteat talem *intellectum habere* naturam determinatam per esse actuale ad hoc quod intelligat, nulla tamen necessitas est quod oporteat *rem singularem* determinari per esse actuale ad hoc quod intelligatur. 220
- N51ra* [21] Quod patet primo, quia sicut res potest | intelligi quantum ad esse existentie, ita potest intelligi quantum ad esse essentie; set ad hoc quod res intelligatur quantum ad esse essentie, non requiritur quod res habeat actu illud esse (possum enim formare conceptum de rosa que nullum esse essentie habet actu), necessarium tamen est intellectum habere esse essentie actu ad 225
hoc quod rem intelligat actu; ergo similiter non oportet rem habere in

actu esse existentie ad hoc quod secundum tale esse intelligatur, quamuis oporteat intellectum esse in actuali existentia ad hoc quod intelligat.

[22] Quod etiam patet secundo ex alio, quia cognita causa singulari sufficiente et necessaria cognoscitur | effectus infallibiliter secundum rationem sue singularitatis; et hoc patet ex II *Phisicorum*, *Om91r* ubi dicitur quod effectus communis requirit causam communem et particularis particularem; propter quod sicut cognita causa | uniuersali *A38va* et necessaria cognoscitur effectus secundum rationem sue uniuersalitatatis, sic cognita causa particulari et necessaria cognoscitur effectus secundum rationem sue singularitatis; set intellectus creatus noster et angelicus cognoscit aliquas causas singulares et necessarias et sufficientes respectu aliquorum effectuum futurorum; ergo intellectus noster et angelicus cognoscit tales effectus futuros secundum rationem sue singularitatis, antequam | determinentur per esse actuale. Maior patet, *M137vb* set minor declaratur, quia tam homo quam angelus cognoscit motum celi secundum rationem sue singularitatis, ex quo tamquam a causa singulari et sufficiente et necessaria sequitur ortus et occasus solis super emisperium nostrum et eclipsis lune tali uel tali tempore; ergo per talem causam precognoscuntur tales effectus secundum rationem sue singularitatis, antequam determinentur in rerum natura per esse actuale; et hoc etiam quilibet experitur in se sine alia ratione.

[23] Item operationes sunt singularium secundum esse sue singularitatis; | set tam homo quam angelus precognoscit quedam que agere *Om91v* proponit; ergo precognoscit ea secundum rationem sue singularitatis,

et tamen nondum habent esse actuale; quare etc. Non est ergo uerum quod singularia non possint cognosci secundum rationem sue singularitatis, antequam determinantur per esse actuale ab intellectu creato, dato quod eius natura distet a suo esse; et per consequens non potest concludi de Deo quod cognoscat res secundum suam singularitatem, 255 antequam sint, per hoc quod esse eius non sit aliud ab eius essentia. Nec uideo quare esse distans sit sufficiens ratio quod intelligere sit indeterminatum, ita quod requirat in re intellecta determinationem secundum esse actuale, nec IPSI probant, et ideo ea facilitate potest negari qua asserti. Nec esse distans tollit ab eo quod non habeat omnem rationem 260 essendi, sicut calorem ignis esse distantem a natura ignis non tollit a calore ignis quin contineat uirtualiter omnem | rationem caloris. Et quidquid sit de hoc, tamen quod esse sit indistans ab essentia, non dat ei quod in eo sit omnis ratio essendi: | si enim esse non receptum in natura distante ex hoc haberet rationem omnis esse, per eandem ratio- 265 nem forma non recepta | in natura distante haberet ex hoc rationem omnis forme; hoc autem est falsum, quia intelligentie sunt forme non recepte in natura distante, et tamen nulla intelligentia | continet in se uirtutem omnis forme, quia nulla potest aliam producere nec animam nec aliquam formam saltem immediate; quare predictus modus non uidetur uerus. 270

[24] Dicendum ergo quod circa cognitionem singularium a Deo, quia de nobis non agitur nunc, non potest facere difficultatem nisi uel singularitas, que omnibus | est communis, uel materialitas, que est

N51rb

- 275 solum communis in generabilibus et corruptibilibus, uel futuritio, que
est in hiis que nondum producta sunt, uel contingentia, que est solum
in hiis que dependent ex causis impedibilibus. De futuritione et con-
tingentia nichil ad hanc questionem, quia inferius dicitur de hoc, set
tantum de singularitate et materialitate. Singularitas uero non impedit
280 quin aliquid intelligatur a Deo, cum ipse per se et primo intelligat es-
sentiam suam, que est quedam singularitas; nec materialitas, cum ipse
intelligat quidditates rerum sensibilium, in quibus includitur materia;
ergo nec singularis materialitas | nec materialis singularitas impedit ali- *Om92v*
quo modo quin aliquid materiale et singulare intelligatur a Deo. Ratio
285 autem huius est illa que tacta est in prima opinione, quia essentia diui-
na est sufficiens ratio representandi quamlibet rem secundum omnem
eius condicionem, et hoc habet ex perfectione sue uirtutis, secundum
quam continet uirtualiter | omnem rem et producere potest. Et hec est *Z41ra*
uia DYONISII 7 cap. De diuinis nominibus, ubi dicit quod
290 *Deus cognoscit res quomodo rebus esse tradidit. Vnde si aliquid est in rebus
non cognitum | ab eo, oportet quod circa illud uacet diuina operatio, idest* *M138rb*
quod non sit operatum ab ipso.

[25] Ad primum argumentum dicendum quod causa uniuersalis potest accipi tripliciter. Vno modo uniuersalitate predicationis, sicut dicimus quod artifex est causa uniuersalis artificiati et particularis, ut statuifica est causa statue, et singularis, ut hic statuifica est causa huius statue, et hoc modo per causam uniuersalem non cognoscitur effectus particularis uel specificus nec per causam particularem uel specificam cognoscitur effectus singularis. Alio modo dicitur causa uniuersalis, non per predicationem, set quia se extendit ad plures effectus, tamen secundum aliquid eis commune et non secundum illud quod est eis proprium, nisi determinetur per aliud, et sic sol est causa omnium generabilium, nec adhuc per talem causam potest res sufficienter cognosci et distincte; et | neutro istorum modorum Deus est causa uniuersalis. Tertio dicitur causa uniuersalis, quia eius causalitas se extendit ad plura secundum propriam uniuscuiusque rationem, absque hoc quod per aliud determinetur; et sic Deus est causa uniuersalis omnium, quia omnia producit uel producere potest per se et immediate, absque hoc quod per aliud determinetur, et per talem causam sic uniuersalem possunt effectus distincte cognosci: est enim causa uniuersalis, quia est causa omnium, set propria uniuscuiusque, quia unumquodque producit uel producere potest per se ipsam.

[26] Ad secundum, cum dicitur quod Deus non cognoscit creaturas nisi secundum quod existunt in ipso, dicendum quod ly 'secundum' potest notare rem intellectam uel rationem intelligendi. Si rem intellectam, sic est sensus quod Deus non intelligit de rebus nisi illud

quod de ipsis est in Deo formaliter, et tunc propositio est falsa, quia
 creatura | in Deo est *creatrix essentia* secundum ANSELMVM, et ita Deus *M138va*
 non intelligeret nisi se. Alio modo potest notare rationem intelligen-
 320 di, et sic est sensus quod Deus non intelligit res creatas, | nisi quia *Y88vb*
 preexistunt in eo sicut in causa representante, et sic est uera, et tunc
 non sequitur quod non intelligat alia a se, set quod non intelligit per
 aliud a se. Quod uerum est et est simile in intellectu nostro secundum
 ponentes | species, quia intellectus noster non intelligit lapidem nisi *Om93v*
 325 secundum illud quod de lapide est in intellectu. Si ly 'secundum' dicat
 rationem intelligendi, uerum est, quia ratio per quam lapis intelligitur
 est sola species; si uero dicat rem intellectam, falsa est, quia non sola
 species que est in anima intelligitur, set intelligitur lapis, qui est extra
 per speciem suam que | est in anima. *N51va*